محەمەدی نووری

شەوێك و خەوێك
بستووی ژیان

پێداچوونەوە و ئامادەکردن
سەلاحەدین ئاشتی

بنكەی ژین

سلێمانی ٢٠٠٦

سەرپەرشتی لەچاپدراوەکانی بنکە : سدیق ساڵح

زنجیرە: ٣٧
کتێب: شەوێك و خەوێك- بستووی ژیان
نووسەر: محەمەدی نووری
تایپ و مۆنتاج: تاهیر کەریمی- مەهاباد
بەرگسازی: قادر میرخان
خەتی بەرگ: ئەحمەد سەعید
تیراژ: ١٠٠٠
شوێنی چاپ: سلێمانی، چاپخانەی شڤان
ژمارەی سپاردن: ٣٧٨ی ساڵی ٢٠٠٦

لە بڵاوکراوەکانی
بنکەی ژین
بۆ بووژاندنەوەی کەلەپووری بەڵگەنامەیی و ڕۆژنامەوانیی کوردی
هەرێمی کوردستانی عیراق- سلێمانی، گەڕەکی ١٠٤ ئاشتی، کۆڵانی ٣٩، ژمارەی خانوو ١٠،
(بەرامبەر بە قوتابخانەی سەرەتایی ئەردەڵان)، سنووقی پۆست: ١٤
تەلەفۆن: ٣١٣٣١٠٥   مۆبایل: ئاسیا ٠٧٧٠١٤٨٤٦٣٣ یا ٠٧٧٠١٥٦٥٨٦٤
E.mail: bnkaizhin@ yahoo.com

شەوێک و خەوێک

بیرەوەرییەکانی محەممەدی نووری

به ناوی خودای ژیانبەخش و گیانئەستێن

هەموو دەوری ژیــانی مــن شــەوێک بــوو   شەوێکی پڕ لــە مۆتــە و دیمــەنی دێــو!
ئەوەی دیــتم بــە هاڵــۆزی خــەوێک بــوو   تراوکێکبوو خزی و نەتکایــە ســەرلێو!

بیرەوەری یان دەردەسەر

مەبەست لە نووسینی ئەو بیرەوەرییە، ناساندنی خۆم نیــە. چونکــە نــاکرێ نەتەوەیەکی لە دەورانی ژیانیدا ئەگەر هیچی بۆخۆی نەبووبێ، لە خــۆی بــدوێ. گەلێک ئەگەر لە هەڵــکەوتی زەمــاندا هەســتوخوســتێکی بووبــێ، بــە وســتێک پێخوست کرابێ؟ کوا دەتوانێ شوێنەوارێکی بەبایەخ لە ژیــانی خــۆی بێنێتــە دی. ئەوانەش کە لە پیاوە بەنرخ و هۆنەرە دڵسۆزەکان یادگار و بەجێماون، هــەمووی داخ و دەرد و کەسەرن؛ ئاواتی پێکنەهاتوو، هومێدی خەسار و بەفیڕۆچوو.

ئەمن لە سەیر و سووڕ و ئاڵوگۆڕی ساڵەکانی بــەر لــە ١٣٢٠ی هــەتاوی، لــە ژیانی ڕەنگاوڕەنگی خۆم، لەم ناوچــە کوردنشــینەی ئازەربایجــانی ڕۆژئــاوادا، هێندێک بەسەرهات و ڕووداوی گرینگم بە چاو دیوە و بەسەرم هاتووە کــە ئەگــەر بازگەی بیرەوەرییەکانم پێیانڕابگا، هەموویان جێگای سەرنج و لە جێی خۆیاندا شیاوی تێڕوانینن کە کێ هات و کێ ڕۆیی؟ کام بێگانە و کام خۆیی؟ هۆی خۆیەتی و نامۆیی!.

مێژوو نانووسمەوە. نامهەوێ وەک هێندێک لە مێژوونووسان، بیسەرانی خۆم بکەمە بەڵگەی ڕاستەوخۆی بەسەرهاتەکانی ســات و کاتــەکانی مەڵــبەندەکەیان. دەمهەوێ ئەوەی بۆخۆم دیومە و لە هەڵکەوتەکانیدا هەڵکەوتووم، بیانگێڕمــەوە.

بەڵان وەک دروێنەوانی دواکەوتوو، بە تاڵووکە گوڵـوەرێنیش بێ، سەرپەڕێنی دەکەم و تێدەکشێم، با پرتە و بۆڵەی خاوەنجاڕیش بێتە پێم.

گورگەئاوڕێک لە ژیانی خۆم و باسێک لە تێپەڕی دەوران

ناوم «محەممەد»ە، نازناوم «نووری»یە. لە پازدەی مانگی ڕەشەمەی ١٣٠٥ی هەتاوی، لە گوندی «گڵۆڵان»ی خوارێ، لە ناوچەی گەورکی مەهاباد لە دایک بووم. بابم میرزا ئەبووبەکر، کوڕی خاڵە «حەمەزەندین» بووە. خاڵە حەمە لەگەڵ چەند بنەماڵە لە عێلی «زەند» ئاوارە بوون و هاتوون لە گوندی «قالوێ زەندان» جێگیر بوون و ماونەوە، ئێستاش چەند بنەماڵە لەو ناوچەیەدا هەر ماون. بۆم ساغ نەبۆتەوە هۆی پەڕەوازەبوونی ئەو چەند بنەماڵەیە، لە دەورانی «ئاغا محەممەدخانی قاجار»دا چی بووە و چۆن ئاوارەی ئەم مەڵبەندە بوون و لەو دێیە کە بە «قالوێ زەندان» ناودێریان کردووە، جێگیر بوون و لە دوایە هێندێکیان بێروبەوێدا پەران‌پەران و ئەوپەڕەوپەڕ کەوتوون.

میرزا ئەبووبەکر پیاوێکی باسەواد و شارەزا بە زمانی عارەبی و فارسی بووە و لە زانستی فەرهەنگ و ئەدەبیاتی عارەبی و فارسی‌دا، دەستێکی باڵای هەبووە و لە نێو عێل و عەشیرەتی «گەورک»دا، جێی ڕێز و حورمەت بووە و هاوکاری پێخوێندن و نووسین و دەرک و دیوانی سەرانی ئەم عێلەی کردووە. هۆنراوەی فارسی هۆندۆتەوە کە بە هۆی تاڵانوبڕۆ و سووتمانی عێل و عەشیرەتەکانی زۆردار و بێزۆری مەڵبەندەکە، لە نێو چوون و وەدەست من نەکەوتوونەوە مەگەر هێندێک کتێب و قورئان نەبێ.

دایکم سەیزادە «تەمینە»، کچی سەید «ساڵح»، لە ساداتی گوندی «باغی‌شێخان»ە کە لەگەڵ ساداتی «وزمەڵە» و «بەرزەنجە»، بنەچەکەیان دەگاتەوە یەک. لام وایە زۆر بە چکۆلەیی بابم دەرسی پێخوێندبم، چون هەرچەندی بیر و فامم بڕ دەکا، سەوادی خوێندنەوە و نووسینم هەبووە. لە بیرم ماوە، کاتێک «جوزووی عەممە»م لە قورئانی پیرۆز خوێند، تەواوی جوزوەکانی دیکەم بە باشی دەخوێندەوە و وەکوو دەرس، پێداویستیم بە وان نەبوو. کتێبەکانی سەرەتایی ئەوکات وەک «سمایل‌نامە» و «ناگەهان» و «گوڵزار» و لە

دوایی‌دا «گوڵستان و بووستان» و دواتریش تەسریفی «زەنجانی»م لە نەحودا ، لای بابم خوێند. بە باشی نووسین و خوێندنەوە فێر ببووم. وام دێتە زەین کە ، بابم بە نووسـین و خوێندنـەوەی زمـانی کـوردی زۆر ئاشـنا و ئـۆگر بـوو و هەسـتی نەتەوەخوازی زۆر توند بوو. لە ساڵەکانی دوایی ژیانی‌دا جۆرێـک گۆشـەگیری و تەنیایی بە خۆیەوە گرتبوو. لەو حاڵەدا بوو کە سـەفەرێکی بـۆ لای ئێـراق کـرد؛ نازانم چەند ڕۆژ یان چەند حەوتەی پێچووبوو ، کـە هاتـەوە چەنـد پـەڕتووک و پەخشانی کوردی کە لە شاری سلێمانی یان لە کۆیە دەردەچـوون ، لەگـەڵ خـۆی هێنابوویـەوە. ئـەمن کـە هێنـدێکم سـەوادی خوێندنـەوە پەیـدا کردبـوو ، نووسراوەکانی پێ‌دەخوێندمەوە. ئێستاش تاکە هۆنراوەیەکم لەو پەڕتووکە لە بیر ماوە کە نووسرابوو:

بەهار هاتەوە بە سەیرانەوەبە لێ‌لێ و لۆلۆ و بە حەیرانەوە

زۆرم شایی بە خۆم بوو کە دەمزانی بیانخوێنمەوە.

ڕۆژێکی تاڵ کە قەت لە بیرم ناچێتەوە ئاوا بوو کە بابم بە پەلە هاتەوە ماڵێ و کوتی: محەممەد نووسراوە کوردییەکان لە کوێن؟ ئەمنیش کە ئـەوانم وەک شـتێکی بەبایەخ لە نێو کتێب و سیپارەکانم ئاخنیبوون ، هێنامنەدەرێ و کـوتم ئـەوەتان. بابم خێرا لێی‌وەرگرتم. تەندووری نێوماڵێ داییسـا ، گورجانـە هـەموویانی لـە تەندوورەکە هاویشت. گڕەمەشخەڵیان لێ بەرز بۆوە. ئەمن نەمزانی ئەم کارەی بۆ کرد! ڕووحی بچووکی من لەگەڵ گـڕی پەڕتووکـەکان دەسـووتا و دەچووقـا. لـەو کاتەدا چەند عەجەمی قوڵەشـینی تفـەنگ‌بـەدەس کـە پێیـان‌دەگـوتن «ئەمنیـە» وەژوورکەوتن و دەستیان بە پشکنینی سندووق و نێو مـاڵ و کتێـب و دەفتـەرەکان کرد. ڕوویـان کـردە بـابم و کوتیـان: دەڵـێن ئـەتۆ چوویەتـە ئێـراق و کتێـب و نووسراوەی کوردیت لەگەڵ خۆت هێناوە. ئەدی کوانێن؟ لـە کوێـت دانـاون؟ بـابم کوتی: بەڵێ چوومە ئێراق. چوومە بەغـدا بـۆ زیـارەتی «غەوسـەلئەعزەم» و لـە گەڕانەوەدا چوومە «تەوێڵـە» بـۆ دیـداری «شـێخی حیسـامەددین» و کـارێکم بـە هێنانەوەی کتێب و نووسراوەی کوردی نەبووە.

ئەمنیەکان دوای پشکنینی هـەموو ماڵـەکە ، بابمیـان لەگـەڵ خۆیـان بـرد و ڕۆیشتن. دوو غەم و پەژارە ، ڕووحی بچکۆلەی منیان ئازار دەدا ، یەکیان پـەژارەی

پەڕتووکە کوردییەکان کە دەمزانی بیانخوێنمەوە و هۆنراوەکانیم پێخۆش و دڵگیر بوون و ئەوی گەورەتریش پەژارەی بێ سەروسۆراغی بابی پیر و نەخۆشم. دوای چەند ڕۆژان کە بابم هاتەوە، تێیگەیاندم و حاڵی کردم کە نووسین و خوێندنەوەی کوردی قاچاغە. بە واتەی عارەبان «الانسان حریص علی ما منع.» هەر ئەوە بوو بە هۆیەکی بنەڕەتی کە ئەمن هەر لە منداڵییەوە نووسین و گوتنی زمانی خۆم لە عارەبی و فارسی پێخۆشتر و گرینگتر بوو.

لە دوای چەند ساڵان کە فام و بیرم، هێزی لێکدانەوەی بەسەرهاتی دەورانی منداڵیمی پەیدا کردبوو، بۆم ڕوون بۆوە کە سەفەرەکەی بابم بۆ ئێراق، تەنیا دیداری دەستەیەک لە نووسەران و ڕووناکبیرانی کوردی ئێراقی بووە کە لەو کاتیدا بزووتنەوەی نەتەوەیی‌یان دەس پێکردبوو. چون لە ئێراقدا مەودای بزووتنەوە و پەرەپێدانی هەستی نەتەوایەتی بەربلاوتر و هەراوتر بوو و لەگەڵ ڕووناکبیرەکانی کوردی ئێرانی، لە سنوورەکانی سەردەشت و بانە و هەورامان و مەریوان، هەستی نەتەوەخوازیان تێکەڵاو کردبوو. بابم لەو کەسانە بوو کە بە بیر و هەستی نەتەوەیی و میللی دەژیا، هەر ئەو هۆیەش بوو کە چەند جارێک تووشی چەرمەسەری پیاوەکانی دەرک و دیوانی ڕەزاشا دەبوو کە بە وردی لە سنوورەکان، میرە بەهەست و لێهاتووەکانی دەخستە ژێر چاوەدێری و تێڕوانین. هێنانی گۆوار و پەڕتووک و پەخشانە کوردییەکان لە ئێراقەوە، دەیڕوانییە ئەو بیر و هەستە ڕووناکەی ئەوکات.

لە ساڵەکانی ١٣١٢ و ١٣١٣دا مێژووی «موعجەم» و «دوڕڕەی نادری» و هێندێک لە کتێبە سەرەتایی‌یەکانی «سەرف و نەحو»م لای بابم خوێند. لە ساڵی ١٣١٤ی هەتاوی، ڕۆژێکی بابم دەستی گرتم و بردمیە لای یەکێک لە مامۆستایانی زانستی ئایینی بە ناوی «مەلا عەبدولوەهاب» کە پیرێکی نوورانی و عالمێکی ڕەببانی و مودەڕڕیسی زانستی ئایینی لە گوندی «گڵۆڵان»ی خوارێ بوو، ئەسپاردمی کە لە ژێر چاوەدێری ئەو عالمە زانایەدا، دەرسی زانستی دینی و عارەبی بخوێنم و نەیەڵێ دەس لە خوێندن هەڵگرم.

ساڵی ١٣١٤ بۆ ڕووحی چکۆلە و مەینەتنەدیوی من

چون ویستی خودا لەوەدا بوو کە ئەمن هەر لە تەمەنی منداڵیڕا تووشی چەوتی و چەڵەمەی ژیان بم، لە سەردەمی پاییزی ساڵی ١٣١٤، باوکم لە تەمەنی ٦٣ساڵیدا کۆچی دوایی کرد و ئەمن و پێنج منداڵی لە من چکۆلەتر، یانی دوو خوشک و سێ برای لە من چکۆلەتر، لە داوێنی دایکێکی پەژارەنەدیودا بەجێهێشت. دایکم کە سەیزادەیەکی پاک و بەغیرەت و بەمشوور بوو، سەرپەرەستی خێزانی وەئەستۆی خۆی گرت و بوو بە داژدارێکی دڵسۆز و لێهاتوو، لە حاستی چەوتی و چەوێڵی ژیاندا. نەیهێشت ئەمن دەست لە خوێندن هەڵگرم. هەتا ساڵی ١٣٢٠ ئەمن هەر لە قوتابخانەکانی زانستی ئایینی، لە گوندەکانی ناوچەی گەورک و بانە و سەردەشت، سەرف و نەحو و مەنتیق و ئاداب و بەلاغە و هەتا هێندێکیش لە کتێبی «جمع‌الجوامع» کە دوایین پلەی دەورەی زانیاری دەرسی زەمان بوو، خوێندم. هەستی تەنیایی دایک و چوار خوشک و برای چکۆلە وای هان دابووم کە ئانێکم لە وەختی خۆم خەسار نەدەکرد. ئەوەی لە ماوەی ٦ ساڵدا خوێندبووم، دەمتوانی بە دەرس بیانڵێمەوە. ئاواتم بوو تا دوایین پلەی زانیاری کە لە کۆڕی قوتابخانەکانی دینیدا باو بوو، بخوێنم و بچمە سەرێ، بەڵان:

www.zheen.org

تەقدیر تەگبیران بەتاڵ دەکاتەوە

دوو هەڵکەوتی ناحەز و نالەبار بوونە بەرهەڵەستی وەدیهاتنی ئاواتەکانم. ساڵی ١٣٢٠، شەڕی دووهەمی نێونەتەوەیی بوو بە هۆی ئەوە کە ئێرانی ئێمە بە دەستی دەوڵەتانی هاوپەیمان: ئەمریکا، ئینگلیس و شووڕەوی داگیر کرا. حکوومەتی ناوەندی شیرازەی پسا و نەزم و نیزام لێکهەڵوەشا. شوێنەواری عەشیرەتگەری و «خانخانی» کە لە دەورانی حکوومەتی ڕەزاشادا لە گرێژنە چووبوو، بە ڕەوشتی کۆنی حەز و ناحەزی خۆی ژیایەوە و هاتەوە سەر تەوەرە و بستەی پێشووی و نائەمنی و هەرەجمەرەج لە هەر ناوچەیەک سەری هەڵدا و کەس بە ڕبەی کەسی نەدەپێوا.

ئاوات دەنێژم و تاڵی دەچێژم

هەر لەو سەردەمەدابوو، ئاغای گڵۆڵان، «خدرئاغای عەزیزی»، نامە و پیاوێکی نارد کە: «ئەگەر محەممەدی نووری وەکوو بابی کە میرزای من بووە، نەیەتەوە گڵۆڵانێ و نەبێتە میرزای من و دەرس بە منداڵی بنەماڵەکەم نەڵێ، ئەوا خەرج و پیتاکی ئەو چەند ساڵەی لە دایک و خێزانەکەی وەردەگرم و لە مڵکی خۆشم دەریان‌دەکەم.» دیارە ئەمنێکی دنیانەدیتوو و لە کێشمەکێشمی دەوران نەکەوتوو کە هەموو ئاواتم ئاسوودەیی و حەسانەوەی دایکم و منداڵەکانی بوو، لە وەختێکی وادا دەست و پێم لێ ون دەبێ، ڕایەڵوپۆی ئاواتەکانم دەهاڵۆزێ و تێکەڵ دەبێ. لەوەی زیاتر چارەیەکم نەدەزانی کە دەست لە خوێندن هەڵگرم و ڕۆژ و حاڵی بنەماڵە فیدای دوارۆژ و داهاتووی خۆم نەکەم. ناچار سیپارە و دەفتەری ڕووەو ڕووناکیم پێچایەوە و بەرەو تاریکەبازاڕی ژیانی نالەبار وەڕێکەوتم و بە سەرساردی هاتمە سەر پەتوسینگی داب و دەستووری باوی ڕۆژگار و لە لای خدرئاغای عەزیزی، کە پیاوێکی میر و شایی بەخۆ بوو، بوومە میرزا و نووسەر و مامۆستای منداڵەکانی عێلی.

هەڵکەوتێک بۆ چوونە مەهاباد و دیتنی دنیای تازە

خدرئاغا لە ساڵی ١٣٢١دا نەخۆش کەوت. دەبوو بۆ لای دوکتوران بچێتە مەهاباد. بارگەیان بۆ پێچاوە و دووسێ پیاوی لەگەڵ خۆی خست و بۆ چاوەدێری نوسخە و دەوا و دەرمانێکی کە دەیدەنێ، ئەمنیشی بە پێویست زانی کە هاوڕێی بم.

بۆ یەکەمین جار بوو کە مەهابادم دەدی ـ لە پێشدا ناوی سابلاغ بوو ـ لە مەهاباد چووینە مزڵی «بایزئاغای عەزیزی» کە براگەورەی خدرئاغا و سەرۆکی عێلی گەورکان بوو. سەرانی عەشیرەتەکانی مەنگوڕ و مامەش و دێبوکری محاڵ و شاروێران، یان خانوویان لە مەهاباد هەبوو، یان مزڵیان بەکرێ دەگرت. نۆکەر و دەست و پێوەندەکانیان لە کاروانسەرا و ماڵاندا دەمانەوە و کاروباری مەهابادێ عەشایر هەڵیاندەسووڕاند و حکوومەتی ناوەندی هیچ جۆرە دەسەڵاتێکی لە شار و دێدا نەمابوو. پیاوەکانی عەشایر باج و پیتاکیان لە دەورەی شاری لە خەڵک وەردەگرت. پیاوە بەناو و سەرشناسەکانی مەهابادی، هەرکام بەپێی تێبینی

پاشەڕۆژ و داهاتووی خۆیان، لەگەڵ سەرۆک عەشیرەتێکی تێکەڵی و نیزیکییان دەکرد. خۆنوێنی حکوومەت لە هەرێمدا هەر ئەوەندە بوو کە بۆ لاواندنەوە و پشیمیاوی عێل و عەشایر، دەستووری دابوو بە پێی سەرانە، کۆپینی قەند و شەکر و کووتاڵیان بدەنێ و ئاغاواتەکانیش بەشی خۆیان و گوندەکانیان وەردەگرت و لە دوایەش چەندیان بەشی خەڵک دەدا، بۆخۆیان خاوەن دەسەڵات بوون! زۆر جاران دەمدی لە لای «پشتتەپ» یان لە لای «سەددی» ئێستارا، سوارانی چەکداری عەشایر بە زورنالێدان و سێتەپڵەوە دەڕژانە شارەوە. لاوان و جحێڵەکانی مەهابادی پێدەکەنین و دەیانگوت: سێتەڵەکەیان دەڵێ، قەندم دەوێ! شەکرم دەوێ! کۆپین! کۆپین!

بۆ منی دنیانەدیو کە هەر لە حوجرەی فەقێیاندا خەریکی خوێندن و موتالا بووم و نەهاتبوومە نێو گەل و کۆمەڵەوە، هەموو ئەو دیمەنانە جێگای سەرنج و بیرلێکردنەوە بوو. ئێستا کە جلوبەرگی کوردی ئازادە و کوردی نووسین و کوردی گوتن یاساغ نیە، پێشینەی زەینم لە ژیان و گیانمدا سەریان هەڵدەدا و ئەمنیان دەبردەوە ئەوکات کە پەرتووکە کوردییەکانیان لێ لە تەندوور هاویشتم و سووتاندیان، کە ئەمنیە قوونشینەکانی حکوومەتی ڕژانە ژوورەکەمان و لە نووسراوە و پەرتووکی کوردی دەگەڕان و دەیانگوت کوردی نووسین و کوردی پۆشین یاساغە، قاچاغە؟! ئەوا ئێستا دەمدی بە کوردی دەدوێن، دەنووسن، دەپۆشن. گەنج و لاوەکانی شاری، شەوانە لە کووچە و کۆلانان گۆرانیان دەڵێن و هۆنراوە و سروودی کوردی دەخوێننەوە. دەمدی دیمەن و ڕووکاری تەواوی شاری مەهاباد، ڕەنگی کوردی و دەنگی کوردستانی لە خۆی هاڵاندووە.

جارجار دەچوومە دووکانی میرزا «ئەحمەدی داودی» کە لە نێو قەیسەریدا کووتاڵی دەفرۆشت. لە منداڵییەوە لەگەڵ ئەحمەد هاوڕاز و هاواڵ بووین و یەکترمان دەناسی. میرزا «حەسەنی داودی» بابی ئەحمەد، لەگەڵ میرزا ئەبووبەکری بابی من دۆست و هاواڵ بوون. زۆر جار میرزا حەسەن، ئەحمەدی لەگەڵ خۆی دەهێنا گڵۆڵانێ بۆ ماڵە ئێمە. جا بۆیە لەگەڵ ئەحمەد بەڕاشکاوی باس و خواسمان بوو. بیروڕای خۆی لە لای من دەردەبڕی. سەبارەت بە ڕەوشتی ئاغایان و عەشایر و کردەوەی ناحەزی پیاوەکانیان لە شاردا دەردەدڵی دەکرد و

دەیگوت: «زیاتری لاوانی مەهابادی ئەسلەحەیان کڕیوە، ئەگەر خراپیــان لەگــەڵ بزووونەوە، وەدەس دێن. ئەوە دەورانی ڕابردوو نیە شکاک و مــەنگوڕ و عەشــایر زۆر جار دەهاتن و مەهابادیان تالان دەکرد. ئەو تالانــەی ڕابــردوو کــە بــە ســەر مەهاباد هاتووە، ناکرێ دووپات بێتەوە.»

لە قسەکانی ئەحمەدڕا لێم حاڵی بوو کە بزووتنەوەیەکی نهـێنی لــە مــەهاباد سەری هەڵداوە. ئەمن ئەو بیروڕایەم وەک شتێکی باوەڕپێکراو لە پرێسکەی زەین و خەیاڵم وەپێچا و ڕامگرت تا بزانم داهاتووی وڵاتەکەمان چی لێدێ.

سەروبەندی پاییزێکی درەنگ بــوو، خــدرئاغا نەخۆشــییەکەی چــاتر ببــوو. دوکتوران ئیستراحەتیان لە ماڵی خۆی بۆ نووسی و گەڕاینەوە گوندی گلۆلانێ بــۆ ماڵی خۆمان. ئەمن دیسان مامۆستایی و دەرسی منــداڵانم دەسپێکــردەوە و هــەتا بەهاری ساڵی ١٣٢٢ لە گلۆلانێ مامەوە. لەبــەر ئــەوەی داهــات و جــیرەم بەشــی گوزەرانی خاوخێزان و ژیانی ئاســایی نــەدەکرد، ناچــار بــووم بنەماڵــەی لــە ناوچەی گەورکان بگوێزمەوە و بێمە موکریان.

کۆچوبار لە ناوچەی گەورکان بۆ نێو دێبوکرییان

لە بەهاری ساڵی ١٣٢٢ ماڵم باری کرد و لە موکریان، لە دێی گۆلێ مەرزینگ، لای «برایمئاغای قارەمانی» کە ڕەئیس و ڕدێنسپی عێلــی خــۆی بــوو، بــە نــاوی نووسەر و میرزا دامەزرام. چــون بــرایمئاغــا ســەوادی نووســین و خوێندنــەوەی نەبوو، بەڵان کاروباری بنەماڵە و ئیداری و تایفەی «قارەمانی» کە تیرەیەکی زۆر و خاوەن نفووسی دێبوکرییان بوون، دەکەوتە ئەستۆی و ئەویش زیاتر لە سەفەر و هاتوچۆدا بوو، هەمیشە و لە هەموو شارێکی دەبوو لەگەڵی هاوڕێ بام. هەڵــکەوتی باش ئەوە بوو، برایم ئاغا خانوویەکی لە مەهاباد کڕیبوو، بۆیە هەلی مانەوە و دیتنی هاواڵان و هاوڕازانم زۆر بۆ هەڵدەکەوت و ڕاز و ڕەمزی ڕۆژگارم بەرجەوەند دەکرد.

حکوومەتی شیرازەپساوی ناوەندی

لەو چاخ و کاتەدا بە هۆی حــوزووری هێــزی شــووڕەوی لــە ئازەربایجــان و بەشــێکی زۆر لــە مەڵــبەندی کوردنشــینی ئازەربایجــانی ڕۆژئــاوا و هــەروەها بێدەسەڵاتی حکوومەتی ناوەندی، بۆ دابین کردنی باری هێمنی لە ناوچەدا تــەنیا

پەنا و پاڵپشتی حکوومەتی ناوەندی، عێل و عەشیرە و ئاغاواتی مەڵبەندەکە خۆیان دەنواند. لە حاڵێکی کە عێل و عەشایر و ئاغاوات بە تەواوی چەکدار و لە شار و دێهاتاندا دەسڕۆیشتوو و خاوەندەسەڵات بوون، بۆ نەبڕانەوەی پەیوەندی لەگەڵ خەڵکی دێهات و عێل و عەشیرەتەکان، دەسەڵاتی ناوەندی دەستووری دابوو بە پێی نفووس و سەرانەی شار و دێهات، کۆپینی قەند و شەکر و کووتاڵ بدەن بە خەڵک و بەشی گوندنشینەکانیش بە دەستی مالیک و ئاغایان بڵاو بکرێتەوە.

لە شاری مەهاباد چەند ئیدارەیەک بەڕواڵەت نوێنەری دەوڵەت بوون، بەڵان ئیدارەی زۆر گرینگ و کاریگەر، ئیدارەی ئامار و سەرژماری بوو کە ئاغاوات و مالیکەکان بۆ وەرگرتنی قەند و شەکر و کووتاڵی زیاد، هەموو کوێرەدێ و کۆنەئاوایییان کردبوو بە شارۆچکە و ئاوەدانی گەورە. هەزاران کچ و کوڕ و پیرەپیاو و پیرەژنی قەت لە دایک نەبوویان تێدەئاخنی و پێناسیان بۆ وەردەگرتن و ئیدارەی ئاماریش بە بێ نابێ و ناکرێ، بۆی دەنووسین و دەیدانێ. ئەو پێناسە بێجێیانە دوای چەند ساڵان کە دەوڵەت و حکوومەت جێگیر بوو، بوو بە هۆی دەردەسەر و گیروگرفتێکی زۆر بۆ دێهاتی و مالیکەکان. لەو کاتانەدا تەواوی سەران و گەورەپیاوانی عێلی و عەشیرەتی لە مەهاباد خزابوون و پیاوە چەکدارەکانیان لە دەروازەکانی شاری خەرج و باجیان لە داهات و دەسکەوتی شار و دێهات وەردەگرت و بەڕواڵەت نایب و نوێنەری حکوومەت بوون لە شاریدا.

دەوڵەت بۆ پێڕاگەیشتن بە کاروباری شار و ئیدارات، بۆ ماوەیەکی «عەلی ئاغای ئەمیرئەسعەد» کە سەرۆکی عەشیرەتی دێبوکری بوو کردی بە فەرمانداری مەهاباد. بەڵان ڕقەبەری عێلبەگی و دووبەرەکی شێوەی خانخانی و ناتەبایی و ناکۆکی نێوعەشیرەتی، ماوەی مانەوەیەکی ئەوتۆی بە ئەمیرئەسعەد نەدا و هێندەی نەخایاند تا نەتیجەی کارەکانی وەدەرکەوێ، کە لە فەرمانداری لایانبرد.

سەدیقەسوور (خاتەمی) کێ بوو و چۆنم ناسی

کاتێک ماڵم هاتە دێی گۆلێ، لاوێکی مەهابادی بە ناوی «سەدیقی خاتەمی» کە پێیاندەگوت «سەدیقەسوور»، دەرسی بە منداڵەکانی برایمئاغای قارەمانی و برازاکانی دەگوت و مامۆستا و موعەللیمی ئەوان بوو لە دێدا.

سەدیقەسوور لاوێکی قسەخۆش و پیتۆڵ و وریا بوو و ئەمن زۆرم خۆشدەویست. ئەویش لێم دڕدۆنگ بوو و سڵەی لێدەکردم! دوای ماوەیەک زانیم کە میرزا سەدیق یەکێک بوو لە ئەندامانی دڵسۆزی کۆمەڵەی (ژ.ک) و ئەمن کە نووسەر و دەبیر و ڕازداری ئاغاواتەکان بووم، بۆیە لێم دەسڵەمییەوە کە مەبادا بیناسم و چلۆنیەتی بیر و باوەڕی بدرکێنم.

مەبەست لە گێڕانەوەی بەسەرهاتی خۆم ئەوەیە: ئەگەر بیرەوەری یاریدەم بکا، ناوی کەسانێک دێتە گۆڕێ کە هەریەک بە جۆرێک لە هەڵکەوتەکانی ڕۆژگاری ژیانمدا شوێنەوارێکیان لە سەر بیر و هەستی نەتەوەخوازی من داناوە.

هێندێکیان تۆزێک بوون لە بەسەرهاتی ڕۆژ و ڕۆژگاری کورد و هەرێمی کوردستان. بۆ ئەوەی بیر و باوەڕی سەدیقەسووری مامۆستای منداڵەکان بۆ لای ویست و خواستی خۆم ڕابکێشم، شێعر و هۆنراوەی کاڵوکرچی خۆم بۆ دەخوێندەوە. زۆری پێخۆش بوو و گەشەی پێدەکرد. میرزا سەدیق لە کاتی چوونەوەکانی بۆ شاری مەهاباد، هەستوخوستی منی بە هاوڕازەکانی لە کۆمەڵەی (ژ.ک) ڕادەگەیاند و بێئەوەی بۆخۆم تێبگەم چباسە، تاقم و دەستەیەک لە لاوەکانی مەهابادی کە دەمناسین و دەیانناسیم، زۆریان ڕێز بۆ دادەنام و بە دەوروبەرمدا دەهاتن و دەیاندۆزیم.

www.zheen.org

چۆن بوومە ئەندامی کۆمەڵەی (ژ.ک) و چۆنم ناسین

یەکێک لە ئاشناکانی برایمئاغای قارەمانی لە مەهاباد، ئاغای «عەبدوڕڕەحمانی کەیانی» بوو کە دووکانی کووتاڵفرۆشی هەبوو و ساتوسەودا و ئاڵوویری لەگەڵ ئەو بنەماڵەیە زۆر پتەو بوو. بەو هۆیەوە لەگەڵ ئاغای کەیانی بووینە ئاشنایەکی نیزیک. زۆر ڕۆژان دەچوومە دووکانەکەی. ئەم هاتوچۆیەی من و ئاغای کەیانی درێژەی کێشا و سامی هەردووکمان بۆ دەربڕینی هەستی دەروونمان تێکشکابوو. بە هۆی ئاواڵ و هاوڕازەکانی دیکەم لێم حاڵی ببوو کە ئاغای کەیانی یەکێکە لە ئەندامە بنەڕەتییەکانی کۆمەڵەی (ژ.ک). بۆ نیشاندانی بیر و باوەڕی خۆم، چەند هۆنراوەی نەتەوەیی و میللی خۆم بۆ خوێندەوە و چاوەڕێی هەڵوێستی بووم لەو بارەیەوە. با لێرەدا ئەوەش ڕوون

بکەمــەوە کــە ئەنــدامانی کۆمەڵــە هــەتا ماوەیــەکی زۆر بــیر و باوەڕیــان بــە ئاغاواتەکانی وابەستە بە حکوومەت نەبوو. ئاوا ماینــەوە هــەتا ڕۆژێکــی ئاغــای کەیانی کوتی: «کاک نووری سبەینێ لای ئێوارێ وەرە دووکانێ پێکەوە بۆ گەشتێک دەچین بۆ لای «باغی سیسە» کە جێگاگەشتی ئێوارانەی خەڵــکی شــارییە.» بــاغی سیسە جێگایەک بوو لە نیزیک پردی ئێستا لە قەراغ شــاری. بــاغ و دارســتانێکی سایەدار بوو لە کەناری چۆمی. سەیاحەتگایەک بوو کە ئێواران کاسپکار و بازاڕی و کارمەندانی ئیداری دەچوونە ئەو جێیە. چەند قاوەخانەی هاوینەکەپریان تــێدا هەڵبەستبوو و خەڵک لە بن نیسێی داراندا دادەنیشتن و قلیانیان دەکێشا و چایــان دەخواردەوە.

لای ئێوارێ و لە کاتی دیاریکراو، لەگەڵ ئاغای کەیانی چووینــە ئــەو باغــە. دوای یەکدوو سووڕ بە لابەلای داراندا، دیتم دووکەس لە قەراغ چــۆمی لــە ســەر کورسی بەرامبەر بە یەک دانیشتبوون و چایان لە پێش داندرابوو. یەکیان پیاوێکی دەنێوەچوو و هێندێک لەڕ و لاواز بوو. ئەوی دیکەشیان لاوێکی جحێڵ و جوانچــاک کە بۆشناغی و لاوی لە سەروسیمای دەباری.

کە ئێمەیان دیت، هەردووکیان پێکــەنین و کوتیــان: «ئاغــای کــەیانی، زۆرت چاوەڕێ نەهێشتینەوە و ئێمەش هێندە نابێ هاتووین و چایەکانمان هێشتا ســارد نەبۆتەوە، فەرموون و لەو کەنار ئاوە لە لامــان دانیشــن.» چــووین و لــە لایــان دانیشتین. ئاغای کەیانی کوتی: «کاک نووری ئەو پیــاوە مامۆســتا مــەلا «قــادری مودەڕیسی»یە و ئەوەش کاک «دڵشــادی ڕەسووڵــی»یــە. هــەردووکیان ئەنــدامی کارامــە و دڵســۆز و ڕوونــاکبیری حیزبەکــەمان، کۆمەڵــەی (ژ.ک)ن و ئەنــدامی بناغەداڕێژن. ئەمن پێشتر باسی تۆم بۆ کــردوون و تــۆم پــێناســاندوون. ئــەوان دەیانهەویست لە نیزیکەوە پێکبگەین و بۆ هەمیشە تێکبگەین.»

دوای تۆخۆش و منخۆشی کوردانە، دڵشادی ڕەسووڵی کــوتی: «کــاک نــووری لەپێش ئەوەیدا مامە کەیانی بتپشکنێ و ساغت کاتەوە، کاک سەدیقی خاتەمی کە لە دێی خۆتان مامۆستای منداڵانە، ئەتۆی بە ئێمە ناســاندووە و بــیروڕای تــۆی بۆمان شیکردۆتــەوە. مامــە کــەیانی و مامۆســتا مــەلا قــادری مودەڕیســی کــە هەردووکیان پسپۆڕی حیزبەکەمانن، لایان وایە بە بیر و باوەڕێکی پاکی کە هەتــە

و هەڵکەوتی زەمانی و مەکانی ژیان و شێوەی بەیانت ، دەتوانی ئەندامێکی کارامە و پڕ سەمەر بی و لە ڕێی پێشکەوت و گەشەدارکردنی حیزبەکەمان ، لە شار و دێدا ئەندامێکی دڵسۆز بی.»

مامۆستا مودەڕڕیسی کوتی: «کاک نووری ئەتۆ لە هەلومەرجێکی وادا هەڵکەوتووی کە دەتوانی بە هونەر و قەڵەم و بیری ڕووناکی خۆت ، خزمەتی گەورە و گرینگ بە «کۆمەڵە» بکەی و بەو هۆیە کە نووسەری ئاغاواتەکانی ، دەکری لە شار و دێدا ، بۆ پەرەپێدانی ئیش و کاری نیشتمانەکەمان ، گوندنشینەکان ڕوون کەیەوە و هەستوخوست و ئاکار و کرداری فێئۆداڵ و ئاغاوات و عەشیرەتەکانت لە بەر چاو و زەینی ئەندامە دڵسۆزەکانی «کۆمەڵە» ڕوون کەیەوە. دەبێ ئەوەش بزانین کە مەهابادییەکان بیرەوەری تاڵ و سوێریان لە ڕابردووی خۆیان لە دەورانی «عەشیرەتگەری» و «خانخانی دیوە» ، بەتایبەت کە لەو سەردەمەدا بە هۆی داگیرکرانی ئێران لە لایەن دەوڵەتە هاوپەیمانەکان ، شیرازەی حکوومەتی ناوەندی پسابوو و عێل و عەشیرەتەکانی ناوچە ، بە چەکداری خزابوونە مەهابادەوە و هەر دەستە و تایفەیەک مزڵ وماڵێکی بۆ خۆی دیاری کردبوو و دەترسان سەربزێوەکانی عێلات بە تاڵانوبڕۆ ، ڕابردووی تاڵ دووپات کەنەوە. هەر ئەو تێبینی و بەرچەوەندییە بوو کە ڕووناکبیران و لاوانی مەهابادی هێنابووە سەر ئەو بیر و باوەڕە کە لەم هەل و دەرفەتەت و بۆشایییەدا ، بۆ دوو مەسەلەی گرینگ کەلک وەرگرن.

یەکیان جووڵانەوە و هاندانی کۆمەڵ بۆ پێکهێنانی هەستی نەتەوەیی و بزووتنەوەی جەماوەر لە ڕێی ئامانج و ئاواتی لەمێژینەی کورد و کوردستانی یەکگرتوو و دووهەمیان ، ئامادەیی و چالاکی هێزی گەنج و لاوەکان و چینی نیشتمانپەروەر ، بۆ بەربەرەکانی لەگەڵ سەرەڕۆیی و بێبەندوباری کەڵەوەکێشان و هەلپەرەستان ، کە نەیەڵن شێوە و ڕەوشتی شووم و ناحەزی زۆردارەکانی ڕابردوو ، لە مەهاباد و هەرێمیدا سەرهەڵدا و بژیەتەوە. ئەو دەستە پیاو و لاوانەی مەهابادی کە هاتبوونە سەر ڕێی ڕاستەقینەی ژیان و ژیانەوە ، وەکوو پەروانە لە دەوری شەمی ڕووناکی «پێشەوا»ی نەمر «قازی محەممەد» هاڵابوون کە وەک داڵدە و پشتیوانی کۆمەڵەی (ژ.ک) وا بوو لە مەهاباد. مامۆستا مودەڕڕیسی

کوتی: «داخەکەم ماوەم نەماوە و ناتوانم ئەوەی دەیزانم لە بارەی تاڵی و تووشی دەورانی دەرەبەگی و زۆرداری لە ڕابردوودا، بیڵێم و بینووسمەوە.»

بێمەوە سەر جوابەکەی خۆم، کوتم: «مامۆستا دەرسەکانم ڕەوانە، ڕێچکە و ڕێبازەکەشم عەیانە». مامۆستا کوتی: «کاک نووری دەسنوێژت هەیە؟» کوتم: «مامۆستا ئەوە قەراغ چۆمە، کە ئاو هەبێ، تەیەممومم بەتاڵە.» گورجێک هەستام و دەسنوێژم شوشت و هاتمەوە لایان. نوێژی شێوان بوو. سەیرانچی وردەوردە بەرەو شار دەبوونەوە. لە گۆشەیەکی ئارام و بێدەنگی باغی سیسە، چوارکەس وەک «عەناسوری ئەربەعە»، سەریان پێکەوە نابوو و گەرمی وتووێژی خۆیان بوون.

مامۆستا کوتی: «کاک دڵشاد بۆ ڕاماوی؟» کاک دڵشاد دەستی بە باغەڵیداکرد، قورئانێکی چکۆلەی هێنادەر و ماچی کرد و لە پێشی دانام. کوتی ئەو چەند بەندەی لەو کاغەزە نووسراوە، بیانڵێ و سوێندیان بۆ بخۆ. وەک لە بیرم مابێ ئەمانە بوون:

١ـ خەیانەت بە نەتەوەی کورد نەکەی.

٢ـ هەوڵ و کۆششت بۆ سەربەخۆیی کوردستان بێ.

٣ـ هیچ ڕازێکی ڕێکخراوە، نە بە زمان و نە بە قەڵەم و نە بە ئیشارە، ئاشکرا نەکەی.

٤ـ هەتا کۆتایی ژیان هەر ئەندام بی.

٥ـ تەواوی پیاوانی کورد بە برا و ژنانی کورد بە خوشکی خۆت بزانی.

٦ـ بێ ئیزنی کۆمەڵەی (ژ.ک)، نەبی بە ئەندامی هیچ ڕێکخراوە و دەستەیەک.

لە دوایە دەفتەرێکی لە باغەڵی دەرهێنا، وادیار بوو ناو و ژمارەی ئەندامەکانی تێدابوو، ژمارەی ٨٥ی لێنووسی. لە پاشان کوتی، ئەندامەکانی کۆمەڵە هەرکام دەبێ ناوی نهێنییان هەبێ! ناوی نهێنی تۆ لە کۆمەڵەدا دەبێ «عەتری» بێ. دەمهەوێ ئەتۆ هەمیشە بۆنی عەتری نیشتمانەکەمان بی. مامۆستا مودەڕڕیسی و ئاغای کەیانی پێکەنین و کوتیان: «یاخوا نیشتمانەکەمان بە بۆنی عەتری ئەم لاوانە، بۆ هەمیشە بە ڕەنگوبۆن بێ.» هەستاین و وەک جێژنەپیرۆزە یەکترمان لە باوەش گرت و ڕووی یەکترمان ماچ کرد.

www.zheen.org

یەک‌یەک سەیرانکەر کە بەرەو شار دەگەڕانەوە و بە لامان‌دا تێدەپەڕین، ڕەنگە لایان وابووبێ ئێمە مەستین! داخەکەم لێیان حاڵی نەبوو کە ئێمە مەستی ویست و خواست و هەستین. بەرەو شار گەڕاینەوە و هەرکام بەرەو ماڵە خۆمان جوێ بووینەوە، بەڵان ئەمن ئەوە نەبووم کە چووبووم، گۆڕابووم، ئینسانێکی دیکە بووم. بارێکی قورس لە سەر شانم سەنگینی دەکرد، پێم وابوو باری ئەمانەتێکی گرینگم هاویشتۆتە سەر شانی خۆم. بەڵان شاییم بە خۆم بوو کە لە ڕێی ئامانج و ئاواتی نەتەوە و نیشتمانێکی تێی‌دا خولقاوم و تێی‌دا ژیاوم و هەنگاوهاوێژ بووم و فێری واتە و لەهجە و ڕاوێژ بووم، شیاوی ئەوەیە لە ڕێگای‌دا بمرم و لە پێی‌دا سەر دانێم.

دیمەنی وڵات و سیمای نەتەوە لە بەر چاوم گۆڕابوو، بێگانەم نەدەدی، هەمووی ئاشنا بوو. بێوەفاییم نەدەدی، هەموو شت لە زەینم‌دا باوەڕ بوو، بەقا بوو. جوزئێک بووم لە کوللێک و کوللێک بووم کە لە ئەجزای خۆم‌دا بڵاو دەبوومەوە. شوان، گاوان، مەلا، مجێور، سەپان و وەرزێر، ببوونە ڕیشەی دارێک کە بە هەموویان بەرگ و بەر و باڵایان بەخێو دەکرد. لە شار و لە دێ، هەموو لە ڕێی نیشتمان‌دا، لە پێش چاوم هاوقەسەم و هاوپەیمان بوون و ئەوەش شتێکی دیارده بوو چونکە ئەنانەت بەشێکی زۆر لە ئاغاوات و مالیک و عەشیرەکان، ببوونە ئەندامی کۆمەڵەی (ژ.ک) کوردستان.

لە ئێراق و تورکیا و سووریاش‌ڕا نوێنەرەکانیان دەهاتن و مەرامنامەی کۆمەڵەیان وەردەگرت و دەچوونەوە و ئەرکی ئەندامەتی خۆیان بەجێ دێنا.

لە لای برایم‌ئاغای قارەمانی، زیاتری ڕۆژەکان لە مەهاباد بووین. ئەمن ماوەم بوو لەگەڵ ئەندامانی حیزب (کۆمەڵە) و هاوڕازەکان هاوکاری بکەم و لەم بارەوە گیروگرفتم نەبوو. ئازاد دەگەڕام و ئەرکی ڕێکخراوەیی خۆم بەڕێوە دەبرد.

چوون بۆ تەورێز و پێشهاتێکی چاوەڕوان‌نەکراو

وەک لە پێش‌دا ئاماژەم پێکرد، حکوومەتی ناوەندی بۆ ئەوەی تێکەڵاوی خۆی لەگەڵ خەڵکی کورد نەپسێنێ، گەڵاڵەی کۆپینی قەند و شەکر و کووتاڵی دامەزراندبوو، تا لە ڕێی ئاغاوات و مالیکەکان ئەو ئامانجەی وەدی‌بێ و هەرکەس

بەپێی نفووسی دێهاتەکەی، بچێ و لە تەورێزێ وەریگرێ. مەبەستی ئەوە بوو کە ئاغاوات و عەشایر، لە تەورێز، تێکەڵییان لەگەڵ ئیدارات و دەوڵەت تێکنەچێ، چونکە ئەوکات ئەرتەش و سپا و ئوستاندار و ئیدارات لە تەورێز، لە سەر کاری خۆیان مابوون.

بۆ وەرگرتنی قەند و شەکر و کووتاڵی کۆپینی، لەگەڵ برایمئاغا و دوو کەس لە بنەماڵەی قارەمانی، چووینە تەورێز. لەو هاتوچۆیانەدا هێندێک ئاکار و کردەوەم دەدی کە بۆ گێڕانەوە نابێ. ماوەیەکی زۆر ماینەوە و زۆرێک لە کەسانی عێل و عەشایری دیکەش وەک ئێمە مابوونەوە و ئیدارەی قەند و شەکر، زیاتر دەستیدەستی پێدەکردن و مەحتەلی دەکردن و بە سبەینێ و دووسبەی، ڕۆژەها لە تەورێزێ دەمانەوە.

ئەم پێشهاتە بۆ گێڕانەوە دەبێ: ڕۆژێک برایمئاغای قارەمانی پێیکوتم: «میرزا، واباشە نامەیەک بۆ فەرماندەی لەشکر بنووسی و پێشینەی خزمەتگوزاری عێلی قارەمانی کە شانبەشانی ئەرتەشی شاهەنشاهی لە دەورانپشتی سنوور کە لە هەموو هەلکەوتەکانی دەوراندا بەجێیان هێناوە، وەبیر بێنییەوە، لام وایە فەرماندەی لەشکر دەستوور دەدا کە ئیدارەی قەند و شەکر، هێندەمان ئەورۆ و سبەینێ پێنەکا.» لەو کاتەشدا ڕەئیسی ستادی ئەرتەشی تەورێز، سەرهەنگ «وەرەهرام» بوو کە لە پێشدا ڕەئیسی ستادی تیپی مەهاباد بوو. ئاغایانی عەشایر و عێلاتی یەکبەیەک دەناسین. ئەفسەرێکی وریا، ڕووهەڵمالاو و بێپێچانەوە بوو و ئەوەی بە دڵیدا دەهات وەسەر زمانی دەکشا. (وەرەهرام لەدوایە بوو بە سپەهبود و دواتر بوو بە سیناتۆر و لە ساڵی ١٣٥٧ کردیانە ئوستاندار لە ورمێ و لە توندی دەورانی بزووتنەوەی شۆڕشی گەلانی ئێراندا، سەفەرێکی هاتە مەهاباد کە خەڵک ڕێزێکیان لێنەگرت. هەر ئەوەش بوو بە هۆی لاچوونی لە ئوستانداری و هاتەوە تاران و لە دوارۆژەکانی ڕژێمی شایەتی، ئەویش وێڕای ئەمیرانی ئەرتەش، هەڵات بۆ هەندەران.)

شەوێ دانیشتم و بەپێچەوانەی ئارمان و ئامانجی خۆم، نامەیەکی شاپەرەستانەم لە لایەن عێلی قارەمانییەوە، بۆ سەرهەنگ وەرەهرام، ڕەئیسی ستادی ئەرتەشی تەورێز نووسی. برایمئاغا بە ناوی سەرۆکی عێل و ئەوانی

دیکەش مۆریان کرد و دام بە ئاغای قارەمانی. برایمئاغا کوتی: «هەڵیگرە با پێتبێ. سبەینێ هەموومان پێکەوە دەچینە ستادی لەشکر و بۆخۆت نامەکە بدە بە سەرهەنگ.» بۆ سبەینێ، برایمئاغا و دوو کەس لە خزمەکانی چوونە دایرەی ستادی لەشکر و دوای خۆناساندن و ئیجازەی ئاجودان، چوونە لای سەرهەنگ وەرەهرام. لەو هەلومەرجەدا دەوڵەت و ئەرتەش، ڕێز و حورمەتێکی زۆریان بۆ عێلات و عەشایری کورد دادەنا و لە هەموو چەرخ و خولێکی دەوراندا ئەوانیان بە ئێلجاڕ و پارتیزانی گیانباز دەژماردن و هەتا هێنانەگۆڕی «ئیسلاحاتی ئەرزی» و هەڵوەشانی سیستمی ئەرباب و ڕەعێتی، عێلات و عەشایر لە هەموو مەڵبەندێکدا، ڕاگر و پاسەوانی نیزامی شاهەنشاهی و هۆی دەوام و مانەوەی ئەو ڕژێمە بوون لە مێژوودا.

کاتێک چوونە هۆدەی سەرهەنگ وەرەهرام، زۆر بە ڕووخۆشی و شادمانییەوە لەگەڵمان ڕووبەڕوو بوو. دوای چاکوخۆشی و ئەحواڵپرسی سەبارەت بە چلۆنایەتی و حاڵوباڵی وڵات پرسیاری کرد. ئاغای قارەمانی کوتی: «جەناب سەرهەنگ ئێمە ماوەیەکە بۆ وەرگرتنی بەشە کۆپینی خۆمان و ڕەعێتەکانمان لێرە ماوینەوە.» ئەمن نامەکەم لە پێش دانا و خوێندییەوە و کوتی: «دەی ئاغای قارەمانی، باس و خەبەری مەهابادەکەت چییە؟ حیزب و میزبان چ دەکەن و دەڵێن چی؟ سەربەخۆیی خۆیان کەنگێ ڕادەگەیەنن؟»

ئاغای قارەمانی کوتی: «جەنابی سەرهەنگ وەک لە پێشدا عەرزم کردی، ئێمە حەوتوویەک زیاترە لێرە گیرمان کردووە. ڕەعێت و دێهاتییەکان زۆریان بۆ هێناوین و پێیان وایە ئێمە کۆپینمان وەرگرتووە و بەشی وانمان نەداوە و خواردوومانە. جەنابی سەرهەنگ ئەو هەرا و هەڵڵایەی کە دەستەیەک جەوان و لاوی دنیانەدیوی مەهابادی سازیان کردووە، دێهاتی و ئاغاواتەکان لێیان بێخەبەرن و کاریان بەو بگرەوبەردانانە نیە. جەنابی سەرهەنگ، دێهاتییەکانمان زۆر پاک و خاوێن و خوداناسن و پێیانوایە ئەوەی ڕووسەکان دەیڵێن و دەیکەن، موسڵمانانە و خوداناسانە نیە.» هەرچەند قسەکانی ئاغای قارەمانی، وڵامی پرسیارەکانی سەرهەنگ نەبوو، بەڵان زەینی سەرهەنگی بەرەو چین و توێژێکی مەڵبەند ڕاکێشا کە کەینەوبەینەیان لەگەڵ سیاسەت و کردەوەی ڕووسەکان نیە و

ئەوانیش وەک ئاغاوات و عێل و عەشایر ، خۆشیان لە هەنگاوەکانی رووسان نایە لە ئێران.

لەو دەمەدا ئاجودانی سەرهەنگ هاتە ژووریٚ و دوای ئیحترامی نیزامی کوتی: ئاغای قاسمئاغای ئێلخانیزادە ، وەختی لە جەناب سەرهەنگ دەخوازیٚ.
سەرهەنگ کوتی: بلّیٚ فەرموو بێتە ژووریٚ.

شەڕەدندووکەی قاسمئاغای ئێلخانیزادە (موهتەدی) و سەرهەنگ

قاسمئاغا هاتە ژووریٚ. دیاربوو پێشتر ناسیاوی و ئاشنایەتییان پێکەوە زۆر بووە. سەرهەنگ لەبەری هەستا و دەستی لەگەڵ دایەوە و لە تەنیشت خۆی داینا و کوتی: «قاسم چەندێکە هەر ناتبینم و لێمان ناپرسی؟!» قاسمئاغا کوتی: «جەناب سەرهەنگ چەند ڕۆژێکە لە تەورێز ماومەوە و گیروگرفتی خانەوادەگی و کاری دیکە ماوەی نەدەدا بێمە خزمەتتان. لە لایەکی دیکەوە کاری بەشە کۆپینی مالیک و ڕعێت وای بەخۆیەوە خافلاندووم کە نەپرژاومە سەر وەزیفەی گرینگم کە دیداری جەناب سەرهەنگە.» سەرهەنگ کوتی:«دوێنیٚ ، پێریٚ ، یان لەو ڕۆژانەدا چوویەوە مەهاباد یان لەویٚ نەبووی؟» قاسمئاغا کوتی: «جەناب سەرهەنگ بۆچی وام دەپشکنی؟ کوتم خۆ نیزیک حەوتوویەک دەبیٚ لە تەورێزم.» سەرهەنگ کوتی: «بۆیەت دەپشکنم ، ئاگاداری پەیتاپەیتای حیزبی دێموکراتی کوردستانی تۆ ، دوێنیٚ وەدەرکەوتووە و ئەورۆ بۆ منیان هێناوە ، بە ئیمزای هێندێک لە پیاوماقوولانی مەهابادی و ئیمزای تۆشی پێوەیە!» دەستی برد و کەشەوی میزەکەی کردەوە و ئاگادارییەکی دوورودرێژی هێنادەر و کوتی: «ئەوەش ئیمزای قاسم ئاغای ئێلخانیزادە و ئەوانی دیکە!»

ئێمە پێمان سەیر بوو ، دوێنیٚ ئاگاداری بلاو کراوەتەوە ، ئەورۆ لە لای سەرهەنگە. قاسمئاغا کوتی: «جەناب سەرهەنگ ئاگام لەو ئاگادارییە نیە و ئەمنیش ئیمزام نەکردووە.» سەرهەنگ برێک بە توورەییەوە کوتی: « قاسمئاغا ئەتۆ کارەکانت زۆر ناحەزن ، کردەوەت لە ناوچەدا زۆر نالەبارن. قاسم ، ئەمن لەبەر حورمەتی ئەو پیاوە ڕدێنسپی و عالم و زانایانەی دێبوکری ، کە «حاجی بایزئاغایە» ، هیچم لەگەڵ تۆ نەکردووە و پیٚنەکراوە ، دەنا هەتلە و هەڵەی تۆ لە

ناوچەدا جێگای چاوپۆشی نەبوو.» قاسمئاغا کوتی: «جەناب سەرهەنگ دەڵێم نیزیک حەوتوویەک دەبێ لێرەم و ئەوەش نە ئیمزای منە و نە ئاگاداری ئەو نووسراوەم.» وەرەهرام کوتی: «قاسم بۆ ساغکردنەوەی داوای خۆت ئەگەر ڕاست دەکەی، وەک هەواڵی دوایین سەفەری باکۆیەت لە ڕۆژنامەکاندا وەدرۆخستەوە، هەرواش بێخەبەری خۆت لەو ئاگادارییە و بزووتنەوەی ناحەزی حیزبی دێموکرات لە بارەی جەعلی ئیمزای خۆت وەدرۆ بخەوە.» قاسمئاغا کوتی: «جەناب سەرهەنگ چاک بوو بۆخۆت وەبیرت هێنامەوە، لە سەفەری ئاخریدا کە هێندێکیان لە سەرانی کورد بۆ باکۆیە بانگهێشت کردبوون، هێندێک لە ڕۆژنامەکان بڵاویان کردەوە کە قاسمی ئێلخانیزادەش لەو بانگهێشتەدا بەشدار بووە. ئەو تەشقەڵەشیان هەر ئاوا پێکرتم و بۆخۆشت دیتت لە ڕۆژنامەکانی «کەیهان» و «ئیتلاعات»دا وەدرۆم خستەوە. ئەوەش درۆیەکی دیکەیە بە بەژنی منی دەبڕن.» سەرهەنگ پێکەنی و کوتی: «قاسم (جواب کلوخانداز را سنگ است)، ئەتۆ دەتوانی ئەوجاریش درۆزنان وەدرۆ بخەیەوە و ئیعتباری خۆت لە لای دەوڵەت نیشان بدەیەوە.» قاسمئاغا کوتی: «جەناب سەرهەنگ، وەک دەڵێی وادەکەم.»

ئاغایانی قارەمانی هەموو بێدەنگ و کڕومات بوون. هەستی هاوئەندامی کۆمەڵەی (ژ.ک) هانی دام هاوارم لێپەیدا بێ، چون کوڕەکانی حاجی بایزئاغا هەموویان ئەندامی کۆمەڵە بوون و بەکردەوە و بزووتنەوەی خۆیان لە ڕێی پێشکەوتی ئامانجی کۆمەڵە لە شار و دێدا، نیشانیان دابوو ئەندامێکی دڵسۆز و نەبەزن. کوتم: «جەناب سەرهەنگ ئێمە حەوتوویەک زیاترە لە تەورێزین، لام وایە قاسمئاغا لە پێش ئێمەشدا لێرە بووبێ؟» ئاغای قارەمانی کوتی: «ڕەنگە قاسمئاغاش وەک ئێمە گیرۆدەی وەرگرتنی بەشە کۆپین بێ.» سەرهەنگ بەوەی پێکهات کە قاسمئاغا لە ڕۆژنامەیەکدا، ئیمزای ئەو ئاگادارییە وەدرۆ بخاتەوە، کە وەدرۆی نەخستەوە. لە دوایە سەرهەنگ کوتی: «ئاغای قارەمانی لە بن ئەو نامەی نووسیوتانە، بۆ ئیدارەی قەند و شەکر دەنووسم، بەزوویی داوای ئێوە جێبەجێ بکەن.» کە ئەوەی گوت، ئێمە هەستاین بڕۆین. قاسمئاغاش بە پێکەنینەوە کوتی: «جەناب سەرهەنگ ئەمنیش وەدەردەکەوم، دەچم درۆودەلەسان دەکووژێنمەوە.» دیار بوو لەگەڵ سەرهەنگ پێشینەی ئاشنایی و دەمەقڕەیان زۆر

پێکەوە بووبێ.

مالاواییمان کرد و هەر وەدەرکەوتین، برایمئاغا کوتی: «بەڕاستی ئیمزای تۆیان جەعل کردووە؟» قاسمئاغا بە پێکەنینەوە کوتی: «برایمئاغا ئەگەر کردبێتیان بە چاکە کردوویانە قەیدی ناکا، ئەمنیش سبەینێ زوو دەڕۆمەوە، خودا دەزانێ لەگەڵ وەرەهرام کەنگێ یەکتر دەبینینەوە، ئەمنیش ئەو کارە چاکەی ئەوان ناشۆمەوە.

ئەو هەڵکەوتە نیزیک ٦٠ ساڵی لێ‌ڕادەبرێ، برایمئاغا و قاسمئاغا هیچیان نەماون، هەردووکیان بوون بە حاجی و ساڵەکانی ژیانیان مەردانە بردە سەر. قاسمئاغا تا بڵێی کورد و نەتەوەخواز بوو و لە ئەندامانی شیاو و لێهاتووی کۆمەڵەی (ژ.ک) بوو. برایمئاغای قارەمانی کە ئەویش بوو بە حاجی هەتا بڵێی پیاوێکی ڕاست و دروستکار و عێلخواز بوو و مەردانە ژیا و ئابڕوومەندانە سەرپەرەستی عێل و بنەماڵەی قارەمانی دەکرد. ئەوان مەزنەپیاوان ئێستا من و نیزیکانیان بەجێ‌هێشتووە، هەردووکیان لە خاک خزیون، بەڵان لە نەتەوی نەبەزیون، ڕەوانیان شاد بێ.

کوا دەبێ شەریکی دز و ڕەفیقی قافڵە بی؟

غەم و پەژارە و کەسەرێکی زۆر، دڵ و دەروون و بیروڕای داگرتبووم. بۆخۆم لە خۆم دەپرسی، ئەمنێکی دڵسۆز و سوێندخواردووی کۆمەڵەی (ژ.ک) کە دەبێ بەپێی سوێندێکی خواردوومە، خەیانەت بە نەتەوەی کورد نەکەم، نە بە قەڵەم، نە بە زمان و بەپێچەوانەی ئاوات و ئامانجی گەلی کورد نەبزووممەوە؟ چۆن دەبێ ئێستا لە پێناوی وەرگرتنی قەند و شەکر و مەسڵەحەتی دەوڵەتی‌دا کە خەڵکی پێ‌فریو دەدا و دەیانخافڵێنێ، لە پێش بارەگای نەتەوی‌دا بە کڕنۆشەوە بدوێم و بنووسم؟ ئەگەر وەک سەدیقەسووری خاتەمی مامۆستا و موعەللیم بام، منداڵان و لاوانی نەتەوەی خۆم لە ئامێزی ئارمانی کوردستانم هاویشتبان، چاکتر و حیزبپەسەندتر نەدەبوو؟ ئەوڕۆ پێویست نەبوو ڕێی ئەرکی خۆم لێ بگۆڕێ و تووشی هەتڵە و لاڕێیی بام. نان پەیداکردن و خێزان بەڕێوە بردن پێویستە، بەڵان بە هەموو نرخێک نابێ مشتەری و کڕیاری بی. هاتبوومە سەر ئەو بیروڕایە ئەگەر

لە جێیەک بە موعەللیمی دامەزرێم و دەرسی بە مندالان بڵێم، پێویست ناکا قەڵەم بکەمە زورنا و هەڵپەرکێی نەیاری پێ گەرم دابێنم.

لە هەلکەوتی کار و کردەوەی خۆم بێزار بووم، ئەویش لە هەلومەرجێکی وادا کە ژن و پیاو، پیر و لاو، زانا و باسەواد و رووناکبیرەکانی مەهاباد و مەڵبەندی موکریان، لە شاروێرانەوە بگرە هەتا دەشتی «حاجیحەسەن» کە پاڵ وە میانداوێ دەدا بوونە ئەندامی کۆمەڵەی (ژ.ک) و لەگەڵ پیرانشار و شنۆ و لاجانێ لە ڕێی ئارمانی نەتەوەییدا گیانباز و لە خۆبوردوون.

لە حاڵێکا حیزبی دێموکراتی کوردستان ڕۆژبەڕۆژ پایە و بناغەی خۆی بۆ دامەزراندن و پتەوکردنی بنچینەی ئازادی کوردستانی سەربەخۆ دادەڕێژێ و پوختەی دەکا، بەداخەوە تاقمێک لە عێل و عەشیرەتەکانمان بۆ وەرگرتنی قەند و شەکری کۆپینی، تەوریزیان کردۆتە مەکۆگە و سەروکاریان لەگەڵ دامودەزگای دەوڵەتی و ئەرتەش (هێزی لەشکری حکوومەتی) تێکهالاندووە؛ تەنیا ئاغایانی قارەمانی نەبوون بەلکە تەواوی مالیک و ئاغاوات و عێل و عەشیرەتەکانی ولات لەو ڕێیەدا هاوهەنگاو بوون. ئەو جۆرە بزووتنەوانە مەسەلەی دووبەرەکی و لێک جیای لە سیمای هەرێمدا دەخاتە بەرچاو و نیشانی دەدا. ئەوە بوو کە من لەو نێوەدا خۆم بە غەریبەیەک دەزانی کە ڕێگای خۆم لێ گۆڕابوو، قەڵەمی من دەبوو لە ڕێی ئاوات و ئارمانی هاوڕاز و هاوبازەکانم بگەڕێ و بنووسێ و بدوێ.

دەڵێن: خدا گر بە حکمت ببندد دری   بە رحمت گشاید در دیگری

لەو سەروبەندەدا بوو کە پیاوێک لە ئاشنایانی کۆن و خانەوادەگی کە ماڵی لە دێی «شێخاڵی» بوو، بە میوانی هاتە ماڵێ. دوای بەخێر هاتن و تۆخۆش و منخۆش، کوتی: «ڕاستت دەوێ بە ناوی دیدەنی هاتووم، بەلان لەو ڕۆژانەدا لە لای حاجی «حەمەدئاغای حیسامی» بووم کە چوار یان پێنج کوڕ و نەوەی زەلام و نەخوێندەواری هەیە، دەیهەویست خوێندەوارێکی وەدەسکەوێ و دەرس بە کوڕەکانی بڵێ. ئەمن باسی سەواد و میرزایەتی تۆم کرد و کوتم لە گۆلێ، میرزای برایمئاغای قارەمانییە، زۆری خۆشدەوێ و بۆ شارەکان هەمیشە لەگەڵی هاوسەفەرە و زمان قەڵەمێتی. کە ئەوانەم بە حاجی ئاغا گوت، هەڵیپێچام و کوتی خدر، بە ناوی دیتن دەبێ بچییە گۆلێ و پێی بڵێی ئەگەر ماڵی بێتە شێخاڵی و

دەرس بە کوڕەکانم بڵێ، چاکەی زۆر لەگەڵ دەکەم و چاکی دادەمەزرێنم. جێوڕێ و خانووبەرەی خۆش و خاوێنم هەیە. بۆ ئەو سێ مانگە زستانە سی تـەغار گـەنمی لە ئاشی «خوراسانە»ی بۆ دەکەمە ئارد و بە وشترەکانی خۆم دەینێرمـە مـەهاباد بۆی بفرۆشن. چاکەی دیکەشی زۆر لەگەڵ دەکەم، بێ و دەرس بـە کوڕەکـان بڵـێ. خدر ئەو کارەم بۆ جێبەجێ بکەی، وا دەزانم دنیات داومێ. جا نازانم ئـەتۆ دەڵـێی چی؟

کاک «خدری مامئاغا» کەشاوەرزێکی تێروتەسەل و باوەڕپێکراو بوو و دەمزانی شاتوشووتی نیە. بەڕاستی کاتێک ڕوانیمە ئاوات و ئارمانی خۆم کە لەگەڵ کـار و پیشەی ئێستام یەکتری ناگرنەوە و دەبێ قەڵەمی لـە بـاری نالـەباردا دابگێـڕم، کوتم: ئەوە هەمان دەرکە کە بە ڕەحمەت دەیکاتەوە. پڕ بە پێستی ئاواتم بوو کە لە جێیەک بە شوغڵی مامۆستا و موعەللیمی دامەزرێم و ئەوە بـێ وەدواکـەوتن بـۆی هێنامە پێشێ. کاک خـدر چـاوەڕێی وڵامـی منــە، ئــەمنیش چلۆنایـەتی گونـدی شێخاڵی و بنەماڵەی حاجی حەمەدئاغای حیسامی و شێوەی بەڕێوەچوونیانم بـە وردی لە کاک خدر پرسی. لە هەر بارێکەوە جوابەکانی دڵـخواز بـوو، وێـدەچوو لەو هەلومەرجەی تێیدا دەژیم، لە داهاتوودا بۆ من جێگەی حەسانەوە بێ. کـوتم کاک خدر دڵت ناشکێنم. دوای نەهار لەگەڵت دێم بۆ لای حاجی حەمەدئاغا، ئەگەر بە دڵم بوو و سازاین، ئەوە ماڵم دێتە شێخاڵی و لێت نیزیک دەبمەوە.

بەکورتی، لەگەڵ کاک خدر چوومە شێخاڵی و لەگەڵ حاجیئاغا سازاین و لــە شێخاڵی مامەوە و کاغەزم لە ئاغای قارەمانی نووسی کە ئەمن هیچ گلــەییـیــەکم نیە و پێمخۆشە لە گۆلێ بڕۆم و بچمە شێخاڵی. دوای ئەوە، ئاغای قارەمــانی دوو جاری بەدووودا ناردم و نەچوومەوە و ئیــزنی دا ماڵــەکەم لــە گۆلــێ بارکـەم. لــە شێخاڵیڕا وەسیلەی ڕاگوێزتنی ماڵ و خێزانیان نارد بۆ گۆلێ و لــە ســەرماوەزی ١٣٢٣دا، ماڵم هاتە گوندی شێخاڵی تا وەکوو مامۆستا دەرس بە کوڕەکان بڵێم.

کۆچ و کۆچبارێکی دی لە گوندی گۆلێ بۆ گوندی شێخاڵی

خودالێخۆشبوو حاجی «حەمەدئاغای حیسامی»، پیاوێکی گەڕاوە، تەمەندار، موسوڵمان و لە خواترس بوو. گەورە و ڕدێنسپی بنەماڵەی «مەعرووفی»یەکان لە

عێلی دێبوکری بوو. حاجی نۆ کوڕی هەبوو. کوڕی گەورەی «سمایلئاغا» بـوو کـە لە دوایە بوو بە حاجی سمایل ئاغا و ماڵی هاتە بۆکان. سـێ کـوڕ و نەوەیـەک و برازایەکی لە لای من دەرسیان دەخوێند. لە مانگی سەرماوەزی ساڵـی ۱۳۲۳ هـەتا کۆتایی خاکەلێوەی ۱۳۲٦، بۆ ماوەی سێ ساڵان لە شێخاڵی مامەوە و لە دوایـەدا بیرەوەری و ڕووداو و پێشهاتی زۆرم لـە ژیـانـدا وەبـەر هـاتن کـە هـەرکام لـەو پێشهاتانە، بوو بە خاڵێکی لەبیرنەچووی مێژوویی.

لە گوندی شێخاڵی بوو کە لەگەڵ کاک «خالیدی حیسـامی» (هێـدی) ئێسـتا و (شێواو)ی ئەوکات یەکترمان ناسی و پێکگەیشتین و تێکگەیشتین و گڕوگاڵی شـێعر و هۆنراوەمان دەسپێکرد. بیروڕامان لە ڕێبازی هەستی نەتەوەخوازی و ئاڕمـانی کۆمەڵەی (ژ.ک)، یەکتریان دەگرتەوە و شەوق و زەوقـی گـەنجی و لاویمـان لـەو ڕێبازەدا پشکووت و گەشەدار بـوو. کـاک خالیـد ئـەوکات لاوێکـی قیـتوقـۆز و لەبەردڵان بوو و زۆر بە زوویی ئۆگری یەکتر بووین. هەردووک هەستیار و شـێت و شەیدای هەستوخوستی نەتەوە و نیشتمانپەروەری بـووین. ئـەوکات بـە نـاوی (شێواو) شێعر و هۆنراوەی دەنووسی کە ئێستا پێی وایە (هێدی) بۆتەوە.

بەڵان لە نووسینی ئەو بیرەوەرییەی خۆمدا پرسیارێکم لە کاک خالید بۆ دێتـە پێشێ. کاتێک مام هێدی بارگە و بنەی پێشـەکی «کـاروانی خـەیاڵ»ی تێکـدەنا و دەیپێچاوە، بۆچی ئەمنی لە شیرین خـەوی دا بـەجێهێشـتووە و بەتـەنێ خـۆی دزیوەتەوە، وەک پێکەوە ڕێبوار نەبووبین و هاودەنگی ڕۆژگار و شەوگاری یـەکتر نەبووبین. ئاخر ئەوە نەبوو کە:

ما و مجنون همسفر بوديم و در دشت جنون

او بــه مقلدها رسـيد و مـا هـنوز اوارەايم

جا با ئەو کەر و باری ڕاست بێ و ئەمنیش جلوبەڕم خوار بێ؟!

ئەم پرسیارەم لە گۆواری «سروە»، لە ژێر سـەردێڕی «هێـدی» و «نـووری»دا نووسیوە کە لە دوای هۆنراوەی «دەمەلاسـکە»ی خـۆم بـە دوای «وڕێنـە»ی ئـەودا دەپرسم: مامە (هێـدی) لـە کاتێـکدا ئـەتۆ (شـێواو) بـووی و ئـەمنیش (عـەتری گڵۆڵانی)، لە گوندی شێخاڵی بە گیرفانی خاڵی تەپڵـی شـایەتیمان لێـدەدا، لـە دنیای هومێد و هیوادا دەژیاین و لـە سـیپارەی هەڵبەسـت و هـۆنراوە دەدوایـن و

پێگەمان شەوانی هەینی لە گوندی «قۆرغان» بوو. ڕاوگەمان داوێنی «ئاڵمەڵـوو» و تیرە شانی «سوڵتان» بوو. داخوا جانتای بیرەوەریـت لــەو ڕواڵــەت و دیمەنانــە هیچی تێدا ماوە؟ یان وەکوو کانییە درۆزنــەی ڕۆژگــاری مــن هەڵــچۆڕاوە؟ ئــەمن نەگۆڕاوم و نەدۆڕاوم، ئەوەی گۆڕابێ، هەرێمە، هــەردە، وڵاتــە، ویشــکەڕۆیە، تاپۆیە، سوورەقاتە. گودێری خۆم هەر بۆخۆمم، بڵقی کەمخایــەنی نێــو چــۆم و گۆمم، ون دەبم و هەڵدەدەمەوە، ئەشکەوتەکۆنم، دەنگ دەدەمەوە.

ئەم پرتە و بۆڵە و بناشت و دەونەئاشە، دەڕوانێتە ئــەم ســاڵانەی کــە ئێســتا (هێدی) لە هەولێر گێرە دەگێڕێ و «نووری» بە بێ هەو، لێرەی دەگێڕێ.

لە مانگی سەرماوەزی ساڵی ١٣٢٣ کە ماڵــم هاتــە گونــدی شێخاڵــی، وێــڕای دەرسگوتن بە کوڕەکانی حاجی ئاغا حیسامی، جارجار سەفەری مەهابادم دەکرد. هاواڵ و هاوڕازەکانم دەدی و حاڵ و هەوای شــار و وڵاتم لــێ حاڵــی دەبــوو و لــە دێشدا چون چێش و چێژی لاویمان لەگەڵ (شێواو) یەکتریان دەگرتەوە، دەدواین و دەلواین.

لە بیرم ماوە یەکەمین هۆنراوەی کاک خالید (شێواو) کە بۆی خوێندمەوە:

«چاوەکانم بەسیە غوربەت بێرەوە» بوو کە لــە دووری براگەورەکــەی خــۆی، کاک «حەسەن» هۆنیبوویەوە. کاک حەسەن کە لە دوایە بوو بە دوکتــور، لەگــەڵ دەستەیەک لە لاوەکانی مەهابادی، بــۆ درێــژەدان بــە خوێنــدن، ناردبوویاننــە «بادکووبە» و پەژارەی ئەم دوورییە، کاری کردبووە ســەر هەســت و ئیحساســاتی هێدی و زۆر بە تاسە و سۆزەوە بۆی دەخوێندمەوە. ئەمنیش هۆنراوەی «یا وەتــەن یا مردنم» هۆنیبــۆوە و لــە دوایــە لەگــەڵ هۆنراوەکــانی دیکــەم بــۆ ڕۆژنامــەی «نیشتمان» و «کوردســتان» و «گــەلاوێژ» و... دەنــاردن و چــاپ دەکــران کــە لــە ساڵەکانی ١٣٢٤ و ١٣٢٥، زیاتر لە ڕۆژنامەی «کوردستان»دا بــڵاو دەکرانــەوە کــە زۆریان بێسەروشوێن چوون و لێم ون بوون.

لەم دواییانەدا «مەحموود زامدار»، سەر بە کۆگــای ڕوونــاکبیری ئێــراق، لــە ڕۆژنامــەی «کوردســتان»ی ساڵــی ١٣٢٤ و ١٣٢٥، کتێبێکــی بــە نــاوی «شــێعر و بەرهەڵستی و ڕاچەنین لە کوردستانی ئێراندا» چاپ کردبوو کە لــەو نووســراوەدا چوار بەستە و هۆنراوەی من، هۆنراوەیەکی «هــەژار» و هۆنراوەیــەکی «هــێمن»ی

تێدابوو. چـون ئـەو هۆنراوانـەم نـەمابوون، وەک چـوار خەزێنـەم دیبێتـەوە، وەرمگرتنەوە و لەگەڵ هێندێک هـۆنراوەی دیکـە نووسـیمەوە، بـەڵان بەداخـەوە هیچی دیکەم نەدیتنەوە.

هەوایەکی تازە و نەوایەکی نوێ

بەهاری ساڵی ۱۳۲۵ لە چاو ساڵەکانی دیکە، لـە ناوچـەدا هـەوا و نەوایـەکی دیکەی هەبوو. ئەگەرچی کۆمەڵە بەڕواڵەت نـەمابوو، بـەڵام حیـزبی دێمـوکراتی کوردسـتان بـە ڕێبەرایـەتی پێشـەوای مـەزن، نـەوای ئـازادی و سەربەسـتی هاویشتبووە دڵ و دەروونی پیر و لاو و ژن و پیـاوی دانیشـتووانی کوردسـتانەوە. ڕۆژنامە و گۆواری کوردی، ڕۆژانە و حەوتووانە و مانگانە بڵاو دەکرانەوە. چـاو و دڵ و زەینی نووسەران و هۆنەران و شاعیرە لاوەکانی وڵاتی ڕوون دەکـردەوە و وە گڕوگاڵی خستبوون.

ڕۆژانە چاوەڕێ بووم کێ لە شار دێتـەوە، گـۆوار و ڕۆژنامـەم بـۆ بێنێتـەوە. کاتێک هۆنراوەکـانی میللـی و نەتـەوەیی «هـەژار» و «هـێمن»م لـە وانەدا دەدی، هەستوخوستی نەتەوەویستی لە گیان و ژیانمدا هەڵـدەبوو و وەک چرایـەک لـە زەینمدا گڕیان دەگرت و داییسان. پۆلی جەوان و لاوەکان زیـاتر ڕچـە و ڕەوشـتی ئـەو دوو هۆنـەرە نـەمرەیان ڕەچـاو دەکـرد. بەداخـەوە نـاتوانم بـیرەوەری و پێشهاتەکانی خۆم بە وردی و هەرکامیان لە کات و ساتی خۆیاندا لێک بدەمەوە و لە دەقی خۆیاندا بیانهاوێمە جێگا و کات و ساتی خۆیان. ئەوانـەی دێنـە زەیـنم وەک خەونی هاڵۆز زیتە و زریوەیان لە ئاسمانی خەیاڵمدا دەدرەوشێنەوە، بە بێ ئەوەی حیسابی ڕۆژ و مانگ و ساڵیان لەسەر بکەم یان دەقی ڕۆژەکانیان بۆ دیاری بکەم، پێیان ڕادەگەم.

بۆ ڕایەڵوپۆی بەسەرهاتم وا تێکەڵ بوو؟

هەڵکەوتی زەمان و پێشهاتی ژیان، وایان دەستی ناتەبایی دابوو بە یەک، کـە بەرهەمی ژیان و سیپارەی هۆنراوە و هەڵبەست و بیرەوەری ڕۆژانەم، لە پـاییزی ساڵی ۱۳۲۸، لە گوندی «عەنبار»، لـە تەنـدوور خـران و سـووتان، هەرچەنـد بەسەرهاتی ژیان و دەقەکانیم وەک ئەستێرەی گەش، لە تاریکەشەوی ژیاندا هەر

دیارن، ماون و دەدرەوشێنەوە، بەڵان کات و ساتەکانیان لە تەپومژی ڕۆژگاری چەوت و چەوێڵدا، هێندەیان جێگۆڕکە پێکراوە کە ناتوانن ڕۆژی بوون و مانگی نەمانی خۆیان وەبیر بێتەوە و دیاری بکەن.

ساڵەکانی هیوا و هومێد

ساڵەکانی ١٣٢٤ و ١٣٢٥ بۆ من و هاوڕاز و هاوبازەکان، دنیای هومێد و هیوا و ئاوات بوو. بە هۆی هورووژمی دەوڵەتانی هاوپەیمان، حکوومەتی شیرازەپساوی ناوەندی لە ئێراندا، مەودای هۆمەن و بەربەرەکانی لەگەڵ ویست و خواستی نەتەوەی کورد و ترکی ئازەربایجانی لە توانادا نەبوو. فیرقەی دێموکراتی تەورێز و حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، ئازادی و سەربەخۆییان ڕاگەیاندبوو. دیارە لە حاڵوهەوایەکی ئاوادا، هۆنەران و نووسەران و ڕووناکبیرانی نەتەوەی کورد، پێبەپێی پێشەوای مەزنی خۆی «قازی محەممەد»، ئەرکی سەر شانی خۆیان لە پێشگای گەل و نیشتماندا بەجێ دێنا و ئەوەی دەبوو بیڵێن، بینووسن و ڕایبگەیەنن، رایاندەپەڕاند و خۆیان لێ‌کلا نەدەکرد.

کاتێک دەوڵەتانی داگیرکاری ئەمریکا و ئینگلیس ئێرانیان چۆل کرد و ڕۆیشتن، شووڕەویش چەند مانگ پاش ئەوان ئازەربایجان و کوردستانی خۆکردی خۆی بەڕەڵلا کرد و هەڵپرشتن و ئاوڕی وەسەر نەدانەوە. دەوڵەتی ناوەندیش بە هەموو هێز و توانای خۆیەوە، شالاوی هێنابووە سەر ئازەربایجان و کوردستان. دیار بوو کە دەوڵەتەکانی ئەمریکا و ئینگلیس لە ئاکاری حکوومەتی ئێران سەبارەت بە سەرکوتانەوەی کورد و ترکەکان، ناڕازی نەبوون. چونکە نەیاندەویست لینگە پۆتینی ڕووسەکان لە ئازەربایجان و کوردستاندا بەجێ‌بمێنێ و شوێنەواری بەجێماو بکرێتە بارمتەی پاشەڕۆژیان.

بۆ شووڕەویش گرینگ نەبوو کە لە خۆیان وریاتر ئەوانەن کە سێحر و ئەفسوونەکانی وانی بێ بایەخ و پووچەڵ کردەوە. تەواریشەکان، یۆلداش و قارداشە ترکەکانیان وەبن هەنگڵی خۆیان دان و حەشاریان دان. گەلی بەشخوراوی کوردیشیان بە خەتاکاری و تاوانباری نارده سەحرای مەحشەری پێ حیساب‌وکیتابی بێ‌حیسابەکان و کەفارەت و غەرامەتی فێڵ و فریو و دەلەسە و

وەعدەی بەتاڵی تەواریشەکان، دەبوو نەتەوەی کورد بیدا، وەکوو شانی وەبەر دا و لە پێی ڕۆژگاری ڕەشی خۆیدا دەستەوئەژنۆ داینیشاند. بەداخەوە زۆر لە ڕووناکبیرانی کورد و هۆنەرە دڵسۆز و نەتەوەیییەکانمان وەک «هەژار» و «هێمن» پێیان وابوو «ئەستالین پێشەوایە بۆ کوردان وەک باب وایە.» ئەوان ئاشقی سەروسمێڵی ئەستالین نەبوون، ئەوەی خواست و ویستی هۆنەرەکان و ڕووناکبیران بوو، لە جانتای وان دەهاتەدەرێ و لە گوفتولفتی وان دەهاتە سەرێ، دەنا دەکرا بڵێن: «ئەستالین پیشەی وایە، ئاشقی نەوت و تەڵایە، بۆ نەوتە ئەم هەرایە، بۆ کوردستان بەڵایە.»

لە نێوەڕاست مانگی ۱۳۲۵ هەتا سەرەتای مانگی زستانی ئەو ساڵە و هەتا گرتنەوەی شاری مەهاباد، حاڵەتێکی دڵتەزێن و پەرێشان لە سەروسیمای وڵات هاڵابوو، چاو دەگەڕا بزانێ کێ لە کوێیە؟ گوێ هەستی ڕادەگرت بزانێ کێ خەبەرێکی پێیە، دوژمن لە کوێڕا سەری لە سۆیە.

هێزی حکوومەت دەیەویست لە شاری سەقزەوە

هەڵمەت بێنێ بۆ مەهاباد

هێزی دەوڵەت بە فەرماندەری «سەرتیپ هومایوونی» کە خزابوونە سەقزەوە، دەیانهەویست شاڵاوێکی بەربڵاو لە چەند لاوە بەرێوە بەرن. بۆ گرتنەوەی شاری مەهاباد، فەندوفێڵی نیزامیگەری خۆی مانۆڕ دەدا، لە لایەکی ترەوە بۆ ئەوەی کوشتار و تاڵانوبڕۆی هەلخوازەکان لە ناوچەدا ڕوو نەدا، پێشەوا «قازی محەممەدی نەمر» لایەنی وتووێژی لەگەڵ ئەرتەشی دەسکراو چاوەدێری دەکرد و بایەخی دەدایە.

حاجی حەمەدئاغای حیسامی و هەژار، نوێنەرانی پێشەوا

بەپێی ئەو بیر و باوەڕە، پێشەوا لە شێخاڵی «حاجی حەمەدئاغای حیسامی» و «هەژار»ی هۆنەری نەتەوەیی بە نوێنەرایەتی خۆی نارده شاری سەقز، هەتا لە بارودۆخی هاتنەوەی ئەرتەش بۆ مەهاباد و چلۆنایەتی کاری داهاتوو، لەگەڵ «سەرتیپ هومایوونی» وتوویژ و بەرنامەڕێژی بکەن. ئەرتەش کە

بنکەی ژین
www.zheen.org

دەیەویست لە پێشدا زەبروزەنگی خۆی نیشـان بـدا هـەتا هێـزی پێشـمەرگە و چەکدارەکانی مەڵـبەند چاوترسـێن بکـا ، بـێ هـیچ وتووێژێـک لەگـەڵ ئـەم نوێنەرانـە ، هومـایوونی لـەرێوە فـەرمانی گـرتن و زینـدانی کـردنی حـاجی حەمەدئاغا و هەژار دەردەکا و هەردووکیان دەگیرێن.

سەدرولئیسلام و قەواموسسەلتەنە

ئەو هەڵکەوتە لە سەروبەندێکیدا ڕوودەدا کە ئاغـای «سەدرولئیسـلام» بـرای پێشەوا و نوێنەری مەهاباد لە مەجلیسی وەخت، لە تاران لەگەڵ سەرۆکوەزیـری وەخت «قەواموسسەلتەنە» وتووێژیان دەبێ کە ئەرتەش بێ هەرا و هەڵلا مەهاباد بگرێتەوە و پێشەواش فەرمان بدا پێشمەرگە و چەکدارەکان دەس نەکەنەوە و لەگەڵ هێزی دەوڵەت بسازێن.

بەو قەراروبڕەوە سەدرولئیسلام بۆ دیتنی سەرتیپ هومایوونی دەچێتە شـاری سەقز و بەرهەمی وتووێژ و قەراروبڕی خۆیان لەگەڵ سەرۆکوەزیر بـۆ سـەرتیپ هومایوونی شیدەکاتەوە و دەڵێ: «دەکرێ لە پێش بزووتنی سپا بۆ مـەهاباد، لـە بۆکان یان دەوروبەر، لەگەڵ جەنابی قازی محەممەدیش دیدار بکـەی؟» سـەرتیپ هومایوونی ئەو پێشنیار و بەرنامەی پڕ بە دڵ دەبێ و دەڵێ: «دوو کەس نوێنـەری جەنابی قازی هاتبوون بۆ وتووێژ لەگەڵ من، ئەمنیش فـەرمانم دا هـەردووکیان زیندانی بکەن، ئێستا کە ئیشەکە هاتۆتە ئەم ڕادەیە، ئەوانە ئازاد دەکەم بڕۆنەوە بۆ مەهاباد.»

کاتێـک دوو نوێنـەرەکان دێـنن، دیـارە سەدرولئیسـلام دەیانناسـێ و بـە خۆشحاڵییەوە داوای لێبووردنیان لێـدەکا. حـاجی حەمـەدئاغا دەگەڕێتـەوە بـۆ شێخاڵی و کاک هەژاریش وەک بۆخۆی دەڵێ، دێتەوە بۆکان و شێخلەر و لە وێڕا تێیدەتەقێنێ بۆ ئێراق. هەر ئەو هەڵاتنە بوو هەتا ڕۆژەکانی دوایـی، هـەژار هـەر هەژاری دووره وڵات بوو، چاو لە ڕۆژگاری نەجات بوو.

هەڵکەوتێکی دیکەی جێگای سەرنج

پێش هاتنەوەی حاجی حەمەدئاغا بۆ شێخاڵـی، پێشـەوا «قـازی محەممـەد» خەبەری نارد کە «سمایلئاغای حیسامی» کوڕی گەورەی حاجی حەمەدئاغا، بێتـە

مەهاباد بۆ لای پێشەوا. بۆیەشی بوو کە لە بارەی گرتنی حاجیئاغا و هەژار، بینێریتە سەقز بۆ لای ئەو ئاغاوات و سەرعێلانە کە سەروساختیان لەگەڵ سەرتیپ هومایوونی هەیە، تا بەڵکوو بە هۆی ئەوان بکرێ ئەو دوو نوێنەرانە ڕزگار بکرێن و بگەڕێنەوە.

سمایلئاغا بە گەیشتنی هەواڵەکە، بە سێ کەس لە پیاوەکانی خۆی کوت: «بڕۆن ئەسپان زینکەن و بە سواری وەرن هەتا بچینە مەهاباد.» لە دوایە ڕووی لە من کرد و کوتی: «میرزا پێم خۆشە ئەتۆش لەگەڵم بێی بۆ لای پێشەوا.» ئەمنیش لاوێکی هەژدە و نۆزدە ساڵە، سوارێکی توندوتۆڵ و ئەسپچاک و شایی بەخۆ وەک کاک خالید (شێواوی ئەوکات) قیتوقۆز، بەڵان هێندی ئەو دڵتەڕ نەبووم. بووینە پێنج سوار و بەرەو مەهاباد وەڕێکەوتین. پێدەشت و مەزرا و مووچەی گوندی «قەمتەرە»مان پێوا و گەیشتینە بەر بستوو و بانووی «قەرەبلاغ». دیتمان ماشێنێکی سواری بەدوومانەوەیە. دیار بوو لە بۆکانێڕا هاتووە و دەیهەوێ بە ڕێی «بورهان»دا بچێتە مەهاباد. ئێمە لاڕێ بووین هەتا ماشێنەکە ڕێی بێتەوە بڕوا، کە ماشێنەکە نیزیک بۆوە دیتمان سەرهەنگێکی ئەرتەشە و کۆتوشەڵوارپۆشێکیشی لەگەڵە. ماشێنەکە ڕایگرت و کابرای کۆتوشەڵواریش دابەزی. سمایلئاغا کوتی: «ئایئای میرزا خۆ ئەوە سەدرولئیسلامە ئێمەی ناسیوە، با دابەزین.» دیار بوو سەدرولئیسلام لە ماشێنەکەدا سمایلئاغای ناسیبوو و بە سەرهەنگی گوتبوو ئەو سوارە چەکدارانە خۆیین و لە خزمانی خۆمانن. جڵەوی ئەسپەکانمان لە قۆڵی خست و چووینە پێشێ. سەدرولئیسلام هاتە پێشێ و یەکتری لەگەڵ هەموان ماچ کرد و پاشان کوتی:ئەوە جەناب «سەرهەنگ فیووزی»یە و بە نوێنەرایەتی سەرتیپ هومایوونی لەگەڵ من هاتووە پێکەوە بچینە لای جەنابی قازی» و درێژەی دا: «ئەمن دوێنێ لە تاران بە فەرموودەی جەنابی سەرۆکوەزیر «قەواموسسەلتەنە» هاتوومە سەقز و تیمسارم دیوە و ڕاسپاردە و وتووێژی جەنابی قەوامم پێڕاگەیاندووە، ڕەنگە لەگەڵ جەنابی سەرهەنگ بتوانین جەنابی قازی بێنینە سەر ئەو مەسڵەحەتە کە لە بۆکان، یان دێی «حەمامیان» لەگەڵ تیمسار دیدار بکەن و چلۆنیەتی هاتنەوەی ئەرتەش بۆ مەهاباد تێبینی و ڕێبینی بکەن، ئینشائەڵلا.» لە پاشان کوتی: «لە

بیرم نەبوو بڵێم، حاجی ئاغا و هەژاریشم دیت کە دەبێ ئەورۆ بگەڕێنەوە.» لە دواییدا سەرهەنگ و سەدرولئیسلام چوونە پێش سوارەکان و یەکیەک دەستیان لە دەستی نان و پاش خوداحافیزییەکی گەرم، سواری ماشێنەکەیان بوون و ڕۆیین بەرەو مەهاباد. کاتێک ئەوان ڕۆیشتن سمایلئاغا کوتی: «میرزا پێم وایە چاکە ئەتۆ لەگەڵ «عەوڵاسوور» بگەڕێیەوە بۆ شێخاڵی، بە گوتەی ئاغای سەدر، ئەورۆ حاجی ئاغا دەبێ گەڕابێتەوە شێخاڵی، ئەگەر هاتبۆوە، ئەتۆ ئەو باسوخواسانەی کە بیستت بۆی بگێڕەوە. ئەمنیش پێویست ناکا بچمە مەهاباد، دیارە ئاغای سەدر هەواڵی ئازادبوونی حاجی ئاغا و هەژار، بۆ جەنابی قازی دەگێڕێتەوە و چوونی من بۆ سەقز پێویست نیە. ئەوشۆ لە دۆستاڵی دەبم و سبەینێ بۆخۆشم دەگەڕێمەوە.»

بنەماڵەی «قازی» و «حیسامی» چی یەکتر بوون؟

لێرەدا بەپێویستی دەزانم، چلۆنیەتی هۆی نیزیکی و تێکەڵی خانەوادەی حیسامی و بنەماڵەی تایفەی قازی بۆ خوێنەران ڕوون بکەمەوە:

تێکەڵی ئەو دوو بنەماڵەیە لە بەرێڕایە نەک پشتێ. کچی خودالێخۆشبوو «سەیفولقوزات»، یانی خوشکی «حەمەحوسێنخانی سەیفی قازی»، بووکی حاجی حەمەدئاغا، یانی ژنی «ئەحمەد»ی کوڕی حاجی حەمەدئاغا بوو. ئەو تێکەڵاوییە ببوو بە هۆی ئەوەی کە پێشەوا قازی محەممەد، لە نێو عەشیرەتەکانی مەڵبەندی موکریاندا، متمانەی زیاتری بە حاجی حەمەدئاغا و بنەماڵەی حیسامی بوو و هەر بەو بیر و باوەڕەش بوو کە پێشەوا لە وەختێکی وا گرینگدا، حاجی حەمەدئاغا و دوایین کەسی جێی باوەڕی خۆی، یانی هەژار، بە نوێنەری ناردنییە لای سەرتیپ هومایوونی لە شاری سەقز.

دوای خوداحافیزی لە سمایلئاغا، کاتێک گەیشتمەوە شێخاڵی، لای ڕۆژئاوایە بوو و حاجی ئاغا هاتبۆوە. لەگەڵ دابەزیم، چوومە لای و دوای بەخێرهێنانەوەی، چلۆنیەتی سەفەرەکە و دیتنی سەدرولئیسلام و سەرهەنگ فیووزی و باقی ڕووداوەکانم بۆ گێڕاوە. حاجی ئاغا بە سپاسەوە کوتی: «هۆی نەجاتی من و هەژار، سەدرولئیسلام بوو کە لەو جەنگەیدا هاتبوو بۆ سەقز.»

برێکی باسی خۆی و هەژار کرد و کوتی: «دوای ئازادبوونمان ـ بە پێکەنینەوە ـ هەژار وا کوڕڕەگوێ بوو، نەمزانی بە کوێدا هەڵات، پێموایە بە یەکجاری خۆی نەجات دابێ.»

ئەی داد و بێداد، هەژار کوڕی نیشتمان بوو کە ئاوا کوڕڕەگوێ دەبێ! هەر هەژار نیە، هاوڕاز و هاوبازەکانی لە هەرێمدا سەرلێشێواوتر و هێلانەڕووخاوترن! دەکرا وەکوو هێندێکان کوڕی هەل و کات بێ و کەواکەی ئاوەژوو کاتەوە و بڵێ بۆخۆم نیم!؟ بەڵان کوڕەکانی نیشتمان، لە سەربانی مزگەوتێ بانگی کوردایەتییان لێداوە! چۆن بڵێم خۆم بۆخۆم نیم؟ ئەدی «یان وەتەن یان مردنم»ی چ لێبکەم؟ «شەرتە تێیهەڵدەم لە تاجت»، بە ملی کێیدا بسەپێنم؟ هەژار چۆن بازرە نەبێ؟! ڕاستە جەوان و دنیانەدیتوو و بێئەزموون بووم، بەڵان بە پێداچوونەوە و بەرجەوەندی ڕابردووی دوورودرێژی نەتەوەی کورد، لێکمداوە کە: لە هەموو هەل و هەڵکەوتی زەماندا، هەر بۆخۆی تەورداسی پەل و چۆک و ئەژنۆی خۆیەتی، هەر بەروبۆی ئەو خوو و خەسڵەتی خۆیەتی و لە ژیانیدا دووپات دەبێتەوە! بەری بێگانەپەرەستی، خواری و سستییە. دیتمان داژدار و پشتیوانی بێپشتیوانەمان، یانی دەوڵەتی شووڕەوی بێشەرم و بێشوورەیی، کوردستانی کردە بارمتەی سات و سەودای نەوت و تەڵا و قازانجی خۆی.

کاتێک بۆخۆیان سەودایان سەری گرت، تەواریش (ئاواڵ) کوتی: «هەڵگرن هەمبانەتان، سەودامان نابێ.» لەو سەروبەندەدا لە گوندی شێخاڵی، ڕۆژانە دەبوو کەسانێکی بنێرینە بۆکان و مەهاباد کە هەستوخوستی وڵاتمان لێ حاڵی بێ. دەتوانم بڵێم تاڵوتوونترین ڕۆژگاری تەسک و تیواری ژیانم ئەو سەروبەندە بوو کە دەمدی دیمەنی دڵاوای دوێنێ، ئەو بنار و دیارەی کە پێم هەڵدەگوت و دەملاواندەوە، بە بوولەرزەی شالاوی شەڕفرۆشان، بە باس و خەبەری هەواڵتاشان، بە زیقەوفیقەی زوڕناچییانێکی کە بە هەوای ڕۆژ، بە سەری گوشادیدا لێیاندەدا و تێیاندەتووڕاند، مەڵبەندیان کردبووە زەل و باتلاغێک کە مێشوولە بۆ نێو زەلەقاوی خۆی دەکێشێ و دەیقۆزێتەوە. جا چ بوو بەرەگە تەنگە، دنیا ڕەنگاوڕەنگە، هەژار هەڵاتووە و هێمن خۆی حەشار داوە، ڕۆژنامە و پەڕتووکەکان، وەک پەڕپووتەی نێو شەتاوان، سەریان لە حەشارگەی گۆمیلکاندا

بنکەی ژین
www.zheen.org

باشار داوە!

بەڵان شا بە هەموو تۆپ و تەشەرێوە، ئەرتەش بە هێز و حەشەرێوە، ناتوانێ ئەو بیروڕایە و ئـەو دەنـگ و هەرایـەی کۆمەڵـەی (ژ.ک) و حیـزبی دێمـوکراتی کوردستان کە بە ڕێنوێنی پێشەوای دڵسۆزی خۆی شـوورەی کێشـراوە، بناغـەی دامەزراوە، بیکووژێنێتەوە و کوێری بکاتەوە. ڕێبەرە فیداکارەکان گیانیان بەخشی و کردیانە خەڵات، ژیانیان ژیاندەوە و دایان بە وڵات. «هەژار» نـامرێ، «هـێمن» نافەوتێ، «ئاوات» شل نابێ، «شێواو» و «عـەتری» کـول نـابن، کـوا فـەوتان و مەرگ بۆ ئەوانەیە کە «لە دڵی میللەتا دەژین».هـەراوهوریا لـە دێهاتـان گـەڕا، کوتیان ئەرتەشی دەوڵـەت بـە هاوکـاری هێنـدێک عێـل و عەشـیرە مـەهابادیان گرتۆتـەوە! کوتیـان مـەهابادی پێشـوازییان لێنـەکردوون! کوتیـان سـەرتیپ هومـایوونی هـەموو ڕۆژێ دەچێتـە ماڵـە پێشـەوا و کوتیـان دەوڵـەت حەمەحوسێنخانی کردۆتە فەرمانداری مەهاباد و سەدان کوتیانی سەرسووڕێنەری دیکە! بەڵێ شایی و شین، شۆر و شەپۆر، دیلان و دیلان پێکەوە دەگیران.

ئەمن و دوایین دیداری پێشەوای مەزن لە مەهاباد

دوو ڕۆژ یان سێ ڕۆژ بوو کە هێـزی دەوڵـەتی هاتبوونـەوە شـاری مـەهاباد. حاجی ئاغا حیسامی لە دڵەڕاوکە و نیگەرانیدا بوو، لەبەر خـۆی دەترسـا و لـە داهاتووی من و کاک خالیدی کوڕی و متمانەی بە داهاتووی خۆی و ئێمـە نـەبوو. ناردی لەدووم و بردمییە لای خۆی داینام و کـوتی: «مـیرزا، ئـەوە دووسـێ ڕۆژە دەوڵەت مەهابادی گرتۆتەوە، ئێمە هیچ هەواڵێکمان لە شار و حاڵوباڵی پێشـەوا و حەمەحوسێنخانی سەیفی قازی نیە، ئەوەی دەیڵـێن و دەیگێڕنـەوە، ڕاسـت و درۆی مەعلووم نیە. بەپێویستی دەزانم لەبەر ئەوەی داهـاتووی خۆمـان بـزانین، سەفەرێک بکەی بۆ مەهاباد و هەر چۆنێک بێ دەبێ پێشەوا و حەمەحوسێنخـان و حاجی بابەشێخی ببینی و لێیانبپرسی و ئەوزاع و ئەحواڵی داهاتوو چۆن دەبیـنن و چۆنی لێک دەدەنەوە. برالە! ئەگەر زانیـت و تێگەیشـتی داهـاتوو زۆر جێگـای متمانە نیە، ئەوە ئەمن و ئەتۆ و خـالید، بێ ڕاوەستان دەڕۆین بۆ ئەودیوی بۆ نێو «پشدەری»یان. برالە! کایە بە داهاتوو ناکرێ ، ئـەمن بـە نوێنـەری پێشـەوا بـۆ

سەقز، بۆ سەرتیپ هومایوونی ناسراوم، ئێوەش کە هۆنراوە و شێعرەکانتان لە ڕۆژنامەکاندا نووسراوە، بۆ دەزگای دەوڵەتی نەناسراو نین.»

ئەگەرچی بۆخۆم پێم وابوو لەم حاڵوباڵەدا هیچ شتێکی دەوڵەت لە مەهابادا جێی متمانە نیە، چلۆنیەتی شار لەو ڕۆژانەدا بەرزەخێکە لە نێوان ڕابردوو و حاڵدا، دەوڵەت ئەوەی بە پێویستی بزانێ دەبێ لە کاری بکا، جارێ هەرچی لە جانتای خۆیدایە دەیهێڵێتەوە و ئاشکرای ناکا ناداتێ هەتا بە چاکی بنج و بناغەی خۆی دادەکوتێ.

بەڵان لەو بارەوە کە بۆخۆم ئاواتی دیداری پێشەوام زۆر بوو کە چلۆنیەتی کات و داهاتووی خۆم و هاوڕازەکانی لێبپرسم و ڕێنوێنی ئەو ڕچە و بازگەی کە لە پێشمانە و دەبێ بیپێوین و پێیدا بڕۆین، کەلکی لێوەرگرم و بیکەمە تۆشەی ژیانی نیشتمانیم، پێشنیاری حاجی حەمەدئاغا پڕ بە پێستی ئاوات و ئارەزووم بوو. بێ ڕاوەستان ئەسپم زین کرد و بەرەو مەهاباد وەڕێکەوتم. ئەسپێکی توندوتۆڵم لە بن ڕکێفیدا بوو، لەو یەکدوو ساڵەدا هێندەم هاتوچۆی مەهاباد کردبوو، هەموو پێدەشت و بەربنار و بستووی ڕێگام بستبەبست پێوابوو و دەمزانی چەند لاخڕ و دۆڵ و بازگەم لە پێشدایە. لەو پاییزە درەنگ وەختەدا هێشتا بەفر نەباریبوو. لە کاتی سواربوونم دەستی بە کڕێوە و بەفربارین کرد، بەڵان بە هەوایەکی نەرم و لەسەرەخۆ، کلووی گەورە زۆرخۆش دادەوەرین و بێژینگی ئاسمان چاکی دادەتەقاند. گەیشتمە داوێنی بستووی «قەرەبلاغ»، دەستەوناو وەسەردەکەوتم. لە کەلێنی کلووە بەفراندا دیتم پێنج سوار لە بستووی قەرەبلاغڕا دێنە خوارێ، کەمێک نیزیک بوومەوە لێم حاڵی بوو هەر پێنج سوارەکە بە کورتانێ سوار ببوون و لاقیان لە تەنیشتی چارەوییەکان دەلەقاند. لێم حاڵی بوو چارەوییەکانی «مەنافی چارەویدار»ە. مەناف چارەویدارێک بوو کە گەنم و جۆ و ئاردی دێهاتییەکانی بە کرێ دەبرد بۆ شاری و چاکم دەناسی. سوارەکەی پێشێ سەرکڵاوی لە سەر و زەنگاڵی لە پێ و تۆندوتۆڵ بوو، پێم وابوو مەنافە. بانگم کرد: مەناف! سواری پێشێ جوابی داوە و کوتی: چارەوییەکان ئی کاک مەنافن، بەڵان بۆخۆم مەناف نیم.

گەیشتینە نیزیک یەک. لە نێو سوارەکاندا مەناف هاتە پێشێ، کە ناسیمی

کوتی: ئەوانە ئاغایانی گەورکن، هەتا گونـدی «حـەمامیان» بـەکرێیان گرتـووم. کوتم: ئاغایان ئەمنیش گەورکم، ئەدی بۆ ناتانناسم؟ سـوارەکەی پێشـێ کـوتی: ئەتۆ گەورکی کام محاڵی گەورکانی؟ کوتم: ئەمن محەممەدی نـووری کـوڕی مـیرزا ئەبووبەکری گڵۆلانی خوارێم و ئێستاماڵم لە دێی «شێخاڵی»یـە. کـە وام گـوت، سواری پێشێ دەستی لە سەر چاوی دانا و کوتی، ئەیوای دنیای بێوەفـا، کاکـە میرزا ڕەنگە بۆخۆت نەزانی یان وەبیرت نەیە کە میرزا ئەبووبـەکری بـابی تـۆ، ڕدێنسپی و کەیخودای گەورکایەتی بەشی مەهاباد و سەقز و کەلـۆی بـوو. کاکـە میرزا، ئەمن «عەلیئاغا»ی گەورکی سـەقزم، «عـەلی جەوانمـەردی»، خـاوەنی دێهاتی «قەرەچەل» و «تەمووتە»م و ئـەوەش «ڕەسـووڵئاغـا»ی «مـیرەدێ»یـە و برامە، لەو سەروبەندەدا کە هێزی حکوومەتی شالاوی پەیتاپەیتای بۆ شاری سەقز و دەوروبەری دەهێنا، من و ڕەسووڵئاغای برام، خۆمان بوارد و هاتینە مـەهاباد کە بۆ ئێمە لە پەنای پێشەوادا جێگەی پەسیو و حەسانەوە بوو، بەڵان ئێسـتا کـە هێزی حکوومەت مەهابادیشی گرتۆتـەوە، دەمانهـەوێ بچینـەوە دۆڵـی سـەقز و مەڵبەندی خۆمان تا بزانین دەوڵەت چۆن دەبزوێتەوە و چمان لەگەڵ دەکـا. ئـەدی ئەتۆ بەو کرێوە و باکوتە بۆ کوێ دەچی؟ لـە وڵامدا کـوتم: عـەلیئاغـا ئـەمنیش وەدووی خەبەران کەوتووم، دەمەوێ بچمە مەهاباد بـزانم بـاس و هـەواڵ چیـە. عەلیئاغا کوتی: دەوڵەت ئێستا هیچی نەکردووە و لەو چەند ڕۆژەدا کـە مـەهاباد گیراوەتەوە دەڵێن سەرتیپ هومایوونی زیاتر بۆ نـەهار دەچێتـە ماڵـی پێشـەوا. لەمێژ بوو ڕاوەستابووین، دەمهەویست ئەسپەکەی خۆمی بدەمێ سواری بێ هـەتا دەگاتە گوندی حەمامیان. لەو دەمـەیدا بـارگینی عـەلیئاغـا پشـتی کـردەوە و جووتەیەکی هاویشت و لە ڕانی ئەسپەکەی منی دا و برینـداری کـرد. عـەلیئاغـا جڵەوی ئەسپەکەی کێشا و ڕامـی کـردەوە و کـوتی: کاکـە حەمـە فایـدەی نیـە، گڵۆڵەمان کەوتۆتە لێژێ، پێشهاتەکەشمان خاسی ناوێژێ. هەڵکەوتی ڕۆژگارمان بەرەو شەوگاری ڕەشە، با لەوەی زیاتر یـەکتر مەحتـەل نەکـەین، خواحـافیزی هەمووومان بێ.

بەڵێ، عەلیئاغا و ڕەسووڵئاغای برای بەرەو چارەنووسی خۆیـان ڕۆیشـتن. لە دوای چوونەوەیان هێندەیان پێناچـێ، دەوڵـەت دەیـانگرێ و دوای ماوەیـەک

بنکەی ژین
www.zheen.org

هەردووکیان ئیعدام دەکا. ئەمنیش کاتێک ئەو دوو ڕێبوارەی ڕێگای شەهادەتم بەجێهێشت، بە شەلەشەلی ئەسپی بریندار خۆم گەیاندە دێی «دۆستالی» ماڵە «محێدینئاغای تاجرباشی» کە زاوای حاجی حەمەدئاغای حیسامی و کوڕەکوردێکی بەشەرەف و ئابڕوو بوو. سبەینێ کە هەستام، بەفر و کڕێوە خۆشی کردبووە و کاڵەپێیەک بەفر باریبوو. بە ئەسپی محێدینئاغا چوومە مەهاباد. لە کاروانسەرایەک دابەزیم و لە پاشان بەرەو چوارڕێی ئازادی ئێستا وەڕێکەوتم. دەمزانی مزڵی «حاجی بابەشێخ» لە لای مزگەوتی «هەباساغا»یە.

هەڵکەوتی دیداری «حاجی بابەشێخ»

بەفری خەیابان شکابوو، یەکیەک و دوودوو دەمدی سەرباز دەهاتن و دەڕۆیین. گەیشتمە خوار مزگەوتی هەباساغا، دیتم «حاجی بابەشێخ» سێ کەسی لەگەڵ بوو و دەهاتە خوارێ. کەسەکان یەکیان «حاجی داودی» و یەکیان «ئەحمەدی ئیلاهی» و ئەوی دیکەشیان وام لەبیرە «میرزا خەلیلی خوسرەوی» بوو. حاجی بابەشێخ قسەی بۆ دەکردن و دەستەکانی هەڵدێنا و دایدێناوە و لێکی دەدان. زۆرم پێخۆش بوو بێ دەردەسەر و پرسیارپرسیار، تووشی یەک لە سێیان بووم. نیشانی ڕێبواری و زستانپێویم دیار بوو، یانی چەکمە و سەرکڵاو و دەسکێش. ڕاست چوومە پێش و سەلاموعەلەیک و عەلەیکەسەلام. دوای دەس ماچ کردن و بەخێر بێی، کوتم: قوربان ئەمن محەممەدی عەتری گلۆلانیم، لە گوندی شێخاڵیڕا هاتووم. حاجی حەمەدئاغای حیسامی سەلامی دەگەیاندی و دەیگوت. نەیهێشت پەیامەکەم ڕاگەیەنم و کوتی: «لەوەی کە حاجی ئاغا و هەژار لە سەقزێ گیرابوون و هاتوونەوە زۆر خۆشحاڵم. دەزانم لە داهاتووی خۆی و ئێمە نیگەرانە. ڕەنگە ئەتۆش گلۆلانی هەر لە دڵەڕاوکەدا بی. کاک میرزا بۆخۆت ناسراوی منی، خوداڵێخۆشبوو میرزا ئەبووبەکری بابیشت لە گەورکایەتیدا، لە یاران و دۆستانی هەرە نیزیکی من بوو. کاکی خۆم، نە بۆ ئاغای حیسامی پیر و ڕدێنسپی، نە بۆ تۆی جوان و لاو و دنیانەدیتوو، هیچ باس و خواسێک دێتە پێشێ و نە بۆ کەسانێکی دیکە لەم ناوچەدا. ئەوجار تەماشایەکی هاوڕێکانی کرد و کوتی: ئاخر وا نیە؟. ئەوانیش تێکڕا کوتیان: بەڵێ وەک دەفەرمووی وایە. کوتم:

قوربان تیپی لاوانت عەرز ناکەم، حاجی حەمەدئاغا لە گرتنی دوێنێی خۆی تەماشای دوارۆژی نادیاری هەرێم دەکا، بۆی هەیە کە نیگەران بێ و پرسیار لە رێبەران بکا. فەرمووی: بابیلە گیان، کاتێک ئێران بە دەست دەوڵەتانی گەورەی دنیا داگیر کرا و هەر مەڵبەندەی لە ژێر چاوەدێری و دەسەلاتی دەوڵەتێکی داگیرکاردا بوو و حکوومەتی مەرکەزیش هیچ دەسەلاتێکی لەو پایەگایانەی داگیرکاراندا نەمابوو، ئێمە هەرێمی خۆمان ڕاگرتووە و پارێزگاریمان کردووە. هەتا ڕۆژێکی حکوومەتی مەرکەزی هێز و مەودای هاتنەوەی هاتۆتەوە بەری، ئێمە بە باوەشی ئاواڵەوە بەرەوپیری چووین و وڵاتمان ڕەنگین و سەنگین، لە ئامێزی خستۆتەوە. ئیتر کامە تاوان؟ لە چی ترسان؟ ئەوە دەوڵەت ئاغای سەیفی قازی (حەمەحوسێنخان)ی کردۆتە فەرمانداری مەهاباد، کە دەزانم بۆخۆت دەچی و دەیبینی. ئەوە تیمسار هومایوونی هەموو نەهاران میوانی جەنابی قازییە، ئاخر وا نیە؟ حاجی ئاغا داودی و ئاغای ئیلاهی و خوسرەوی کوتیان بەڵێ وایە. پاشان کوتی: کاکە عەتری سەلامی حاجی ئاغای بگەیەنە و بڵێ فلانی دەیگوت هیچ نیگەران نەبێ و بە پێکەنینەوە کوتی: دەتوانی خزمەکەی خۆتان (حەمەحوسێنخان) کە فەرمانداری شارە، ببینی و لێی بپرسی. چوومە پێشێ و دەستیم ماچ کرد و لەگەڵ ئەوانی دیکەش ڕوویان ماچ کردم. دەمزانی هاوڕێکانی لە نێوان ترس و هومێد و باوەڕ و ناباوەڕی، گوێیان بۆ وتارەکانی حاجی بابەشێخ ڕاگرتبوو، خوداحافیزیم کرد و ڕۆیشتم. یەکدوو هەنگاو دوور کەوتبوومەوە کوتی: کوڕم عەتری، هێندێک لێرە بەرەو خوار، ناگاتە دەواخانەی «ساڵحزادە»، ڕاست جێگەی ئیدارەی ئاماری کۆن، ئەوێ فەرمانداریيە و ئاغای سەیفی قازی لەوێیە.

دیدار لەگەڵ «حەمەحوسێنخانی سەیفی قازی»

لە لای سەرووی دەواخانەی «ساڵحزادە»ی ئەوکات، لە سەر سووچی کووچە و خەیابان، ساختومانێکی چکۆلەی دوونهۆمی لێبوو کە لە پێشدا ئیدارەی ئاماری تێدا بوو. کاتێک کە ئەمن چووم و دیتم، کردبوویانە نیشتگەی «فەرمانداری» مەهاباد. لە پێچ وخەمی چەند پلیکانی خواروخێچ وەسەر کەوتم بۆ نهۆمی دوو کە دیار بوو ئەو نهۆمە بریتی بوو لە دالانێک و چەند هۆدەی لە نێو یەکدا. دەرکی

هۆدەی پێشەوەم کردەوە و چوومە ژووری. دیتم پیاوێکی تەمەنگەڕاوە لە پشت میزێکی چکۆلە دانیشتبوو. سەلامم کرد و جوابی دامەوە و کوتم: جەنابی سەیفی قازی تەشریفیان هەیە؟ وڵامی داوە: بەڵێ، کەسی لە لا نیە. دەرکەی هۆدەکەی بە ئیشارەی قامکی پێشان دام. بێ ئەوەی بە پێویستی بزانێ ئیجازەم بۆ وەرگرێ، چوومە ژووری. فەرماندار (حەمەحوسێنخان)، لە پشت میزێکی دانیشتبوو کە چەند سەندەڵی لە دەورەی داندرابوو. دەبێ بڵێم لە پێش ئەم دیدارەدا چەند جارێکی دیکەی دیبووم و دەیناسیم. سەلامووعەلێک و عەلەیکەسەلام. لەبەرم هەستا و چوومە پێشێ و بە دابی کوردەواری کە ڕەسمە دەستی گەورەکانیان ماچ دەکەن، دەستیم ماچ کرد و ئەویش ڕووی ماچ کردم و ئەحواڵی حاجی حەمەدئاغای حیسامی پرسی و خۆماڵییانە چاکوخۆشی کرد و کوتی: «ڕەنگە حاجی ئاغا بە گیرانی خۆی و هەژار لە شاری سەقز، زۆر کەشتەنگ و پەشێو بووبێ؟» کوتم بەڵێ ئێستاش زۆر پەرێشانە و لە ئەوزاع و ئەحواڵی ڕۆژ زۆر پەشێوە. دەیهەوێ بزانێ دنیای داهاتووتان چۆن دێتە بەر چاوان و پاشەڕۆژی وڵات و خەڵک و دەوڵەت چۆن بەراورد دەکەن؟

«حەمەحوسێنخان» پیاوێکی قەڵەو و شانومل و سینگ پتەو و ئەندامێکی ڕێککەوتوو وتێکسڕماو و چاوی گەورە و برۆی تێکچڕاو و لە هەموو بارێکەوە قەوارە جوان و لەبەردڵان بوو؛ بۆ ئەوەی چاوە گەورەکانی لە سەر چاوی داوای وڵامی من وەگوێزێ، بە دەستی خەریکی هەڵدانەوەی کاغەز و نووسراوەکانی پێش دەستی بوو و چاویشی بە دووی دەستیدا دەگێڕا. برێک مات بوو، پاشان بەوردی کەوتەوە تەماشاکردنی من و وڵامی پرسیارەکانی من. دیتم بەتەواوی وتەکانی حاجی بابەشێخی دووپات کردەوە، دەتگوت لە پێشدا هەماهەنگییان کردووە و بەرهەمەکەی لە جوابی هەر پرسیارێکدا دووپات بکرێتەوە! کوتی: «برام عەتری گڵۆڵانی، ئەتۆش و هەموو خەڵکی دیکەش دەزانن وڵاتی ئێمە، یانی ئازەربایجانی ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵات، بەتەواوی پێشێلی پۆتینی ساڵداتی رووسەکان بوو و دەوڵەتی مەرکەزی ئاسەوارێکی لە پێگای بێگانە داگیرکاراندا نەما. لە هەلومەرجێکی وادا، ئێمە هەرێم و مەڵبەندی خۆمان لە هەموو شەرارەت و بگرەوبەردەی بێگانە خۆی پاراستووە هەتا ئەو کاتەی دەوڵەت هەناوی

دابینکردنەوەی وڵاتی هاتەوە بەری؛ لەو کاتەشدا ئێمە بە باوەشی ئاواڵە و ئامێزی پڕ لە شوکرانە، وڵاتمان لە باغەڵی مەملەکەت ئاخنییەوە. ئایا لێرەدا دەبێ ئێمە چاوەڕوانی جەزا بین، یان سزا، چاکە یان خراپە؟ سەلامی حاجیئاغای دەگەیەنی. پێی بڵێ ئەو لەو تەمەن و ساڵەدا نیگەرانی هیچ پێشهاتێکی نالەبار نەبێ. ئەوە بۆخۆت بە چاو دەبینی ئەمن بە ناوی فەرماندار بە «وەزارەتی کیشوەر» ناسێندراوم. ئێوەش جەوانانێکی کە لەو ڕێیەدا نووسیوتانە یا گوتووتانە، جێگەی هیچ دڵخورپەیەک نیە، لە هەلومەرجی زەماندا و لە هەڵکەوتی مەکاندا هەنگاوتان هەڵگرتووە، ئاخر وا نەبووە؟»

گوتم: جەنابی حەمەحوسێنخان، ئەوانەی دەیفەرمووی چلۆنیەتی پێشهاتەکانە، پیاو نازانێ دەوڵەت دوای خۆگرتنەوەی، چۆنمان لەگەڵ بەرەوڕوو دەبێ؟ کوتی: «دیسان بە خۆشت دەڵێم، بە ئاواڵەکانیشت ڕابگەیەنە، بە حاجیئاغاش بڵێ، کەس نیگەران و ناڕەحەت نەبێ، قسە لە هەموو شت کراوە، خاترجەم بن بێ بوار لە چۆمیمان نەداوە.» کوتم: سەروەرم، ڕاسپاردەی حاجی ئاغا و ئاواتی خۆم وەدی نەهاتووە، دەمهەوێ جەنابی پێشەواش زیارەت بکەم؟ کوتی: «پێشەوا وەک جاران، ڕۆژێ لە مەحکەمەی خۆی دادەنیشێ، زۆر جاران تیمسار هومایوونی، بۆ نەهار، یان لە پاش کاری ئیداری دەچێتە دیداری پێشەوا.» هەستام دەستی ماچ کەم و بڕۆم، هەستا و ڕووی ماچ کردم و وەدەرکەوتم.

دیداری پێشەوای مەزن، قازی محەممەدی نەمر

لە خەیابانێ دەمدی هەر دوودوو و سێسێ سەربازی تفەنگبەدەست دەهاتن و دەڕۆیین. لام وابوو دەیانەویست خۆیان بنوێنن و دەراوان بەتاقی بکەنەوە.

بە پێش شارەداری ئێستادا تێپەڕیم. مەحکەمەی قازی وەک لە بیرم مابێ، لە بەرامبەر باشگای ئەفسەرانی ئەوکات و دادگای ئێستا، لە بەری جنووبییەوە لە سەر بستوو و بڵێندایەکی بوو. کە بۆی وەسەردەکەوتی، جێجێ پلیکانی لێ هەڵبەسترابوو، جێجێش پێگۆڕکە بوو هەتا دەگەیشتە مەحکەمەی قازی. لەژێڵڵا کە وەسەردەکەوتم، بەفری باریوی دوێشەو شەقڵی نەشکابوو و شوێنەوارێکی لێ دیار نەبوو. پلیکانەکانم بڕی، پێگۆڕکەکانیشم بە دووی یەکدا پێوا و گەیشتمە

دەرکی مەحکەمە. دەرکی پێشەوەم کردەوە، وەتاغێکی چکۆلە کە جێی چاپەز و سەماوەر و چا بوو؛ دیتم کاک «محەممەدی عەزیزمیرزا» کە کاربەدەستی لەمێژینەی بنەماڵەی قازی بوو و بە کاری ملک و دێیەکانی «قارڕنجە» و «سەوزی» ڕادەگەیی، لە بن سەماوەرەکە دانیشتووە. کاک محەممەد زۆرجاران دەهاتە شێخاڵی و میوانی من دەبوو، زۆرم خۆشدەویست، پیاوێکی تێگەیشتوو و ئاقڵ و لەسەرەخۆ بوو، هەربۆیە پێشەوا زیاتر لە لای خۆی دەیهێشتەوە. کە ئەمنی دی، دیار بوو سەری سوڕمابوو، لەو دەمانەدا ئەمن و ئێرە؟ لەبەرم هەستا و دوای بەخێرهێنان، چەکمەکانی کێشام و دایکەندن. دەی چۆنی و چۆن نی و ئەتۆ و ئێرە؟ کوتم کاکە محەممەد سەرسوڕمان و پرسیار لە جێی خۆی و بۆ دوایە، جارێ پێم بڵێ پێشەوا لە کوێیە و چۆنی زیارەت بکەم؟ دەرکی مەحکەمەی پێشاندام و کوتی: «لێرەیە و هەر بەتەنیایە و کەسی لا نیە و کاتێکی باش هاتووی بۆ زیارەتی، لە ژووریّ بەتەنیّ قەدەمان لێدەدا.» گریان لە ئەوکی گیرابوو، دیار بوو ڕۆژگاری نالەبار پەرۆشی کردبوو. بێهەستێکی دەرکی مەحکەمەی بۆ کردمەوە. دەرکە دەنگی نەهات. پێشەوا لە حاستی دەرکەکەوە دەگەڕاوە بۆ ئەوسەری هۆدەکە. لام وایە ١٢میتر زیاتر درێژایی ژووری مەحکەمە بوو. سەری بەردابۆوە و هەنگاوی بەئەسپایی دەهاویشت و لە پشتەوە بە هەر دوو دەستی کایەی بە دەنکی تەسبیحەکەی دەکرد و دەیهاویشتن. لە لای دەرکەوە لە حاستی خۆم ڕاوەستام هەتا وەرسووڕیّ و بگەڕێتەوە. گەیشتە ئەوسەری سالۆنەکە و گەڕایەوە. ئەمنی دی کە بە دەرکەوە ڕاوەستابووم، زەردەیەکی هاتە سەر لێوی. ئەوە سێهەمین جار بوو کە ئەمنی دەدی، ناسیمییەوە، چوومە پێشیّ، چەند هەنگاو هاتبووە خواریّ. لە نێوەڕاستی سالۆنەکە گەیشتمیّ. دەستیم ماچ کرد، ئەولاوئەولای ماچ کردم، دەستی بەرنەدام، کوتی: «عەتری گڵۆڵانی لەم کاتانەدا بۆ هاتوویە ئێرە؟» کوتم: جەنابی پێشەوا بۆخۆشم ئاواتی زیارەتم بوو، بەڵان حاجی حەمەدئاغای شێخاڵی بەپێویستی زانی بێمە خزمەتت، لە خۆی نیگەرانە، دەیەویّ بزانیّ داهاتوو چی لێدیّ؟ دەوڵەت چ لە خەڵکی دەکا؟ دەوڵەت چی لێدیّ؟ پێشەوا کوتی: «سەدرولئیسلام بۆی گێڕامەوە کە هاتبووە سەقز، سەرتیپ هومایوونی، حاجی حەمەدئاغا و هەژاری ئازاد کردبوون. ئەوە حاجی ئاغا هاتۆتەوە، ئەدی هەژار چی

بنکەی ژین
www.zheen.org

لێهاتووە؟» کوتم: حاجی ئاغا فەرمووی کە بە هاتنی جەنابی سەدر ئازاد کراین، هەژار وا هەڵات کە نەمزانی چی لێهات و بۆکوێ چوو. پێشەوا بە نارەحەتی و پەژارەوە کوتی: «هەژار چاکی کردووە هەڵاتووە. عەتری، ئەتۆ و هێمن و ئەوانی دیکەش کە هۆنراوە و نووسراوەکانتان لە ڕۆژنامەی کوردستان یان گۆوار و پەڕتووکاندا بڵاو بۆتەوە، دەبێ بە چاکی خۆتان بپارێزن، جارێ لە ڕووی دەوڵەت بێ ڕواڵەت بن.»

گوتم: جەنابی پێشەوا، ئەوەی ئەتۆ دەیفەرمووی، لەگەڵ بیر و باوەڕی جەنابی حاجی بابەشێخ و حەمەحوسێنخان و خۆشبینییەکی ئەوان هەیانە یەکتر ناگرێتەوە و نێوانیان ئەرز و ئاسمانە؟! ئەوان پێیان وایە لە نەبوونی دەوڵەت لە ناوچەدا کار و خزمەتی گەورەیان بە ئێران کردووە. دەڵێن: کاتێک دەوڵەت هێزی وەرگرتنەوەی وڵاتی لە دەس داگیرکاراندا هاتەوە بەری، ئێمە بێدەردەسەر، بە ئامێزی ئاواڵەوە بە پیریانەوە چووین، بێ کێشە و هەرا و هەڵلا مەڵبەندمان خستەوە باوەشیان؟!

پێشەوا دەستی هەر بەرنەدابووم کە ئەم قسانەم بۆ دەگێڕاوە. هەناسەیەکی قووڵی هەڵکێشا، بڕێک پیشی خواردەوە. لەسەر بەراوردی ئەوان (حاجی بابەشێخ و حەمە حوسێن خان) نەدوا کە وایە یان وا نیە. باسکی گرتم کێشامی بۆ لای پەنجەرەیەکی کە بەرەو شانی ڕاستی خوار ببایەوە، دەیڕوانییە جەمسەری مەیدانی چوار چرایە؛ نەمدەزانی دەیهەوێ بڵێ چی و چی لە دڵدایە بیدرکێنێ؟

لە پێش پەنجەرەکە بڕێک خوار بۆوە بۆ لای مەیدانی چوارچرا. کوتی: «کوڕم عەتری، مەیدانی چوارچرا دەزانی؟» کوتم: بەڵێ. کوتی: «ئێوە دەبینن قازی محەممەد لەو مەیدانە ئیعدام دەکرێ. بۆیە ئەوەی دەڵێم هەتا کوردستان، هەتا نەتەوەی کورد پێبزانن کە قازی محەممەد فریوی نەخوارد، هەڵخەڵەتاوی وادەی بێجێ نەبوو. ئەوەی بە ئێوە دەڵێم بۆ تاریخ و وڵاتەکەتانی بگێڕنەوە. بنووسن کە قازی نە فریوی خوارد، نە هەڵخەڵەتا، بەڵکوو ویستی خۆی فیدای ئارمانی نەتەوەی کورد بکا. ئەو ئارمانانەی کە کۆمەڵەی (ژ.ک) و حیزبی دێموکراتی کوردستان بناغەی داڕشت و شوورەی کێشا. ئەمن نامێنم، بەڵان ئەو ئۆقیانووسە ئیرادە و ئاواتە گەورەی نەتەوەی کورد، کوا بە خاکەنازێک خۆڵەمێش و زیلەمۆی

ناڕەوای نەیاران خاپوور دەکرێ؟ ئەوانە بۆیە بە تۆ دەڵێم، ئێوە نەسلی داهاتوون، ئەو نەسلەی کە باری داخوازی ئێمەی ڕابردوو و لە دەستانچوو دەکەوێتە سەر شانی ئێوە، سەر ئەستۆی ئێوە.»

بیری لێبکەوە، ئەمن لاوێکی کەمتر لە بیست ساڵ تەمەن کە تەواوی هومێد و ئاواتی داهاتووی خۆی و نەتەوەی کورد لە دیمەنی ئینسانێکی وەک پێشەوادا پەرەی گرتبێ، پشکووتبێ و گەشابێتەوە، لەپڕ و لەنەکاو، نەوایەکی وا دڵتەزێن و نیدایەکی وا هەستبزوێن بە گوێ و دڵ و ڕووحی ئاشنا بێ، دەبێ چ حاڵێکی بێ و چ پەژارەیەک ڕوو لە ڕەوانی ناکاوی بکا؟! کوتم: جەنابی پێشەوا، کاتێک درۆ و دەلەسە و فێڵ و تەڵەکەی نەیاران و بەدخوازان ئاوا بۆ تۆ ڕوون و ئاشکرایە، بۆچی وەکوو «پیشەوەری» و «غولام یەحیا» و ئەوانی دیکە، مەڵبەندت بەجێنەهێشت و نەڕۆیشتی؟ فەرمووی: «کورم، ئەوە زۆرجوان دیارە. کە تێبگەی و لێم وەرگری و بیگەیەنییە هاوڕاز و ئاواڵ و هاوبازەکانت، ئەویش ئەوەیە، مەسەلەی نیشتمان و کۆمەڵەی (ژ.ک) و حیزبی دێموکراتی کوردستان، شتێک بوون بەتەواوی ڕایەڵوپۆی دەسکردی بنەماڵەی قازی و شەخسی خۆم بوو و هەر خانەوادەی قازیش دەبێ تاوانی غەرامەت و کەفارەتی ئەو غائیلە بژێرن. ئەگەر ئەمن ڕۆیبام و مەڵبەندم بەجێهێشتبا، سەدان کەس و ئەشخاس بەو تاوانە سزا دەدران و ئیعدام دەکران، بەڵام ئێستا ئەمن ماومەوە کە تەواوی ئەو تاوانانە وەئەستۆی خۆم گرم. عەتری، ئێستا لاتان وانەبێ ناتوانم بڕۆم و خۆم دەرباز بکەم، بارزانی ئەوە لە دێی «دریاز» کۆ بوونەوە و هەر ئەوشۆ «مەلامستەفا بارزانی» پیاوی ناردبوو ئەگەر حازرە لەگەڵمان بێ، دەنێرم بیهێنن بۆ نێو عێلی بارزانی. جوابم بۆ ناردەوە و کوتم جەنابی مەلا مستەفا، ئەتۆ عێل و تەباری خۆت خڕوپڕ لەگەڵە، یان پێکەوە دەژین، یان پێکەوە دەمرن. بەڵان ئەمنی سەد سەر و هەزار بەرە، کێ بێنم و کێ بەجێ بێڵم!؟ ئەوەی دەکرێ لەگەڵ خۆمی بخەم، تەنیا گیانێکی نەحەساوەی لە سەر لێوانە، ئەوەی دەبێ بەجێیان بێڵم، گەلە، نەتەوەیە، ئاو و گڵی نیشتمانە. نیشتمانێکی کە پەیمانی پێناوداریم هەتا ئاخرین نەفەس لەگەڵ بەستووە.

«من همانندم که وقو ساختم از چشمه عشق   چار تکبیر زدم یکسره بر هر چه که هست!»

دیمەن و سیمای پێشەوا لە پێش چاوم گۆڕا. گلێنەی چاوەکـانم پـڕ بـوون لـە فرمێسکی گـەش. لـە نێـو گـوڵاوی فرمێسـکاندا، ڕواڵـەتی پێشـەوا دەبـوو بـە خەرمانەیەکی ڕووناک و بەربڵاو، پێم وابـوو ڕووحێکـە، ڕەوانێکـە، لـە قـالبی ڕیسالەتێکی پێئەسپێردراو هاتۆتە دیمەنەوە. دەیهەوێ ژیان و گیـانی خـۆی لـە پێنـــاوی ئەســـپاردەکەیدا بســـووتێنێ و بیتاوێنێتـــەوە. نـــازانم بـــە چـــاوی فرمێسکاوییەوە لە چ حاڵێکدا بووم. پێشەوا تێیڕوانیم، تێمگەیشت کە واتەکانی، منی ڕاداوەتە دنیایەکی دیکە. بۆ ئەوەی چلۆنیـەتی باسـەکە بگـۆڕێ، فـەرمووی: «عەتری بـە حـاجی حەمـەدئاغا بڵـێ، ئـەو لـە خـۆی نیگـەران نـەبێ. قـەزا و بەڵاگێڕەوەی هەموان ئەمنم و خانەوادەی قازی. بەڵان شوورەی قەڵایەکی کە ئـەمن دامرشـتووە، وەک شـوێنەواری لەمێژینـە، ئەگـەر چـەرخ و خـولی زەمـانیش تێکیبڕووخێنێ، بناغە و ئاسەواری هەر دەمێنێ و زەین و سەرنجی نەتەوەی کـات و داهاتوو بۆ لای خۆی هەر ڕادەکێشێ و هەستوخوستیان تەکان دەدا.»

ئەمن قسەم بۆ نەدەکرا، هێرشی گریەی گریان، ئەوک و گـەرووی بەسـتبووم. وتەیەکم نەمابوو بیڵێم. دەستیم گرت ماچی بکەم، نەیهێشت، ئـەو مـاچی کـردم. گەرمای لێوی و سڕی فرمێسک کە بە سەر و ڕوومەتمدا دەڕژا و ئەوە ٥٧ سـاڵ لـەو ڕۆژە تێدەپەڕێ، ئێستاش کە تەمەنم بۆتە ٧٧ساڵ، تین و بڵێسەی لێوی پێشەوا و سڕی فرمێسکەکانم، لە سەر ڕووکاری چرچ و چەوێڵی خۆم هـەر هەسـت دەکـەم. قسەم بۆ نەدەکرا، لێوم دەلەرزی و دەبزووت، بەڵان نە بـۆ وتـە و وتـار، گـڕ و کڵپەی دەروون هرووژمی هێنابووە سەر لێواری زار و زمانم. وەک کەسـیرەی نێـو کرێوەی کوێستان ددانم چفت کردبوو هەتا لێک نەدرێن و نەبێتە ددانەتەقە.

پێشەوا لە دیمەنی دژ و داماو و داتەکیومڕا، زانی لـە وەی پەرۆشـترم کـە بـە لاواندنەوە بێمەوە سەرەخۆ. هاتە پێشێ و دەستی لە سـەر شـانم دانـا و کـوتی: «کاک عەتری، ئەوانـەی لەسـەری دواوم، بـە شـاعیران و ڕووناکبیرانی وڵاتی ڕابگەیەنە، بڵێ نەمان و فەوتانم لەم ئاو و خاکەی نیشتماندا، زۆر جاویدانـەترە لە وەی بڕۆم و هەڵێم و ببەزم و هەرێمی بەجێ بهێڵم. ڕۆینی مـن، وەک لـە داوای خۆم و گەلی کوردستان تۆرابم ئاوایە. ئێوە بزانن! نەتەوەی داهاتوو بزانێ! قـازی محەممەد دەیهەوێ لە ڕێی نیشتماندا بمرێ و بکوژرێ، نەوەک هەڵاتووی هەڵـلای

دوژمنان بێ و وەک هێندێکان نەتەوە و نیشتمان بەجێ بهێڵێ!»

لە پاشان بۆ ئەوەی بەڕێم بکا، هەنگاوەکانی بەرەو دەرکەکە هەڵێنا و دەرگای کردەوە. محەممەدی عەزیز میرزا، کارداری بەوەفای پێشەوا، هەستا سەرپێ، کە ڕواڵەتی ئەمنی دی وەک مێرمنداڵێک دەچووم کە لە سەر مەیتی بابی هەڵـبیچڕن و دووری بخەنەوە، چاوی پڕ بوو لە ئاو و فرمێسکی هاتە خوارێ. پێشـەوا دەسـتی لە سەر شانی لابردم و کوتی: «محەممەد لەگەڵ ئاغـای عـەتری بـڕۆ هـەتا سـەر خەیابانێ نەوەک سەربازێک ڕێی پێبگرێ.» دیسـان دەسـتیم مـاچ کـرد و چـۆوە ژوورێ. ئەمنیش لە دوایـە چەکمـەکانم لـە پـێ کـرد و بـە دنیایـەک پـەژارەوە وەدەرکەوتم. کاک محەممەد هەتا سەر خەیابان لەگەڵم هات و وەک من چـاوی بـە فرمێسکانەوە گەڕاوە بۆ لای مەحکەمە.

وەخەیابان پێوانێ کەوتم هەتا کاروانسەرایە. ئەسپەکەم هەر بە زینەوە بـوو، بێ ڕاوەستان هێنامەدەرێ و سوار بووم و بەرەو دۆستاڵی ڕکێفم لێدا.

کاتێـک گەیشـتمەوە «دۆستاڵـی»، لای عەسـر بـوو. دەمهەویسـت بگەمـەوە شێخاڵی، بەڵان «محێـدینئاغـا» نەیهێشـت و کـوتی زسـتانە و ڕۆژ درەنگانـە و بەندەنی «قەرەبڵاغیش» جێگای متمانە نیە؛ ئەگـەر ئەسپەکەشـت شـەلینی چـاک بۆوە سبحەینێ دەتوانی سواری بی و بچییەوە. شەوێ لە دۆستاڵی مامەوە. هـەتا شەودرەنگانێک باس و هەواڵی وڵاتمان لێک دەداوە. سـبەینێ کاتێـک وەخەبـەر هاتین ڕۆژ درەنگ بوو، تاووبان کەوتبوو. ڕۆژێکی تاووساوی بەهاری بوو، دوای خواردنی نانی بەیانی، ئەسپەکەیان بۆ حازر کردم، ئـەمنیش خـۆم سـاز کـرد و فیشەکدانم لە خۆم بەست و دوای خوداحافیزی بەرەو قەرەبڵاغ وەڕێ کەوتم.

دیسان پێشهاتێک لە داوێنی بستووی «قەرەبڵاغ»

بەفر کاڵەپێیەک عەرزی داپۆشیبوو، بەڵان بۆ سوار و پیادە ڕێ نەگیرابوو. لـە دێی قەرەبڵاغێڕا وەسەر کەوتم. هەتا دەگەیشتە ملەی چیـا، بـێپسـانەوە، ژن و منداڵ و ماڵات و حەیوانی خێڵی بارزانییان بوو کە بێمەودا لە لای دێهاتی بۆکان و سەقزەوە دەهاتن و بەرەو «قونقـەڵا» و «ئینـدرقاش» و «دریـاز» دەڕۆیشـتن. بـە هاتنەوەی هێزی حکوومەتی، ئەوانیش تەقوڕەویان تێکەوتبوو کە بـەرەو خـاکی

ئێراق یان شوورەوی خۆیان ڕزگار بکەن. مرۆڤ لە دیمەنی ئەو هەموو ژن و منـداڵ و پیرەپیاو و پیرەژن و ماڵاتە کە وەپێش خۆیـان دابـوون، پـەژارە دەیگـرت. لـە هەموو دەستەیەکی کە دەهاتن و دەمگەیشتنێ، لێیان‌دەپرسیم: سوار، داخوا هێزی دەوڵەتی بەرەگەی لێ‌نەگرتووین؟

هاتم هەتا دەگاتە سەر بستووی بەرەو ڕووی گوندی «قەمتـەرە»، ئـەو کـۆچ و خێڵ و بارەی بارزانییان پسانەوەی نەبوو. سەروژێر بوومـەوە بـەرەو قەمتـەرە، ڕاسـت ئـەو شـوێنەی ڕۆژی پێشـوو تووشـی «عـەلی‌ئاغـا» و ڕەسـووڵ‌ئاغـای جەوانمەرد» بووم. کەمێک واوەتـر چەنـد ڕۆژ لـەپێش‌دا لەگـەڵ «سمایـل‌ئاغـای حیسامی» تووشی «سەدرولئیسلام» و «سـەرهەنگ فیـوزی» بـووین. لـەو جـێ بیرەوەرییانە، دیتم ٩٠ تا ١٠٠ کەس چەکداری بـارزانی، بـە دوای ئـەو خێڵاتـەدا دەهاتن و بـەفریان دەبـڕی. سـێ‌سـێ و چوارچـوار بـە پـانی ڕێگـا هـەنگاویان دەهاویشت. کە ئەمن دیتم بە پانی ڕێیە تاق و جووت دێن، بڕێکم ترس ڕێنیشـت، نەکا خەیاڵی خراپیان هەبێ. لەم کاتەدا چەک و چارەوێ بۆ ئەوان لە هەموو شـت پێویستترە؟ نەکا تەما لە تفەنگ و ئەسپەکەی من بکەن؟ پێم ناحەز بـوو لاڕێ بم، ڕاستەڕێش ڕۆیبام دەبوو ئەوان دڕ بدەن، ئەسپەکەی من قەدەمی خۆی تێکنـەدەدا و ئەوانیش جێ هەنگاوی خۆیان نەدەگۆڕی. گەیشتینە ئاستی یـەکتر، ئـەمن سـوار بووم و بە سەر ئەواندا دەمڕوانی. دەستم بە نیشانەی سـڵاو هەڵـێنا و سـڵاوێکی گەرموگوڕم بە ڕووی پێشڕەوەکانیان دادا. چەند چەکدار کە لە پێشـەوە بـوون بـە ڕاوێژی بارزانییانە وڵامی سڵاوەکەیان دامەوە. ئەمن جڵـەوی ئەسـپەکەم کێشـا و ڕامگرت، ئەوانیش لە پێشمەوە ڕاوەستان. سـێ کەسـیان هاتنـە پێشـێ. یـەکیان پیاوێکی گەڕاوە و ڕدێن‌سپی، چەقەڵ و لاواز و کەڵەگەت بوو، دووشـیان لام وایـە یەکیان مستەفا خۆشناو بوو. پیاوە ڕدێن‌سپییەکە تفـەنگ و دەمانچـەی لـە خـۆ دابوو، خەنجەرێکی سێ‌گۆ تەڵای لە بەر پشتێندی چەقاندبوو. قەدەمێک لـە وانی دیکە هاتە پێشتر و بە زاراوەی بارزانی و ڕاوێـژی موکریـانی کـوتی: کـوڕی مـن ماندوو نەبی، لە کوێ‌ڕا هاتووی؟ کوتم مامە گیان سلامەت بی، ئێسـتا لـە دێـی دۆستاڵی‌ڕا دێم، بەڵان دوێنێ چوومە مەهاباد و خەڵکی دێی شێخاڵیم و دەچمـەوە بۆ وێندەرێ. زۆر لە سەرەخۆ پرسیاری کـرد: ئـەدی کـوڕی مـن بـاس و هەواڵـی

www.zheen.org

مەهاباد چیە و خەبەری پێشەوای چدەزانی؟ کوتم مامۆگیان پێشەوا لەماڵی خۆی ئازادە و سپاش جارێ هیچ کاری نەکردووە، دوایەش بۆ کەس مەعلووم نیە دەیهەوێ چ بکا. لە پاشان پرسی: ئەدی نەتزانی بارزانی کۆمەڵگەیان لە کوێیە؟ کوتم دەڵێن بارزانی بە پتوونی لە گوندی «دریاز»ن. کوتی: ئەوەی لە کوێڕا دەزانی؟ کوتم ئەوەی لە فەرمایشی پێشەواڕا دەزانم کە جەنابی مەلامستەفا پیاوی ناردبووە لای پێشەوا کە بێ و لەگەڵ بارزانییان ڕوو لە جێیەکی بکەن و پێشەوا وڵامی دابۆوە کە مەلامستەفا هەموو عێلی خۆی پێیە و ژیان و مردنیان پێکەوەیە، بەڵان ئەمنی سەد سەر و هەزار سەودا، کێ بێنم و کێ بەجێ بێڵم، ئەو بڕوا سەری خۆی و عێلی خۆی دەرکا و ئەمنیش بە خودا بسپێرێ. مامۆ کوتی: وای لە قسێ وەها نەستەق؟ دایکان دەبێ هەر بۆ مێرانێ ئەوها سەران لە هەشی نێن. پاشان کوتی: کوڕێ من، ئەمن پێم دەڵێن «مامەند قادری» لە قسێ و خەبەرەکانی تۆ کەلکم زۆر وەرگرت، وێدەچێ ئەتۆش لە داهاتوودا لە قاچاغ و قوچاغەکانی مەڵبەندێ بی، ئێمە دەستەمان زۆر لە دوایەن. زۆریان بێ چەک و ئەسلەحەن، مەبادا تووشی گیروگرفتان بی. واباشە ڕێیەکەی خۆت چەپەک بکەی، بەوی لاڕێیەدا کە بەرەو «حاجیاڵیکەند» دەڕوا، تووشی بارزانییان نابی. قسەمان تەواو بوو، خوداحافیزیم خواست و بە ڕێی گوندەکانی «حاجیاڵیکەند» و «غەوساباد» و «قۆرغان»دا چوومەوە شێخاڵێ.

دوای حەسانەوەیەک چوومە لای حاجی حەمەدئاغا. کاتێک باسوخواسی مەهاباد و دیداری حاجی بابەشێخ و حەمەحوسێنخان و پێشەوام بۆ گێڕاوە، بە خەبەری فەرمانداری حەمەحوسێنخان زۆر خۆشحاڵ بوو، بەڵان تێبینی و بێباوەڕی پێشەوای لە داهاتووی خۆی، حاجیئاغای داچڵەکاند. باوەڕی هاتە سەر ئەوەی کە تێبینی پێشەوا هەنگێوەترە لە خۆشباوەڕی ئەوانی دیکە. حاجیئاغا لە گیرانەکەی خۆی و هەژار بە دەس سەرتیپ هومایوونی لە سەقز چاوترسێن ببوو و تێبینی پێشەوا بەتەواوی پەرێشانی کرد.

گیرانی پێشەوا و حەمەحوسێنخان و سەدرولئیسلام

لام وایە ڕۆژێک یان دوو ڕۆژ دوای ئەو دیدارانە خەبەریان هێنا کە پێشەوا و

www.zheen.org

حەمەحوسێنخان لە مەهاباد دەسگیر کراون و هەر ئەو ڕۆژە سەدرولئیسلامیشیان لە تاران گرتووە و ناردوویانەتەوە بۆ مەهاباد. پێشبینییەکەی پێشەوا وەڕاست گەڕا. چەند ڕۆژێک دوای گیرانی پێشەوا و ئەوانی دیکە، بەفرێکی قورس باری کە ڕێگای هاتوچۆی بەینی دێهاتی دووردەست و شاری کەم ببۆوە. لە دنیای کڕوماتی زستانی سڕ و بێدەنگیدا مابووینەوە. زۆر جاران لەگەڵ کاک خالید (شێواو = هێدی) سەروبنی کاری خۆمان و ڕۆژەکانی تاڵی داهاتوومان لێک دەداوە، بەڵان بەداخەوە کارەکە هێندە پێچوپلۆوچ و ئیشەکە هێندە چەواشە بوو، چمان بۆ ساغ نەدەبۆوە.

نامەیەک و هەواڵێکی ئاگاکەرەوە

مانگونیوێک لە گیرانی سەرانی کوردستان تێپەڕیبوو. ڕۆژێکی سوارێک لە دەرکی ماڵی من دابەزی و بانگی کرد ساحێبماڵ! وەتاغێکی چکۆلەم هەبوو هێندێک کتێب و پەڕتووکی لە نێو تاقەیەکدا تێدا هەڵچندرابوو. کووره داییسا، وەتاغەکەم گەرموگوڕ بوو. تەماشای کتێبم دەکرد کە گوێم لە دەنگی داواکاری خاوەنماڵ بوو، خێرا چوومە دەرێ. دیتم سوارێکی سەروگوێ دابەستراو، زەنگاڵ و پووزەوانە هەڵکێشاو، جڵەوی ئەسپەکەی بەدەستەوە، چاوەڕوانی خاوەنماڵ بوو. زانیم لە دوورێڕا هاتووە و زستانی پێکوت کردووە. یەکێک لە براکانم لە نێو ماڵێ هاتە دەرێ. جڵەوی ئەسپەکەی لە میوانی وەرگرت. کوتم فەرموو میوانی بەڕێز بۆ ژوورێ. لە پێشخانەی وەتاغەکە پێڵاوەکانی تەکاند و بەفری زەنگاڵەکانی بە گەسک داماڵی و چووینە وەتاغی گەرم. میوان زۆر بەخێر بێی، دیارە ڕێگای ناخۆش و بەفری زۆر شەکەتی کردووی؟ کوتی: بەڵێ، ڕێگا ناخۆشە و لە «حاجیاڵیکەند»ێڕا هاتووم و پیاوی ئاغای «عەزیزخانی حەیدەری»م. زۆری سڵاو دەگەیاندی و دەیگوت لەمێژە لێی بێخەبەرم. دەستی بە باغەڵیدا کرد و نامەیەکی هێنادەر و دایە دەستم. کوتم کاکە ئەتۆ ماندووی، جارێ چایەکی بخۆوە. توخوا عەزیزخان چۆنە؟ لەگەڵ زستان و ئەو دنیایەی چۆنی دەگوزەرێنێ؟ کوتی: عەزیزخان بیست ڕۆژ دەبێ هەر لە مەهابادێیە. دوێنێ بۆ سەردانی ماڵێ هاتۆتەوە و دەبێ سبەینێش بچێتەوە بۆ مەهاباد. نازانم دەوڵەت چ کارێکی پێیەتی

وا هەر لەوێ ڕایگرتووە؟!

دیتم نامەیەکی دوولاپەڕەی بۆ نووسیوم. پوختەی کاغەزەکەی ئاوا بوو: کاک محەممەدی نووری ئەمن بیست ڕۆژ زیاترە لەسەر داوای فەرماندەی لەشکری مەهاباد لە ڕوکنی ٢ی ستادی ئەرتەش خەریکی وەرگێڕانی نووسراوە و هۆنراوەکانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و گۆوارەکانی دیکەی کوردیم کە دەبێ بەشە سیاسی و شێعر و هۆنراوەکانی ئەم ڕۆژنامە و گۆوارانە وەرگێڕمە سەر فارسییەکی سەرە و ڕووناک. دوێنێ پێش هاتنەوەم بۆ ماڵێ، لە ڕۆژنامەی کوردستاندا، هۆنراوەیەکی «یا وەتەن یا مردنم»ی محەممەدی عەتری گڵۆڵانیم وەرگێڕاوەتە سەر فارسی. کە ئەم هۆنراوە بۆ ڕەئیسی ڕوکنی ٢ زۆر جێگای سەرنج بووە. لە ڕوانگەی ئەواندا ئەم هۆنراوە لە هۆنراوەکانی دیکە هەنگێوەترە! دوای هاتنەوەم، لە پێش هەموو کارێکمدا بە پێویستم زانی کە ئەو هەواڵەت پێ ڕابگەیەنم کە لێرە بەولاوە ئاگات لە خۆت بێ. وەک دەزانی هەژار هەڵاتووە و ئەتۆ و هێمن لە تۆڕێدان. دەبێ وریای خۆتان بن و خۆتان بپارێزن.!

«عەزیزخانی حەیدەری» کێ بوو و چی بوو و چۆن بوو؟

بۆ ڕوونکردنەوە و ناسینی ئەو کەسانەی کە لەم بیرەوەرییەدا نێویان دێتە گۆڕێ، دەبێ بە خوێنەرانیان بناسێنم کە کێ بوون و چ نەخشێکیان لە هەڵکەوتەکانی هەرێمدا بووە.

«عەزیزخانی حەیدەری»، کوڕە گەورەی «عەلیبەگ»ی حاجیاڵیکەند، ناودێر بە «سالارسەعید» بوو. لە زەمانی شایەتی ڕەزاشادا، چەند دەورە نوێنەری مەهاباد لە «مەجلیسی شوورای میللی»دا بوو. لەبەر ئەو پێشینە ڕووناکەی کە ئەو بنەماڵە بوویان، «عەزیزخان» ئەو بیر و باوەڕەی حکوومەتی بۆ بەجێ مابوو، بەڵان لەسەر ئەو پێشینە ڕووناکەی کە ئەو بنەماڵە، لە دەورانی حکوومەتی ناوەندیدا بوویان، عەزیزخان لە دەورەی بزووتنەوەی کۆمەڵەی (ژ.ک) و حیزبی دێموکراتی کوردستاندا، هەستی نەتەوەویستی و نیشتمانپەروەری خۆی، زیاتر لە ئەفرادی عێل و عەشیرەتەکانی دیکە نیشان دەدا و بەکردەوەی خۆی دیاری کردبوو، لەبەر چاوی حیزبییەکان، عەزیزخان کەسێکی خۆیی تەواوعەیار بوو،

لەو ڕێبازەدا نیزیکی ئارمانیمان پێکەوە زۆر پتەو بوو و زۆر جاران هۆنراوەیەکم هەبا لێیوەردەگرتم. ئەوینی ئاوات و ئارمانی نەتەوەیی کردبووە سیپارەیەک کە هەمیشە لە سەر دڵی دانابوو. لە کاتێکدا ڕوکنی ٢ی ئەرتەش بە پێشینەی خزمەتی سالارسەعیدی بابی لێی ویستبوو ڕۆژانە لە ڕوکن دانیشێ و تەواوی ئەو ڕۆژنامە و بڵاوکراوانەی حیزبی وەرگێڕێتەوە سەر فارسی و نووسەر و ڕووناکبیرەکانی هەرێم بناسێنێ و بۆ حکوومەتیان دیاری بکا، وەک لە دوایە دەرکەوت، تەواوی دۆستان و ئاشنایان و ناسراوەکانی حیزبی لە ویستی سیاسی حکوومەت ئاگادار کردبوون کە خۆیان ئاشکرا نەکەن و ئەرکی ئینسانی و کۆمەڵایەتی خۆی نیشان دابوو. ئەوە بوو کە بەپەلە ناردبووی و ئەمن و هاوڕازەکانی دیکەی وەخەبەر هێنا. بە پیاوەکەی «عەزیزخان»م گوت: کاکە گیان، سپاسی عەزیزخان دەکەم کە دۆست و ئاواڵان لە بیر ناکا، ئەمنیش وڵامی سپاسی خۆمی بۆ دەنووسمەوە. کوتی: چونکە عەزیزخان سبەینێ دەچێتەوە شاری، دەبێ ئەوڕۆ وڵامەکەی بۆ بەرمەوە. خوداحافیزی کرد و ڕۆیشتەوە.

دوای ساڵێک لەگەڵ عەزیزخان یەکترمان دیتەوە

دوای ساڵێک کە عەزیزخانم دیت، چونکە لە کاتی خۆیدا ئەندامێکی باوەڕپێکراوی حیزبی بوو، بۆ ئەوەی چلۆنیەتی ئەوە نیشان بدا کە چۆن ڕوکنی ٢ی ئەرتەش، ئەو کارە گرینگەی لەو کاتەدا بەوی ئەسپاردووە کوتی: «کاک عەتری (ژ.ک) و کاک نووری جاران، پێشینەی ژیانی باوکم، ئەو میراتەی بۆ ئێمە بەجێهێشت کە لە مەڵبەندیدا جێگەی بیر و باوەڕی حکوومەت بین. هەر لە ڕووی ئەو پێشینەوە (**قرعه فال به نام من دیوانه زدند**)، بەڵان شتێکی لەو ماوەیەدا سەرنجی منی ڕادەکێشا ئەوە بوو، کەسانێکی لە کاتی حکوومەتی پێشەوادا گوللەیان بە دەستی دەگرتەوە و سینگیان ڕەپێش دەخست و بە خۆ و عێل و تەبارەوە لە خزمەتی خێڵ و کۆمەڵ و پێشەوادا بوون، یەکیەک و دوودوو لە ڕوکنی ٢ وەژوور دەکەوتن، گۆوار و ڕۆژنامە و نووسراوەیان لە کون و کاژێراندا دەدیتەوە و دەیانهێنا و خزمەتگوزاری و فیداکاری خۆیان ڕادەگەیاند! کوتم: عەزیزخان دەزانم دەڵێی چی، دەڵێی وەک کابرای کرماشانیم بەسەر هاتبوو. دەگێڕنەوە لە

بنکەی ژین
www.zheen.org

کرماشان جێژنی «عومەرسووتان»یان بەڕێوە دەبرد و لـە سـینگی خۆیـان دەدا و جنێویان بە حەزرەتی عومەر دەدا. کابرای سوننی لـە سـینگی خـۆی ڕادەکێشـا و دەیگوت: (چەمانم کۆرە یا عومەر، ئی کاری زۆرە یا عومەر). عەزیزخان پێکـەنی و کوتی: «مەسەلەکە پڕ بە پێستی بوو، ئەوەت لە شێعرەکانت ئەنگێوەتر بوو. ئـەو باسوخواسەی عەزیزخان لەو هەلومەرجەدا، دووڕوویی و ڕیاکاری هێنـدێک لـە دانیشتوانی مەڵبەندی ڕادەگەیاند. بمرن ئەو کەسانەی بە دووڕوویی دەژین.

ئەو چەنـد مانگەشـم لـە تـرس و خـۆفدا لـە گونـدی شێخاڵـی گوزەرانـد. دەمهەویست دەمەوبەهار ماڵم لە شێخاڵی بڕوا. «شـێواو» و «عـەتری» لـە سـەر بەرەیەک جێیان نابێتـەوە، واچاکـە بـۆ ماوەیـەک خـۆم حەشـار بـدەم و وەک کەروێشکی بازرە لانگۆڕکێ بکەم تا تەفوچەق کەم دەبێتەوە.

هەرا و غەوغای ئیعدامی پێشەوا و یارانی

لە شار و دێهاتی دوور و نیزیک، غەوغا و هەرا و هەڵـلا پەیـدا بـوو. لـە زۆر شوێن و ماڵان بوو بە شیوەن و قوڕپێوان، بۆچی؟ مەگـەر چ ڕووی داوە؟ کوتیـان، لە بەرەبـەیانی ڕۆژی ١٠ی مـانگی خاکـەلێوەی ساڵـی ١٣٢٦، پێشـەوای نـەمر، سەدرولئیسلام و حەمەحوسێنخانی سەیفی قازی، لە مەیدانی چوارچرای مەهاباد لە دار دراون و ئیعدام کراون. بەڵێ ڕاست ئەو مەیدانـەی کـە ڕۆژی سـێزدەی مـانگی بەفرانباری ١٣٢٥، یانی ٨٦ڕۆژ پێشتر، جێگای ئیعـدامی خـۆی دەسنیشـان کـرد، قامکی ئیشارەی بەرەو مەیدانی فەوتانی خۆی ڕاداشت و کوتی: «پێتان وا نەبێ قازی فریـوی وادە و وەعیـد و تەڵـەکەی خـواردووە، خـوێنی خـۆم لـە ڕێگـای داوای کوردستاندا دەهاوێمە زەینی مێژوو و ئەستۆی نەتەوەی داهاتووی کوردستان.» جـا بۆیە دەڵێم: هەر بە ژیاوی ماوی ئەی پێشەوا و ڕێبەری گیانبازی کورد و کوردستان.

کاتێک ئەمن ئەو بیرەوەرییە دەنووسمەوە کە ٥٦ساڵ و چەند مانگ، لەو ڕۆژە تاڵوتوونە تێدەپـەڕێ. تەمـەنم نیزیکـەی ٧٧ساڵـە و دەزانم زنجـیرەی مـەودا و درێژەی زەمان پساوە، گەڕاومەتەوە ئەوان کاتان، کە ئەوانەی بە چاو دیتوومن و بە گوێیان بیستوومن، شی دەکەمەوە و وەردی دەدەمەوە.

ئەو قەڵەمبەدەستانە، یان ئەو داستاننووسـانەی کـە لایـان وابـێ پێشـەوای

www.zheen.org

نەمر ، فریوی وەعدەی قەواموسسەلتەنەی خوارد کە دابووی بــە سەدرولئیســلام ، یان خۆ هەڵخەڵەتاوی کۆمەک و یارمەتی پشتیوانی ڕووسەکان بووبێ کە نەیەڵــن حکوومەتی ئێران خراپەی لەگەڵ بکا ، ئەوانە مێژوو بەرەو لاڕێ دەنگ دەدەن.

کەسانێکی بــارودۆخی ئــەو ڕۆژانــەیان لــە بــیر مابــێ ، یــان پیرەپیــاوان و پاکباوەڕان دەزانن ، کاتێک هێزی بێگانەکان (رووس و ئینگلیس و ئەمریکا) خزانــە ئێرانەوە ، حکوومەتی ناوەندی شیرازەی پســا ، عێــل و عەشــیرەت وەک دەورانی پێش ڕەزاشا بوونــە خــاوەن چــەکوچــۆڵ و تفــەنگ. هــەر عێــل و عەشــیرەتێک جوێجوێ و دەستەدەستە خزانە مەهاباد. مــەهابادێکی ســەدان بــیرەوەری تــاڵ و سوێریان لە دەورانی دەرەبەگی لە زەیــنیدا مــابوو. بــۆ بــەرگری لــە کــردەوەی ناحــەزی دەرەبــەگی لــە ناوچــەدا ، جــەنابی قــازی محەممــەد ، بــە هاوکــاری پیرەمێرەکان و تیپی لاو و جەوانی شار ، کەوتنە سەر ئەو خەتــەی کــە حیزبێکــی یەکگرتوو لە هەموو چین و توێژێک بە ناوی کۆمەڵەی (ژ.ک) پێــکبێنــێ و پێکــی هێنا. لە پێش ئەوەیدا ڕووســەکان تەشــکیلاتی حیــزبی دێمــوکرات دامــەزرێنن ، کۆمەڵەی (ژ.ک) بە مەرامنامەی تایبەتی خۆیەوە سەقامگیر ببــوو و لــە دێهــات و شار و عێل و عەشیرەت و مەلا و شێخ و شوان ، بانگ دەکرانە سەر ڕێگای یــەکێتی و برایەتی و یەکگرتوویی و بە قەیدی قەسەم بە قورئان خەیانەت بە یەکتر نەکــەن و لە ماڵی یەکتر ڕۆنەیەن.

www.zheen.org

ئەوانەی دەڵێن پێشەوا کۆمەڵە نەبووە ، یان بێخەبەرن ، یــان لــە جــەریانی ڕۆژدا نەبوون. دەنا پــەنا و پشــتیوانی دانــانی بناغــە و بینــای کۆمەڵــەی (ژ.ک) پێشەوا بوو. لــە دوای داگیرکــرانی ئێــران لــە ساڵــی ١٣٢٠ بــەولاوە ، دەوڵــەتی شووڕەوی دەیهەویست لە هەرێمی داگیرکــراوی خــۆیدا ، یــانی «ئازەربایجــانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا»دا ڕاوگە و پێگەیەک پێکبێنێ و بیکاتە بارمتەی پاشەڕۆژ کــە لە داهاتوودا هەتا سێ قاتی بارمتەکەی ئیمتیاز لە ئێران نەستێنێ ، گاڵ و گەزەکی نەگوێزێتەوە ، وەک دیتمان واشی کرد!

هەر پێشبەند و پشتبەندی ئەو تێبینییە بوو کە شووڕەوی دوو جاران ســەرۆک عەشیرەت و سەرعێلەکانی مەڵبەندی مەهابادی بۆ «بادکۆبــە»بانگهێشــت کــردن. نووسەران و مێژوونووسان ، نێونیشانی بانگکراوەکانیان نووسییەوە کە لێــرەدا

پێویست ناکا دووپاتی کەمەوە. پسپۆران و مێژوونووسانی رووس بە سەر خــوو و خەسلەتی عێل و عەشایری کورددا، لە هەموو رۆژهەڵاتناسانی دیکــە شــارەزاتر و ئاشناتر بوون و دەیانزانی سەرەگوریسێکی بدەنە دەست سەرعێلێک، ئەوانی دیکە دەبنە ملۆزم و گێرەشێوێن. بۆخۆیان دیبوویان حکوومەتی ناوەندی، «عەلیئاغای عەلیار» (ئەمیرئەسعەد)ی کردە فەرمانداری مەهاباد و بەو کارە عێل و عەشــیرەتی ناوچەی لێ وەخۆکەوتن و هەتا دەوڵەت لاینەبرد لە کۆڵی نەبوونــەوە. هــەر لــە رووی ئەو حیسابگەرییە کۆن و نوێیە کە لە خوو و خــدەی عەشــایری لــە دەســتیاندا بوو، دەیانزانی قامک لە سەر هەرکامیان دانێن، ئەوانی دیکــە دەیچــووێنن و دەڵــێن قرت. شوورەوی لە رووی ئەو تێبینییانەوە هاتە سەر ئەو باوەرەی کە شەخسی قــازی محەممەد بۆ مەهابادی و دێهاتی و عێل و عەشایر جێگەی رێز و ئێحترامــی پێویســتە، باشترە ئەرکی رێبەری و پێشــەوایی حیــزبی دێمــوکراتی کوردســتان بهاوێنــە ســەر ئەستۆی ئەو کە شیاوترین و لایقترین کەسی کوردستانە بۆ ئەنجامی ئەو ئەرکە.

قازی محەممەد لە نێوان بەرزەخی (ئەرێ) و (نا)دا

قازی محەممەد لەو بەرزەخــەدا وێســتابوو، (ئــەرێ) یــانی لادانی بەرنامــەی نەتەوەیی و ناسیۆنالیستی کۆمەڵەی (ژ.ک) کە بۆخۆی هــانی دانــانی دابــوو کــە ئێستا لە دڵ و دەروونی لاوان و پیران و شــار و دێهــاتدا جــێگیر بــووە؛ پێشــەوا تێمابوو کە چۆن ئەو مەبەستە گرینگە بکاتــە دەســتەچیلەی حیــزبی دێمــوکراتی دانەمەزراو؟ ئەگەر (نا)ش بێ، رووسەکان لەم تاڵووکەی بریاردان و تــەماگرتنــەدا بۆ پیادە کردنی بەرنامــەی دارژاوی خۆیــان، بەپەلــە و بــێ بەرجەوەنــدی، بــۆ مەسڵەحەتی ناوچەیی، کەسێک و عونسورێکی ناباب و ناســازگار لەگــەڵ بــیر و باوەری گشتی دەهاوێنە سەر ئەســتۆی مــەهاباد و بەرهــەمی ناتــەبایی و چەنــد لایەنە، دیسان مەهاباد دەکاتە مــەکۆی جلیــت و شــەرناخێوی نێوخــۆیی؟ قــازی محەممەدیش ئەوەی ئێستا کردوویە و دەیهەوێ بیکا، تەنیا بۆ خاتری پاراســتنی ماڵ و مناڵ و شەرەف و سەربەرزی نەتەوەی کورد و مەهابادە و هیچی دیکە.

فەرموودەیەکی پێشەوای نەمر:

«دوای ئەوەی خۆم لە مەحکەمەی ویــژدانی و نەتــەوەیی هێنــا بــەر پرســیار،

قازانج و زیانی پێشهاتەکەم بەراورد کرد، هاتمە سەر ئەوەی کە خۆم و داهاتووی خۆم لە پێناوی مەسلەحەتی کوردستان بنێم. هەرچەند ئاخری کار نادیارە! بەلاّن هەتا ئەو جێیەی چلۆنیەتی زەمان ئیجازە بدا، لە ڕێی سەربەستی مەلبەند و نەتەوە تێدەکۆشم. کاتێک پێشهاتی زەمانی هاوکاری نەکردم، ئەوە خۆم فیدای خاکی نیشتمان و نەتەوەی خۆم کردووە و بە سەربلێندی سەر دەنێمەوە.»

ئەوە بوو کە بەپێی تەشکیلاتی «دێموکرات فیرقەسی» ترکەکان، حیزبی دێموکراتیش لە مەهاباد داوای خودموختاری خۆی گەلاڵە کرد. بەڕواڵەت حیزبی کۆمەڵەی (ژ.ک) دەرکی پێوەدرا، بەلاّن بەرنامە و مەرامی کۆمەڵەی (ژ.ک) و حیزبی دێموکراتی کوردستان، بە ڕێبەری پێشەوای نەمر، هەتا ئەبەد بۆ نەتەوەی کورد جێگای بیر و باوەڕ و ئیعتباری خۆی بۆ نەسلی داهاتووش پاشەکەوت کردووە و هەر هێشتوویەتەوە و هەر درێژەی هەیە.

مەبەستم لە نووسینی ئەم بیرەوەرییە واقیعەنیگاری و بۆچوون و گومان نیە، بەلکوو ئەوانە هێندێکیان بەرهەمی هاوکاتی لەگەڵ پێشهاتەکان و هێندێکیان دەروانێتە ئەو دیدارەی کە لە دوایین ڕۆژەکانی ژیانی پێشەوای مەزن بەهرەم لێوەرگرت.

لە پاش ئیعدامی پێشەوا بۆ زۆر کەسان جێی حەسانەوە و حاوانەوە نەما. هەژار هەڵاتبوو، هێمن خۆی حەشار دابوو، عەبدوڵڵای مستەوفی (سەعید ناکام) کە لە شاری «سلێمانی» ژن و منداڵی بەجێ هێشتبوو و هاتبووە مەهاباد و لە ڕۆژنامەی کوردستاندا کاری دەکرد و لەگەڵ «ساڵح ئۆقلیدۆس» کە لە شاری سنەڕا هاتبوو و هاوکار بوون و دەیان ئەندامی دیکەی کۆمەڵە و حیزبی دێموکرات وەک یەهوودی سەرلێشێواو، هەر ڕۆژەی لە کون و کاژێرێکدا خۆیان حاشار دەدا. ئەمانە نە ڕواڵەتی گەڕانەوەیان بۆ هەرێمی خۆیان بوو و نە حاشارگەیەک کە خۆی لێ پەنا بدەن؟ ئەمن لەوانە لە هەموویان تەنگەتاوتر و سەرلێشێواوتر بووم.

جێگۆڕکێ چارەی کارە

لە مانگی بانەمەڕی ساڵی ١٣٢٦، بە ئیجازەی حاجی حەمەدئاغای حیسامی و مەسلەحەتی ڕۆژ، ماڵم گوێزتەوە بۆ گوندی «مەلالەر» لای «قادرئاغای

قارەمانی» کە پێشەکی ناسیاویمان بوو و خانوویەکی خۆش و خـاوێنی دامـێ کـە ئەمنیش دەرس بە کوڕ و برازاکانی بلێم. ڕۆژانە کە دەرسـم بـە منـداڵان دەگـوت، ئەسپاردبووم ئەگـەر ژاندەرمـە هاتنـە دێ، پـێم بلـێن و زوو خەبـەردارم بکـەن. ساڵەکانی ١٣٢٦ و ١٣٢٧ لەو گوندە مامەوە. ئەوانـەی پـێم خوێنـدبوون، ئێسـتا زۆربەیان یان کارمەندن و یان خانەنشین کراون.

لە پاییزی ساڵی ١٣٢٧دا بۆ یەکەمین جار لەگەڵ ئافرەتێکی بۆکانی زەماوەنـدم کرد. بەڵام ئەو گۆڕانکارییانە تەفاوەتێکی لە هەڵسوکەوتی ژیـانمدا نـەبوو. بـە ناوی «ماجەراجوو» و «موتەجاسیر» و سـەدان نێوونیتکـەی ناحـەزی دی، هـەر دەبوو لە کون و کاژێراندا خۆ وەشێرم و لە دامودەزگای دەوڵەتی خۆم ببوێرم.

لە دەمەوبەهاری ساڵی ١٣٢٨، شـای ئێـران «لێبـووردنی گشـتی» (عـەفووی عموومی) ئیعلام کرد. لە لایەکی دیکەوە بە نـاوی «کۆمۆنیسـت» و «ماجـەراجوو» لێیاندەگەڕان و سۆراغیان دەپرسین. لەو حاڵەیدا ئەمن لـە ژیـان و لـە گونـدی «مەلّلالەر» زەدە ببووم و لە هەوڵی جێگۆڕکێدا بووم.

حاشارێکی دی و باشارێکی دی

لە مانگی جۆزەردانی ساڵی ١٣٢٨، بە هۆی یەکێک لە ئاشنایان کـە ماڵـی لـە گوندی «عەنبار» بوو، شناسیم لەگەڵ «برایمئاغای عەلیار» کوڕی «عـەلیئاغـای ئەمیرئەسعەد» و سەرۆک عێلی دێبـوکری بـۆ ڕێککـەوت. بـۆ ئـەوەی دەرس بـە کوڕەکانی بخوێنم، ماڵم هاتە ئەو گوندە و بوومە جیرانی «شێخ ئەحمەدی کۆر». شاگردەکانم چوار کوڕی برایمئاغا بوون و بریتی بوون لە «کاک مستەفا»، «کـاک موعتەسیم»، «کاک سمکـۆ»، «کـاک کـەریم» و «گـولاویئاغـا»ی براچکۆلـەی «برایمئاغا» کە لاوێکی بە سەروسمێڵ و نەخوێندەوار بوو.

لە ماوەی دوو ساڵاندا، هەموویانم گەیاندە پۆلی شەشـی سـەرەتایی و ئیتـر دەبوو لە شار بچنە قوتابخانەکانی ڕەسمی. گولاویئاغـاش سـەوادی خوێنـدن و نووسینی پەیدا کرد و دەستی لە خوێندن هەڵگرت. «مستەفا» بوو بە دیپلـۆم و بـە گەنجی ماڵـئاوایی لـە ژیـن کـرد. «موعتەسـیم» لیسانسـی وەرگـرت و ئـەویش هەروەتر. «سمکۆ» و «کەریم» چوونە زانکۆی ئەفسەری و «سمکۆ» هەتا دەرەجـەی

«سەرهەنگ»ی ڕۆیی و لە شۆڕشی گەلانی ئێراندا وڵاتی بەجێهێشت و ئێستا لە ئوروپایە و «کەریم» بوو بە «سەرگورد» و هاتەوە هەرێم و بوو بە فەرماندەی لکێک لە هێزەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان، کە بەداخەوە لە تێکهەڵچوونێکی حیزب و دەوڵەت لە لای بانە شەهید کرا، (رووحی شاد بێ).

سووتمانێکی دڵتەزێن لە ژیانمدا

لە ساڵی ١٣٢٩، کردەوەی پشکنین و پرسیاری حکوومەت لە دێهاتدا هەر نەپسابۆوە و بەو ناوانەی کە باو ببوو، کەسانی پێشینەداریان لە مەڵبەندی «مەهاباد» و «موکریان»دا، هەر لە ژێر چاوەدێری و لێگەڕاندا بوون و ئەو ترس و لەرزەش لە دڵ و دەروونی ئەو جۆرە کەسانەدا هەر دەگەڕا.

ڕۆژێکی ژاندەرمە دێنە گوندی «عەنبار» و ماڵان دەگەڕێن. لەچی؟ لە کێ؟ کەس نازانێ. ژنێکی هاوسایە هاوار بۆ دایکم دێنێ و دەڵێ سەیزادە ئەوە ژاندەرمان ماڵان دەپشکنن و ئێستا دەگەنە ماڵی ئێوە. دایکیشم دەزانێ دەربەدەری و نەحەساوەییم لەسەر شێعر و نووسراوە و هۆنراوەی کوردییە و لە نێو دەفتەر و سیپارەی هۆنراوە و بیرەوەرییەکانمدا، وێنەی پێشەوا و شەهیدەکانی تری مەیدانی چوارچرای مەهابادیشی تێدا بوو. دایکم لە تاوان بە پەلە دەیانهێنێ و هەموویان لە گڕەمەشقەڵانی تەندوورەکە داوێ. گڕ زمانە دەکێشێ و ژاندەرمە دەگەنە ماڵێ، بەڵان لە چڕەدووکەڵ زیاتر چییان وەدەس ناکەوێ و دەڕۆنە دەرێ. لە مەزرا بووم، کە هاتمەوە ماڵێ، دایکم حاڵەکەی بۆ گێڕامەوە و کوتی: ڕۆڵە دەرەتانم نەمابوو، لە وەی زیاتر کە لە تەندووریان باوێم چارە نەدەکرا و لە دوای ئەو هەموو خۆ حاشاردان و خۆشارەوەکێیە، دە گیروگازیان دەکەوتی.

زۆر ناڕەحەت بووم، کوتم: دایە دەزانم وایە، بەڵان ئەمنت لە تەندوورەکە خستووە، ژیانی من سووتاوە. حەبەسابووم، سڕ ببووم، سارد ببوومەوە، وەک خەلەوخەرمان سووتاوی پیرەوەرزی پاییزیی دەستەشکاو مام. ئەوەی گوتبووم و بە بیرەوەری نووسیبووم بە وێنەکانەوە لەدەس چووبوون. لە کوێوە دەس پێبکەمەوە هەتا دەگەمەوە وێ؟ زەوق و شەوقی گوتن و نووسینم نەمابوو. بۆ چەند ساڵان کڕوکپ، دەمقووچاو و لێودوړواو، دەمڕوانی و نەمدەدی! دەمدیت و

تێگەیشتنم نەمابوو. لە خۆم، لە ژیان و لە گونـدی «عـەنبار»، لـە «ئەحمـەدی کۆر»، لەو خانووبەرەی بەرهەمی بیر و باوەڕ و ئارمان و ئیدەی تێدا سـووتابوو و ئاور تێبەردرابوو، بێزارم و وەڕەزە بووم. ئەگـەرچی بـاری بـەرێچوونم بـاش بوو، لە بەرهەمی کشتوکاڵ و مووچەی مـیرزا، بـە باشـی ژیـانی خـاوخێزانم پێکـدەهات، زەحمـەتی دەرسـی منداڵانیشـم نـەمابوو. بـەڵان ئـەو سـووتمانە شوێنەوارێکی ئەنگێوەی لـە سـەر ڕووح و ڕەوانم دانـابوو کـە هـیچ خۆشـییەک نەیدەتوانی برینی بیر و هۆشم سارێژ بکا و بمخاتەوە سەر ڕێبازی ئاسایی ژیـان و ژیانەوە. ئاوات و ئامانج، هومێد و هیوا، «هەژار» و «هێمن» و «خاڵـەمین» کـە هەموویان پێکەوە شانبەشانی یەک سەریان لە نێو سیپە و سەنگەری سیپارەکانم هێنابووە دەرێ، لە کام نوێژگەی خودای دیکە، لە ڕواڵەت و دیمەندا بۆم دێنـەوە قالبی هەڵبەست و هۆنراوە؟ هەر ئەو هاوار و بانگی نەسرەوتووی دەروونە بوو کە ویستم بە خۆگوێزتنەوە لە قەتڵگای بێچووەخوراوەکـانم، ئاواڵـە دۆڕاوەکـانم، هێدیبوونەوەیەکی باوێمە دڵ و دەروونی خۆم؟

بازێکی دیکە و ڕازێکی دیکەی ژیان

هاوینی ساڵی ١٣٣٢، بە ویست و خواستی «برایمئاغای قارەمانی» ماڵم چۆوە «گۆلێ». وەک لە پێشدا ئاماژەم پێکرد، برایمئاغای قارەمانی کە لـە ساڵـەکانی دواییدا چوو بۆ حەج و بوو بە حاجی، سەرۆک و ڕدێنسپی تایفـەی خـۆی بـوو. سەوادی نەبوو و کاروباری ئیـداری و بنەماڵـەی زۆر بـوو و نیـازی بـە مـیرزا و نووسەرێکی ئاشنا بە کاری ئیداری و ڕەوشتی عێلاتی بوو و ئەو تایبەتمەندییـەی لە مندا دیبۆوە. منیش کە ئەو حاڵەتی نارەحەتی ڕووحییەم تێدا بـەدی هـاتبوو، دەمهەویست جێگۆڕکێ بە ماڵ و حاڵی خۆم بکەم. ئەوە بوو کە ماڵـم هاتـەوە ئـەو گوندە و لە «گۆلێ» نیشتەجێ بووم.

ئاڵوگۆڕێک لە باری سیاسی لە ئێراندا

لـە زسـتانی ساڵـی ١٣٣٢ بـەولاوە، لـە گونـدەکان، نێـوانی ئاغـاوات و ڕعێتەکان، رووی لە ناکۆکی کردبـوو. چونکـە سـەرۆکوەزیـری کـات «دوکتـور موسەددیق»، دەیهەویست لە دێهاتان ئاڵوگۆڕێکی دنیاپەسند لە نێـوان مالیـک و

www.zheen.org

ڕعێتەکان پێکبێنێ و دابونەریتی شێوەی «فێئۆدالـیتە» ، هێنـدێک بـە قـازانجی وەرزێڕ سەروبن بکا. لە پێکهێنان و پیادەکردنی ئەم بەرنامە و چەند لایەنی دیکە ، لەگەڵ شای وەخت (محەممەدڕەزاشا) ، زۆر بە ئاشکرا ، جیاوازی سەلیقەیان پەیدا کردبوو. وادەبێ و وانابێ لە نێوان «شا» و «دوکتـور موسـەددیق» لـە گونـداندا ، کاری کردبووە سەر بیروڕای مالیک و ڕعێتـەکان. لـە دێهاتـان پیـاوە بـەزیپک و لێهاتووەکانی وەرزێڕ ، لایەنگری بیروڕای سەرۆکوەزیر بـوون. دیـارە مالیـک و ئاغاوات و عەشایریش قازانجیان لەوەدا بوو کە وەدوای فـەرمانی «شـا» بکـەون. ئاکامی ئەو دوو شێوە خواست و ویستە ، کـاری کردبـووە سـەر نێـوانی مالیـک (خـاوەنزەوی) و وەرزێـڕان. ئـەم چەلـەحان و دووبەرەکییـە لـە نێـوان شـا و سەرۆکوەزیر درێژەی پەیدا کرد هەتا گەیشتنە مانگی گەلاوێژی ١٣٣٢ کە کێشـایە هەڵاتنی شا لە دەس دوکتور موسەددیق بەرەو بەغدا و لە وێڕا بەرەو ئورووپا.

کاتێک ئامریکا و ئینگلیس و ئورووپا زانیـان دوکتـور موسـەددیق بـە قـەولی پەتوو پەنایە ، بەرگری لە هۆمەنی کۆمۆنیستەکان پێ ناکرێ و چەنـد وەزیرێکـی هۆگر بە کۆمۆنیستەکانیشی لە کابینـەیدا هەیـە ، وەپەلـە کـەوتن و بەرنامـەی «کۆدەتایان» بە دەستی «سـپەهبود زاهیـدی» داڕشـت. دوای سـێ ڕۆژ کـە کۆدتـا سەریگرت ، «شا»یان ناردەوە بۆ ئێران و موسەددیقیش گـیرا. جـا وەرە ئـەوجار (کەرێ بێنە و مەعرەکەی بارکە)! دامودەزگـای لایـەنگرانی شـا کەوتنـە پـاڵاوتنی (پاکسازی) ئەرتەش لە تاقمەکانی کۆمۆنیستی و «چـەپ»ی و خـاوێنکردنـەوەی پایەگای شا و ئیداران لە لایەنگرانی «مارکسیسـت» و «کۆمۆنیسـت» و دژبـەرانی ڕژێمی شا؛ لە دێهاتیشدا ئاغاوات و مالیکەکان بەربوونە تاڵانکردن و دەرکـردن و کوشتنی ڕعێتە سەربزێوەکانی لایەنگری موسەددیق ، کە پێیـان وادەبـێ خـەرج و پیتاک و بێگاری لە گونداندا نامێنێ. هەتا نیزیکەی مانگونیوێک ، بگرەوبـەردە و هەڵێهەڵـێ ، لـە دێهاتـاندا سـێبەری شـوومی خـۆی خسـتبووە سـەر ڕعێتـە ڕۆژڕەشەکان (ئەودەم وشەی ڕعێت ، پێناسی گوندنشینەکان بـوو). خـودا دەزانـێ لەو بگرەوبەردانەدا چەند ماڵ تاڵان کران و ئاوارە و دەربەدەری هەنـدەران بـوون. نامهەوێ کای کۆن بە با کەم و دەوران تازە کەمەوە.

بۆخۆم لەو ڕۆژە ڕەشانەدا لە لای ئاغایان بووم و بۆ وان جێگای بیر و بـاوەڕ.

توانیم هەر لە گوندی «گۆلێ» لە زۆر شالاوی توندی هێندێک لە ئاغایان بۆ سەر خەڵکی بێتاوان بەرگری بکەم. لەو بزووتنەوە خۆخۆرییەدا بە پێویست نازانم ناوی کەسانێک بێنمە گۆڕێ و نامهەوێ وەک مامۆستا هەژار بیکەمە «چێشتی مجێور» و بروێش و پرپۆڵە تێکهەڵشێلم و تفی سەرەوژوور هەر رووی خۆمان دەگرێتەوە. ئاخر کەشکیش برای دۆیە و بیور دەسکی لە دار نەبێ، کوا دار دەبڕێ؟ ئێمە بازی ڕاوچین، پێمان دەگرن و بۆخۆیان دەیخۆن! زۆرێک لەو ئاغاواتانە کە تۆڵە و تەماح بەرچاوی گرتبوون، ئاورێکیان لە ڕابردوو نەدەداوە کە ئەندامی کۆمەڵەی (ژ.ک) بوون و بەدەسنوێژەوە سوێندیان بە قورئان خواردبوو کە پێکەوە برابن، هەڵمەت بۆ ماڵی یەکتر نەبەن و خەیانەت بە خۆیان و نیشتمانەکەیان نەکەن، بەڵان بەداخەوە وەک مەلا «مارف کۆکەیی» دەڵێ:

کوردیش چ کورد، میللەتی خۆخۆرە پێکەوە

بۆ گیان و ماڵی یەکتر، سمکۆڵ دەکەن لە خۆڵ

ئەو هەڵکەوتە جێگەی سەرنجە:

کوتیان لەو کاتەدا دەستەیەک گۆپاڵبەدەست و تفەنگلەشان، شالاویان بۆ ماڵە مامۆستا «شێخعیززەددین» بردووە. ڕامکردە لای «برایمئاغای قارەمانی» و پێمگوت: پێت وایە جوانە، دەستەیەک چوماغبەدەست هەڵکەنە ماڵی سەید و عالمێکی وا کە ئەوڕۆکە لە کوردستاندا هاوتای نیە؟ کوتی: «نەمزانیوە. خێرا بڕۆ با بچین بزانین کێن و بۆ چوون.» بە پەلە گەیشتینە پێش دەرکی ماڵی مامۆستا. دەستەیەک کوتەکبەدەستی ئاغاواتەکانی لاوە، دەورەی حەسارەکەیان دابوو. سەیزادەی ژنی مامۆستا بە درێژایی حەسارەکەیان شاڵەکەی لە سەر عەرزی ڕاخستبوو کە وەسەر شاڵەکە نەپەڕن. برایمئاغای قارەمانی پیاوێکی دیندار و لە سەرەخۆ و بەئابڕوو بوو، کە ئەو دیمەنەی دی نارەحەت بوو و چوماغبەدەستی تەکاندەوە و چووینە ژوورێ. مامۆستا لە گۆشەیەکی دیوەکە هەڵتروشکابوو و سەیزادەی خێزانیشی لە پەنای خزیبوو. برایمئاغا چووە پێشێ و دەستی ماچ کرد و کوتی: «سەید، ئەمن لە خەجاڵەتی جەددی تۆ لە قیامەتێ چۆن سەر هەڵێنم؟ بە جەددی تۆ ئەو بەرنامەی لە «گۆلێ» پیادە دەکرێ، کار و ویستی من نیە.»

www.zheen.org

مامۆستا فرمێسکی هاتە خوارێ و هیچی نەگوت. ئەمن هەڵـمدایە و کـوتم: ئاغـای قارەمانی، دەبوو ڕێ نەدەی خزموخێش ڕعێتەکانی خۆیان بە کوتانەوەی ڕعـێتی «گۆلێ» تۆ چاوترسێن کەن؟ لەپاشان برایمئاغا زۆری دڵخۆشی مامۆسـتای داوە و داوای لێبووردنی کرد و هاتینەدەرێ. بۆ ماوەیەک ئەو پاکسـازی و گەسـکلێدانـە درێژەی هەبوو. لە دوایە بە بانگکردنی عەشایر و عێلات بۆ تاران و «شـەڕەفیابی بە حوزووری ئەعلاحەزرەت» مەسەلە تەواو بوو کە خۆشم لەگەڵ ئاغای قارەمانی و سەرانی عەشایر لەو شەڕەفیابییە بەشدار بووم!

لە پاییزی ساڵی ١٣٣٤، گەورەترین زەربەی رووحیم بە وەفاتی دایکم (سەیزادە تەمینە) وێکەوت. دایکێکی دڵسۆز کە لـە دوای وەفـاتی بـابم، جێـی بـابێتی بـۆ منداڵەکانی گرتەوە و نەیهێشت دەس لە خوێندن هەڵگرم. مـەرگی دایکـم هێنـدەی غەم و پەژارە لە رووحی مندا بەدی هێنا کە تووشی نەخۆشییەکی توند بووم. دوای چاوپێکەوتنی دوکتوران لە شاری تەورێز، دیـاری کـرا کـە گـیرۆدەی نەخۆشـی «سیل» یان «دەردەباریکە» بـووم. ئاخرمـانگی پـاییزی ١٣٣٥، بـۆ مـاوەی پێـنج مانگان، بە ژن وماڵەوە لە میاندواوێ مامەوە و لە ژێـر چـاوەدێری دوکتـوراندا بووم و دوای ئەو ماوەیە دوکتوری موعالیجم، چوار مـانگی دیکـەی حەسـانەوە و موداوا بۆ نووسیم. لەم حاڵەدا زۆر لەگەڵ کاروباری ڕۆژگار سەروساختم نەمابوو. ئاواتم بوو لە کوێرەدێیەکی دوور لە غەوغای شار و دێ، بە کشتوکاڵـەوە بخافڵـێم و هێندە تێروانی جەفا و جـەوری زۆردار لەگـەڵ بـێزۆران نـەبم. کـردەوەی ناحـەزی مالیکان لەگەڵ ڕعێتی بێنەوا لە ساڵی ١٣٣٢، لە پێش چاوم نـەدەکووژاوە. زاتی ئاغـا و مالیکم ناخۆش دەویست. ئـەوەی ناحـەزی دەکـردن و لـە گـەل و کۆمەڵـی جـوێ دەکردنەوە، ڕژێمی نەگریسی «ئەربابوڕعێتی» بوو کە بۆ ڕاگرتنی سـەرۆکی خۆیـان گوێلەمستی دوژمنانی نەتەوەی کورد بوون. ئەگەر برایمئاغای قارەمانی سەرمەشـقی ئینسانییەت بوو، نەیدەتوانی لە نێو عێل و تایفەی خۆیدا لەو ڕایەڵوپۆیە جـودا بـێ و خەسلەتی ئینسانی خۆی بپارێزێ!؟ هەر ئەو بەراوەرد و تێبینییە بـوو لـە بـەهاری ساڵی ١٣٣٨، ماڵم لە گوندی «گۆلێ» باری کرد و چوومـە گونـدێکی چکۆلـەی چەنـد ماڵی بە ناوی «شۆڕیجە» لای ئاغایەکی ڕعێتنوێن و مالیکێکی ئارام و بـێوەی. مـەزرا و کێڵگەیەکی زۆروزەوەندی لە بەر دەست نام کە هومێدی حەسـانەوەم لـە داهـاتووی

خۆم لە دڵی گەڕا کە بێدەنگ لەو کوێرەدێیــە ئارامــەدا، هێــزی خــۆم داوێمــە ســەر کشتوکاڵ و دەکەومەوە سەر بیروڕای ڕابردووی خۆم.

دەڵێن تەقدیر تەگبیران بەتاڵ دەکاتەوە. بە تەما نەبووم خۆم لەگەڵ کاری دنیا و جەماوەر تێکــەڵ کەمــەوە، ئیتــر بــێدەنگــی و گۆشــەگیری و تــەنیایی! بــەڵان چارەنووس داوایەکی دیکەی لە چارمم نووسیبوو. ڕۆژێک یەکێک لە ناسیاوەکانی گونــدی «عــەنبار» لــێم وەژوورکــەوت. دوای ســڵاو و بــەخێرهێنان کــوتی: «میرزامحەممەد، کوڕەکانی «برایمئاغای عەلیار» کە قوتابی دەرسی تــۆ بــوون و پێت خوێندوون و چوونە دەبیرستان، بۆ تەعتیلات هاتوونەوە و زانیویانە ماڵــت لەم کوێرەدێیەیە، بابیان هەڵپێچاوە کــە ماڵــت بێتــەوە «عــەنبار»ێ. ئێســتاش برایمئاغا ئەمنی ناردووە و دەڵێ خانووبەرەی چاک و مەزرای زەوەنــدی بــە دڵــی خۆی دەدەمێ، ماڵی بێتەوە عەنبارێ، ئەگەریش نەیەتەوە کوڕەکــان زۆر بیریــان کردووە، بۆ چەند ڕۆژێکی بێتە ئێرە و سەریان بدا.» کوتم کاکە گیان ماڵهاتنــەوە بۆ «عەنبار» نا، بەڵان بۆ دیداری کوڕە شاگردەکانم، بەڵێ.

پاش نانی نیوەڕۆ لەگەڵی چوومە گوندی عەنبار. چوار کوڕی وریــا و زرینــگ (وەک لە پێشدا باسم کردن) و تێگەیشتوو کــە مامۆســتایان دی، گەشــانەوە. بــە گاڵتە و شۆخی دەورانی خوێندنیان، بردیانمە وەتاغێ و دەورەیان دام کە: «دەبــێ ماڵت بێتەوە عەنبارێ. بە شادی ئەوەی کــە ئێمــە دەورەی دەبیرســتانمان تــەواو کردووە و بەرەو دانیشگا دەڕۆین، خانووبەرە و مــەزرامان بــۆ حــازر کــردووی و نایەڵین بچییەوە کوێرەدێی «شۆڕیجە».

لەو کاتەدا برایمئاغا هاتە وەتاغێ و لە کۆڕی گــەرمی مامۆســتا و قوتابییــان خۆشحاڵ بوو و کوتی: «میرزا، کوڕان هەڵــیانپێچاوم و داوات دەکەنــەوە.» کــوتم: برایمئاغا، دوو تیپ لەبەر چاوان نە دەگۆڕێن و نە گەورە دەبــن، یــەک ئــەولاد و ئەوی دیکەش شاگردە. ئەو کوڕانە لەبەر چاوم نەگۆڕاون، ئەمنیش وەک تۆ خۆشم دەوێن، هەر ئەو هەستەش ئەمنی هێناوەتە لایان.

برایمئاغا کوتی: «دەمــەوێ لێگــەڕێی بنێــرم ماڵــەکەت بارکــەن و بیهێننــەوە «عەنبار»ێ. کوڕەکان هەموویان چاکەی مامۆســتای خۆیــان لــە چــاویدا بــوو، بێئەوەی پرسم پێبکەن یان پێبزانم، خانووبەرە و جێــی جــووت و مــەزرایان بــۆ

دیاری کردبووم. سبەینێ لە پێش ئەوەیدا لە خەو هەستم، وەسیلەی کۆچیان ناردبوو، بۆ پاش نیوەڕۆیە، ماڵوکۆچیان گەیاندە «عەنبار»ێ و لە شوێنی دیاریکراودا دامەزران و لە هاوینی ساڵی ١٣٣٨ی هەتاوی بوومە دانیشتووی یەکجاری «عەنبار» و جیرانی «ئەحمەدی کوڕ» کە ئێستاش خانوو و زەوی و زەراعەتی خۆم و براکانم هەر لەو گوندەیە. لە گۆواری سروە، ژمارە ٥٨ی ساڵی ١٣٧٨ لە ژێر سەردێڕی «گورگەئاوڕێک لە ژیان و...» چونکە ویستوومە هێندێک لە باسەکان سەرپەڕێن بکەم و بە سەریان بکشێم. ڕەنگە زۆر جێگەی لەگەڵ ئەم بیرەوەرییە دوورودرێژە یەکتر نەگرنەوە، بۆ ئاگاداری دەڵێم ئەوەی کە دەبێ لە بەرچاو بگیرێ، ئەم بیرەوەرییەیە کە بە بەرینی و پێڕاگەیشتنی سووچ و سوقاقی ژیانەکەم هاتۆتە گۆڕێ و دێتە بەر چاوان. ئەمن نامەوێ لە سەر کەسانێک، یان چین و توێژێکی تایبەتی بدوێم یان بیانهێنمە گۆڕێ. باسی من لێرەدا لەسەر داب و نەریتی نەگریسی ڕژێمی «ئەرباب و ڕەعیەتی»یە. ڕژێمێکی لە دەورانی زەمانێدا دووبەرەکی و دووپۆیی لە نێو گەل و کۆمەڵدا پێکهێنابوو، ئیرادە و ویست و فەرمانی ناڕەوای دەهاویشتە سەر ئەستۆی چینێکی ژێردەست کە پایە و بناغەی دووبەرەکی و یەکنەگرتوویی کۆمەڵی پێکدەهێنا کە بەداخەوە نە بۆخۆیان بە ئاوات گەیشتن و نە کۆمەڵ و نەتەوەیان پێگەیاند.

www.zheen.org

لە هەل و هەلکەوتاندا دەگۆڕام، بەڵام نەدەدۆڕام

هەر ئەو بەرجەوەندە بۆتە هۆی سەرهەڵدانی کردەوەی ناحەز و نالەباری ئاغاواتەکان و ناکۆکی نێو خۆیان و نەتەوە، کاتێک شای ئێران لە ڕووی بەرنامەڕێژی ئامریکاوە، بۆ بەرگری لە شالاوی مەرامی کۆمۆنیستی، شەشبەندی «ئینقلابی سپی» ڕاگەیاند کە سەربەندەکەی «هەڵوەشانی ڕژێمی ئەرباب و ڕعێتی» بوو؛ هەرچەند ئەمن و بنەماڵەکەم لە لایەن مالیک و عەشایر و ئاغاواتەکانی هەرێم جێی ڕێز و حورمەت بووین، بەڵام هەستی ئینسانی و دەروونی ئاگا بە سەر خوو و خدەی ناحەزی ئەو ڕژێمەدا ڕێی نەدا بێدەنگ دانیشم و لەو هەلکەوتە بۆ ڕووخاندنی بناغە و پایەیەکی کە لە دەورانی کۆن و نوێدا هۆی ڕاوەستاوی ڕیشە و ڕەچەڵەی شایەتی بوو لە ئێراندا، لەو پێشهاتە کەلک

وەرنەگرم. نەیەمە مەیدان و هەست و تەکانی نەتەوەی دیل و نوستوو بۆ ژیـانێکی ئازاد و سەربەخۆ وەخەبەر نەهێنم و ڕاینەتڵەکێنم. دەشمزانی ئـەو بزووتنەوەیـە تەکانێکی گرینگ و بناغەڕووخێنـە و دەبێتـە بەربەرەکانییـەکی چینایـەتی، بـۆ هەموو چین و توێژەکان و ئەو هەویرە ئاو زۆر هەڵدەگرێ. ئایا لە هـەلومـەرجی ئاوادا ویژدانی بەخەبـەر ئـەمن دەبەخشـێ کـە حـەق پێشـێل بکـەم و نـاڕەوایی ببووژێنمەوە؟ ئەمنێکی کە ساڵەها بینەری ڕەوشـتی ناحـەز و کـردەوەی ڕژێمـی «ئەرباب و ڕعێتی» بووم کە لە هەموو دەورانێـک بـە دژی مەسڵـەحەتی خۆیـان و نەتەوەی خۆیان بزووتوونەوە، چۆن هەستی خۆم و خەڵک بۆ پساندنی ئەو کۆت و زنجیرەی کە مەسڵەحەتی نیزامی شایەتی لە دەسـت و پێـی نەتـەوەی کـوردی هاڵاندووە، خۆم و نەتەوە هان نەدەم؟ دەمزانی تیپی دەرەبەگ بەربەرەکانی لەگەڵ دامەزران و پێشکەوتی یاسای «ئیسلاحاتی ئەرزی» دەکەن. دەمزانی ئەو مەیدانە بۆ یەکخستنی چینی چەوساوە بـە نـاوی ڕعێـت، پیـاوی خوێنـدەوار و نـەترس و بەئەزموونی دەوێ. دەمزانی لەو بەربەرەکانییەدا گیروگرفتی زۆرم بۆ دێتە پـێش، وەک بۆم هاتە پێش.

ئەمانە بیروڕا و پێشبینییەک بوون کە بە دڵی خۆمدا دەهاتن و لای هاوڕازەکـان نەمدەدرکاندن. جا بۆیە بە ئیمان و باوەڕی توندەوە چوومە مەیدانی بەربەرەکانی و لایەنگری لە ویستی ڕعێت و گوندنشینەکانی مەڵبەندی موکریان و گەورکایـەتی و محـاڵ و تـەواوی نیشـتەجێیەکانی هـەموو ناوچـە و کەسـانی خوێنـدەوار و ڕووناکبیری دێهاتی هاوکار و پشتیوانم بوون.

ڕەوتی ژیانی من لەو هەلومەرجە تـازەدا، ڕەنگێکـی دیکـەی بـەخۆوە گـرت. ئاغاوات و گەورەمالیکەکان ئەمنیان لـە ڕێنـوێنی و پێشـڕەوی دێهاتییـەکان بـە فەتایـەکی گـەورە دەزانی. چـون ئـەمن هـەموو کـوڕە خوێنـدەوار و پیـاوە کارلەدەسهاتووەکانی دێهاتم بۆ داواکردنی مافی خۆیـان بـە پێـی «ئیسـلاحاتی ئەرزی» ئامادەی هاوکاری کردبوو. ئەوانـەی لـە بەرابـەری بـەڕێوەچوونی ئـەو یاسایە کەڵەوەکێشییان دەکرد، لە دەزگای ئیجرای قانوونی ئیسلاحاتی ئـەرزیدا دەناسران. ئاغاوات و گەورەمالیکەکانیش لە کـاری خۆیـان خـافڵ نـەبوون. زۆر جاران بە بەرتیل و دەمچەورانە بـە دەس مـەئموورە بـەرتیلخۆرەکان بـەگرتنیان

دەداین. دێهاتییەکان هورووژمیان بۆ ئیدارەکان دەهێنا و نەجاتیان دەداین و دووباره لەگەڵ هاوکاره دڵسۆز و نەبەزەکەم، «میرزا محەممەدی ئەفخەمی» دەهاتینەوه مەیدانی بەربەرەکانی. ئەم بگرەوبەردە لە نێوان ڕعێت و ئەرباب بوو بە هۆی ئەوه کە ئەمن و محەممەدی ئەفخەمی بە ناوی ڕێنوێنێکی دڵسۆز و فیداکار لە ناوچەدا بناسرێین. ئێمەش هیچ هەل و دەرفەتێکمان لە دەس نەدەدا و لە ڕێی ئازادی « دێهقان (وەرزێر)ی ئازاد» ، هەتا سنووری لەخۆبووردن ڕۆیشتبووین و پاشەکشەمان لە ڕەوت و ڕێبازی قانوونی نەدەکرد و هیچ هەل و هەلکەوتێکی پێویستمان لە دەس نەدەدا.

بۆ خوێندەواری بێچووە دێهاتییەکان لە «سپای دانیش» کەلکمان وەردەگرت و لە زۆربەی گوندەکانی ناوچە، قوتابخانەمان پێ ساز دەکردن. هێزی خوێندەواری و زانستمان گەیاندە نێو گوندنشینان و بە شوێن دانانی کلاسی سەرەتایی بۆ منداڵان، هەوڵمان دەدا کلاسی بەربەرەکانی لەگەڵ نەخوێندەواری گەورەساڵەکان بەرینە دێهاتان و «دێهقانی ئازاد» باسەواد بکەین.

لە گوندی «داشبەند» و «عەنبار» بە یارمەتی و هاوکاری ئاوەدانی، دوو قوتابخانەمان ساز کرد و وەتاغی «سپای دانیش» لە کەناری دروست کرا کە ئەو قوتابخانە کاتێک «دوکتور خانلەری» وەزیری فەرهەنگ هات بۆ مەهاباد لەسەر داوای ئێمە هاتە «عەنبار» و «داشبەند» و ئەو دوو قوتابخانەی لەو دوو گوندە بە ناوی کۆمەگ و هاوکاری دێهاتییەکان کردەوە. لە ماوەی چەند ساڵێک لە درێژەی بەڕێوەبردنی قانوونی «ئیسلاحاتی زەوی»دا، یەکەمین «شیرکەتی تەعاونی ڕووستایی» لە «داشبەند» کرایەوە و بە دووی ئەواندا «خانەی ئینساف» دامەزرا و «دێهقانی ئازاد» لە بەرەکەتی هەڵوەشانی ڕژێمی ئەرباب و ڕعێتی و هەستی سەربەخۆیی لە کار و پیشەی خۆیاندا، بەرەو ژیانێکی خۆشتر، هەنگاوهاوێژ بوون.

هاتنی سەرۆکوەزیر و هەیئەتی دەوڵەت بۆ مەهاباد

لە یادم نەماوە ساڵی چەند بوو کە سەرۆکوەزیری وەخت «ئاغای عەبباس هووەیدا» و چەند وەزیری دیکە هاتنە مەهاباد هەتا بزانن پێشکەوتی قانوونی ئیسلاحاتی ئەرزی لەو ناوچە کوردنشینەدا کە مەڵبەندێکی «فێئۆداڵی» و

«ملووکوتتەوایفی» بوو، چۆنە و چ شوێنەوارێکی شاپەسەندی لەم هەرێمەدا هێناوەتە دی؟ فەرمانداری مەهاباد جەماوەرێکی زۆری لە ئاغاوات و مالیکەکان و تیپی عێل و عەشایر و وەرزێرانی سەربەخۆ (دێهقانی ئازاد)، لە «باشگای ئەفسەران»ی مەهاباد کۆ کردبۆوە و بە ناوی نوێنەری دێهقان و کەشاوەرزان، ئەمن و «محەممەدی ئەفخەمی» بۆ بەشداری لەو کۆبوونەوەدا بانگ کرابووین. بە رێنوێنی فەرماندار بۆ سالۆنی باشگا، عەشایر و مالیک و ئەربابەکان چوونە سالۆنێ کە سەندەلی تێدا ریز کرابوون و رووبەرووی جەماوەرەکە جێگەی هەیئەتی دەوڵەت دیاری کرابوو. نیزیکەی چوار هەتا پێنجهەزار کەس دێهقان و کەشاوەرزیش لە شەقامی پێش باشگا راوەستابوون و تەنیا من و ئەفخەمی بە نوێنەری وەرزێران لە کۆڕی دووسەدنەفەری ئاغا و مالیکان حوزوورمان هەبوو.

هێندەی پێنەچوو کە سەرۆکوەزیر (هووەیدا) و وەزیرەکانی هاوڕێی و بەرپرسانی ئازەربایجانی رۆژئاوا هاتنە ژووری هۆدەکە و جێگای دیاریکراویان. بەر لە وەی کە سەرۆکوەزیر بچێ دانیشێ، خوداڵێخۆشبوو عەللامە مامۆستا «مەلا حوسێنی مەجدی» چووە پێشێ و بەخێرهاتنی کرد و چەند هۆنراوەیەکی لە کاغەزێکی چکۆلەدا نووسیبوو، بۆی خوێندەوە کە سەرۆکوەزیر زۆری پێخۆش بوو و سپاسی لێکرد و چون جەماوەرەکە بەپێوە راوەستابوون، چوو لە جێی خۆی دانیشت و هەیئەتی دەوڵەت و بەرپرسانی هەرێمیش لە دەوری دانیشتن. وێنەگر و هەواڵنووسان وە جموجۆڵ کەوتن. ئاغای سەرۆکوەزیر دوای ئەحواڵپرسی رووی لە ئاغاوات و مالیکەکان کرد و کوتی: «جەلەسەی هەیئەتی دەوڵەت رەسمییە، ئاغایان ئەگەر قسە و باس و ئیشکالێکیان هەیە بیڵێن هەتا لێیبدوێین و لێیبکۆڵینەوە.» یەکێک لەو کەسانەی کە بەرەوڕووی ئاغای هووەیدا دانیشتبوو کوتی: «جەناب ئاغای سەرۆکوەزیر، ئێمە قسەی شاردراوە و مەحرەمانەمان هەیە.» ئاغای هووەیدا کوتی: «جەلەسەکەمان بە تەواوی خۆماڵییە و غەوارەمان تێدا نیە.» دوایە کوتی: «ئاها، ئاغایانی وێنەگر و هەواڵنووسەکان بەتەواوی بچنە دەرێ.» ئەوان چوونە دەر و سەرۆکوەزیر کوتی: «ئاغایان، ئێستا وەک لە تارانێ جەلەسەی هەیئەتی دەوڵەتم پێکهێنابێ لەگەڵ بەرپرسانی مەحەللی ئاوایە، فەرمووون ئەوجار فەرمایشێکتان هەیە بیفەرموون.

www.zheen.org

ئەمن بۆیە لەگەڵ هەیئـەتی دەوڵـەت وەدەرکـەوتووم ، هـەتا پێداویسـتییەکانی خەڵکی ناوچە بزانم ، دەی فەرموون. » بێدەنگی و خامۆشییەکی چاوەڕواننـەکراو جەلەسەکەی داگرت! ئەولیا و بەرپرسانی کاروباری ناوچە هـەموو قوشـقی و لـە خۆیان دڕدۆنگ بوون. دیسان دوای ماوەیەک وتەکەیان دووپات کردەوە و کوتیـان قوربان قسەی خسووسیمان هەیە و دەمانهەوێ مەحرەمانە عەرزت بکەین.

ئەمن فیتووی خۆم ناسییەوە ، حاڵی بووم کە قسەی مەحرەمانـەی هێنـدێکان ، سەروگوێ کوتانەوەی من و «ئەفخەمی»یە. بۆ ئەوەی سەرۆکوەزیر تووڕە نـەبێ ، لە جێی خۆم هەستام و کوتم: جەنابی سەرۆکوەزیر ، ئێمە دوو نەفەر لەم نێـوەدا نوێنەری وەرزێڕان و دێقانەکانین ، ڕەنگە ئاغایـان ئێمـە بـە نامـەحرەم بـزانن!؟ کاتێک ئەوەم گوت ، سەرۆکوەزیر لە بن عەینەکەوە بە وردی تەماشـای کـردین ، یەکدوو جار سـەری لەقانـد. لـە دوایـە ڕووی لـە فەرمانـدار کـرد کـە بـەپێوە ڕاوەستابوو و کوتی: «هەر ئەم دوو نەفەرە لەم کۆڕەدا دێهقانن؟» فەرماندار ڕەنگـی هێنا و برد و کوتی: بەڵێ قوربان ، پۆلی وەرزێر و کەشـاوەرز زۆرن و هـەموو لـە خەیابانێ ڕاوەستاون. ئاغای هووەیدا پێی وانەبوو کۆڕی حازر هـەموو مالیـک و ئەربابن ، لای وابوو کۆڕەکە زۆربەیان وەرزێـڕن و هـەر ئـەوەش بـوو بـە هـۆی لابردنی فەرماندار. لەدوایە ئاغای هووەیدا کوتی: «زۆرباشـە ئێـوە بچنـە دەرێ. لەدوایە بەجوێ لەگەڵ ئێوە دانیشتنم دەبێ.»

www.zheen.org

ئەوە شتێکی ئاشکرا بوو ، مالیک و ئاغاواتەکان لە نۆبەی خۆیاندا زۆریان لـە سەروسەکوتی ئێمە دوو نەفەر دابوو و بە ناوی ئینسانی ماجەراجوو و کۆمۆنیست و کەجرەو نـاودێر کرابـووین. بـەڵان تـەواوی بەرپرسـەکانی هـەرێم ، ئـەمن و ئەفخەمییان بە کەسانێکی موباریز و دڵسۆز و فیداکار لە ڕێی پێشـکەوتی یاسـای «ئیسلاحاتی ئەرزی» و هەڵوەشانی ڕژێمی ئەرباب و ڕعێتی دەناسی و بە هەیئەتی دەوڵەتیان ناساندبووین و ئەو هەڵکەوتە بە قازانجی ئـەم دوو نەفـەرەمان تـەواو بوو کە لە زۆر پێشهاتی دیکەدا فریامان کەوت. دوای چوونە دەری ئێمە ، هێنـدێک لە مالیک و ئاغایان دەڵێن قوربان ئێمە قسەی مەحرەمانە دەخوازین و هەرکەسێک نیازی خۆی ڕادەگەیەنێ. لە پاش نیزیکەی سەعاتێک وەخت ، جەلەسە تەواو بـوو و ئاغایان دەهاتنەدەرێ بەڵان بە لچ و لێوی شۆڕ و نێوچاوانی تێکچرژاو.

دیار بوو بەشی زۆری مالیک و ئاغاواتەکان لــە کــردەوەی مەحرەمانــەخوازی تووڕە و تۆسن بوون کە ببوو بە هۆی ڕوو نەکردنی پێداویستی و داخوازەکانیــان. دوای نیو سەعاتێک، ئەفسەرێک هات و کوتی: ئاغایانی نووری و ئەفخەمی کوان؟ ئاغای سەرۆکوەزیر دەفەرمێ بێنە ژووری جەلەسەکە.

کاتێک چووینە ژوورێ دیاربوو ڕواڵەتی هۆدەکەیان جەموجوور کردبوو. ئاغای هووەیدا لە پێشەوە دانیشتبوو و لە پــێش میزەکــەی دوو سەندەڵــییان دانــابوو و وەزیر و کاربەدەستانی هەرێم لە پشــت ســەرییەوە بــەڕیز دانیشــتبوون. ئاغــای هووەیدا کە ئێمەی دی، هەستا و لە پشت میزەکەیەوە دەستی لە دەســتی نــاین و بۆخۆی دانیشت و کوتی: «فەرموون دانیشن.» لەدوایە زۆر بــە ڕێــز و ئێحترامــەوە کوتی: «لە خزمەتتاندام، هەرچی دەڵێن گوێتان بــۆ ڕادەدێــرم.» کــوتم: جــەنابی سەرۆکوەزیر، ئیجازەم بدە لە پێشدا خۆم بناسێنم، ئــەمن محەممــەدی نــووری ئێستام و محەممەدی عەتری گڵۆڵانی، شاعیر و هۆنــەری دەورانی پێشــەوا قــازی محەممەدی خودالێخۆشــبووم کــە ڕۆژنامــەکانی ئــەوکات هۆنراوەکــانی مــن لــە خۆیاندا دەنوێنن. دەزانم ئەو پرسیارە بۆ جەنابتان دێتە پێشێ کە عەتری گڵۆلانی ئەوکات، چۆن بۆتە سەربازی گیانبازی «ئینقلابی سپی» و «شا و مــەردوم» و ئــەم گۆڕانکارییە بە پیرۆز دەزانێ؟ جــەنابی ســەرۆکوەزیــر، ئەگــەر پێشــەوا قــازی محەممەدیش مابا، ئەورۆ وەک ئێمــە، ئــەم گۆڕانکارییــەی بــە پــیرۆز دەزانی و بزووتنەوەی ئەویش بۆ ئازادی ئینسان لە ژێر دەستی ئینسانانەدا بوو. شا، ئەورۆکــە شای ئێرانە کە پایەی ســەریری ســەلتەنەتی لــە ســەر شــانی ٢٢میلیــۆن دێهقــان و کەشاوەرزی ئازادی ئێرانە، نەک پشتیوانی جەماوەرێکی کە دیتــت ئــەم هۆدەیــان پــڕ نەکردبوو. ئێستا نیزیکە بە ٢٠هەزار نەفەر دێهقان و کەشاوەرز لە خــەیابانێ، بــەپیر سەرۆکوەزیــری «شــا»وە هــاتوون. جــەنابی ســەرۆکوەزیــر، نەتــەوەی کــوردی ئارياییی‌نەژاد بە ئازادی خۆیان، بە ئینقلابی ســپی شــایان دیتۆتــەوە، ئــەورۆ ئێمــە هەست دەکەین وڵاتەکەمان خاوەنی هەیە و زوڵم بەرەو ڕەوینە.

زانیم وتەکانم بە باشی کاری کردۆتە سەر بیر و هەستی کۆڕی گــوێگر. ئاغــای هووەیدا سەری دەلەقاند و مژی لە «پیپ»ەکەی دەدا و گوێدێری وتەکانی بێ درۆ و ڕیام بوو. ئاوڕی داوە بۆ لای شانی چەپی و ڕوانییە «تیمسار سەییادیان» ڕەئیســی

سازمانی ئەمنییەتی ئوستان. تیمسار لە جێی خۆی هەستا سەر پێ و کوتی: «جەنابی سەرۆکوەزیر، ئاغای نووری بێپێچانەوە ڕاستی گوت. هەردوو ڕووکاری ژیانی لە ڕابردوو و ئێستادا ڕاستە و وەک دەڵێ هەر ئاوایە. جەنابی سەرۆکوەزیر، لە مەڵبەندی کوردنشینی ئازەربایجانی ڕۆژئاوادا، پێشکەوتن و سەرکەوتنی «ئینقلابی شا و مەردوم» زۆر پێناوداری لەخۆبردوویی و فیداکاری ئەم دووانەیە (نووری و ئەفخەمی). مەڵبەندی کوردنشینی ئەم هەرێمە، دیاردەی شیوەی «ملووکوتتەوایفی»یە و عەشیرەتگەری و عێلبەگییە. لە زۆر جێیان ڕعێتی جاران نەیانەدەوێرا لەو مافەی کە گۆڕانکاری پێی ڕەوا دیبوون، بەهرەی لێوەرگرن، لەخۆبردووی ئەم دووانە لەم ناوچەیە و لەم هەلومەرجەدا شتێکی شاراوە نیە.» تیمسار کۆتایی بە شیکردنەوەی وتارەکەی خۆی دا و دانیشتەوە.

دیار بوو سەرۆکوەزیر بەو سەفەر سیاسییەی کردبووی، دەیهەویست بارودۆخی پێشکەوتی گۆڕانکاری زەویوزار لە هەرێمی کوردنشیندا هەڵسەنگێنێ و هەستی عەشایر و ئاغاواتەکان لە بەرابەر پێشکەوتی گۆڕانکاریدا بەراوەرد بکا، کە لەم کۆڕەدا دەستی ئاغاوات و مالیکەکانی خوێندەوە و تێگەیشت ئەگەر بەربەرەکانی توندی وەرزێڕ و دێهقانان نەبایە، مالیکەکان نەدەچوونە ژێر باری ئەو گەلاڵەیە. ئاغای هووەیدا لە شیکردنەوەی تیمسار «سەبیادییان» حاڵی بوو کە ئەمن لە وزەمدا بووە کە بە سەر شێوەی کاری ئەرباب و ڕعێتدا زاڵ بم و لەو ڕێیەدا حەز و ناحەزی پێشکەوتی گۆڕانکاریم لە هەرێمدا تاقی کردۆتەوە. لە دوایە ئاغای سەرۆکوەزیر لە سەرەخۆ پرسیاری کرد: «ئێستا چەوتی و چەوێڵی کاری دێنشینەکان یانی کەشاوەرز و مالیکەکان لە چیدا دەبینی و چۆنی تێدەگەی؟» کوتم: جەنابی سەرۆکوەزیر، هەروەکوو لە کۆڕەکەدا هاتۆتە دەستت، دێهقان هەروەک ڕابردوو لە کاری بێگاری و بێنەوبەرەدا، لە ژێر فەرمانی مالیکەکاندا نەماون و ئەو نافەرمانییە بۆتە هۆی کینە و ڕقەبەری لە دێیەکاندا. دیارە مالیک بۆ تەمبێکردنی دێهقانە سەربزێوەکان، دێنێ چەند باقە وێنجە لە حەساری خۆیدا ئاور تێبەردەدا و دەیکاتە هەراوهەڵلا و چەند نەفەر دەست و پێوەندی خۆی دەکاتە شاهیدی جورم و «سووڕەتجەلەسە»یان پێ مۆر دەکا و دەیباتە پاسگای ژاندەرمەری و چەند مەئمووران لەگەڵ خۆی دێنێ و شوێنەواری تاوانیش دیارە؟!

چەند جووتیاری نەبەز وەپێش خۆیان دەدەن و ڕاپێچی دادگایان دەکەن. مووچــە و مەزرا و زەراعەتی گیراوەکان لە دێدا بۆ ماوەیــەکی زۆر بــێخــاوەن دەمێنێتــەوە. هۆی ژیانی ئەوجۆرە کەشاوەرزە تەشقەڵەپێکراوانە لە مەزرایە لــە نــاو دەچــێ و تەفروتونا دەبێ. گەواهی وتەکەم جەنابی «سەرهەنگ نــازمی» ڕەئــیس گورهــانی ژاندەرمەرییە. هەر ئەمساڵ چەند جار هاواری کەشاوەرزی گیراوم هێناوەتە لای تۆ کە فکرێکی بۆ حاڵ و خەرمان و تفاقی لەبەینچووی ئەو بێگوناهانە بکە.

«ســـەرهەنگ نـــازمی» کـــوتی: بەڵـــێ جـــەنابی ســـەرۆکوەزیـــر ، ئـــەو تەشقەڵەوتوشقەڵە لە دێهاتدا زۆرە ، بۆخۆم چەند جاران لەگەڵ ئاغــای نــووری چووینە لای ڕەئیسی دادگوستەری و ئەو پێشهاتانەمان شیکردۆتەوە ، بــەڵام کــەم وابووە نەتیجەی لێوەرگیرابێ. ڕەئیسی دادگوستەری کوتی جەنابی ســەرۆکوەزیــر ، زۆربەی کاتی دادگا سەرفی کێشە و دەعوای بەینی مالیک و زاریعانە.» ئەمن هەڵــمدایە و کوتم: جەنابی سەرۆکوەزیر ، ناکرێ لە دێهاتە گــەورەکاندا ، لــە کەســانی جێــی باوەڕی دادگوستەری ، مەرجەعێک پێکبێ ، هەتا ئەو جۆرە کێشانە هەر لــە دێیەکــەدا پێیڕابگەن و داوای مفت و پووچکە ، ڕوو نەکاتــە دادگــای شــارەکان؟ ئاغــای هووەیــدا ڕووی کردە وەزیری «کیشــوەر» (نێوخــۆ) و کــوتی: جــەنابی وەزیــر ، ئــەم باســەش یادداشت بکە کە لە جەلەسەی داهاتووی دەوڵەتدا ، شیبکرێتەوە.

دیار بوو لە پێش ئەوەیدا بێینە لای سەرۆکوەزیر ، ڕەئیسی ساواک (دەزگــای پاراستن)ی مەهاباد و ورمێ ، بزووتنەوەی بەجێی من و ئەفخــەمی و بەربــەرەکانی ئێمەی بۆ پێشکەوتی یاســای گۆڕانکــاری لــە ناوچــەدا تێگەیانــدبوو و بــەچاکی شیکردبووینەوە.

ئاغای هووەیدا بۆ ئەوەی باشتر نەزم و نەبزی ناوچەی بێتــە دەســتی ، دنــەی دەداین بۆ ڕاگەیاندنی چلۆنیەتی هەرێمی کوردنشین زیاتر بدوێین ، لە پەستا مژی لە «پیپ»ەکەی دەدا هەتا ڕووکاری حەز و ناحەزی ژیانی تازەی دێهقــانی ئــازادی بۆ ڕوونکەینەوە. هەر بۆ ئەوەش بوو لەگەڵ وەزیرەکان ، بە هەرێمی کوردنشــیندا دەگەڕان. لە دوایە پرسی: «پێم بڵێن دێهقان و کەشاوەرزەکان ، بە چی یان لە چــی دیکە نارەحەت یان دڵخۆشن؟» کوتم: جەنابی سەرۆکوەزیر ، شــتێکی دی کــە بــۆ کەشاوەرزان جێی سەرنجە ، یاسای تازەی «حەقابە»یە (ئەو پــووڵ و پــارەی لــە

بەرامبەر کەلک وەرگرتن لە ئاو دەدرێ بە دەوڵەت). «حەقابە» یـانی چـی؟ ئـاوی مەزرای ئێمە، یان کانیاو و کەرێزە، یان چۆماوە. کـانی و چۆمـاو بەرەکـەتێکی خوداپین. ئەو دێهاتانەی لە ئاوی چۆم کەلک وەردەگـرن، بـە خـەرجی خۆیـان، بەند هەڵدەبەستن، جۆگەکان جۆماڵ دەکەن، میراو دیاری دەکەن و دەوڵـەت لـەو بارەوە هیچ خەرجێکی وەئەستۆ نەگرتووە. ئەگەر وایە «حەقاو»ەی دەوڵەتی یانی چی؟ دەڵێن دەوڵەت جێگای ئەربابی گرتۆتەوە.

ئاغای هووەیدا ڕووی لە وەزیری «نیروو» (وزە) کرد و کـوتی: جـوابی بـدەوە. وەزیر کوتی: «ئاغای نووری بۆخۆت سـاڵانە چەنـدە «حەقابـە» دەدەی؟» کـوتم: ئاغای وەزیر، بەپێی جووتێک «گا»جووت»، «حەقابە»ی داوا دەکەن. ئـەمن سـێ جووتم «گا»ی بەرنیری هەیە، ساڵێ ١٥تمەن «حەقابە»یان دەوێ؟ بـەڵان جـەنابی وەزیر ئەتۆ لە بەرابەر ١٥تمەنی کە وەریدەگری، لە خەرجوبەرجی بەند و جۆمـاڵ و حەقی «میراو»دا، کام هاوکاریـت هەیـە؟ بۆیـە کەشـاوەرز و دێهقـان دەڵـێن، دەوڵەت جێگای ئەربابی جارانی لە ئێمە گرتۆتەوە! سەرۆکوەزیر کوتی: «ئاغـای وەزیر ڕاست دەکەن، ئەگەر ئێوە بـە نـاوی «حـەقاوە» شـتێکی لـە کەشـاوەرزان وەردەگرن، دەبێ لە بەرامبەردا هاوکاری یان بەهرەدانەوەیەکتان هەبێ بۆیان.

وتووێژ درێژەی بوو، کوتم: جەنابی سەرۆکوەزیر، مەسەلەیەکی دیکە کە بۆ دەوڵەت دەبێ جێگەی سەرنج بێ، مەسەلەی عولەما و ڕووحانییانی وڵاتی ئێمەیە کە سوننین. ئەوان وەک ڕووحانییانی شـیعە، لـە ڕێـی وەرگـرتنی «خـومس» و «بەشی ئیمام» و «کۆڕی تازییە» و تازیەداری، ژیانیان تێروتەسەل نیە. عولەمای ئێمە لە شار و دێهاتان ئـەرکی دیـنی خۆیـان بـەجێ دێـنن. جـاران ئاغـاوات و دانیشتووی دێیەکان، شتێکیان بە ناوی «زەکـات» و «بـەرات» دەدانـێ، لـەوەتی گۆڕانکاری هاتۆتە گۆڕێ، «خۆشنشـینەکان» کـە نەبوونـە خـاوەن زەویوزار، شانیان لە ژێر باری چاکە و دانی مووچە بە مـەلاکان ترازانـدووە و زیـاتری ئـەو ڕووحانییانەی کە بەشیان بە شوغڵی کەشاوەرزییەوە نیە، ژیـانێکی نالـەباریان هەیە و لە ئاستی بژیو و بەڕێوەچوون، بێجوابن؟ ئاغای هووەیدا دیار بـوو ئـەو مەسەلەی پـێ گرینـگ بـوو، لـە پشـت شووشـەی چاویلکەیـەوە تەماشـایەکی دانیشتووانی دەوروبەری خۆی کرد و یەکدوو جاران سـەری لەقانـد و لـە دوایـە

ڕووی لە وەزیری «کیشوەر» کرد و کوتی: «جەنابی وەزیر، ئەم مەسەلەیە بنووسە هەتا لە بیر نەچێ.»

لە بارەی کەمبوونی «سپای دانیش» (مامۆستایانی قوتابخانە کە لە بری سەربازی دوو ساڵ دەرسیان دەکوتەوە) بۆ دێهاتە دوورەدەستەکان باس کرا کە ناکرێ هەموویان لێرەدا بێنمە گۆڕێ، بەڵان ئەوانەی بە زوویی بەرهەمیان وەدەرکەوت، بریتی بوون لە: ١ـ دانانی «خانەهای ئینساف» لە گوندەکان. ٢ـ بۆ عولەما و ڕووحانییەکانی شار و دێ، بە ناوی مورەوویجی مەزەبی، مووچەیەکیان تەرخان کرد. ٣ـ هەتا یەکدوو ساڵان، وەزارەتی «نیروو» لە داواکردنی «حەقابە» پاشەکشەی کرد.

دوای ئەو باسە زۆرانە کە زیاتر لە سەعاتێکی کێشا، ئاغای هووەیدا بە مانای دواییهاتنی دانیشتنەکە، هەستا پێ و لە پشت میزەکەی هاتە دەرێ و تۆقەی لەگەڵ کردین و لە دوایە ڕووی لە کاربەدەستانی هەرێم کرد و کوتی: «ئاغایانی کاربەدەست، ئاگاداری و چاوەدێری لەم دوو ئاغایەم لە ئێوە دەوێ.» و ئێمەش پاش ئەو باسوخواسە هاتینە دەرێ. نیزیک ١٥ هەتا ٢٠ هەزارکەس دێهقان و کەشاوەرز، لە شەقامێ چاوەڕێی هاتنەدەری ئێمە بوون. کاتێک هەیئەتی دەوڵەت هاتنەدەرێ، بوو بە هووریاکێشان و چەپڵەڕێزان. لە نێو هەراوهوریای دێهقانانەدا هووەیدا و وەرزێرانی تر، سواری ماشێنەکانیان بوون و بە دەستهەڵێنان ماڵاواییيان کرد و بەرەو سەقز و کوردستان ڕۆیشتن و ئێمەش هەرکەس بۆ جێی خۆی بڵاو بووینەوە.

ئەمن لە کاتێکا ئەم بیرەوەرییە دەنووسمەوە، نە شا ماوە، نە سەریری سەلتەنەت، نە ئاغا و فێئۆداڵ، نە عەشیرەت و نە عێلبەگی. لە جێگای ئەم هەموو هەڵوەریوە لە خاکخزیوانە، عەبا و عەمامە و نەعلەین شین بوونەوە و سەریان هێناوەتە دەرێ!

خانەهای ئینساف و ئەنجومەنی ئەیالەتی و ویلایەتی

دوای چەند مانگ لە هاتنی «هووەیدا» بە وڵاتدا، سەرەتای بەرهەمی هاتنەکەیان، یەک بە دووی یەکدا پیادە کران و بە قازانجی دانیشتووانی هەرێم

وەدیدەهاتن، وەکوو: ١ـ دانانی خانەهای ئینساف لە دێهات. ٢ـ شیرکەتەکانی «تەعاونی ڕووستایی». ٣ـ پەرەپێدانی ڕواڵەتی «سپاهیانی دانیش» لە گوندە دوورەدەستەکان. ٤ـ بەشدارکردنی مامۆستایانی ئایینی شار و دێهاتی ناوچە لە مووچە و بەراتێک بە ناوی «مورەوویجینی مەزەبی و دینی». ٥ـ پیادەکردنی یاسای «ئەنجومەنی ئەیالەتی و ویلایەتی» لە سەرانسەری ئێران.

بەکورتی: لە ساڵەکانی ١٣٤٠ هەتا ١٣٥٣، ئەوی پێداویست بوو بۆ خزمەت بە چینی دێهقاتی ئازاد و دێهانی ژیاندۆڕاو، پێیدا ڕۆیشتم و وەئەستۆم گرت و وەک: ١ـ ڕەئیسی خانەهای ئینساف. ٢ـ مودیرعامیلی شیرکەتی «تەعاونی ڕووستایی». ٣ـ بوون بە ئەندامی «ئەنجومەنی ویلایەتی». ٤ـ ئەندامی «ئەنجومەنی ئەیالەتی». ئەوانەم هەموو بە سەنگەرێک دەزانی کە کەلکی لێوەرگرم بۆ ڕووناککردنەوەی بیر و باوەڕی چینی بەشخوراوی دێهاتییەکان و دیفاع لە داوای ڕەوای کۆمەڵ و تێبینی ڕۆژ و دوارۆژی خۆیان.

نەخۆشی دەردەباریکە و نەخۆشخانەی «بووعەلی» تاران

نەحەسانەوە و بزووتنەوەی بێپسانەوە بە شوێن ئامانج و ئاواتی کۆمەڵ و نیشتمان و هیوا و هومێدی پێکنەهاتووی کۆن و نوێ لە دەور و سووری ژیانمدا، بوو بە هۆی نەخۆشی دەردەباریکە کە لە لەش و گیانی بێقەرارم دیسان سەری هەڵداوە.

لە لایەن ئەنجومەنی ویلایەتی و ئەیالەتی، بۆ نەخۆشخانەی «مەسلوولان»ی «بووعەلی» تاران بەرێ کرام. بۆ ماوەی شەش مانگان لە ژێر چاوەدێری دوکتوراندا مامەوە. لەو ماوەیەدا ڕۆژەکانی هەینی، «سوارەی ئێلخانیزادە» لاوی خۆشڕاوێژی شیرینکەلام دەهاتە لام و لە حەوشەی ئەو نەخۆشخانەیە کە جێیەکی زۆر دڵگر و گوڵپشکوێن بوو، پێکەوە لە سەر کورسییەکانی ڕیزکراو لە بن دار و نێو گوڵاندا دادەنیشتین. باسمان لە شێعر و شاعیری و هۆنراوەی کۆن و نوێ دەکرد و زۆرجاران هۆنراوەی لێوەردەگرتم و لە بەرنامە ڕێکوپێکەکانی خۆی لە «ڕادیۆ تاران» دەیخوێندەوە و پێیدەگوتم: «ئەتۆ شاعیری خەمانی.» کە هێندێک لەم وتووێژانە لە گۆواری «سروە»دا بلاوکرابۆوە و لە نووسراوەی «تاپۆ و بوومەلێڵ»دا باسێکی تێدایە. هەژار، هێمن، ئاوات، سوارە، هەموو بارگە و

بنەی خۆیان پێچاوە و ڕۆیین. لەو کاروانــە هــەر ئــەمن بــەجێماوم کــە بەتــەنیا ماومەوە بێبەرگ و بێبەر!

لە دووهەمین مانگی زستانی ساڵی ١٣٥٣، بڕێک باری نەخۆشــییەکەم ســووک ببوو و بە ئیجازەی دوکتورانی چارەگەر لــە بیمارســتان وەدەرکــەوتم و هاتمــەوە ماڵی خۆم لە «عەنبار»ێ. ئاغاواتەکان و دێهقانی ئازاد، ئــەهوەن ببوونــەوە و وا دەرکەوت کە هەرکام بە بەشی دیــاریکــراوی خــۆی ڕازییــە، کــە ئــەوە ئــاواتی هەرەگرینگی من بوو.

لە بەهاری ساڵی ١٣٥٣، چۆمی «سیمینە» (تەتــەهوو) بــە ســێڵاو و لافــاوێکی بێوێنە، هەموو ماڵ و خانووبەرە و مــەزرا و داچێنــدراوە بــەراوەکانی ڕاماڵــی و وەبەر خۆی دا و لە بەینی برد. خانووبەرەی من بەشی زۆری تێکتەپی و تێکــڕووخا و ناچار بووم خانوویــەک لــە بۆکــان بــەکرێ بگــرم و براکــانم لــە دێ خــەریکی سازکردنەوەی خانووبەرە و مەزرا و داچێندراو لە نوێ بن و ئەمن ناچار بووم مــاڵ و منداڵ بگوێزمەوە و ببمە بۆکانی.

چۆن بوومە نوێنەری مەجلیسی شووڕای میللی و بۆ بووم؟

لە ساڵی ١٣٥٤ کە هەڵبژاردنی بیستوچوارەمین دەورەی مەجلیسی شــووڕای کــات ڕاگەیەندرا، گوندنشینان و زۆربەی خەڵکی شاری دەورەیان دام کە دەبێ لە ئەندامــەتی ئەنجومەنی ئەیالەتی و ویلایەتی دەس هەڵگری و لەو هەڵبژاردنەدا بەشــداری بکــەی هەتا لەوە زیاتر مافی ئێمە بە دەست نوێنەرانی داسەپێن بە فیڕۆ نەچێ.

دەبێ ئەوەش بڵێم کە دوای تێکچوونی ڕژێمی «ئــەرباب و ڕەعــێتی» ســێ دەورە هەڵبژاردن پیادە کرابوو. دوو دەورەیان یەکێک بە ناوی «دوکتور مەدەنی» خەڵــکی ورمێ بوو و چون لە پێشدا ڕەئیسی «ئیسلاحاتی ئــەرزی» بــوو و بــۆ پێشــکەوتی بەرنامەی «ئینقلابی ســپی» بــە ســوودی دێهقانــەکان جووڵابــۆوە، لــە دەورەی نوێنــەری خــۆیدا زیــانی بــۆ جووتیــاران نــەبوو، بــەڵان لــە دەورەی ٢٣دا کۆنەفێئۆداڵێکی هەرێم کە ساڵەها بوو لە تاران دەژیــا و پلــە و پشــتیوان و لاگیرێکــی زۆری پەیدا کردبوو و هەروەها خۆی بە حیزبی «ئێرانی نەوین»ەوە چەسپاندبوو، لــە ئاکامدا کرایە تاقانە کاندیــدا لــە دەورەی ٢٣ی «مەجلیســی شــووڕای میللــی» و لــەو

هەڵبژاردنەدا بوو بە نوێنەری داسەپاوی شاری بۆکـان و دەوروبـەر. بەداخـەوە چـون بۆخۆی فێئۆداڵ بوو، وابەستەگی زۆری لەگەڵ چینی ئاغاوات و مالیکان هەبوو، بـەو هۆیە دەردەسەر و گیروگرفتی زۆری لە دێهاتی ناوچـەدا بـۆ وەرزێـران و جووتیـاران بەدیهێنا و ناڵە و دادی «دێهقانی ئازاد»ی بە کردەوەی ناحەزی خۆی بەرز کردبۆوە.

هەر ئەو بیرەوەرییە تاڵە بوو کە دێنشینەکانی هەرێم و بەشێکی زۆری خەڵـکی بۆکانی هان دا و هەڵیانپێچام کە دەبـێ لـە ئەنجومـەنی ئەیالـەتی و ویلایـەتی بکشێیەوە و لەم دەورە هەڵبژاردنەدا بەشدار بی و خۆت کاندیدا بکەی.

ئەمن کە ١٤ ساڵ بوو مەسڵەحەت و قـازانجی خـۆم لـە پێنـاوی گۆڕانکـاری و پێداویستی چینی دێهقان و کەشاوەرز نابوو، لێرەشدا وەک قوماربازی پاکدۆڕاو نەمتوانی پێداویستی ئەوان بە نابەدڵیش بێ، پێکنەهێنم. لە حاڵـێکیدا چوومـە بەر مەیدانێ، کە پشتیوانی ماڵی یان پاڵپشتێکی دەوڵەتیم نەبوو کە پاڵی وێـدەم. لە ویست و خواست و ئیرادەی دێهقان و کەشاوەرز و ڕووناکبیرانی شاری زیـاتر، پشتیوانێکم نەبوو کە لێی پشتئەسـتوور بم و پاڵـی وێـدەم و لـە بەرامبـەریشدا مەئموورە بەرتیلخۆرەکانی هەرێم، گوێلەمستی کۆنە ئەربابەکان و فەرمانبـەری وان بوون. بەڵان داوای پەیتاپەیتای دێهقان و کەشـاوەرزان و نووسـینی تۆمـاری دووردرێژی وان بۆ ئیدارات و مقامات، ئەمنی بەزاند و پێملیـان کـردم، چوومـە پێشێ و هاوبەشیم لەو هەڵبژاردنە کرد و کوتم ئەوی ماویشمە، با بیدۆڕێنم.

لە بۆکان پەنجا نەفەر خۆیان ناودێر کردبـوو. لـەو دەوران لـە ئێـراندا سـێ مەرحەلەیی بوو. هەیئەتی ئەنجومەنی شـار لـە پـەنجا نەفـەر، پـازدە کەسـی هەڵدەبژارد کە ناوی ئەو پازدە کەسـەی بـۆ ناوەنـدی ئوسـتان (ورمـێ) دەنـارد. ئوسـتانیش لـەو ١٥ کەسـە، پێـنج نەفـەری هەڵـدەبژارد کـە بـۆ کۆمیسـیۆنی پێڕاگەیشتنی «حیزبی ئێرانی نەوین» دەنێردران و حیزبیش لەو پێنج کەسە، سێی هەڵدەبژارد. هەر بەو شێوەیە کاتێک بە ڕادیۆ ناوی ئەو سێ کەسەیان ڕاگەیانـد، یەکیان «محەممەدی نووری»، یەکیان ئاغای «پەرتـەوییان» شـارەداری بۆکـان و ئەوی تریش «ڕەشیدی ئـازادیخوا» دەبـیری دەبیرسـتانەکانی بۆکـان بـوو. لـە جەریانی دەنگـداندا فـێڵ و تەڵـەکەی مـەئمووڕانی ئینتیخابـاتی کـە سـەر بـە ڕەقیبەکانم بوون، نەیتوانی بە سەر ویست و خواستی کەشاوەرز و دێهقانـەکاندا

www.zheen.org

سەرکەوێ و ئیرادەی خودا و خواستی «دێهقانانی ئازادکراو» ئەمنیان خستە گەڕی چارەنووسێکی نادیار و تاڵوتوون.

کاتێک بوومە نوێنەر چیم کرد و چیم بە سەر هات

لێرەدا دەبێ بڵێم لە ماوەی نیزیک بە چوار ساڵ کە لە «مەجلیسی شووڕای میللی»دا بووم، نەگۆڕام و نەدۆڕام. هەر ئەو دێهاتییە بووم کە لەوێرا هاتبووم. لە لای من ئەوی گرینگ بوو، جێبەجێکردنی پێداویست و نیازی ئەو کەشاوەرز و وەرزێڕانە بوو کە ئەو ئەرکەیان هاویشتبووە سەر ئەستۆی من و خۆم بە نوێنەری چینێک دەزانی کە ژیان و گیانیان داوای حەسانەوە و حاوانەوەی دەکرد. بیرم لەوە دەکردەوە کاتێک بچمەوە هەرێم و بمهەوێ سەری ئەو خەڵکانە بدەم کە لە ڕێی سەرکەوتنی ئاواتیان، لە بەختکردنی ماڵ و گیان کۆتاییان نەکردووە، داخوا بۆ ئاورگی سارد و سڕی وان، دەستەچیلەی من چ دەبێ؟ خۆ من لە دەروونی خۆمدا پەیمانی وەفاداریم لەگەڵ ئەو چینە بەستووە. هەر ئەوە بوو کە ئەو شەرت و پەیمانەم نەدۆڕاند و هەتا دوایین هەنگاو هەر وا بە وەفاداری مامەوە و هەر ئەو ئیرادە و ئیمانە بوو کاتێک شا سەرنخوون بوو و «شۆڕشی گەلانی ئێران» سەرکەوت، هاتمەوە ناو چین و توێژەکەی خۆم و لە پەنایاندا حەسامەوە و ئێستاش هەر لەو پەناگایەدایە کە هەناسەی ساردی دوایین ڕۆژەکانی ژیانم دێنم و دەبەم.

بەداخەوە ئەگەر کوردەواری باغچۆڵەی گوڵ و گوڵزاریش بێ، بێ درکوداڵ نابێ. هەر لەو کاتەدا بوو دەستەیەک لەو درووداڵانەی کە لاڕێ ببوون و دوژمنایەتی و کین و قاڕی کۆنیان لە دڵدا بوو، هاتن گرتیانم و بە ناوی نوێنەری دەورانی «تاغووت» تەحویلی «دادگای ئینقلاب»ی مەهابادیان دام. لە ڕۆژی پرسیاری دادگا، جووتیار و وەرزێرێکی زۆری ناوچە ڕژانە دادگای ئینقلابی مەهاباد و نیشانیان دا کە ئەمن نوێنەری چینی کەشاوەرز و دێهاتییەکانی ناوچەی بۆکان بووم نە پشتبەستوو بە تاغووت و دەستیان لە خۆپێشاندان هەڵنەگرت هەتا ئازادیان کردم و هاتمە دەرێ.

دوای هەڵبژاردن و یەکەمین دیدار لەگەڵ هەیئەتی دەوڵەتی ئاغای «جەمشیدی ئاموزگار» وەزیری «کیشوەر» (نێوخۆ)

ئاغای جەمشیدی ئاموزگار وەزیری کیشوەر (نێوخۆ)، دوای تەواوبوونی هەڵبژاردن، نوێنەرانی تازەی بۆ یەکترناسین لەگەڵ هەیئەتی دەوڵەت، بۆ تاران و لە هۆتێل «ئازادی» بانگهێشت کرد. نوێنەرانی تازە لە کاتی دیاریکراو، چووینە ئەو هۆتێلە و لە هۆدەیەکی زۆر گەورە سەرۆکوەزیر ئاغای «هووەیدا» و هەیئەتی دەوڵەت ڕاوەستابوون. ئاغای هووەیدا لە پێشەوە ڕاوەستابوو و لەگەڵ یەکیەکی نوێنەرانی تازە کە خۆیان دەناساند دەستی دەداوە. لەبیرمە لەگەڵ «سالار جاف» کە پێشینەی ئاشنایەتیمان بوو، پێکەوە ڕاوەستابووین. دیاربوو ئاغای هووەیدا دەیناسی، چون کە خۆی ناساند، ئاغای هووەیدا لێی پرسی: «دەی سالار لەگەڵ مەردووخ چت کرد؟» ـــ مەردووخ لە پاوە و هەورامان، دیاریکراوی هەڵبژاردن بوو ـ سالار کوتی: «قوربان، قووتم دا.» هووەیدا پێکەنی و کوتی: «بۆیە زگت هەستاوە.» سالار بڕێک زگزەلام بوو. ((«سالاری جاف» لە عێلی «جاف»ی ئێراق بوو کە لە کۆدتای ئێراقدا «داودبەگی جاف» لە ئێراق هەڵات و هاتە ئێران و شای ئێران پەنای دان و چاکەی زۆر لەگەڵ کردن. داودبەگ کوڕی زۆر بوون، کوڕی گەورەی «سەرداربەگ» بوو کە زاوای خودالێخۆشبوو پێشەوای نەمر «قازی محەممەد» بوو و لە دەرباردا کاری دەکرد. «سالار»یش برای چکۆلەی بوو کە بوو بە نوێنەری «پاوە» و «هەورامان» و لە شۆڕشی گەلانی ئێراندا گرتیان و ئیعدامیان کرد. «سەردار» دەگیر نەکەوت و چووە ئێراق. نۆبە گەیشتە من، کوتم: «محەممەدی نووری» نوێنەری بۆکان. هووەیدا پێکەنی و کوتی: «دەتناسم و چاکیشت دەناسم. مەگەر لە مەهاباد پێکەوە دیدارمان نەبوو؟ لەبیرم نەچۆتەوە لە دیدارەکەت بەهرەم وەرگرت.» دوای تەواوبوونی خۆناساندن، بۆ نانی نیوەڕۆیە میواندارییان لێکردین. ماوەیەک مابوو هەتا کردنەوەی مەجلیسی دەورەی ٢٤. دوای نەهار و دابی خوداحافیزی، یەکێک لە جێنشینانی وەزیران هاتە پێشێ و کوتی: «ئاغای نووری، جەنابی ئاغای «جەمشیدی ئاموزگار» وەزیری کیشوەر دەفەرمێ لە پێش ئەوەیدا بچێتەوە بۆکان، بێتە لام چاوم پێیبکەوێ.» کۆڕەکە بڵاو ببوو.

www.zheen.org

لەگەڵ «سالار» هاتینە دەرێ و چووینەوە بۆ ماڵی ئەوان و چون میوانی ئەو بووم، بۆ شەوێ «سەردار»ی براشی هاتە ماڵی سالار. «سەردار» پیاوێکی ڕێکوپێک و قەڵافەت جوان و دیپلۆماتێکی زیرەک بوو و ڕێی دەکەوت زاوای

پێشەوای نەمر بێ. بنەماڵەی جاف بە تەواوی هەستێکی پاک و خاوێنی نەتـەوەیی و کوردایەتییان هەبوو. ئەو باسە بۆ من هاتبووە پێشێ کە ئایا «وەزیری کیشوەر» نوێنەرەکانی دیکەشی ویستووە بیانبینێ؟ سـالار لای وابـوو بـە کەسـی دیکـەیان نەگوتووە، دەیگوت دەنا بە منیشیان ڕادەگەیاند. لە خۆم زۆر دڕدۆنـگ بـووم کـە ئایا بۆچی لە منی دەوێ بچمە دیداری؟ ڕەنگە بەدخواز کاری خۆی لەسەر کردبم؟!

دیدار لەگەڵ ئاغای «جەمشید ئامووزگار»

سبەینێ کە هەستاین، کاتژمێر ١٠ی بەیانی بە ماشێنی سالار چوومە وەزارەتی نێوخۆ و خۆم بە ڕەئیسی دەفتەری وەزیر ناساند. ڕەئیسی دەفتەر چـووە وەتـاغی وەزیر و هاتەدەر و کوتی: فەرموو و دەرکەی بۆ کردمـەوە و چوومـە ژوورێ و بـۆ دووجارەی بوو کە ڕواڵەتی ئاغای «ئامووزگار»م دەدی. کە دیتمی زۆر بە گـەرمی و ڕووخۆشی لە پشت میزەکەی هاتەدەرێ و دەستی لە دەستمنا. کورسییەک لە پێش میزەکەی خۆی بوو لـەوێی دانـام و بۆخۆشـی چـۆوە جێگـای خـۆی دانیشـت و ئەحواڵپرسی کردم و لە چلۆنیەتی بەڕێوەچوونی هەڵبژاردن لە ناوچەدا پرسـیاری کرد. پەروەندەیەکی لە پێش دەستی بوو بەرگەکانی ئەمدیوەودیو دەکرد. پێکەنی و بە جەفەنگەوە کوتی: «ئاغای نووری شێوەی هەڵبژاردنی ئەم دەورەیەت پـێ چـۆن بوو؟ پێتوایە هەڵبژاردنێکی ئازاد بوو یان نا؟» کوتم: جەنابی وەزیر، ئەگەر ئـەو هەڵبژاردنە ئازاد نەبووایە، کوا ئەمنت لە پێش خۆت دەدی؟ ئەمنێکی نە پشتیوانی ماڵیم هەبوو نە ئیداری، تەنیا پشتیوانی من دێهقان و کەشاوەرز و دێهاتی بـوون. ئەگەر هەڵبژارنێکی ئازاد نەبایە، لەکوێ حیساب لەسەر من و دێهاتییـان دەکـرا؟ ئاغای ئامووزگار کوتی: «بەڕاستی وایـە، لـە دەورانی مەشـرووتەوە هـەتا ئـەم دەورەیە، چاوەدێری دامودەزگای کات لە هەموو هەڵبژاردنێکدا دەهاتە گۆڕێ و لە بەرچاو دەگیرا! بەڵان لەو دەورەیەدا بە فەرمانی ئەعلاحەزرەت ئـیرادە و ویسـتی خەڵک چاوەدێری کرا و هاتە گۆڕێ نەک خواستی دامودەزگا.»

«دەبێ بۆخۆت وەبـەرچاوت هاتبـێ کـە ١٠ڕۆژ پـێش هەڵـبژاردن لـە هـەموو ناوچەکان، سێ نەفەر نوێنەر لە تارانڕا ناردرابوون کە یەکیان لە لایەن دەربـار، یـەکیان لـە لایـەن وەزارەتی نێوخـۆ و یەکیشـیان بـە نوێنەرایـەتی وەزارەتی

پاراستنەوە بەرێکرابوون. تەنیا کاریان ئەوە بوو، لە پێش هەڵبژاردن لە شـار و دێهاتان، بەراوردی بیروڕای جەماوەر بکەن، لە ئاکامدا لە هەموو ناوچەکان هـەر ئەوانە هاتوونە گۆڕێ کە داخوازی گەل و کۆمەڵ بوون. بەڵـگەی ئـەم تێبینییـەش وەک بۆخۆت دەڵێی بوونی خۆتە لێرە و ئەگەر وا نەبووایە ویستی کۆمەڵ بـەهای پێنەدرابایە، ئەتۆ بەو پێشینەی کە هەتە و بە دواتەوەیە، نەتـدەتوانی سـەر لـە سندووق بێنییەدەرێ و ئەلێرەبی.»

لە دوای ئەم قسانە، بەرگێکی لە نێـو پەروەندەکـەی پێشـی دەرکێشـا و دایـە دەستم و کوتی: «ئەوەش بەڵگەیەکە کە نیشان دەدا ئیرادەی کـۆڕ و کۆمـەڵ حـاکم بووە نە حکوومەت.» کاتێک تەماشام کرد، دیتم لاپەڕێک لە ڕۆژنامەی ژمـارە ٣ی «کوردستانە» و شێعری «یا وەتەن یا مردنم»ی منی تێدایە کە ٢٨ساڵ لەمەوبـەر، لە دەورەی پێشەوای نەمر «قازی محەممەد» لە مەهاباد دەردەچوو و بڵاو دەبۆوە و ناحەزترین هەڵمەتی بە ڕژێمی شایەتی تێدایە و هاندەری کۆمەڵی کوردستانە بـۆ خودموختاری و سەربەخۆیی کوردستان.

کەسانێک لە نـەیاران و بەرهەڵسـتانم ئـەو ژمارەیـان وەدەسـت هێنـابوو و ناردبوویانە وەزارەتی «نێوخۆ» هەتا بیکەنە بەڵگەی نەبوونی «سـەڵاحییەتم» لـە مەجلیسی شووڕای میللیدا. کاتێک ئـەو هـۆنراوەم دیـت و خوێندمـەوە، نـازانم ڕواڵەتم چی لێهاتبوو، بەڵان نە عەرز قووتی دەدام و نـە هـەوا هەڵیدەلووشـیم، هەموو هۆی شانازیم بە خۆم تواوە. هێشتا لەو بـارەوە وڵامـێکم نـەدابۆوە، ئاغـای ئامووزگار پیاوێکی زانا و تێگەیشتوو بوو، لام وایـە حالـەتی ڕووحـی مـنی هەسـت پێکرد، کوتی: «ئاغای نووری ئەوەم بۆیە نیشاندای هەتا بزانی ئەتۆ بەو پێشینەی لە دەورەی «قازی محەممەد» بووتە و هەر بە دواتەوەیە، مەودات نەدەدرا کە لە زۆرتـرین «دەنگی» هەرێمی خۆتان بهێنییـەوە.» لـە پاشـان پێکـەنی و کـوتی: «شـا ئـەو دوو حیسابانە تێکەڵ ناکا، ئەوەی بۆ ئەعلاحـەزرەت دێتـە گـۆڕێ، ویسـت و خواسـتی مەردمە، دیارە خەڵکیش ئەتۆیان ویستووە و دەنگیان بۆ داوی و کردوویانی.»

هۆنراوەکەی لێوەرگرتمەوە و لە نێو پەروەندەکەی هاویشتەوە و کوتی: «هەتا مەجلیس دەکرێتەوە، هەموو پەروەندەی هەڵـبژاردن لـەم وەزارەتخانـە دەبـێ.» کوتم: جەنابی وەزیر، کاتێک ئاغـای هووەیـدا هاتبوونـە مـەهاباد، ئـەمن بـە

نوێنەری دێهقانان لە دیداری بەشدار بووم و ئـەو پێشـینەی هونـەری خـۆم لـەو زەماندا بۆ شیکردۆتەوە. ئاغای ئاموزگار نەیهێشت ویستەکەی خـۆم بەتـەواوی ڕاگەیەنم، کوتی: «ئاغای نووری، نارەحەت مەبە، ویستی من لە دیداری تۆ هـەر ئەوە بوو کە بۆ خەڵکی ڕوون بکەیەوە دەورەی ٢٤ی مەجلیسـی شـووڕای میللـی، ئازادترین هەڵبژاردنە لە دەورانی «مەشرووتییەت»ڕا هەتا ئێستا.» لە دوایە هەستا پێ و بە حورمەتەوە بەڕێی کردم. کاتێک وەدەرکەوتم و ئێستا و ڕابردووم لێکداوە، هاتمە سەر ئەو بیر و باوەڕە کە «ئیعتبارنامە»ی من لە مەجلیسدا ڕەد دەبێتـەوە، بـەڵان ڕەد نـەکراوە و بـۆ نیشـاندانی هەڵـبژاردنی ئـازاد لـە دەورەی ٢٤، ئیعتبارنامەی من زۆر بە جوانی پەسند کرا.

دیداری ئاغای هووەیدا و داوای «ئیعتباری عیمرانی» و جیرە و مەعاش بۆ حافزانی قورئان لە بۆکان

لە دوای کردنەوەی بیست و چوارەمین دەورە، نیزیکەی دوو مانـگ لـە کـار و کردەوەی مەجلیس تێپەڕیبوو. کەوتمە سەر ئەو بیروڕایـە بچمـە دیـداری ئاغـای هووەیدا (سەرۆکوەزیر) بەڵکوو بۆ ئاوەدانی دێهاتی دواکەوتووی ناوچەی بۆکـان بە کۆمەگ و یارمەتی خۆی بە هاوارمەوە بێ. بەو هومێدەوە ڕۆژێکی چوومە کاخی سـەرۆکوەزیـری و داوای دیـدارم کـرد. ڕەئیسـی دەفتەرەکـەی چـووە ژووریّ و هاتەوەدەریّ و کوتی: جەنابی سەرۆکوەزیر ئیـزنی داوە، فـەرموو بچـۆ ژووریّ. لەوکاتـەوە کـە ئاغـای هووەیـدا و وەزیرەکـانی هاتنـە مـەهابادیّ و خـۆم پێناساندبوو، بە باشی دەیناسیم، ئەمنی لە ناوچەی فێئۆداڵی و عێـلبـەگی بـە لاگرێکی نەترسی گۆڕانکاری «شا» و «مەردوم» دەناسی، لای وابـوو لـە تێبـینی و گیروگرفتی مەڵـبەندی کوردنشـیندا خـاوەننـەزەر و ڕوونـاکبیرێکی ئـەنگێوم. پێیخۆشبوو بەتەنیا چوومـە لای، زۆر بـە ڕێـز و ماریفەتـەوە وەریگـرتم. دوای هەواڵپرسی لە خۆم و کاروبارەکەم کوتی: «پێم بڵـێ ویسـت و خواسـتی ناوچـەی هەڵبژاردەت چیە؟» کوتم: جەنابی سەرۆکوەزیر، ئەمن نوێنەری چینوتوێژێکم بە نـاوی دێهقـان و گوندنشـینی مەڵـبەندی کوردنشـین و وەک لـە پـێشدا عـەرزم کـردووی، کـەموکـوڕی و ناتـەواوییان یـەکجار زۆرە. بەشـی زۆریـان ئـاوی

لوولەکێشییان پێویستە. زۆر ئاوایی مەدرەسەیان نیە، بەرقیان نیە، خاوێنکردنەوە و جۆماڵی کارێز و بیر و چاڵاویان دەوێ، مزگەوتی نیوەڕووخاویان لە ئەستۆدا ماوە، ڕێگا و پردیان دەوێ هەتا بەرهەمی زەوی و ئاژەڵی خۆیان بگەیەننە بازاڕ. جەنابی سەرۆکوەزیر کاتی چوونەوەم بۆ مەڵبەندی هەڵبژاردەم ناچارم بچم بۆ سەردانی ئەو گوندانە. ئایا دیاری و باربووی عیمران و ئاوەدانی من بۆ ئەو نیاز و خوازانە چیە و چ دەبێ؟ ئەمن نوێنەری شارە گەورە و ئاوەدانەکان نیم، بۆ دیداری کاری بە سڵاوێک و پڵاوێک ئەرکی خۆم بەجێ هێنابێ. ئاغای هووەیدا کوتی: «دەزانم ئەتۆ لە مەڵبەندی هەڵبژاردەی خۆتدا، لە نوێنەرەکانی دیکە زیاتر لە ڕێی پێشکەوتی گۆڕانکاری «شا و مەردوم»دا هەنگاوهاوێژ بووی و بزووتنەوەی تۆ لەم ڕێیەدا، دەبێ بۆ دێهاتییەکانی مەڵبەندی خۆت بەروبۆیەکی هەبێ. ئەمن لە «بوودجە»ی ساڵی ١٣٥٤، بە جوێ نۆسەدهەزار تمەنت بۆ حەواڵەی بانکی کەشاوەرزی بۆکانێ دەکەم کە بە چاوەدێری مەئمووری عیمران و ئاوەدانی و لە ژێر نەزەری ئەنجومەنی دێدا، پێداویستەکانی زەرووری پێ دابین بکرێ، بەڵان بۆ ساڵی داهاتوو هەر نوێنەرەی یەک میلیۆن تمەنی بۆ لە حیسابی شارەکەی داوێم تا ئەوانیش لەم یاسایە کەلک وەرگرن. دەکرێ ئەتۆ لە پاییز و زستانی ئەم ساڵدا کە دەچییەوە ناوچە، بە هێندێک نیازی سەرەکی دێهاتی نیازمەند ڕابگەی.» لەدوایە پێکەنی و کوتی: «کۆنە شاعیری کورد ئەمجار لێم ڕازی دەبی؟» بە ناوی سوپاس هەستام لەجێی خۆم کە بە ڕەسمی گەورەپیاوان سپاسی بکەم و بڕۆم. لە جێی خۆی هەستا و دەستی لەگەڵ دامەوە و بەڕێی کردم و دووپاتی کردەوە و کوتی: «ئاغای نووری، لە ڕێی ئاوەدانیدا بۆ هاوکاریت ئامادەم.»

هەوڵ و هەڵوێستی من لەو ماوەیەدا چۆن بوو و چم کرد

لەو ماوەیەدا کە بە ناوی نوێنەر لە مەجلیسی شووڕای میللیدا بووم، ئەرکی دێهاتییەکانم زۆر کەوتبووە ئەستۆ، زیاتری میوانەکان و حاجەتکارەکانی من لە مەجلیسدا دێهاتییە دەستوپێ قەڵەشیوەکانی مەڵبەندی بوون کە ئیش و کار و گرفتی خۆیان دەهێنا تاران و دەهاتنە لای من لە مەجلیس. ئەمن دوای پەزیرایی لە

بنکەی ژین
www.zheen.org

ڕستوورانی مەجلیس‌دا هەتا سنووری دەسەلاّت وەدووی پێداویستی وان دەکــەوتم و نیازیانم جێبەجێ دەکرد.

لـە کاتی پشوودانی مەجلیس‌دا کە زۆربــەی نوێنــەرەکان بـۆ گەشـت و گــەڕان دەچوونە ئورووپا و چین و ژاپۆن، ئەمن دەهاتمەوە ناوچە و دێبەدێ و مەزرا بــە مەزرا دەگــەڕام، یــان لــە بــن سـێبەری دیــواری مزگــەوتان لەگــەڵ وەرزێــڕانی ئاواییەکان دادەنیشتم و نیاز و پێداویستییەکان وەکوو قوتابخانە و لوولەکێشــی و بەرق و پرد و ... بەراوەردم دەکــردن. لەگــەڵ مــەئموورانی عیمــران و ئــاوەدانی پێویستییە سەرەکییەکانمان هەڵدەبژارد و هەزینە و خەرجمان بــەراوەرد دەکــرد و ئەندامانی ئەنجومەنی دێ دەچوون و لەو ئیعتیبارەیان وەردەگرت و بە هاوکاری و هاویاری خۆیان ئەو پرۆژانەیان پیادە دەکرد.

لەو ماوەیەدا نیزیــک ۳۰ تــا ۳۵ بەرنامــەی کارەبــا (بــەرق) و لوولەکێشــی و قوتابخانە و مزگەوت و پرد و جۆماڵ و خــاوێن‌کردنــەوەی کــەرێزە و کانیــاو لــە گوندان‌دا دامەزرا و پیادە کرا. ئێستاش ئەو بەرنامانە لە گونــدەکانی دەوروبــەری بۆکان زەق و زیندوون و ماون و کەیخودا و ڕدێن‌ســپییەکانی دێهــات لەبیریانــە و لەبەر چاوانە.

لە ساڵی۱۳۵٦ بەولاوە، ئاغای «هوەیدا» لە سەرۆکوەزیری لاچوو و بــوو بــە وەزیری «دەربار» و ئاغــای «جەمشـیدی ئاموزگــار» بــوو بــە ســەرۆکوەزیــر. بزووتنەوەی خەڵکی ئێران دەستی پێکردبــوو. ئاخونــد و عولــەمای «مەشــهەد» و «قوم» و شارەکانی دیکە، پەیام و ڕاگەیەندراوی «خومــەینی»یــان بڵاودەکــردەوە. هێندێک بێ لایەن بوون و هێندێک لایەنگری ئازادی و ئاسایش، بەڵام ئــەمن کــارم بە هەرا و هەڵلای هیچیان نەبوو، ئەوەی بۆ من گرینگ بوو، گیروگــرفتی مــاڵ و ژیانی خەڵکی وڵات بوو.

دیدار لەگەڵ ئاغای «ئاموزگار» سەرۆکوەزیری نوێ و

داوایەکی تازەی من

چلۆنیەتی ژیانی عولەما و مامۆستایانی ئایینی مەڵبەندی کوردنشین بـۆ مــن ببووە جێگای سەرنج و لێکۆڵینەوە و هێندێک گرفتی ساز کردبوو. چون هێندێکیان

بنکەی ژین
www.zheen.org

بــه نــاوی «مــورەوویجی مەزهــەبی» لــە مووچــە و پاداشــێک بەشــدار بــوون و هێندێکیشیان بێبەش. باشتر ئەوەیە لەم هەڵکەوتە کەلک وەرگرم و ئەم جەریانــە لەگەڵ ئاغای ئاموزگار بێنمە گۆڕێ، بەڵکوو چۆنیەتی بەڕێوەچوونی مەلاکان لە ناوچەی ئێمەدا سەبارەت بە مووچە و پاداش، یەکسان و جیاوازیان نەبێ. وەخــتم لە سەرۆکوەزیر وەرگرت و لە کاتی دیاریکراو چوومە کاخ.

ئەمن بۆ ئاغای ئاموزگار ببوومە ڕواڵەتێکی ناسراو (وەک پێشتر باسم کــرد). دوای سڵاو و ئەحواڵپرسی و دابی ئاسایی کوتم: جەنابی ســەرۆکوەزیــر، لــە کــاتی سەرۆکوەزیری ئاغای هوەیدا بەشێک لە نیازەکانی مامۆستایانی ئایینی مەڵــبەندی کوردنشین کە هێندێکیان بە ناوی «مورەوویجی مەزهەبی» مووچەیەکیان بــۆ تــەرخان کرا، ڕادەیەک لە نیازەکانیان دابین کــرا، بــەڵام لــەو بەهرەیــە هــەموویان بەشــدار نەبوون و زۆرێک لەو تیپە، بە قەناعــەت و تەنگدەســتی بــەڕێ دەچــن. بەپێویســتی دەزانم لە هەڵکەوتی زەمانی ئەمڕۆدا دەوڵەت ڕواڵەتێکی جوانتر بە عولەما و مامۆســتا ئایینییەکانی مەزەبی تەسەننون وەدەرخا و ئــەمر بفــەرمووی تێکــڕای مامۆســتایانی ئایینی لە ناوچەی کوردەواریدا لە مافی بەرامبەر بەهرە وەرگرن.

ئاغای ئاموزگار هەناســەیەکی هەڵکێشــا و کــوتی: «خۆزگــە مامۆســتایانی ئایینی شیعەش لە بابەتەکانی دینیدا ئاکاریان وەک سوننییەکان بایە تا ئەمــڕۆ ئێمە لەگەڵ ئەو هەمووە بێسەرەوبەرەییە بەرورووی نەبووباین.» دیاربوو لــە ســەر ڕەوشتی حەز و ناحەزی ئاخوندەکانی شیعە و مامۆستایانی سوننی زۆر باسی لە باغەڵیدابوو کە دەریانخا و وەدەرینەخست. لە ئاکامدا هاتە سەر ئــەو بــاوەڕەی کــە کوتی: «ئاغای نووری کاتێک چوویەوە ناوچە، ناوی ئەو بەشە لە مامۆستایان کە لــە ڕیزی مورەوویجینی مەزهەبیدا نەهاتوونە گۆڕێ، بۆم بێنە هەتا دەوڵەت لــە بــارەی ئەوانەدا هەنگاوی پێویست ڕەچاو بکا.» بەو قەرارەوە دوای سپاسی زۆر و خوداحــافیزی هاتمە دەرێ. پاش ماوەیەک کــە هاتمــەوە هــەرێم و نێــو مامۆســتایانی موکریــان و ناوچەی گەورکانم نووسی و لەگەڵ خۆم هێنامەوە تاران و هەتا ئەومم جێبەجێ کــرد، ئاغای ئاموزگار گۆڕا و لاچوو و ئاغای «شەریفئیمامی» دەوڵــەتی «ئاشــتی میللــی» پێکهێنا و بوو بە سەرۆکوەزیر. کاری نیوەتەواوم لە ئەستۆدا ماوە.

دیدار لەگەڵ ئاغای «شەریفئیمامی» سەرۆکوەزیری تازە

دوای چەند ڕۆژان وەختم لە ئاغای «شەریفئیمامی» سەرۆکوەزیری وەخت وەرگرت و چوومە لای. لە پێشدا لە چلۆنیەتی بزووتنەوەی خەڵک و مامۆستایانی ئایینی ناوچەی پرسیار کرد. کوتم: ئاغای سەرۆکوەزیر باسێک لە نێو مامۆستایانی ئایینی کورددا نیە و خەڵکیش ئارام و بێدەنگن. ئاغای «شەریفئیمامی» کوتی: «بەڕاستی مامۆستایانی ئایینی ئەهلی سوننەت جێگای شانازی و سوپاسن، بەپێچەوانەی ئاخوندەکانی شیعە کە پەرچەمی پەشێوییان هەڵکردووە و ئیرانیان کردۆتە گۆمی خوێن و عەوامونناس مەلەی تێدادەکەن.» ئاغای شەریفئیمامی دەردی زۆر بوو بیڵێ و بیکا، بەڵان بۆخۆی چون ناوی دەوڵەتی «ئاشتی میللی» هێنابووە ئاراوە، لەو بارەوە، چی کردبا و چی گوتبا کە ئینقلابی ئاغای خومەینی و لایەنگرەکانی لەگەڵی ئاشت ببنەوە، کە نەبوونەوە؟!

لیستی مامۆستایانی ئایینی وڵاتم کە نووسیبوو، دامە دەستی و کوتم: بەرنامەی ئاغای ئاموزگار ئەوە بوو کە تەواوی مامۆستایانی ئایینی کوردی ئەهلیسوننەت بە ناوی موڕەوویجینی دینی لە مووچە و پاداشی بەرامبەر بەهرەوەر بن و ئەمەش ئاماری ڕاستەقینەی وانە. زۆری سوپاس نیشان دا لە تێبینی و مەسڵەحەتئەندیشی ئاغای ئاموزگار و لیستەکەی لە پەروەندەیەکدا بەجیا هەڵگرت کە لە کاتی خۆیدا دەستووری لەسەر بدا. بەڵان ئەویش فریا نەکەوت و بۆخۆی لەسەر کار لاچوو. ئاخوند و جەماوەری ئینقیلابی ئاغای خومەینی، «ئاشتی میللی»یان ناشت و گۆڕبەگۆڕیان کرد!

سەیر لەوەدا بوو لەسەر ئەو پشێوی و شێواوی ئەوزاع و ئەحواڵی وڵاتەدا کە سەگ ساحەبی خۆی نەدەناسییەوە، ئەمن لە کار و خواست و ویستی خۆم شل نەدەبوومەوە بێخەبەر لەوەی:

خانە از پایبست ویران است — خواجە در بند نقش ایوان است

هەنگاوێکی بەکەڵک بۆ کوێرانی حافزەلقورئانی بۆکانی

کار و پێداویستییەکی لەو هەلومەرجەدا بۆ من زۆر گرینگ بوو، مەسەلەی کوێر و نابینایانی حافزی قورئانی بۆکانی بوو کە لەگەڵ مودیرکوللی

(بەڕێوەبەری گشتی) «ئەوقاف» هێنامە گۆڕێ، بەو جۆرە کە ناونیشانی ئەو حافزانە کە ١٥نەفەر بوون، دام بە ئاغای مودیری کوللی ئەوقاف و پێم گوت: قوربان، کوێر و نابینایانی ئێوە دەبینم لە شەقام و سەری ڕێبازان بلوێر و شمشاڵ لێدەدەن و پووڵ لە ڕێبواران وەردەگرن، بەڵان نابینایانی ئێمە کە پازدە کەسن، هەموویان حافزی قورئانن و ناکرێ بۆ بەڕێچوون و مەعاشی خۆیان لە کووچاندا قورئان بخوێنن و لە ڕێبواران پووڵ بستێنن و بێ جیرە و مەعاشن. دوای باسێکی کورت، جەنابی بەڕێوەبەری گشتی ئەوقاف، مانگانە نەفەری پێنجسەد تمەنی بۆ بڕینەوە کە لە لایەن ئیدارەی ئەوقاف بیاندەنێ. هەتا ڕۆژێکی حکوومەت لە سەر لاقی خۆی ڕاوەستا، ئەو مانگانەیە بە کوێران دەگەیشت، بەڵان کە خاوەن جلوبەڕی خوار بوو، مووچەی کوێرەکانیش تێداچوو و چاوساغەکان قۆزتیانەوە و لە فلقی خۆیان وەرێنا.

کێ دەهات و کێ دەڕۆیی و چیمان کرد خۆبەخۆیی

لە هاوینی ١٣٥٧ و لە بەهمەن مانگی ئەو ساڵەدا، سەیروسەمەرەی زۆرم لە ژیانی دیت و بەسەرم هات. هەور و هەڵلای پێشهاتی ڕۆژگار وەها لە ئاسمانی بیرەوەریم هاڵا و لە تەپومژی کات و ساتی هەڵکەوتەکانی ناحەزی مەڵبەندێکدا تێکهاڵان کە وەک خەونی ئاڵۆز، دیار و نادیاری پێشهاتەکانم وا لێتێکەڵ بووە کە ناتوانم ڕواڵەتی پێویستی ئەو هەمووە پێشهاتە ناحەزانە بەڕوونی شێو کەم و وەردی دەمەوە و چڵ و گوڵ و دڕووداڵی دەرخەمەوە و بیانژێنمەوە.

لە نێو مەجلیسدا نوێنەرێکی زۆروێژ بووم و وتاری پێش دەستوورم لە سووڕەتی وتاری مەجلیسیاندا لە کات و ساتی خۆی هەر ماوە. دوایین وتارم لە ڕۆژی پێنجشەممۆ یازدەی مانگی ئابانی ١٣٥٧ کە ڕۆژنامەی «ئیتلاعات»ی ژمارە ١٥٧٤٩دا چاپ کراوە لە ژێر سەردێڕی «دوژمن چی لە ئێمە دەوێ؟». ئەوەش لە کاتێکدا بوو کە ئینقلابی ئێران گەیشتبووە ئەوپەڕی توندی و تیژی و لە هەموو شارەکانی ئێران هەموو ڕۆژێ خۆپێشاندانی خوێناوی و وڵاتسووتێن هەبوو. لە «شیراز»، «ئیسفەهان»، «کرمان»، «مەشهەد»، «قوم»، «تەورێز»، «کوردستان» و «ئازەربایجانی ڕۆژئاوا»، ڕۆژ نەبوو ڕۆژنامەکان بە خەتی درشت لە سەردێڕی

باسەکانیاندا خەبەری چەندین کووژراو و سووتانی چەندین ئیدارە و بانکان نەنووسن. دۆست و دوژمنت بۆ ساغ نەدەبۆوە و ئەوڕۆ و سبەینێت لێڕوون نەبوو داخوا چت بەسەردێ.

مەملەکەت هێندە شیرازەی پسابوو و تێکەڵوپێکەڵ بوو، هەتا ڕادەیەکی وا کە هێندێک لە نوێنەرەکان وەک ئاغای «پزیشکپوور» و هاوڕێیانی، یانی ئاغای «بەنیئەحمەد» و «ئیسحاقینەژاد»، وەک دزی ناشی سەریان لە کادێن دێنا دەر و لە وتارەکانیاندا لەباتی خەڵک ڕێنوێنی بکەن و ئاورێ وەکووژێنن، بۆخۆیان فوویان لە ئاور و گڕەمەشخەڵی دەرێ دەکرد کە ببوو بە سووتانی لێرەوار و تەڕ و ویشکی پێکەوە دەسووتاند. پێیان وابوو بە دیفاع لە خراپکارەکان خۆیان خوێنشیرن دەکەن و دەبنە خۆشەویستی میللەتی و «وەجیهولمیللەت»، بەڵان لە دوایە لە هەموو دژبەرێک خوینتاڵتر و ناحەزتر هاتنە دەرێ.

سیاسەتی ئینگلیس و ئەمریکا و ئورووپا بەپێچەوانەی ڕژێمی شایەتی لە ئێراندا بوو. کاتێک شوورەوی ئەفغانستانی داگیر کرد، ئەمریکا و ڕۆژاوا پێیانوابوو ڕژێمی شایەتی ژەنگی هێناوە و گەندەڵ و پووکاوەتەوە و بەربەرەکانی لەگەڵ شاڵاوی مەرامی «کۆمۆنیستی» پێناکرێ، مەگەر ڕژێمێکی دینی و مەزهەبی بتوانێ لە هێرشی دنیای کۆمۆنیستی پێشگیری بکا. ئینگلیس و ئەمریکا و ئورووپا لەسەر ئەو بیر و بڕوایە ساغ ببوونەوە کە ڕژێمی شایەتی ڕەپاڵ نێن و شێوازێکی توندی دینی و مەزهەبی و حاکمێکی بێڕەشمە و هەوسار، بۆ ئەو سیاسەتە و هاندانی خەڵک لەم ڕێبازەدا، «فەزای بازی سیاسی» (کەشوهەوای ئازادی سیاسی) لە سەرانسەری ئێراندا پێویستە و ئەم بەرنامەشیان پیادە کرد و لە دەرکی نەتەوەکانی ڕەنگاوڕەنگی ئێران، وشتری خۆیان یخ دا. ئەو تەڵە و تەڵەکەی غەرب کە بۆ خەڵکی گۆڕانکاری نەدیوی ئێرانی ساغ نەبۆوە کە لە ژێر پەردەی سیاسی غەربەوە چ مەولوودێک سەر دەردێنێ. لە هەلومەرجێکی وادابوو کە نوێنەرە زبر و زرینگەکانیش ڕایەڵوپۆی ئەو تەونەیان بەپێچەوانە تێوەدەدا.

ئیرادگرتنی نوێنەری ورمێ و لۆمەی نەتەوەی کورد و وڵامەکەی من

لە کۆبوونەی ڕۆژی سێشەممۆ ٣ی مانگی ڕەزبەر، ئاغای عەلی نەزمی

نوێنەری ورمێ، لە وتاری خۆیدا شالاوی بۆ کوردەکانی ڕۆژئاوای ئێران هێنا و کوتی: «کار گەیوەتە ڕادەیەک کە لە ڕۆژئاوای ئێراندا، ئەم دروشمانە دەدەن و دەڵێن کە لاوانی کورد دەبێ بە جلوبەرگی کوردییەوە بچنەوە قوتابخانە و بە زمانی کوردی قسان بکەن و دەبێ زمانی کوردی لە قوتابخانەکان بخوێندرێ و بە دەرس بیڵێنەوە و لەم شالاوانە زۆری درێژدادڕی کرد.

ئەمن بە ناوی نوێنەرێکی کورد کە ئەم وتارەم بیست سەرم سووڕ ما، لەسەر ئەو هەموو ناکۆکی و کەمایەسییانە کە لە تەواوی ئوستانەکانی ئێراندا سەری هێناوەتەدەرێ و سەگ خاوەنی خۆی ناناسێتەوە، ئێوە وشتری چارەڕەشی و بەدبەختی خۆتان دێنن لە پێش دەرکی کاول و کلێسی کوردەکان یخی دەدەن و خەتای قەنبەری دەهاوێنە ئەستۆی عومبەری؟

بۆ جوابی ئاغای نەزمی لە جەلەسەی داهاتوودا وتارێکم دا و ناونووسیم کرد. لەم جەلەسەدا لە ژێر سەردێڕی (دوژمن چی لە ئێمە دەوێ؟) ڕۆژنامەی ئیتلاعات لە ژمارەی ١٥٧٤٩ی خۆیدا بڵاوی کردەوە. لێرەدا بۆ ئاگاداری خوێنەرەکان تەنیا پوختەیەک لە وتارەکە دێنمەوە و چۆن بە زمانی فارسی بووە بە پێویستی نازانم دەقی تەواوی بنووسمەوە.

«...مانی هەر نەتەوەیەک ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە پاراستنی فەرهەنگ و شارستانییەتێکە کە تێیدا دەژی و دەبێ بیسەلمێنن کە نەتەوەی کورد توانیویەتی لە هەموو هەلومەرجە ناخۆش و دژوارەکانی مێژوویی‌دا، فەرهەنگی ئاریایی کە کورد یەکێک لە سەرەکی‌ترین ڕەگەزەکانی ئەو نەتەوەیە، بە ساغی ڕایبگرێ و بیگەیەنێتە ئێستا و ئەگەر باقی نەتەوەکانی دیکەی ئێرانیش فەرهەنگ و داب و نەریتی خۆیان وەک ئێمە پاراستبا، ئێستا تووشی ئەو ڕۆژە ڕەشانە نەدەبووین و ئەگەر کوردەکانی ئێران، جلوبەرگی کوردی لەبەر دەکەن و بە زمانی خۆیان قسە دەکەن، لە ڕاستیدا ڕاستەوخۆ خزمەت بە فەرهەنگ و نەتەوەی خۆیان دەکەن و بە هێچ جۆرێک نابێ وەکوو تاوانێک بڕواننە ئەو مەسەلەیە.»

«...خەڵکی ئێمەش وێڕای خەڵکی هەموو شارەکان لە شەپۆلی پێکهاتوو کە تەنیا دەسکردی ئێمەی کورد نیە، بێبەش نەبوون و خۆیان نیشان داوە و ئەو شێوە توندوتیژانە چارەسەری پەشێوی ناوچە ناکەن و داوا دەکەم ئەو

تاوانبارانەی بوون بە هۆی شەهید و بریندار بوونی چەند کەس لە هاووڵاتییـان، بە سزای خۆیان بگەیەنن.»

«...چارەڕەشی و ژیانی هەژارانەی خەڵکی ناوچـە و بەتایبـەت ئـەو فـەرق و جیاوازییە کە لە چاو ناوچە غەیرە کوردەکان بەدی دەکرێ، داوا لە دەوڵەت دەکەم ئاوڕێکی دڵسۆزانە و ڕاستەقینە لەو خەڵـکە بداتـەوە و لـە هـەنگاوی یەکـەمدا، «بۆکان» کە لە دابەشکردنی وەزارەتی نێوخۆ بە «بەخش» حیساب کـراوە، ببێتـە «شار» و لە بوارەکانی سازکردنی قوتابخانە لە دێهاتەکان و پشتیوانی زیـاتر لـە کەشاوەرزان لە لایەن بـانکی کەشـاوەرزی و هـەروەها بـەهێزکردنی «شـیرکەتی تەعاونی»یەکان بە ئامـانجی بـەرەوڕوو بـوون لەگـەڵ هێنـدێک سـەرمایەدار و دەوڵەمەندی هەلپەرست، زیاتر سرنج بدەنە بە ناوچە کوردنشینەکان.»

ئەم وتارە لە کاتی پشێوێنی وا توند لـە هـەرێمدا، بـۆ سـەفی موخـالیف و موافیق لە دەرەوە و ژوورەوەی وڵات، بە دوو ڕووکاردا لێکدانەوەی لەسـەر کـرا و لە ڕۆژنامەکاندا دەنگی دایەوە. بە تەلەفۆن، هەڕەشەوگوڕەشە، یان بارەکەڵـلا و ئافەرینی زۆرم لێـدەکرا. بـەوەی چـاک بـوو، هەڵـکەوتی نالـەبار، پێشـهاتی چاوەڕواننەکراو، ڕۆژانە هێندە کتوپڕ بوو، ئەوانە لە بـیر دەچوونـەوە. ئێـران وەک جەنگەڵی ئاورتێبەربووی لێهاتبوو و خەڵـک یـان فوویـان لێـدەکرد و یـان دەیانگەشاندەوە، یان هێندێک بە لاوێچ و بـە مسـتان ئاویـان پێـدادەکرد هـەتا بیکووژێننـەوە. چـاک و خـراپ وا تێکهـاڵابوون، کـەس کەسـی نەدەناسـییەوە. ڕۆژنامەکان هەر خەبەری خۆپێشاندان و سووتان و ڕووخاندنیان لـە شـارەکاندا دەنووسی. وامەکەن، وانابێ، هـاوار و دادی نوێنـەرە دڵسـۆزەکان و دەزگاکـانی نەتەوەیی بایەخی نەبوو. ڕۆژنامەکان شێوازی ڕێنـوێنی و ئـەهوەنکردنـەوەیان وەخۆ نەگرتبوو. هەر باسی کوشت و کوشتار بوو کە تیراژی ڕۆژنامەکانی بردبووە سەرێ و بازاڕی بۆ گەرم داهێنابوون. کەیخودایی و نێوبژیکردن کـاری کۆتـابوو، ماتیش دەرمانی نەجات نەبوو. دەیانگوت: ئەوەی لە شاردابێ، دەبێ لە کاردابـێ. ئەوەی بێتەڕەفە، بێشەڕەفە!

لە هاوینی ساڵی ١٣٥٧ ماڵ و منداڵم هێناوە بۆکان و نەمبردنەوە

لە پشوودانی هاوینی ساڵی ١٣٥٧، کاتێکماڵم هێناوە بۆکان و دیتم هەوا تەمە، ئیتر ماڵ و منداڵم نەگوێزتەوە تاران و بۆکان بوو بە نیشتمانی یەکجاریم. بۆخۆم بەتەنێ لە هۆتێلێک مابوومەوە و ڕۆژانە زیاتر لە مەجلیسدا دەمامەوە، چون لە سێ کۆمیسیۆندا ئەندام بووم، زۆر جاران نیوەڕۆم لە ڕستوورانی مەجلیس دەخوارد و زیاتری ڕۆژەکان ئەوانەی کاروباریان هەبوو دەهاتنە لام و چونکە زۆربەیان دێهاتی و خۆوڵاتی بوون لە کار و کردەوەی بۆکان بێخەبەر نەبووم. بۆکانیش وەک شارەکانی دیکە نائارامی دەورەی دابوو.

خۆپێشاندانێکی خوێناوی لە بۆکان

ڕۆژێک لە خۆپێشاندانێکی قەرەباڵغدا، دوو لاوی بۆکانی کووژران و چەند کەسێکیش بریندار بوون. ئەمن لە بۆکان لە ماڵە خزمێکی دانیشتبووم کە خەبەریان دامێ. کە هاتمە نێو شار، وڵات ئارام بۆوە و خەڵک بڵاوەی کردبوو. چوومە پێش دەرکی شارەوانی، ڕەئیسی شارەوانی سەروانێکی جەوان بوو و وادیار بوو بە فەرمانی ئەو دەستووری تەقەیان لە خۆپێشاندەران کردبوو. تەرمی کووژراوەکانیان ڕاگوێزتبوو بۆ ماڵی خاوەنەکانیان. لەو کاتەدا ڕەئیسی دادگوستەری بۆکانیش پەیدا بوو، هەردووکمان ئیرادمان لێگرت کە نەدەبوو دەستووری تەقە بدا و ئەو کارەساتە بخولقێنێ. ئەویش گوتی: خۆپێشاندەران دەیانهەویست شاڵاو بۆ شارەبانی و ئیدارات بێنن و ئەمن ناچار بە بەرگری بووم. (ئەو سەروانە دوای ماوەیەک لە ورمێ ئیعدام کرا.)

لەگەڵ ڕەئیسی دادگوستەری چووینە بەخشداری. دیاربوو «بەخشدار»، کاربەدەستانی ئوستان و مەهابادی لە ڕەوتی خۆ پێشاندانەکە گەیاندبوو. بۆ لای ئێوارێ ئوستانداری ورمێ و فەرماندار و فەرماندەی تیپی مەهاباد «سەرهەنگ پزیشکپوور»، هەموو لە بەخشداری بۆکان کۆبوونەوە. ئەمن بە فەرمانداری مەهابادم گوت: پێویستە تەلەفوون ئیمام جومعەی مەهاباد (مامۆستا شێخ عیززەددین) بکەی بەپەلە و خێرا بگاتە بۆکان، چون ئەو کوژراوانە نەنێژراون و هەروا لە مزگەوتێن. ئەمشەو و سبەینێ جەماوەر کۆدەبنەوە و سبەینێش بۆ ڕێوڕەسمی ناشتنی ئەو جەنازانە، تەواوی بۆکان ڕەگەڵ دەکەوێ. مامۆستا شێخ

عیززەددین جێی ڕێـز و حورمــەتی هەمووانــە و لــە دووپــاتی فیتنــە و غــەوغا، پێشگیری پێدەکرێ. «قاسمئاغای موهتەدی»ش لە مەهابادە و ڕاسپێردراوە ئەویش بێتەوە، لێرە بێ چاکترە. قاسمئاغا بۆخۆی کە گەورەی بنەماڵــەی موهتەدییــە، یەکێک لە کوژراوەکان خزمی ئەوە و بوونی ئەو دووانە (مامۆستا و قاسمئاغا) بــۆ بەرگری لە فیتنەی دیکە و ئــارامکردنــەوەی شــار زۆر پێویستــە. ئوسـتاندار کــە ئارامکردنەوە و دابینکردنی شاری زۆر بە گرینگ دەزانی، پێشنیاری مـنی پەسـند کرد و بە فەرمانداری گوت زووتر ئەم کارە جێبەجێ بکە.

«سەرهەنگ پزیشکپوور» دەستووری دابوو گوردانێک سەرباز بە تۆپ و تانک و ئەسلەحەوە بڕێژنــە بۆکانــەوە. بــۆ لای ئێــوارێ مامۆسـتا شـێخ عیــززەددین و قاسمئاغا کە پێگەی بنەڕەتی بوون، بۆ ئارامکردنــەوەی خەڵــکی شــار گەیشـتنە بۆکان و هاتنە بەخشداری. مامۆستا بێ مەحتەڵبوون چووە ئــەو مزگەوتــەی کــە جــەنازەکان و جــەماوەر لــەوێ بــوون. دیــداری مامۆسـتا بــۆ خەڵــک هــۆی ئەهوەنبوونەوە بوو. فەرماندار و هێندێک لە بەرپرسی ئیدارات لەگەڵ قاسمئاغـا بۆ دڵداری چوونە ماڵی لاوە کوژراوەکان. لە لایەکی دیکــەوە خەبــەریان هێنـا کــە جەماوەرێکی زۆر لە تەورێز و شــارەکانی دیکــە وەڕێکــەوتوون کــە بــە هــاواری خۆپێشاندەرانی بۆکانەوە بێن. ڕەئیسی ساواکی مەهاباد داوای لێکردم هەرچۆنێک بێ وەزعەکە ئارام بێتەوە، منیش دەستەوداوێنی کاک «ســەلاحەددینی موهتــەدی» بووم کە خەڵک لەگەڵ خۆی بەرێ و نەهێڵێ بێن بۆ بۆکان و بیانگێڕێتــەوە و کــاک سەلاح پیاوانە توانی پێشگیری لە هەر جۆرە فیتنەیەکی دیکە لە بۆکاندا بکا. دەبێ بڵێم کاک سەلاح لاوێکی زیت و زیرەک و مەرد و ڕەند بوو و بــە هەسـتێکی تونـدی ناسیۆنالیستی و نەتەوەپەرستی و ئازادیخوازانەوە دەژیا و دەژوا. لــە بنــەڕەتدا بنەماڵــەی موهتــەدی لــە نێــو عێلــی دێبــوکری، خــاوەنی خــوو و خەسـلەتی نەتەوەپەرستی بوون کە قاسـمئاغـای کــەیخودا و کــاک ســەلاحی لاو نموونــەی ئاشکرای ئەم خدەیە بوون و هەمیشە جێگــای ڕێـز و حورمــەتی نەتــەوەخوازانی هەرێم بوون.

لەو هەلومەرجەدا ئەوەی بۆ دەوڵەت و دامودەزگا گرینگ بــوو ئــەوە بــوو کــە نەیەڵن داوێنی غەوغا و پشێوی درێژ بێتەوە. ئەو ویستەش بە هاوکاری «مامۆستا

شێخ عیززەددین» و «مەلا ئەبووبەکری شەفیعی» و «قاسـمئاغـا» و تـا ڕادەیـەک «کاک سەلاح» وەدیهات. خەڵکی شار بەتەواوی لە مزگەوت و دەوری تەرمەکان کـۆ ببوونەوە. دەمزانی هێندێک لە نەیاران لەم جەریانەدا بـەدژی مـن دەبزوونــەوە، بەڵان ئەمن ئەوە نەبووم کە ئەرکی هاوکاری و دڵسۆزی خـۆم لــەم کاتــەدا بــەجێ نەهێنم. شەوێ هەستام چوومە مزگەوت. بەردەرک و داڵان و ڕێڕەوی مزگــەوت پــڕ بوو لە گەنج و لاوی شار و مزگەوت چیمکوت بوو لە کەیخودا و ڕدێنسپی و حاجی و سۆفی. مامۆستا شێخ عیززەددین و مەلا ئەبووبەکری شـەفیعی لــەملا و لــەولای میحرابەکەوە پاڵیان دابۆوە. دوای سلاوکردن ڕاست ڕۆیشتم بــەرەو میحــراب و لای مامۆستایان. هەردووکیان هەستان و لــە نێــوان خۆیــان دایاننــام. بێدەنگییــەکی ســامدار مزگــەوتی داگرتبــوو. مامۆســتایان بــەخێرهاتنیان کــردم و دەشمــزانی هێندێکیان هاتنی منیان لەم کاتــەدا بــۆ مزگــەوتێ پــێ چــاک نــەبوو، بــەڵان ئــەمن نوێنەرێک بووم کە ئەو خەڵکە بە ئەمینداری خۆیان هەڵبژاردبووم. من لــە پــێش ئــەو هەڵکەوتەدا هۆی مانەوەی خۆم لە مەجلیسدا بــۆ تیپــی ڕۆشــنبیر شــیکردبــۆوە کــە مانەوەم بۆ پێشهاتە نالەبارەکانی وڵات بەکەڵکترە هەتا نەمانەوەم. زەحمەتی هــاتنی مامۆستا شێخ عیززەددینم هاویشتە سەر ئەستۆی خۆم و کوتم: جەنابی شێخ، لەبــەر پێشگرتن لە خوێنڕێژی و فیتنەی دیکە، ئەمن هاتنی تۆم لەم کاتەدا بۆ بۆکان زۆر بــە پێویست زانی. خەڵک هەستیان بریندار بووە، تۆ کە جێی باوەڕی خەڵــکی مــەهاباد و بۆکانی، دەتوانی ئاوێک بەو ئاورە داکەی. سبەینێ لە بەڕێکــردن و ناشــتنی تــەرمی ئەو دوو لاوە بــۆ گۆڕســتانی شــار، نەهێڵــی هەســت و ئیحساســاتی گــەنج و لاوان کارەساتەکە دووپات کەنەوە؟ مامۆستا کوتی: هەتا ئێستا لەو بابەتــەوە ســەرکەوتوو بووم. بەتەمام سبەینێش زۆر بە ئارامی ئەو جەنازانە بنێژین.

هەر ئاواشی کرد و سبەینێ لە دەوری سی تــا چــل هــەزار نەفــەر لەگــەڵ ئــەو جەنازانە بەرەو گۆڕستان ڕۆیبوون. لە سەر قەبران یەکێک هۆنراوەی «یــا وەتــەن یــا مــردنم»ی مــن کــە لــە دەورانی کۆمەڵــەی (ژ.ک) و پێشــەوادا هۆنرابــۆوە، خوێندبوویەوە.

بە ئیزنی مامۆستا هەستام بە نێو جەماوەردا وەدەرکەوتم. تەماشایان دەکــردم و هیچیان نەدەگوت. ئەمنیش هــیچم پێنــەبوو بڵــێم! ئــەوەی دەبــوو بڵــێم لــە

چوونەوەم بۆ تاران لە مەجلیس‌دا بە سەرۆکوەزیر و هەیئەتی دەوڵەتم ڕاگەیاند و داوای سزادانی تاوانبارانم کرد.

شەودرەنگ بوو، چوومەوە بەخشداری و دەمزانی میوانەکانیش کاتی حەسانەوەیانە.

سبەینێ زوو هەستام و چوومە بەخشداری. خەڵک دەچوونە پێش دەرکی مزگەوت و سەربازەکان بە چەکەوە کووچە و کۆلانیان ئاخنیبوو. دوو تانک لە پێش شارەداری ڕاگیرابوون. چوومە بەخشداری. لە پێش دەرکە خزمەتکاری بەخشداری گەیشتە لام و کوتی: دەهاتم لە دووت. ئاغای ئوستاندار ئەتۆی دەوێ. چوومە سەرێ، دیار بوو جەلەسەی باس و ڕاوێژیان پێکهێنابوو کە بریتی بوون: ١ـ ئاغای ئوستاندار. ٢ـ فەرماندراری مەهاباد ٣ـ سەرهەنگ پزیشکپوور ٤ـ ڕەئیسی سازمانی ئەمنییەت (ساواک)ی مەهاباد. ئاغای ئوستاندار کوتی: ئاغای نووری چاکتر ئەوەیە کە ئەتۆ بە ناوی نوێنەری بۆکان لەو خۆپێشاندانە لێرە بووی و ئێمە لێپرسراوانی ناوچە دەبێ چلۆنیەتی پێکهاتنی ئەو خۆپێشاندانانە بە مقاماتی سەرەوە ڕابگەیەنین، باشترە کە تۆ نوێنەری ناوچەش لەو شووڕایەدا حوزوورت هەیە. ئێمە لێرەدا هاتووینە سەر ئەو باوەڕە کە ئاغایانی «موهتەدی» هەڵسووڕێن و بەڕێوەبەری ئەم خۆپێشاندانە لە بۆکان بوون. ئێمە سەرپەرستانی کاروباری ناوچە لەسەر ئەوە ساغ بووینەوە کە ئاغای «قاسم ئاغا» و نەفەرێکی دیکەیان بگرین هەتا فیتنە دووپات نەبێتەوە و لە مقاماتی سەرەوە بخوازین تەکلیفی تاوانباران مەعلووم بکا. لام وایە ئەتۆی نوێنەریش لەم نەزەرەدا هاوڕێ بی؟

هێشتا ئەمن وڵامم نەدابۆوە فەرماندار کوتی: یەکێک لە کوژراوەکان خزمی «قاسمئاغا»یە و چەند کەسی دیکە بریندارن کە برازا و نیزیکانی ئەون. لەوەدا جێگای شک و دوودڵی نیە کە ئەم خۆپێشاندانە بە ویست و هاوکاری بنەماڵەی «موهتەدی» پەرەی گرتووە.

گوتم: جەناب ئاغای ئوستاندار، ئەمنیش بە ناوی نوێنەری بۆکان دەتوانم لەو بارە بیروڕای خۆم دەربڕم. خۆپێشاندانێکی کە لە بۆکان کراوە، درێژەی ئەو خۆپێشاندانانەیە کە لە تاران و تەورێز و شیراز و ئیسفەهان و قوم و کاشان و باقی شارە گەورەکانی ئێران‌دا کراوە. ئەو هەمووە قەتڵ و کوشتار و سووتانی

ئیدارات و ڕووخاندنیان به سەر یەکدا کە لـەو شـارانە کـراوە و بۆتـە مۆدێـل و سەرمەشق بۆ شارێکی چکۆلەی وەک بۆکان، دەبوو خەتاکار و تاوانبـاران لـەوێ بگرن و تەمبێیان بکەن هەتا بووبانە عیبرەت بـۆ بۆکـان. دەوڵـەت بزووتنـەوە و بەربەرەکانی لە بەرامبەر خۆپێشاندان هەیە و دەیکا. بەڵان ئێستا لە هیچ شـارێک بە ناوی تاوانبار نە کەسیان گرتووە و نە ئیعدام کـراون. ئەوانـەش کـە باسـیان دەکەن یانی بنەماڵەی «موهتەدی» و بەتایبەت «قاسم ئاغا»، لـە دەورانی کـۆن و نوێ لـە ناوچـەی کوردنشـیندا خزمـەتگوزاری ئـاو و خـاکی نیشـتمان بـوون. بەپێچەوانەی ئەوەی ئێوە لەسەری ساغ بوونەوە، ئەمن پێم وایە کە ئەم بنەماڵـە دەبێ دڵخۆشییان بدەنەوە و دڵدارییان بکەن کە لێرە بەولاوە هاوکاری زیاتریان لە ئارامکردنەوەی شارەکەی خۆیان هەبێ. ئەوانە نابێ فیدای هەڵـلا و هەنگامەیـەک بکرێن کە سەرانسەری ئێرانی کردۆتە گۆمی خوێن. جـەنابی ئاغـای ئوسـتاندار، ئەمن لام وایە پاش نەهار تێکڕا بەکۆمـەڵ بچینـە نەخۆشـخانە و سـەردانی ئـەو بریندارانە بکەین و دڵخۆشییان بدەینەوە و دڵدارییان بکەین و بیانکەینە زەخیرەی داهاتوو. «سەرهەنگ پزیشکپوور» کوتی: ئاغای نووری ئەگەر بنەماڵەی موهتەدی وەک ئـەتۆ دەڵـێی وەتـەندۆسـتن بـا ڕاگەیەنـدراوێک بـڵاو بکەنـەوە و ئـەو خۆپێشاندانەی خەڵکی بۆکان مەحکووم بکەن و بێزاری خۆیان دەرببڕن!؟

گوتم: جەنابی سەرهەنگ، ئەوەی ئەتۆ دەیفەرمووی ڕاگەیەنـدراوێکی وا نـەک هەر بە دژی خەڵکی بۆکانە، بەڵکوو بە دژی تەواوی خەڵکی ئێرانە. ئـەوە جوانـە تەکلیفێکی ئاوا، ئەویش لە هـەلومـەرجێکی وادا لـە بنەماڵـەیەکی ناسـراو لـە هەرێمدا؟ جەنابی سەرهەنگ، مەگەر ئەوانەی لە خۆپێشـاندان بەشـداری دەکـەن هەموویان هاوڕان؟ نیوەی زیاتریان ناڕازین! لە مـەجلیسدا موافیـق و موخـالیفی تێدایە. ئاغای پزیشکپوور براگەورەی تۆ هەمیشە لە سەفی دژایەتیدایـە. ئیـزنم بدە بڕیارەکەی تۆ ئاوا بسازێنم کە «قاسمئاغـای موهتـەدی» وەفـاداری خـۆی و بنەماڵەی خۆی بە تۆ کە لە سپادا نوێنەری «شا»ی و بە جـەنابی ئوسـتاندار کـە نوێنەری وەزارەتی نێوخۆیە ڕابگەیەنێ و شێوازی ڕابردووی ڕەچاو بکا.

کاتێک جەدەلەکە بوو بە ئـی مـن و ئاغـای پزیشـکپوور، ئاغـای ئوسـتاندار وەدەنگ هات و کوتی: ئاغای نووری دەی ئەگەر ئەوەی دەیڵێی وایە، با ئاغایـانی

موهتەدی بڕیاری وەفاداری خۆیان سەبارەت بە ڕژێمی «شا»یـەتی وەدەرخـەن و بینووسن، ئەودەم ئێمەی بەرپرسانی ناوچە قسەیەکمان نامێنێ.

گوتم جەناب ئاغای ئوستاندار، لێرەدا دواییت بە هەموو باسێکی نالەبار هێنا. بۆ نەهار جەنابت و باقی ئاغایان میوانی منن و دێنە ماڵی مـن. تەلـەفۆن دەکـەم قاسمئاغای موهتەدیش بێتە وێ و مەسەلەی لەوێ حەل دەکەین. ئاغای ئوستاندار قەبووڵی کرد و هەستاین هاتینەدەرێ. قاسمئاغاش دەهات کە ئاغایان بانگهێشـت بکا بۆ ماڵە خۆی؛ ئوستاندار کوتی: قاسمئاغا ئەتۆش لـە ماڵـە نوێنـەری خـۆت میوانی. (دەبێ ئەوەش ڕابگەیەنم کە باس و جـەدەلی مـن و مقامـات زۆر لـەوەی گوترا زیاتر بوو بەڵام کورتم کردەوە هەتا گەیشتووینە ئەو جێیەی کە تێیداین.)

لە ڕێیە بەسەرهاتەکانم بۆ «قاسمئاغا» شـیکـردەوە کـە قسـەمان لەسـەر چـی براوەتەوە. قاسم ئاغا زۆری پێ باش و ڕازی بوو. هاتینە ماڵێ و دانیشتین و قاسمئاغا لەگەڵ ئوستاندار و سەرهەنگ لە بارەی پێشینەی بنەماڵەی خۆی کە بە درێژایی زەمان خزمەتیان بە ئاو و خاکی نیشتمان کردووە و بە نیزامی سەلتەنەتی وەفادار بوون، زۆر دوا. لەپاشان کوتی: لەو هەلومەرجەشدا کە ناوچە تێیدا دەگیردایە، جـارێکی دیکـە بنەماڵەی «موهتەدی» وەفاداری خۆیان بە نیزامی سەلتەنەتی دەردەبڕن. ئوسـتاندار و باقی مقامات بەسپاسەوە داوای هاوکارییان لێکرد کە لەم گێژاوەدا ئارامی و هێمنی لـە شارەکەیاندا وەدی بێنن و پێشینەی ڕووناکی خۆیان جارێکی دیکە بژێننەوە. جەماوەر کە بۆ بـەرێکـردن و ناشـتنی جـەنازەکان چووبـوون، زۆر بـە ئـارامی و بێـدەنگی گەڕابوونەوە نێو شار و بڵاوەیان کردبوو.پاش نەهار، ئاغای ئوستاندار و هاوڕێیـانی بەتێکڕا چووینە نەخۆشخانە بۆ سەردانی بریندارەکان و تا ڕادەیەک بۆکان ئارام ببۆوە. لێپرسراوان و کارگێڕان هەرکام گەڕانەوە شوێنی خۆیـان و جـەماوەر بـڵاوەی کـرد و هەرکەس وەشوێن کاری خۆی کەوت.

ڕۆژی دوایی ئەمنیش بە دڵپڕی و پەرۆشییەوە چوومەوە تاران و لە مەجلیس بۆ وتاری پێش دەستوور ناونووسیم کرد. لە نۆبەی وتاری خۆمدا بەسەرهاتی بۆکانم وەک هەبوو شیکردەوە و داوای سزای تیرئەنـدازەکانم لـە سـەرۆکوەزیـر کـرد. بەداخـەوە دەقـی وتارەکـەم لـە دەسـتدا نیـە هـەتا بـۆ ئاگـاداری خوێنـەران بینووسمەوە.

نوێنەرێکی کە چوار ساڵ پیادە دەچووە مەجلیس و پیادە دەگەڕاوە

ئەمن نـاتوانم ڕووداو و هەڵـکەوتەکانی دەورانی نوێنـەری خـۆم هـەنگاو بـە هەنگاو بنووسمەوە. نیزیکەی چوار ساڵ پیادە دەچوومە مـەجلیس و دەگەڕامـەوە مەیدانی «ژالە» بۆ ماڵە خۆم. جا ئەو هەنگاو بـە هـەنگاوی پـڕ لــە ڕووداوم بـۆ ناگوێزرێتەوە نێو دەفتەری بیرەوەرییەکەم. بەتایبەت ئەوەی لە ساڵی ١٣٥٧ هەتا سەرنخوونی ڕژێمی شایەتی ڕووی داوە، ئەگەر بیر و زەینم یاریم بکەن، ئـەوەی جێگەی سەرنجە، حەز و ناحەزی کارەکان و کەسان وەبیر دێنمەوە و دەیخەمـەوە زەینی بەرەی داهاتوو و عیبرەتی نەسلی حازر.

ڕووداوی خۆپێشاندانی مەیدانی «ژالە» لە تاران

لە دوای ڕووداوی خۆپێشاندانی مەیدانی «ژالە» کـە کێشـابوویە خوێنـڕێژی و کوشتارێکی زۆر وەک خۆپێشاندەران دەیانگوت، شوێنەوارێکی تونـدی لــە سـەر بیروڕای گشتی دانا و ئاسەوارێکی خراپی لە نێـو دەسـتەی موافیـق و موخـالیف وەدیهێنا کە بوو بە هۆی لاچـوونی دەوڵـەتی ئاغـای «جەمشـیدی ئامووزگـار» و هاتنە سەرکاری دەوڵەتی ئاغای «شەریفئیمـامی» بـە نـاوی دەوڵـەتی «ئاشـتی میللی». لــە ڕۆژێـکدا کـە ئاغـای شەریفئیمـامی هاتـە مـەجلیس کـە دەنگـی باوەڕپێکراوی (ڕەئی ئیعتماد) وەرگرێ، هێندێک لە نوێنەرەکان کە وەک کەڵەبابی بێوەخت دەیانخوێند، لە حاڵێکی وادا کە مەملەکەت بـە تـەکانی بوومەلــەرزەی «شۆڕش» هەڵشێلدرابوو و وڵات نیازی بە ڕێنوێنی و ئامۆژگاری و ئارامی هەبوو، چەنـد کەسـێک لــە نوێنـەرە وەخـتنەناسـەکان، بۆخۆیـان دەسـتەچیلەی ئاورهەڵاییسێنی مەعرەکە بوون، ئەویش لە پشت کورسـی خەتابـەی مەجلیسـی شووڕای میللی؟! ئاغای شەریفئیمامی هاتە پشت «تریبۆن»ی مەجلیس و بە نـاوی دەوڵــەتی «ئاشــتی میللــی» خــۆی ناســاند و داوای «دەنــگ»ی کــرد و کــوتی: «نیشانەکانی دەوڵەتی من ئەوە دەبێ، دووبەرەکی نـەمێنێ و ئاشـتی لــە نێـوان میللەت و دەوڵەت پێکبێنم و ئەوەی مەسڵـەحەتی ئێمـە و جـەماوەر بـێ، پێـیدا بڕۆین.» ئاغای پزیشکپوور لە سـەر کورسـییەکەی خـۆیڕا نەڕرانـدی و کـوتی:

«میللەت ئەتۆی نـاوێ، ئـەتۆ بـە دەسـتی خوێناوییـەوە هاتوویـە مـەجلیس.»
مەجلیس بەو قسە تێکهاڵا و غەوغا پەیدا بوو. زۆرێک لە نوێنەرەکان هەستان بچن لێیدەن، هەرای نوێنەران و دەنگی زەنگی سـەرۆکی مـەجلیس کـردی بـە هـەرا و هەلّلایەکی وا توند کە کەس لە کەس حاڵی نـەدەبوو. بـۆ چەنـد دەقیقـە زەنگـی بێبڕانەوەی ڕەئیس، غەوغای بێدەنگ کرد. دوای ماوەیەک بێدەنگی درێـژەی بـە کاری خۆی دا و ئاغای «شەریفئیمامی» دوای تـەواوبوونی وتارەکـەی بـە نـاوی سەرۆکوەزیری دەوڵەتی ئاشتی میللی داوای دەنگی کـرد و زۆربـەی نوێنـەرەکان دەنگیان دایە. لە دەنگـداندا ئاغـای «پزیشـکپوور» و سـێ کـەس لـە هاوکـارانی هەڵاتنەدەرێ. ئەوەیە کە چارەڕەشی لە ئەستۆی نەتەوەیەک هـاڵا، زاناکانیشـی دەبنە پارسەنگی ئەو نەگبەتی و چارەڕەشییە.
چو تیره شود مرد را روزگارکند انچه را کش نباید به کار
جا سەیر لەوەدایە دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران، ئاغای پزیشکپوور هەڵات بـۆ دەرەوە و دوای تۆبـە و نەدامـەت ڕێگایـان دا بێتـەوە ئێـران. ئاغـای «بەنیئەحمەد»یشیان گرت و زیندانییان کرد و لە پـاش پـەتپـەتێن و زەجرێکـی زۆر، ئازادیان کرد و بەڕەڵلا بوو. چرا عاقل کند کاری که باز آرد پشیمانی؟
بنكەی ژین
www.zhinn.org
هەتا بـەرەو ڕۆژی ٢٢ی بەهمـەن دەڕۆیـن، ڕۆژبـەڕۆژ وەزع شـێواوتر و وڵات پەرێشانتر دەبێ. کاری دەوڵەت لە پێشگیری و بەند و بەست ترازابوو. ڕۆژنامەکان بـۆ هەواڵـی داغ و دڵسـووتێن دەسـکەوتیان زۆر بـوو. دەوڵـەت و میللـەت تێکنەدەگەیشتن و داوا و ویستیان یەکتری نەدەگرتەوە. ڕاگەیەندراوی ئاخوندەکان بازاڕشێوێنتر بوو و دەیانگوت: «مرغ یک پا دارد»! دەوڵەتی ئاشـتی میللـیش چـی پێنەکرا و کاتێک دیتی لەگەڵی ئاشت نابنەوە، بۆی دەرچوو.

دەوڵەتی «تیمسار ئەزهاری» هاتە بەر مەیدان

دەوڵەتی «تیمسار ئەزهاری» هاتە بەر مەیـدان و لـە پـێش هـەموو کارێـکدا حکوومەتی نیزامی لە چەند شاران ڕاگەیاند. کار خراپتر بوو، هـەرا داغتـر بـوو. شەوانە لە سەربانان دەنگی «ئەڵلاهوئەکبەر» گوێچکەی زەمانـەی کـەڕ دەکـرد.

تیمساری سەرۆکوەزیر لای وابوو هەمووی نەوارن و پڕکراونەوە و لــە ســەربانان دایاننـاون کە هەتا ڕۆژ بێدەنگ نابن. درۆ و ڕاستی، فێڵ و تەڵەکە و بوختان هێندە زۆر بەربڵاو بوو، هەموو کەس و هەموو جێیــەکی دەگرتــەوە. دەیــانگوت ئــەوەی بێتەرەفە، بێشەرەفە. بەڵان بێتەرەف زۆر بوون و لە ترسـی شـەپۆلی ڕۆژگـار ماتەیان هەڵگرتبوو و وەک کەروێشکی بازرە لە خوزە خزابوون.

تیمساریش هیچی پێنەکرا، نە ئاور کووژاوە، نە ئاشـی ئاشـووب لــە گــەڕان کەوت، نە نەوارەکان لە سەربانان بێدەنگ بوون.

(امام می‌فرماید: شاه باید برود.) (ئیمام دەفەرمێ: شا دەبێ بڕوا.)

دیــارە شــا دەبــێ بــڕوا، کارەکــان تــەواو بــوون، ئیمــام لــە «کوێـت»ەوە هەڵیانفڕاندووە و لە بن داری «نۆف لۆ شاتۆ»ی فەرانسە جێـی بـۆ چـاک کـراوە. ڕادیۆکانی «بی.بی.سی»، ئەمریکا، فەرانسە و ئاڵمان خەبەری ڕۆژانەی ئیمــام و وتووێژەکانی بڵاو دەکەنەوە. پردی هەوایی لە بەینی «نۆف لــۆ شــاتۆ» و تــاران هەڵدەبەســترێ و پــەیکی خۆشـخەبەری ڕادیۆکـانی ئورووپـا فاتیحـای ڕژێمـی «شا»یەتی لە ئێران‌دا دەخوێنن. دیارە دەبێ (شاه برود!) «تیمسار ئەزهاریش» بــە کەڕوفەڕی نیزامی خۆیەوە، بواری پەڕینەوەی لــە تۆفـانی بزووتنــەوەی ژوور و شەپۆلی سیاسەتی دەرەوەی وەگیر نەکەوت و بە باریکەڕێی ئورووپادا تێی‌تەقانـد و پاشەرۆکی خۆی لە سەرۆکوەزیری ڕاگەیاند.

شا پێش ڕۆیشتنی خۆی یەکێک لە سێ تفەنگدارانی ناسراو (دوکتـور کـەریمی سەنجابی، داریووشی فرووهەر، شاپووری بــەختیار) یــەکیانی کــە «شــاپووری بەختیار» بوو کردی بە سەرۆکوەزیر و ڕەوانەی مەجلیسی کرد و پێی‌گـوت: هــەتا ئەتۆ دەنگی باوەڕپێکراوی وەرنەگری ئەمن ناڕۆم. ئاغـای بــەختیار بــە ورەیــەکی پتەو و لەخۆڕادیوانە بۆ ناساندنی خۆی و وەرگرتنی دەنگی باوەڕپێکراوی، هاتــە مەجلیس و دوای ناساندنی خۆی و بەرنامەی کاری دەوڵەتەکەی، زۆر بەرزەفڕانــە داوای دەنگــی پشــتیوانی کــرد و بەشــی زۆری نوێنــەرەکان، دەنگیــان دایــە و وەزیرەکانیشی بە تەواوی قبووڵ کران.

شا کاتێک لە دەنگی پشتیوانی مەجلیس خاترجەم بوو، چوو بۆ فڕۆکەخانــەی «مێهراباد» و دوای ڕشتنی دوو دەنک فرمێسکی گەش، یەکیان بۆ ئێـران و یــەکیان

www.zheen.org

بۆ دانیشتووانی، بەرەو دیاری نادیار هێندە فڕی تا لە چاوان ون بوو. ئەوجار بزانین ئاغای شاپووری بەختیار هەتا کوێ دەڕوا و مانگی ڕەمەزان نیوەچڵ دەکا. لە چاردەی مانگیدا «خەلقولڵا» و جەماوەر بەعام دەبینن چەند چڵەمووی ئیمام لە نێوەڕاستی مانگیدایە؟!

شا و شووڕای سەلتەنەتی

شا پێش ڕۆیشتنی خۆی، شووڕای سەلتەنەتی کە بریتی بوون لە ٧کەسی ساماندار: سەید جەلالەددینی تارانی، ڕەییسی شووڕای سەلتەنەتی. ڕەئیسی مەجلیسی شووڕای میللی، جێگری ڕەییسی شووڕای سەلتەنەتی و ٥ کەسی دیکە لە ئەرتەشی و سیناتۆر و پیاوماقووڵانی ئەم شووڕایە هەتا ڕۆژێکی ئاغای سەید جەلالەددینی تارانی چوو بۆ فەرانسە و لە خزمەتی ئیمامدا تەریکی خۆی لەم شووڕایە دەربڕی! هیچ کارێکی لە دەستی نەهات و نەیکرد. لەو ماوەیەدا کە ئاغای شاپووری بەختیار بوو بە سەرۆکوەزیر، ئێران بەتەواوی شڵەقابوو. وەک جۆلانە ڕادەژا، خۆپێشاندان، دروشم دان، کۆبوونەوەی بێپسانەوە و... دنیا چاوەڕوانی دوا هەناسەی مەدەنییەتی چەندهەزار ساڵەی ئێران بوو کە دەبوو بە بەدرەقەی ئاغای بەختیار، گیان بە دەستەوە بدا و ژیانی لەمێژینەی خۆی بە خاکی فەرامۆشی بسپێرێ.

www.zheen.org

هەر لەو سەردەمەدا کە ئێرانی ئاریایی لە گیانەڵڵادا بوو، نوێنەرانی دوو مەجلیسی «سەنا» و «شووڕا» دیدارێکمان لەگەڵ ئاغای سەرۆکوەزیر پێکهێنا و داوامان لێکرد کە ئاغای بەختیار سەفەرێک بۆ فەرانسە بکا و ئاغای خومەینی بدوێنێ بۆ ئەوەی مەملەکەت لەوە زیاتر تووشی دووبەرەکی نەبن. قەتڵ و کوشتاری نێوخۆیی نەیەتە پێشێ و تەشریفی بێتەوە ئێران و دەستووری ئارامبوونەوەی گشتی بدا و هەر چۆنێکی بۆخۆی پێی باش بوو، ڕێوشوێنی داهاتووی وڵات دامەزرێنێ. «شا»یە ڕۆیشتووە و کەسێک نەماوە سەرپێچی لە فەرمایشی بکا و ئێمە نوێنەرانی دوو مەجلیس بۆ ئارامی و ئاسایشی مەملەکەت هاتووینە سەر ئەو بیر و بڕوایە کە ئەتۆ ئەم ڕاسپاردە بەڕێوەبەری.

هەر لەو سەردەمەشدا بوو کە سەید جەلالەددینی تارانی چووبووە لای ئیمام و

ئەویش گوتبووی هەتا خۆی تەریک نەکا لە شوورای سەلتەنەتی، ئەمن وەریناگرم. ئەویش دیارە سپاردەکەی هەتا ئەوێ بوو و تەریکی خۆی پێشکەش بە ئیمام کردبوو. دەڵێن لە پێش ئەویشدا ئاغای «دۆگلاس» قازی بەناوبانگی ئەمریکی چووبووە فەرانسە ئیمام بدوێنێ. ئیمام فەرمووبووی هەتا لە کاری خۆی، خۆی تەریک نەکا، نایدوێنم؟! ئەویش دیارە کارەکەی خۆی پێ گرینگتر بووە و پاشەوپاش کشابۆوە بۆ «یەنگی دنیا»ی خۆی.

نوێنەرەکانی دوو مەجلیس ئەو نیگەرانییەمان هەبوو کە بە ئاغای بەختیاریش هەر ئەوە بڵێ کە دەیڵێ. بەڵان ڕۆچوو دەس بە هەموو پووشوپەڵاشێک دەگرێ و مەملەکەت لە حاڵی نوقمبوون و ڕۆچووندابوو. کاری هێندێک لە «عیبادوڵلا» هێندەی پێچ و خەم هەیە، دزی و ئاشکرای وەکک کاری خوایە و کەسی تێناگا. لەو کات و سەردەمەدا کە شا دەبوو بڕوا، کوتیان شا گوتوویە: چۆن «هایزێر»ی ئەمریکی سێ مانگە هاتۆتە ئێران و ئەمن نەمزانیوە؟! (ئەم قسەیە لە مەجلیسدا باس کرا.) جا نازانم شا هێندە گێل بووە، یان «هایزێر» هێندە زۆرزان؟! مەسەلەی کوردەیە کە دەڵێ: «شوێن شوێنی کەرێ، چنگ چنگی هەیاسێ، پیاو سەری لەو کارەی دەماسێ.» با کارمان بە سیاسەتەوە نەبێ.

ناکامی بەرنامەی دیداری بەختیار و ئیمام خومەینی

دوو ڕۆژ دوایە، ئاغای سەرۆکوەزیر داوای دیداری نوێنەرانی سەنا و شوورای کردبوو کە بچنە کاخی سەرۆکوەزیر. کاتێک نوێنەران چووینە لای، سەرۆکوەزیر، کابینەی دەوڵەتیش هەموویان لەوێ بوون. دوای دامەزران و دانیشتن ئاغای بەختیار کوتی: «ئاغایان، نوێنەرانی بەڕێز، ئەمن بە پێشنیاری ئێوەی ڕێزدار دەمهەویست بچمە فەرانسە بۆ دیداری ئاغای خومەینی و ویستی نوێنەرانی سەنا و شوورای پێ ڕاگەیەنم. فرۆکەشم ئامادە کردبوو کە بچم. بەڵان لە پێشدا بە تەلەفۆن لەگەڵ ئیمام دوام. دەزانن ئیمام لە وڵامی مندا چی فەرموو؟ کوتی: هەتا خۆت لە سەرۆکوەزیری تەریک نەکەی نامهەوێ بێیە لام یان بمبینی. وەک بە جەلالەددینی تارانی و دۆگلاسی ئەمریکیشی گوتبوو بە منیشی هەر ئەوە ڕاگەیاند.» لە دوایە پێکەنی و کوتی «ئەوە گۆوارێکی فەرانسە لەو بارەوە نوکتێکی

بەتامی نووسیوە کە ئەمن بە فارسی بۆتان دەخوێنمەوە. ئەویش ئەوەیە، دەنووسێ: خوای گەورە جوبرەئیلی ناردە خزمەت ئیمام خومەینی. ئەویش هات و بە پێشخزمەتی ئیمامی گوت: عەرزی ئیمام بکە جوبرەئیل هاتووە و خوا ناردوویە و کاری پێتە. پێشخزمەت هاتەوە لای و کوتی ئیمام دەفەرمێ: هەتا خۆی تەریک نەکا لەو کارەی کە دەیکا، نامهەوێ ببینم؟!» جەماوەر زۆر پێکەنین. لە پاشان ئاغای بەختیار کوتی: «ئاغایان، نوێنەرانی سەنا و شوورا، ئەمن حازر نیم خۆم بەرکەنار بکەم و تا دوایین هەناسەم ڕادەوەستم و پایەداری دەکەم.» ئاغای بەختیار ڕاستی گوت، تەریک نەبوو، بەڵان تا ئاخرین ڕۆژەکانی دوایین هەناسەیدا بە یاری بازەرگان لە بازەرگانەوە بۆی دەرچوو کە دەرچوو.

ئیمام هاتەوە

ئیمام هاتەوە و زۆرکەسی دیکەش بە دوای هاتنەوەی ئیمامدا هاتنەوە بۆ شارە شیرین و خاوەن مێژووەکەی ئێمەش یانی «مەهاباد». «مامە غەنی هاتەوە، یاخوا بەخێر بێتەوە!».

لە ڕۆژی ٢٢ی ڕێبەندانی ١٣٥٧، شۆڕشی گەلانی ئێران بە ڕێبەری ئیمام خومەینی سەرکەوت. تەرازووی خێر و شەڕ داندرا. نامەی کردەوەی چاک و خراپان هاتە گۆڕێ و دەرگای بەهەشت و جەهەننەم کرایەوە. بەپێی نامەی کردار ئومەتیان هێنا پێی حەق و حیساب. چاکەکان بە دەرکی دەوڵەتدا چوونە بەهەشتی ناز و نیعمەت و بەدحیسابەکان بە باریکەڕێی پردی سەرەنگرێدا بەرەو دیاری نادیار وەڕێخستران و بەڕێکران.

ئەمن کە لە ڕیزی ساڵحانوتاڵحان و لە بژاردەی تێشکاو و تێکشاواندا نەبووم، خۆم لە مەیدانی حیسابی بەدحیسابان بوارد و دوای چەند ڕۆژان گەڕامەوە هەرێمی خۆم و نێو ئەو خەڵکەی ئەمنیان هەڵبژاردبوو. لە بۆکان و لە گوندی «عەنبار» نیشتەجێ بوومەوە و هاتمەوە سەر پەتوسینگی خۆم.

چون کاروباری دەوڵەتی تازەپێداکەوتوو بە دەست پێداکەوتووانەوە بوو، هەر شار و شارۆچکەیەک حکوومەتێکی سەربەخۆی پێکهێنابوو و کەس خەتی کەسی نەدەخوێندەوە. دەوڵەت هێشتا نەیتوانیبوو لە مەڵبەندی کوردنشین دەسەڵات

بنکەی ژین www.zheen.org

پەیدا بکا و چیمکی داکوتێ. کەسانی چەکدار لە بۆکان بە ناوی «حیزبی دێموکرات» و «کۆمەڵە» و «خەبات» و «موجاهیدین» و «راه کارگر»، لە تورک و فارس و لوڕ و کورد، هەرکام بە ئاهەنگی تایبەتی خۆیانەوە دەژیان و دەبزووتن. ئەوانەی بە ئاواتی کورد و کوردستانەوە بزووتنەوەی نەتەوەیی‌یان کردبووە ئارمانی خۆیان، بریتی بوون لە «حیزبی دێموکرات» و «کۆمەڵە» و «خەبات». ئەوانیش بەداخەوە لەباتی یەکگرتوویی و پاڵوێکدان، کەوتبوونە کێبەرکێ و قینەبەری لە دەوری یەکتر. لەو ماوەیەدا کە حکوومەتی تازە پێداکەوتوو مەودای حوزووری لە مەڵبەندی کوردەواری‌دا نەبوو، لایەنەکانی سیاسی کەوتبوونە کەڵەوەکێشی و ڕقەبەری لەگەڵ یەکتر و ئەوەی نەتەوی دەبوو لەگەڵیان بکا، خۆبەخۆ دەیانکرد، سەرێک بوون و هەزار سەودا.

مەلا و مامۆستا ئایینییەکانمان چی؟

بەداخەوە مامۆستا و ڕێبەرە ئایینییەکانیشمان لەباتی یەکگرتن و یەکباوەڕێ، ملیان لەبەر ملی یەک نابوو. لە شارەکانی سنە و سەقز و بانە و بۆکان و مەهاباد و شنۆ، مامۆستایان خۆیان ببوونە هۆی ناتەبایی و دووبەرەکی خۆیان و نەتەوەکەیان. بەپێچەوانە، ئاخوندەکانی شیعە لە نێو خۆیاندا و بۆ مەسڵەحەتی کاری خۆیان و تەبەعەی خۆیان لە دەوری یەکی وەک خۆیان کۆ بوونەوە. پلە و پایەی ڕێبەری و ئیمامەت و قوتبی مەداریان دایە و ئەو ڕێکوپێکییە بوو کە توانیان شای ئێران هەڵدێرن و حکوومەتێکی جمهووری ئیسلامی پێکبێنن. ڕۆژێک کە ئیمام بۆ ناودێری حکوومەتەکەی کوتی: (جمهووری ئیسلامی، نە وشەیەک زیاتر و نە وشەیەک کەمتر!) تەواوی ئاخوند و حوجەتولئیسلام و ئایەتوڵلاکان تێکڕا کوتیان: «سمعنا و اطعنا یا امام!» بەڵان مەلاکانی ئێمە قۆڵقۆڵ و تیپتیپ بوون، ئەوەی یەکیان دەیگوت ئەوانی دیکە ڕەدیان دەکردەوە. گەورەترین عالمەکانمان یان لە هەڵەبوونی خۆیاندا تێداچوون، یان ئاوارەی دەرەوە و دوورەوڵاتان بوون. دوای ساڵێک لە کوردستاندا نە بۆخۆیان مان، نە تۆرەمە و حیزبەکانمان. لێرەدا نامهەوێ گێرەشێوێنی مەزەبی و نەتەوەیی ناودێر بکەم، چون هەر بۆخۆمان بووین و لە خۆمان بووین.

«نووری» و «دادگای ئینقلابی ئیسلامی» له مه‌هاباد

له هاوینی ساڵی ١٣٥٨ له بۆکان بووم. بێ ده‌نگوباس، ناحه‌زیم زۆر ده‌دی و پیشم ده‌خوارده‌وه و قرِوقپ ده‌رکی بێده‌نگیم له خۆم پێوه‌دابوو. هێندێک له بێچووه قینله‌به‌ره‌کان که لای خۆ ئه‌ندامی حیزبی دێموکرات یان کۆمه‌ڵه بوون و بۆ رزگاری گه‌ل و کۆمه‌ڵ چه‌کیان له شان کردبوو، قین و تووره‌یی ده‌ورانی تێکچوونی« رژێمی ئه‌رباب و رعێتییان» له باره‌ی ئه‌منی نه‌ته‌وه‌په‌رست له دڵدا راگرتبوو و له ترسی خه‌ڵکی دێهات که وه‌ک بوت ئه‌منیان ده‌پاراست، نه‌یانده‌وێرا راسته‌وخۆ پشم و غاری خۆیان ده‌ربرن و بۆخۆشم لێیان‌درِدۆنگ بووم. جه‌وان بوون و بێئه‌زموون. نامه‌یه‌کم بۆ مام «هێمن» نووسی که ئه‌ویش هێنده نه‌بوو له ئێراقرا هاتبۆوه مه‌هاباد. ئه‌و له ئێراقرا گه‌رابۆوه نیشتمانه‌که‌ی و ئه‌منیش له تارانرا. به‌شی ئێمه‌ی نه‌ته‌وه‌خواز له‌مێژه وایه، که یه‌کێک له هه‌رێمدا ساغ ده‌مێنێ و ئه‌وی دیکه یاساغ ده‌بێ. هه‌موو به‌و ده‌رده‌وه گیرۆده بووین. «هه‌ژار»، «هێمن»، «ئاوات»، «هێدی»، «عه‌تری گۆلانی» و «سه‌عید ناکام» (عه‌بدوڵلای مسته‌وفی)، به نۆبه ساغ و یاساغ ده‌بووین.

بۆ مام «هێمن»م نووسی: مامه‌گیان، وڵاته‌که‌مان چه‌قوته‌فه‌که‌ی تونده، زیاتر قینه‌به‌ری و کۆنه‌حیساب له ئارادایه، که‌س که‌س ناناسێته‌وه. حیسابی رۆژ له کاردایه و کاریان به رابردوو نه‌ماوه. ئه‌تۆ له‌و هه‌لومه‌رجه‌دا ئاگات له کۆنه هاورێیان و تازه‌لێقه‌وماوان بێ. جوابێکی بۆ نووسیبوومه‌وه که ئێستاش ماومه، نووسیبووی: «کاک نووری جارێ ئاگات له خۆت بێ، له‌م ته‌فوچه‌قه‌دا بزانین چمان له‌گه‌ڵ تازه‌پێداکه‌وتووان پێده‌کرێ.» که که‌وڵ و پێستیان له عه‌رزی دام، به‌داخه‌وه مام «هێمن» فریانه‌که‌وت قه‌باڵه‌م بخوێنێته‌وه.

لاوانی ناشی و نه‌ته‌وه‌ی بێئه‌زموون گرتیانم و دایانم به نه‌ته‌وی

ئێواره‌یه‌ک ئه‌و تیپه ناشی و سه‌ربه‌خۆیانه، به چه‌کدارێکی زۆره‌وه له بۆکانرا، ده‌وری ماڵه‌که‌یان دام و وه‌ک تاوانبار و خه‌تاکارێکی له‌مێژینه‌ی کوردستانیان وه‌گیرهێنابێ، به ئێسکۆرتی چه‌ند جیب و ماشێن و ده‌یان پێشمه‌رگه‌ی حیزبی دێموکرات، لای رۆژئاوا سواریان کردم و بردیانم بۆ مه‌هاباد.

کچێکی گەورەم بە دیتنی ئەو دیمەنە وەعەرزیکەوت و بێهۆش بوو. چون لەو سەردەمەدا هەر کەسیان گرتبا و تەحویلی دادگای ئینقلابیان دابا، کاری دەکەوتە دەست «کرام‌الکاتبین». بەو حاڵەی و لەو حاڵەی‌دا بردیانم بۆ شاری مەهاباد. شارێکی کە جووڵانەوەی هەست و بیری دەورانی کۆمەڵەی (ژ.ک)م بوو. شاری پێشەوای نەمر و شەهیدەکانی تر. شاری بزوێنەری بیر و باوەڕی «هەژار» و «هێمن» و «ئاوات» و «هێدی» و «عەتری گۆڵانی» و سەدان لاوی دیکەی گیانباز لە ڕێی نیشتمان‌دا. ئەوە لە دوای ۳۲ ساڵ شەهادەتی پێشەوای مەزن، یەکێک لە شاگردانی مەکتەبی پێشەوا، بە ناوی تاغووتی یان «مفسد فـي ا لأرض» یان «محارب با خدا و رسول» لە شاری مەهاباد وەک حەواریوونێکی بەرنە پێی تۆڵە، خۆم بە سەربڵیند دەزانم کە لە شاری پێشەوای شەهید، شانازی شەهادەتم بە نەسیب بێ. بێخود نەبوو کە ئەم خەیاڵاتە ڕووی تێکردبووم. هەتا ئەو ڕۆژە ۱۵کەس لە نوێنەرانی مەجلیس ئیعدام کرابوون و نیزیک ۳۰کەسیش هەڵاتبوون بۆ دەرێ و زۆری دیکەشیان گیرابوون. بەڵان ئەمن دەمهەویست لە نێو کۆمەڵ و نیشتمانی خۆم‌دا بمرم یان بژیم.

لەم بیرەوەرییەدابووم، ماشێنی پشتەوەی چەکدارەکان وە ماشێنی ئێمە کەوت و نیشانی ڕاوەستانی دا. ڕانەندەی ماشێنەکەی ئێمە ڕایگرت. لە ماشێنی پێشەوە چەکدارێک دابەزی و هات بەو پێشمەرگەی پەنا دەستمی گوت: ئەتۆ دابەزە بچووە جێگاکەی من سواربە، ئەمن لە لای ئاغای نووری سوار دەبم. وا دیاربوو ئەو فەرماندەری دەستەکە بوو. لە لام دانیشت و ئەحواڵپرسی کرد و کوتی: نامناسی؟ تاریک بوو، کوتم: برام هیچکامتان ناناسم. ناشزانم ئێوە کام گرووهن، کۆمەڵەن، دێموکراتن یان خەباتن، یان پێشمەرگەی موسوڵمانن؟ پێشمەرگەی موسوڵمان ناسناوی ئەو کەسانە بوو کە تفەنگیان بۆ خزمەت بە حکوومەت لە شان کردبوو. ئەوەش ناسناوێکی تازە بوو کە یەکێک لە مەلایانی تەرازئەوەڵی کورد لە شاری سنە دای بەو چەکدارانە کە لە خزمەتی جمهووری ئیسلامی‌دا بوون، کە بەداخەوە ئەو عالمە زانایە، لە ڕێی ئارمانی میللی و ئیسلامی خۆی‌دا، هەتا ئاخرین هەناسەی ژیانی لە زیندانی جمهووری ئیسلامی‌دا بوو. زۆرێک لەو عالمانەی هەرێم یان ئیعدام کران، یان تەریکەنیشتمان بوون.

ئەو پێشمەرگەیە کوتی: ئەمن عیسازادەم، ئەندامی حیزبی دێموکراتم. ئاغای نووری ئەوەش بزانە کە من خۆم بە ئەمەگداری تۆ دەزانم. ئەمن لە ڕژێمی پێشوودا لە بەشی هونەری «ئامووزش و پەروەریش»دا کارم دەکرد. یەکێک لە ترکەکان دەیهەویست جێگۆڕکێم پێبکا. تۆ کە نوێنەری بۆکان بووی، هاوارم بۆ هێنای، لەگەڵ من هاتییە مەهاباد و ئەمنت لە جێگای خۆم هێشتەوە. ئەمن هەتا ڕووخانی ڕژێم لە ئیدارەی ناوبراودا مابوومەوە و پاش ڕووخانی ڕژێم، تفەنگم هەڵگرت و بوومە پێشمەرگە و ئەندامی حیزبی دێموکرات. زۆربەی ئەندامانی حیزبی دێموکرات ڕازی بە گرتنی تۆ نەبوون، بەڵان کرا. ئەمن بۆیە هاتمە لای تۆ، دەمهەوێ ئەمشەو بتبەمە ناوەندی حیزبی دێموکرات و لەوێش لەگەڵ سەرانی حیزب بە تەلەفۆن بدوێم بزانم چم بۆ دەکرێ. ئەمن پێناوداری چاکەی تۆم.»

گوتم: «جەوان، ئەمن لەگەڵ خوالێخۆشبوو ئاغای عیسازادەی بابت زۆر ئاشنا بووم. کە تۆ کوڕی ئەوی شانازیت پێدەکەم. ئەمنیش ئەگەر لە نیشتمانی خۆم دڕدۆنگ بام، ڕێگای ڕۆیشتنم هەبوو، دەمهەوێ هەتا مردن لە باوەشی کۆمەڵ و نیشتمانی خۆمدابم.» عیسازادە ڕووی کردە ئەو سێ پێشمەرگەی کە لە پشتەوە دانیشتبوون کوتی: «ئەوکاتە ئاغای نووری کورد و نیشتمانپەرست بوو، ئێمە گەزەگەزەمان نەدەزانی. هەر کوردێکی حەساوە نەبوو لە دەورەی هەڵوەشانی ڕژێمی ئەرباب و ڕعێتی ڕێنوێنی ئازادی کەشاوەرزان و دێهاتییەکان بوو لە چنگ ستەمی شێوازی فێئۆدالیسمی.» دوو کەس لەو پێشمەرگانە کوڕە دێهاتی بوون کە بزووتنەوە و نەبەزی منیان لەو دەورە دیتبوو و دیار بوو لە گرتنی من ناڕازی بوون، کوتیان: «بەڵێ ئێمە بە ناوی مەردێکی شۆڕشگێڕ لە ڕێی ڕزگاری چینی دێهقان و کەشاوەرز کردمانە نوێنەر و ناردمانە مەجلیس.» ئەو کوڕە دێهاتییانە کە ئێستا چەکی حیزبیان هەڵگرتووە بە چاکی دەزانن هێندێک لە بێچووە فێئۆداڵەکان کە بوونە ئەندامی حیزب، بۆ تۆڵەئەستاندنەوە لە یەکتر بوونە حیزبی و هۆی کێشەکێشی نێوان حیزبی دێموکرات و کۆمەڵە هەر ئەوانن کە دەیانهەوێ تێکرۆبێن. هەتا ئەم وتووێژە کرا، گەیشتینە مەهاباد و لەڕێوە بردیانم بۆ مقەڕی حیزب. بەرپرسانی حیزب لەوێ نەمابوون. هێندێک چەکداری حیزبی لە پێش دەرکە ڕاوەستابوون. دەستەی هاوڕێی من کە ۲۰نەفەرێک دەبوون، هاتنە ژووری

بنکەی ژین www.zheen.org

حیزبەوە. ئاغای عیسازادە شارەزای حاڵوباڵ بوو. چەند دانــە یارەڵماسـی و دوو هێلکەی هێنا و بۆی دانام و کوتی دەزانم برسیتە و شامت نــەخواردووە. بۆخۆشـی تەلەیفوونی لە «مامەغەنی» کرد. بەڵێ هەر ئەو «مامەغەنی»یەی دوای ۲۵ ساڵ گـیران لە ڕێی خۆشەویستی ئەستالین، بەخێر هاتەوە و ڕۆیشتەوە و نەهاتــەوە. عیســازادە بە مامەغەنی گـوت: محەممــەدی نـووری، نوێنــەری خەڵــکی بۆکانمــان گرتــووە و هێناومانە کە بیدەین بە دادگای ئینقلابی ئیسلامی. ئەتۆ دەڵـێی چـی، چـی لێبکــەین؟ دیاربوو مامە جوابی دابۆوە کێ دەستووری داوە، فەرمانەکەی بەڕێوەبەرن. عیســازادە کوتی: بۆخۆم شەوێ دەتبەمە دادگای ئینقلاب و لە لاشـت دەمێنمــەوە تــا بــزانم چــت بەسەردێ. سواری ماشێنیان کردم بۆ مقەڕی دادگا، لە «باشگای ئەفســەران»ی ڕژێمـی پێشوودا. کێشکچی ئێمەی بردە ژوورێ. کە تەماشام کرد، مەئمووری پــەزیرایی مــەلای جیرانی خۆم بوو لە بۆکان. تەختێکی خاوێنی دامێ بۆ نوستن.

سبەینێ بەر لەوەی دادگا دەسبەکار بێ، بە ئاغای عیســازادەم گـوت: دەکـرێ تەلەفوونی مامۆستا شێخ عیززەددینم بۆ بگری؟ کوتی: بەڵێ دەکرێ. تەلــەیفوونی ماڵیم گرت. ئەلۆ ئەلۆ. جوابی داوە بەڵێ، دەنگی مامۆستا بوو، دەنگـی ناسـیم. کوتی: ئەی‌ئەی فلانی ئەوە لە کوێڕا دەدوێی؟ کوتم: مامۆستا لێرەڕا، لە مەهاباد. کوتی: ئەی بۆ نەهاتوویە ماڵی خۆمان؟ کوتم: مامۆستا وەختایــەک لــە مــەهاباد هاتمە لات پێم کوتی، هەرکات دەوڵەت یا خود حیزبەکان پێداویست بوو پرسـیارم لێبکەن، خەبەرم بدەنێ خێرا بۆخۆم دێم. مامۆستا کوتی: دەی جــا چ بــووە، لــە کوێڕا دەدوێی؟ کوتم: مامۆستا لە دادگای ئینقلابی مەهابادڕا. دوێنێ نوێژی شێوان دەســتەیەک لــە برایــانی حیــزب دەوری ماڵــەکەیان دام و وەک تاوانبــار یــان جینایەتکارێک تێکیانەوەپێچام و هێنامیــان و تــەحویلی دادگــای ئینقلابیــان دام. دیارە دەیانهەوێ بە ناوی نوێنەری «تاغووتی»، یان «مفسد في الأرض» ئیعدامم بکەن و چیدی نا.

دیاربوو مامۆستا بەو خەبەرە تێکچووبوو، بە تووڕەیی و دەنگـی نووســاوەوە کوتی: ئاغای نووری، لەسەر ئەو سەرەڕۆیی و کارە ناحەزانەیــە کــە مـن چەنـد ڕۆژێکە بە حکوومەت و ئەو لایەنە سیاسییانەم ڕاگەیاندووە کە هەتا هــەرێم ئــاوا بێسەرەوبەرە بێ، هەر پاسدار و چەکدارێک ئەوەی بۆخۆی پێی‌خۆش بوو بیکــا،

ئەوە ئەمن لە مەیدان چوومە دەرێ. نوێنەرایەتی ئیمام خومەینی لە فەزایەکی وادا، پێشکەش بە خۆی. ئێستاش نارەحەت مەبە. تەلەفوون لە مامۆستا «عەبباسی» ڕەئیسی دادگا دەکەم کە ئەتۆ کێی و بەڕاستی دەستەی چەکدارانی بۆکانی ناحەزترین کارە کردوویانە. کوتم: مامۆستا ویستم لە جەریاندابی، دەنا لێیگەڕێ ئەوەی دوژمنانی نیشتمان دەیانهەوێ، بە دەستی خۆبەخۆیی لەگەڵ یەک پێکیبێنن. ئەگەر من مانەوەم لە خاکی نیشتماندا بە پێویست نەزانیبا، ئێستا یان لە ئامریکا بووم یان لە ئورووپا. مامۆستا بە نارەحەتییەوە کوتی: ئەوەی لە دەستم بێ و بە پێویستی بزانم دەیکەم.

دیاربوو چەکدارەکان (پێشمەرگەکان!) کردەوەی خۆیان بە دادگا ڕاگەیاندبوو. کە هاتن کوتیان: فەرموو بۆ وەتاغی ڕەئیسی دادگا. کە چوومە ژوورێ دیتم مەلایەکی ڕدێنسپی و گەڕاوە بە ناوی مامۆستا «عەبباسی» لە پشت میزی ڕیاسەت دانیشتووە. (دیاربوو دەبێ سەرۆکی هەموو دادگایەکی ئینقلاب، مەلا یا ئاخوند بێ.)

سەلاموعەلەیک و عەلەیکەسسەلام. فەرموو دانیشە.

پرسیار: ناوت چییە؟ وڵام: محەممەدی نووری. پ: شوغڵ؟ و: ئێستا کەشاوەرزم. پ: پێشینە؟ و: نوێنەری ناوچەی بۆکان لە مەجلیسی شووڕای میللی. درێژەم دا و کوتم: مامۆستا ئەتۆ مامۆستایەکی کورد و خۆڵاتی، ئیزنم بدە تەنیا پرسیارێکم هەیە بیکەم و وڵامم بدەوە، لەپاشان چی دەفەرمووی لە خزمەتتدام. ئەویش ئەوەیە: ئەمنیان بە تاوانی چی گرتووە و هێناویانم؟ مامۆستا کوتی: دەڵێن ١ـ ئەتۆ نوێنەری تاغووت بووی. ٢ـ کە هاتوویەوە گوندی «عەنبار» لە مزگەوتێ تاریفی شات کردووە و لە سەروگوێلاکی جمهووری ئیسلامیت داوە.

گوتم: مامۆستا ئەویندار چاو وبرۆی شا نەبووم، ئەمن شیفتەی خزمەتی نەتەوەی خۆم بووم و هەتا ماوم شێوازی نەتەوەویستی لە ژیانی خۆمدا ناکووژێنمەوە و لەو ماوەدا نوێنەرێکی دڵسۆزی وڵاتەکەم بووم. ئەمجار ئەمن پێشینەیەکی پاک و خاوێنم لەگەڵ ڕژێمی شایەتی نەبوو، هۆنراوەی کوردی (یا وەتەن یا مردنم) وێنەیەکی پێشەکیمە لەگەڵ ڕژێمی پاشایەتی و لە بارەی ئەوەیدا کە لە مزگەوتێ دانیشم و تاریفی شایەکی ئاوارە بکەم کە جێیەک شک نابا تێیدا وەحەسێ، ئەویش لە کاتێکدا کە پشم و غەزەبی جمهووری ئیسلامی لەگەڵ

موخالیفان و نەیارانی خۆی لە ڕۆژ ڕووناکترە، دەکرێ بە خراپە لە بارەی بدوێی. ئەوە شتێکی ئاشکرایە، کەسێکی لە مەڵبەندێکدا شیاوی ئەوە بێ بیکەنە نوێنەر، شعووری لێکدانەوەی چلۆنیەتی ئێستا و ڕابردووی هەیە.

مامۆستا عەبباسی زۆر لە سەرەخۆ و بە ئارامی بیستیاری وتەکانم بوو و بە هۆی ناسیاوێکی کە بۆخۆی لەسەر ژیانی ڕابردووی من بووی و ئەو ئەسپاردەی مامۆستا شێخ عیززەددین، دیار بوو لەو پێشهاتە زۆر نارەحەت بوو، کوتی: گوزاریشی درۆی پێشمەرگەکانی بۆکانی لە کار و کردەوەکەیان ناحەزتر و ناشیانەترە. ئەمن لێرەدا بەتەنێ چم پێناکرێ؟ دادستانی دادگا دەتوانێ پێی ڕابگا. ئەتۆ ئێستا دەچیە وەتاغی دادستان، تا بزانین ئەو دەڵێ چی. مامۆستا هەستا و تا دەرکی دادستانی بەڕێی کردم و بە پێشخزمەتەکەی گوت: بیبە ژوورێ.

لەگەڵ کابرا چوومە وەتاغی دادستان. دادستان لاوێکی قیتوقۆز و خەپەتۆڵە بوو. لەدوایە زانیم شۆرەتی «ئارمان»ە و کورەکوردێکی خۆوڵاتییە. دیسان سەلاموعەلەیک و عەلەیکەسسەلام و فەرموو دانیشە و پرسیار و وڵامی دووبارە.

پرسیار: ئاغای نووری گوزاریشیان وا داوە کە لە مزگەوتی دێی خۆتان بە شاخوباڵی ڕژێمی تاغووتیت هەڵگوتووە و سەروسەکوتی جمهووری ئیسلامیت کوتاوە؟ ویستووتە لەو بابەتەوە چ بەرهەمێک وەرگری؟

وڵام: ئاغای دادستان، ئەوەی جەنابت ئاماژەی پێدەکەی، دەبێ وتەی حۆل و دێوانەیەک بێ. لە هەلومەرجی وادا کە دەبینی «کەڵ بە موویەک بەندە»، کەسێکی شیاوی نوێنەری مەڵبەندێکی هەبێ، ئایا هێندە گێژ و وەختنەناس دەبێ؟

پرسیار: ئاغای نووری کاتێک ئەتۆ دەتزانی ڕژێم تاغووتییە و موفسیدی فیلئەرزە، چۆن شعووری ئینسانی ئیزنی دای لە خزمەتی ڕژێمێکی ئاوادا بی کە خودا و پێغەمبەران لێی بێزارن.

وڵام: ئاغای دادستان، ئەو پرسیارە ئەگەر لە جێی خۆیدا بکرێ، دەبێ لە وەزیرەکان و ئەمیرانی سپا و بەڕێوەبەرانی ڕژێم بکرێ نەک لە من. ئەمنێکی بە ناوی نوێنەر لە خزمەت چین و توێژێکیدام کە تۆ ئەوڕۆ پێیاندەڵێی موستەزعەف. ئەمن لە خزمەت نەتەوەیەکدا بووم کە نیازیان بە نوێنەرێکی دڵسۆز و ئاشنا بە دەردان هەبوو. پێسپاردەی من لە خزمەت خەڵکدا بوو نە خزمەتی شا و بە

ســەرفرازی و ڕووســووری ئەســپاردەی ئــەوانم بــەجێ دەهێنــا. بــەڵان جــەنابی دادستان، ئیجازەم بدە ئەمن پرسیارێکم هەیە کە لام وایە دەبێتــە وڵامــی زۆربــەی پرسیارەکانت. ئەویش ئەوەیە: کاتێک بۆخۆت لە قوتابخانەکانی سەرەتایی هەتا دانیشگا بووی، لە دۆعای سبەینان‌دا دەتــانگوت: خــودا، شــا، میهــەن. کاتێــک ڕێورەسمی دوایی‌هــاتنی دانیشــگات بــەجێ دێنــا، بــۆ لــە لیباســی قــەزاوەتدا سوێندتان دەخوارد کە بــە ئــەرکی خۆتــان و نەتــەوە و شــا خەیانــەت نەکــەن و پاسداری «قانوونی ئەساسی» بن. ئەوە پرسیارێکە کە لام وایە جوابی زۆرێــک لــە پرسیارەکانی تۆی تێدابێ. دادستان هات وڵامم بداتەوە، فریا نەکەوت کە هــەرا و هەڵڵا پەیدا بوو.

خۆپێشاندانی جووتیارانی دێهاتی بۆکان لە پێش

دادگای ئینقلابی ئیسلامی مەهاباد

کە هەرا و هەمهەمەی هەزاران کەشاوەرز و گوندنشینی بۆکانی و خودی بۆکــان لــە خەیابانی پێش دەرکی دادگا پەیدا بوو. جوابی پاسەوانی پــێش دەرکیــان نــەدابۆوە و هرووژمیان هێنابووە نێو وەتاغەکان. هەرا و هوریای ژووری لە هەمهەمــەی خــەیابان کەمتر نەبوو، دادستان هەستا لە پەنجەرەی وەتاغەکەوە تەماشــای خــەیابانی کــرد. هەزاران کەشاوەرز و گوندنشین هەرایان دەکرد: محەممەدی نووری نوێنەری بەڕاســتی ئێمــە بــوو، ئەوانــەی گرتوویانــە ئیــنقلابی نــین و دژی چــینی چەوســاوە و زەحمەتکێشانن، دژی ئینسانی واقعی نێو ئەو چین و توێژەن.

دادستان بە چاوپێکەوتنی ئەو جەماوەرە لێی حاڵی بوو کە بەڕاستی نوێنــەری خەڵک بووم نەک نوێنەری حکوومەت. سەری هێناوە ژووری و ڕووی لە جــەماوەر کرد کە هاتبوونە نێو وەتاغ و ساڵۆن و هۆدەکانیــان قەرەباڵــغ کردبــوو، کــوتی: ئێوە بچنە دەرێ. بەڵێنی دەدەمم کە ئەو جۆرە نوێنەرانەی ویستیاری خەڵک بوون، لەبەر چاوی ئینقلابیش ڕێز و حورمەتیان ڕادەگیرێ. تکاتان لێدەکەم بچنــەدەرێ، پاڵ ئەوانی خەیابانێ. ئەوانەی هاتبوونە نێــو ساڵــۆن و هۆدەکانــەوە، زۆریــان حاجی و ڕدێن‌سپی و خوێندەوارەکانی شار و دێ بوون، کوتیان: جــەنابی قــازی، نە ئەوانەی هاتوونە ژووری و نە ئەوانی لە خەیابان ڕاوەستاون، لە جێی خۆیــان

نابزوون و نارۆن، مەگەر «محەممەدی نووری»مان بدەیەوە دەستی و ئەگەر پێویست بێ، تاهەتایە دەمێنینەوە.

دادستان تێمابوو چبکا و چۆن ئەو جەماوەرەی لە نێو هۆدەکانی دادگا وەدەرخا. هەتا وەخت بەسەردەچوو، جەماوەری خەیابان زیاتر دەبوو و وەرزێڕەکانی دەوری مەهاباد کە هاتبوونە شاری و بەو خۆپێشاندانانەی دێهاتییەکانی بۆکانییەوە دەلکان. خەیابانی پێش دادگا بەتەواوی بەسترابوو، دادستان ناچار بوو بە تەلەفوون لەگەڵ دادگای ئینقلابی تاران بدوێ و داوای چارە بکا. دوای وتووێژێکی زیادی تەلەفوونی هاتەوە نێو کۆڕ و جەماوەر و کوتی: وەرزێڕانی بەڕێز، ئەمن لەگەڵ دادگای ئینقلابی تاران بە تەواوی دواوم و چلۆنیەتی حاڵی دادگای ئینقلابی مەهابادم پێڕاگەیاندوون. بەرهەمی بیروڕای دادگای ئینقلابی مەرکەز ئەوەیە: ئەو نوێنەرانەی کە خەڵک شکایەتیان لێیان نیە، یان قاتڵ و ساواکی نەبوون، بۆ دادگای ئینقلابی ئیسلامیش جێگای ڕێز و حورمەتن. براکان ئەوە دیارە کە ئاغای نووری خەڵک ویستوویەتی و دەیهەوێ. ئاشکرایە کە قاتڵیش نیە و نەبووە و بۆ ساواکیبوونیشی لەگەڵ ئیدارەی ئیتلاعاتی مەهابادیش دواوم، لەم ئیدارەیەش ڕوون بۆتەوە کە ساواکی نیە و نەبووە. ماوە لە ئیدارەی ئیتلاعاتی ئوستانیش پرسیار بکەم، دەزانم وڵامی ئەوێش «نا» دەبێ. ماوەم بدەنێ هەتا سبەینێ، دوای پرسیارەکەم، ئاغای نووریتان بۆ ئازاد دەکەم بێتەوە بۆکان. ئەورۆ درەنگ بووە ئێوە بڕۆنەوە. لەگەڵ دادستان ئەوەی گوت بوو بە هەمهەمە لە سالۆن و وەتاغەکاندا و کوتیان: ئاغای قازی، ئێمە ئێرە بەجێ ناهێڵین و هیچمان بە بێ ئاغای نووری نارۆینەوە.

کاتژمێر دووی پاشنیوەڕۆ بوو. ئەمن کوتم: ئاغای دادستان ئەگەر وایە، لێگەڕێ ئەمن ئەو جەماوەرەی بەرمەوە بۆکان. بۆخۆم بەیانی زوو دێمەوە دادگا. دادستان دیتی لەوە زیاتر ڕێگای چارە نیە. کوتی: ئاغای نووری ئەگەر وایە، کەسێکی مەهابادی بێ کە زامنی هاتنەوەت بێ، ئێوە بڕۆنەوە. کوتم ئاغای دادستان زامنم لە مەهاباد زۆرە، بەڵان لێگەڕێ بۆخۆم زامنی خۆم بم. ئەگەر پێبەندی ئەو میللەتە نەبام، ئێستا لێرە نەدەبووم. دادستان قبووڵی کرد و کوتی: فەرموون بڕۆن، سبەینێ چاوەڕێتم، ئاواتمە هەر وا بە ڕووسووری لە نێو ئەو

خەڵکەدا بژی. دەنگی جەماوەری نێوساڵۆن و وەتاغەکانم دا کە هەستن بڕۆینە دەرێ. هاتینە دەرێ و بوو بە هوریاکێشان و ئەوانەی لە خەیابان ڕاوەستابوون ئارامم کردنەوە و نیزیکەی چل هەتا پەنجا ماشێن لە جیب و ئوتووبووس و تەراکتۆر سوار بووین و بەرەو بۆکان وەڕێکەوتین.

لە گوندی «داشبەند» دابەزیم و کوتم: ئاغایان زۆرتان منەتبارم. لێرە بڵاوەی دەکەین. هەرکەس بڕواتەوە بۆ دێ و جێ و ماڵی خۆی. ئەمنیش سبەینێ دەچمەوە دادگای مەهاباد و پێویستم بە ئێوە نەماوە. جەماوەرەکە هەموو دابەزیبوون و لە دەورم ئاڵقەیان دابوو. تێکڕا کوتیان ئەگەر پێویست بێ هەتا چلۆنیەتی کاری تۆمان بۆ ساغ نەبێتەوە، یەک مانگی دیکە بخایەنێ، دەورت چۆل ناکەین و دووبارە لەگەڵت دێینەوە مەهاباد. کوتم: برایانی خۆشەویست، لام وایە ئەو بزووتنەوە گشتییە، کاری من و داهاتووی من لە پێش ئەو حکوومەتە وەچاک ناگێڕێ. کوتیان ئاغای نووری حکوومەت یان هەموومان دەگرێ و زیندانیمان دەکا، یان ئێمە بێتاوانی تۆ بۆ دەوڵەت ئاشکرا دەکەین. دیتم خواستی ئەو خەڵکەم پێتێکناچێ، کوتم: ئەگەر وایە جەماوەرەکە زۆر زوو بڵاو بن بۆ دێیەکانی دەوروبەر وەک «عەنبار» و «هەباس‌ئاوا» و «ئەسپۆغە» و «دونگوز». سبەینێ لێرە کۆدەبینەوە و دەچینەوە مەهاباد.

شەوێ لە داشبەند مامەوە. سبەینێ بەر لەوەی ئەمن هەستم، حەشیمەتەکە کۆببوونەوە. ڕێی وتارم نەمابوو. ئەمن لە پێشەوە و جەماوەر بەدوامەوە. لە پێش دادگایە تکام کرد ئەوڕۆ دادگای داگیرنەکەن. سێچوار ڕدێن‌سپی خۆیان ڕەگەڵ خستم و چووینە وەتاغی دادستان. هەتا ئێمە چووبووین دادستان لەگەڵ ئیتلاعاتی ورمێ دوابوو و وڵامی ئەوانیش هەر نا و نا بووە.

دادستان سپاسی کرد لە کردەوە و ڕابردووی من، کوتی: ئەگەر ئینقلاب تەڕ و ویشکی پێکەوە نەسووتاندبا، دەبوو بتکەنەوە نوێنەرەکەی جاران. ئەگەر تۆ ئەرکی پێسپێردراوی خۆت بە ڕووسووری پێکنەهێنابا، ئەو خەڵکە ئاوا جوابگۆی ئەرکناسی و ئەمەگداری و وەزیفەزانی تۆ نەدەبوون. لەوەی کە حکوومەت داوای مووچەی مانگانە لە نوێنەران دەکاتەوە، ئەمن بە ناوی دادستان شەرم دەمگرێ. لە دوایە ئەو پێشمەرگانەی و بۆکانی بانگ کردن کە ئەمنیان

بنکەی ژین www.zheen.org

گرتبوو. ئەوەی ڕاستی بێ ناحەزان و خەنیمانی من لەو هەلومەرجەدا ئەم داوەیان بۆ نابوومەوە هەتا بە قەولی خۆیان تۆڵەی دەورانی پێشووم لێبکەنەوە. بەڵام لە ڕاستیدا من نوێنەری ئەو هەزاران کەسە بووم ، کە بەپێچەوانەی هەنگاوی ناحەزی ئەوان ، ئەمنیان بە قارەمانی ئیدە و ئارمانی میللی و نەتەوەیی خۆیان ناساند. دادستان ئەو چەکدارانەی بانگ کرد کە هێنابوویانم و پێیگوتن: کێ بە ئێوەی ئەسپاردووە کە خەڵکی بگرن ، یان بە ویستی خۆتان تاوانبار دیاری بکەن؟ لە دوایە دادستان ڕاگەیەندراوێکی بۆ ڕادیۆ نووسی کە: «هیچ دەستە و لایەنێک بێ فەرمانی دادگای ناوچە ، مافی گرتنی کەسیان نیە و دادگا بۆخۆی بە کاری خۆی ڕادەگا.»

کوڕە بۆکانییەکان نامهەوێ ناویان بێنم ، هەرسێکیان ئەندامی حیزب و خوێندەوار و باسەواد بوون. نەیاندەزانی کە هێندێک بێچووەگەورک کەوڵی مەڕیان لە خۆ وەرێناوە و دەیانەوی کین و تووڕەیی کۆنەڕقیان وەرگرنەوە.

دوای ماڵاوایی لە دادستان ، ئەو جەماوەرەم لەگەڵ خۆم بردە کومیتەی حیزبی دێموکرات. بەداخەوە لە سەرانی حیزب ، تەنیا «کەریمی حیسامی» و «حەمەدەمینی سیراجی» لەوێ بوون کە هەردووکیان کۆمۆنیستێکی دووئاتەشە بوون نەک ناسیۆنالیستێکی وەتەنپەرست. دەمهەویست حیزبی دێموکرات ، کۆبوونەوەیەک لە دێی عەنبار پێکبێنێ و بیروڕای حیزبی بۆ خەڵک شیکاتەوە. دوای دیداری مامۆستا شێخ عیززەددین و سپاس لە کردەوەی مامۆستا عەبباسی ، هاتینەوە بۆکان. نەمویست ئەو جەماوەرە بە خەیابانی شاریدا بێن ، بە جادەی کەمەربەندیدا هێنامیانەوە ماڵێ و دوای سپاسی زۆری من ، بڵاوەیان کرد.

ئەندامی حیزب کێ بوو؟ حەمەدەمینی سیراجی

لە چی دەگەڕا و چی گوت؟

دوو ڕۆژ پاش ئازادبوونم ، بە وەرزێرە گوندنشینەکانم ڕاگەیاندبوو کە حیزبی دێموکرات کۆبوونەوەیەک لە دێی عەنبار پێکدێنێ. بۆ ڕۆژی دیاریکراو ئامادە بن. دوای سێ ڕۆژ ، دوو لاوی خەڵکی عەنبار هاتن و کوتیان کۆڕەکە پێکهاتووە و پێنج کەس لە ئەندامانی حیزب هاتوون. ئەمنیش لەگەڵیان سوار بووم و چوومە مزگەوتێ کە جێی کۆبوونەوەکە بوو. مزگەوت چیمکوت بوو لە وەرزێرانی

دەوروبەر. لە پێش دەرکی مزگەوتیش گەنج و لاوانی لادێی ڕاوەستابوون.

کە چوومە ژووریَ، ئەندامێکی حیزبی قسەی بۆ دەکردن. لە نیزیک میحرابی مزگەوتیَ دانیشتم. چوارکەس لە ئەندامانی حیزب بەڕیز لەولاتر دانیشتبوون. نەمزانی ئەو ئەندامە لە پێشدا چی گوتبوو. لە دواییدا کوتی: «ئەندامی نەبەز و بەڕێزی حیزب، کاک «حەمەدەمینی سیڕاجی» بەیاناتێکی هەیە و دەیهەویَ لەو کۆڕەدا بە چینی زەحمەتکێشان و کارگەرانی بێبەش و بژیوی ڕاگەیەنیَ.» پاشان ئاغای سیڕاجی بۆ ناساندنی ئەرکی خۆی و کاک کەریمی حیسامی و مامەغەنی کە ساڵانێکی زۆر لە دوورەوڵات و غوربەتدا چیها چەوسانەوە و چەرمەسەری لە ڕێی ئارمان و ئاواتی خۆیان و لە ڕێی ئازادی و بەختەوەری ئەو چینە دیویانە و نەبەزیون کوتی: «لە دوورەوڵات بۆ ڕووناک کردنەوەی ئەو دەوڵەتانە کە پشتیوانییان لە ئامانجی پیرۆزمان دەکرد و ئێمە بە کردەوە و ڕادیۆ و ڕۆژنامە و گۆوار کارمان گەیاندۆتە ئەوڕۆکە، ڕۆژێکی ئاوا دەراوڕوون بۆ گەیشتن بە ئاواتەکانمان. بەڵان برایانی ڕەنجبەری وڵاتەکەمان، ئاگاتان لە خۆتان و دەوروبەری خۆتان هەبیَ کە لە نێو کۆمەڵی خۆتاندا کەسانێک هەن کە بەپێچەوانەی خواست و ویستی ئێوە دەبزوونەوە و هەنگاو دەهاوێژن و بەرەو هەڵدێر دەتانڕەتێنن. بیَخەبەر مەبن، نوێنەری ئێوە لە دەورانی شا و ئێستاش دەیهەویَ، لە بیر و خەوی هەرگیز وەخەبەرنەهاتوودا بتانهێڵێتەوە.»

وادیار بوو نەیدەزانی نوێنەری ئاماژەپێکراو لە کۆڕەکەدایە و پێکهێنەری ئەم کۆبوونەوەیە لە گوندی «عەنبار» بۆ حیزبی دێموکرات بووە، نە بۆ خۆنواندنی چەند جووجکە توودەیی و کۆمۆنیست. چەند کوڕە کەشاوەرز نەیانهێشت ئاغای سیڕاجی درێژە بە وتارەکەی بدا، وەجواب هاتن و کوتیان: «ئاغای سیڕاجی، ئامۆژگارییەکەت جێی خۆی نەبوو. نوێنەری ئێمە لە دەورانی شادا یەکێک بوو لە چین و توێژی خۆمان، ئاشنا بە دەرد و ڕەنجی ئێمە و لەو ڕێگایەدا هەرچەندی لە توانایدا بوو، درێغی نەکردووە و لە ڕچەی بەهرە و سوودی ئێمە لای نەداوە.»

لێرەدا بەپێویستم زانی کە جوابی بدەمەوە، کوتم: «ئاغای سیڕاجی ڕێ بدە و بوارم بدەیە کە بۆ ڕوونبوونەوەی خۆت، بڕێک سەبارەت بە کردەوەی خۆم بەسەرهاتی ئەو خەڵکە لەو هەرێمەدا بدوێم و کوتم: لەو کاتەوە کە ڕەفیق

«مامەغەنی» بە تاوانی توودەیی لە زیندان کرا و خودی جەنابت لەگەڵ کاک «کەریمی حیسامی» بۆ ڕاگەیاندنی مەرامی کۆمۆنیستی لە ڕادیۆکانی دەوروبەردا «بژی ئەستالین»تان ببوو بە خەو و خواردن و لە بیرتان چووبۆوە ئەگەر ڕەفیق ئەستالین خودموختاری کوردستان و پێشەوای نەمری لەگەڵ شای ئێران بە نەوت و زێڕ سەودا نەکردبا و ئەو هەلومەرجەی بۆ نەتەوەی کورد وەدیهاتبوو بە دەستی دەوڵەتی شووڕەوی تەحویلی شای ئێران نەدرابا و پێشەوا و ڕێبەرەکان ئیعدام نەکرابان، ئەوڕۆکە دوای ٣٢ ساڵان ئەمن و تۆ نێوونیتکەمان لێک‌هەڵنەدەدا و بەباشی یەکترمان دەناسی؟ ئەمن پێم وایە هەر بێچووە کوردێکی بەشەرەف ئەو ئەتکەی لەو زەمانی‌دا بە سەر نەتەوەی کورد داسەپێندرا لە بیری ناچێتەوە. ڕەفیق سیراجی، ئەو کاتەی ئەتۆ و ڕەفیق کەریمی حیسامی لەودیوی سنوورەکانەوە ملتان دەکێشا بزانن لە نێو نیشتمانەکەتان‌دا خەبەر چیە، ئەمن و ئەو وەرزێرانە لەگەڵ فێئۆداڵ و ملووکوتتەوایفی و عێل‌بەگی ململەمان دەکرد. لە گۆڕانکاری شێوازی ئیسلاحاتی ئەرزی و هەڵکەوتی هەلی هەلوەشانی ڕژێمی ئەرباب و ڕعێتی کە لە درێژایی دەوراندا هۆی چارەڕەشی دێهاتییەکانی پێکهێنابوو، بە یەکگرتوویی و پاڵوێکدان لە بەرامبەر ملهوڕەکاندا هەوڵمان دا هەتا گەیاندمانە ئەوڕۆکە. ئەتۆی ئاوارەی هەندەران بۆیە بە ڕاشکاوی و لە خۆڕادیوی دەتوانی کۆڕ و کۆبوونەوە لە نێو ئەو چینوتوێژەدا پێک بێنی کە سی‌وچەند ساڵ لێرەوبەر شووڕەوی شوورەی کێشا و داینەڕشت و ئێمە لە پەنای «ئینقلابی سپی» و یەکگرتوویی خۆمان وەدەستمان هێنا و دەبینی بە بێ دیمەنی ئەرباب و فێئۆداڵ لەم کۆڕەدا بەشداری دەکەی. ئاغای سیراجی ئەمن ئاشقی چاووبرۆی شا نەبووم. ئەمن لایەنگری ئینقلابی سپی بووم کە زنجیری کۆیلەتی لە ئەستۆی نەتەوەی کورد دارنی. ئەمن بەدخوازی مالیک و ئاغاوات نەبووم، ئەمن و میلیۆنان دێهاتی و وەرزێڕ، بێزار لە ڕچە و ڕێبازی ڕژێمی ئەرباب و ڕعێتی بووین. ئەمن بە نێوی وەرزێڕێکی خوێندەوار و خاوەن‌ئەزموون ئەو مافەم بە خۆم نەدا لەم هەل و هەڵکەوتەدا کە بە سوودی خەڵک بوو لەو بەربەرەکانییەدا هەنگاوهاوێژ نەبم. هەر ئەو بزۆزییە بە سوودی خەڵک بوو کە بە ناوی نوێنەر ناردیانمە مەجلیسی شووڕای میللی.

بەکورتی کۆبوونەوەکەمان بوو بـە شـەڕەدندووکەی مـن و ئاغـای سـیراجی. کاتێک ئەندامی حیزبی تووده دیتیان خەنەکەیان ڕەنگی نەگرت هیچ، هێنـدێکیش کاڵ بوونەوە، هاتنە دەرێ و سـواری ماشـێنەکەیان بـوون و ڕۆیشـتن. دووبـارە گوندنشینەکان لە دەورەم کۆ بوونەوە و کوتیان ئەم کۆبوونەوەمان بە ڕاسـپاردەی تۆ پێکهێنا و لامان وابوو کە ئەوانە ئەندامی حیزبی دێموکراتن، ئەگـەر زانیبامـان ئەوانە لە لادەرەکانی مەسلەحەتی نیشتمانن، هەرگیز هاونشینیان نەدەبووین.

هرووژمی پاسدار و جاشەکان و گرتنەوەی شاری بۆکان

لە هاوینی ساڵی ١٣٥٩ هێزی حکوومەتی ئاخوندی دەیهەویست بۆکانیش داگیر بکا. هەتا ئەو دەمەی شاری بۆکـان لـە دەس لایەنـە سیاسـییەکاندا بـوو، هـەر لایەنەی ئارمان و ڕێبازێکی جیـای بۆخـۆی هەڵـبژاردبوو. حیـزبی دێمـوکرات و کۆمەڵە و خەبات، لایەنەکانی نێونەتەوەیی بـوون و دیـاربوو چیـان دەویسـت و داواکاری چی بوون. بە «ڕێکخـراوی موجاهیـدین» و «ڕاهـی کارگـەر» و «حیـزبی توودە» چیان لە کێ دەویست و بۆ لەو هەرێمەدا جێگیر ببوون؟ ئەمانە بێ ئـەوەی بەرنامەیـەکی هاوبەشـیان پێکـەوە هـەبێ، هـەرکام بـە دەسـتەیەک چەکـداری خۆیانەوە لە مەقەڕێکدا جێگیر و دامەزرابوون.

هێزی سپای پاسدار و جاشەکان لە لای «میاندواو»ڕا شاڵاوێکی بـەربڵاویان لـە زەوی و حەواڕا دەس پێکرد. گرووهەکان دوای هێندێک بەربـەرەکانی و قوونەشـەڕ شاریان بەجێهێشت هەتا کوشت و کوشتار لـە شـاریدا ڕوونـەدا و لـە دێهـات و گوندەکانی دەوروبەری بۆکان مەقـەڕ و پایـەگای خۆیـان دامەزرانـدەوە. وەزعـی شاری بۆ هێندێکان کە سەر بە داموودەزگای ڕژێمی ئاخوندی نەبوون، پێشـمەرگەی موسوڵمان(جاش)، تـەنگیان پـێهەڵـێنابوون. جاشـەکانی خـۆوڵاتی خەڵـکیان دەناسـی و ئـەوی مـۆر و پنجـی «جاشـوولکە»ی پێـوە نەبووایـە دەیانهێنـا حەولەوەلایە.

ئەمن لە دێی «عەنبار» بووم کە شاڵاویان بۆ بۆکان برد. نێو دێ و قۆرغ و بـاغی عەنباریان وەبەر تۆپ و چـەکی قـورس دا. بەداخـەوە کوڕەسـەیدێکی ١٣ساڵـەی گاوان، بە تیری وێڵەکی کووژرا و چەند سەریش گاوگۆلی خەڵک تێدا چوون.

چارەی من چ بوو؟ چۆن بچمەوە بۆکانێ؟

لەو بگرەوبەردەدا لە بۆکـان یـان گونـدی عـەنبار، ڕێگـەی مانـەوە بـۆ مـن نەمابوو، تەنیا جێیەکی کـە دەبـوو لـەو حاڵـەیدا لێـیداسـەکنێم، مەڵـبەندی گەورکایەتی و گوندی گلۆلانی سەرێ بوو کە بنەماڵـەی خـزموخـێش و ناسـیاوم لەوێ زۆر بوون و جێگەیەکی بێدەنگ بوو.

ماشـێنێکم بـەکرێ گـرت، لای نـوێژی شـێوان بـە ڕێگـای «شـاریکەند» و «قەرەگوێز»دا بەرەو مەڵبەندی گەورکان وەڕێکەوتم. لە قەراغ گوندی «قەرەگوێز» سێچوار جەوانی چەکدار پێشیان بە ماشێنەکەم گـرت. لەبـەر شـۆقی ماشـێنەکە ناسیمنەوە، لاوەکانی بنەماڵەی ئاغایانی موهتەدی بوون. کە ئولفەت و عەلاقـەی زۆر لەمێژینەمان پێکەوە بوو و لەگەڵ قاسمئاغای ناسراوی گەورەی ئەو بنەماڵـە لە دەورانی کۆمەڵەی (ژ.ک)ڕا هاوبیر و هاوڕاز بووین، کوتم کوڕەکـان ئێـوە بـۆ گەیشتوونەتە ئێرە و چ دەکەن. کوتیان: قاسمئاغامان لەگەڵە و دەیهـەوێ بچێتـە دیوی بانە. کوتم قاسمئاغا لەکوێیە بمبەنە لای یان بۆم بانگ بکـەن. یـەکێک لـە کوڕەکان چوو بـانگی بکـا. هێنـدەی پێنـەچوو قاسـمئاغـا هـات. دوای سـەلام و چاکوخۆشی کـوتم ئـەتۆ بـۆ لـە بۆکـان هاتوویـە دەرێ؟ کـوتی: «وەک دەزانی حکوومەت بۆکانی گرتۆتەوە و ئەمنیش حەوسەڵەی جواب و پرسـیاری پاسـدار و جاشانم نیە و دەمهەوێ بچمە دێی «سـیوچی» و لەگـەڵ «عـەولاخانی شـەهیدی» بچینە دیوی ئێراقێ. ئەتۆ بۆ لەگەڵمان نایـەی؟ دەزانم ئـەتۆ چـاک وەردەگـرن و زۆریش لە ئاشنا و هاوکارەکانت لە ئێراقن؟ «تیمسار پالیزبان» و «سالاری جاف» بە باوەشی ئاواڵەوە دەتقۆزنەوە و زۆریش لە نمایەندە هەلاتووەکان لە ئێـراقن.» ئەمن عومەری برازام ناردۆتە مەهاباد بە دووی عەولاخانیدا کە حیزب گرتبـووی و ئازادی کردووە. کە هاتەوە ئێرە دەچین بۆ «سیوچی» و لەوێڕا دەڕۆین بۆ ئێراقێ. ئەی ئەتۆ ئێستا دەچییە کوێ؟»

گوتم: دەچمە «گلۆلانی سەرێ» بۆ نێـو خزمـان. قاسـمئاغـا کـوتی: «گلـۆلان حاشارگەیەکی وا نیە، ئەتۆ دەبێ لە جێیەکی بێدەنگ و خاترجەم دامەزرێی. ئەوە نیە «عەلیئاغـای ئەمیرعەشـایری» و «لـەتیفی شێخولئیسـلامی»، لـە ئێراقـێ خاترجەم حەساونەوە؟» کـوتم: قاسـمئاغـا، ئـەمن هـاوڕێی و هاوکـاری تـۆ و

«عەولاخان»یم ، زۆر پێخۆشە و دەزانم ئێوەش بە نێوی سەرعێلی و عەشیرەتی لــە لای دەوڵەتی ئێراق زۆر بەرێز دەبــن. ئــەمن لــە «گڵــۆلانی ســەریَ» دەمێنمــەوە و چاوەڕیَ دەبم بزانم ئێوە چدەکەن. ئەگەر ئامادەی ئێراقیَ بوون خەبەرم بدەنیَ هەتا ئەمنیش خۆم ئامادە دەکەم و دێمە لاتان پێکەوە بڕۆین.

بەو قەراروبڕیەوە ئەمن چوومە «گڵۆلان» و بەلان چەند ڕۆژێک بەدووی یــەکدا ڕۆیشت و خەبەرێک نەبوو. لە دوای ماوەیەک زانیم کە «قاسمئاغا» و «عەولاخان» چوونە ئێراق و گەڕاونەوە. «قاسم ئاغا» چۆتەوە بۆکان و «عەولاخان»یش بــەرەو بانە ڕۆیشتووە. بەلان وەک بۆخۆیــان دەیــانگوت ، دەردەســەری و چەرمەســەری زۆریان بەسەر هێنابوون و هەروەها گۆشەگیر و دەمقووچاو مانــەوە و بــە ڕێــز و حورمەتی نێوخۆیییەوە درێژەیان بە ژیانی ئابڕوومەندانە دا هەتا مردن. لام وایــە هەردووکیان نموونە و سەرمەشق بوون بۆ ئەولادان و بنەماڵەی خۆیان. ئەویش لە هەلومەرجێکدا کە حکوومەتی ئاخوندی زۆر پێویستی بە پیاوە نێوبەدەرەوەکانی مەڵبەندی کوردەواری هەبوو.

خواگیــان بــاش دەزانی هەســتوخوســتم هەڵەی هەنگاوەکــەم ، ویســتی دروســتم بەپێی نووسراوی پێنووسی ئەزەل بوو ئەوەی زانیم ، ئەوەی ڕوانیم و بیستم

بنکەی ژین
www.zheen.org

بەلان حاڵی من لە ماوەی دوو ساڵ لە «گڵۆلانی سەریَ»

کاتێک زانیم جاریَ دەبیَ لە گڵۆلان جێگیر بم ، ناردم لە ماڵیَرا فەرش و نوێن و خواردەمەنی و دوو مانگای شیریم بۆ بنێرن. وەتاغێکی خاوێنی خزمەکانم فــەرش کرد و تێیدا مامەوە. تفەنگێکی تاپڕی ڕاوێم پیَبــوو و ڕۆژانــە زیــاتری لــە کێــو و شاخان دەبووم و کەمتر لــە ژووریَدا دەمامــەوە و زۆرتــر دەچوومــە ڕاوی کــەو و مراوی و پۆڕ و کوڕکوڕ کە لە سەر کانیــاو و ئــاوخۆڕاندا زۆرم وەگــیر دەهێنــان. جارجار براکان و ژن و منداڵم دەهاتنە دیدارم و بەو شێوەیە دووساڵان لە گڵــۆلانیَ مامەوە. لەسەر ناڕەحەتی و ئاوارەیی خــۆمدا ، دەردی زامــی لەمێژینــەی مەعــدە زۆری ئەزیەت دەکردم. دەستم بە دوکتــوران ڕانەدەگەیشــت. دوکتــورێکی ئەنــدامی حیزبی دێموکراتم وەدەس کەوت ، ئەویش بیَ دەرمان و دەوا . حیزبی دێمــوکرات و

کۆمەڵە و خەبات، مەفرەزە و مەقەڕیان لە ناوچەی گەورکان دامەزراندبوو و زۆرجاران دەهاتن و لە گڵۆڵان میوانم دەبوون. لکێکی حیزبی دێموکرات مەفرەزەیان لەوێ بوو و لە گوندی «سەلامەت» و «ساردەکۆستان»یش حیزب و کۆمەڵە و خەبات جێگیر بوون و لە گوندەکانی «موکریان» و لای سەقزیش نیشتەجێ بوون و جاش و پاسدارەکانی ڕژێمی ئاخوندی لە دێهات و ناوچەکاندا جێپێ و ئاسەوارێکیان نەبوو.

هەڵمەتی هەمەلایەنەی سپای پاسداران بۆ پاکسازی ناوچەی گەورک

لە هاوینی ساڵی ١٣٦٢، هێزی سپای پاسداران و جاش و بەسیجی، بۆ پاککردنەوەی مەڵبەندی «گەورکان» لە لایەنە سیاسییەکان و هێزی پێشمەرگە، لە سێ لاوە هێرشیان هێنا. دەبێ بڵێم هەتا ئەو کاتە دێهاتی دەوروبەری بۆکان بەپتوونی لە ژێر چاوەدێری پێشمەرگەدا بوو. حکوومەتی ئاخوندی لەو ناوچەدا شوێنەوارێکی دیار نەبوو. هەڵمەتی حکوومەت لە لای سەقز و بۆکان و مەهابادەوە، بەرەو ناوچەی موکری و گەورک دەستی پێکردبوو. ئەمنی بێخەبەر لە هەموو لایەک وەک هەمیشە چووبوومە ڕاوی کەو و کورکوڕان. لە داوێنی شاخی بەرزی قەرەقایە لە نیزیک کانی و ئاوێک، سیپە و حەشارگەم ساز کردبوو کە لای ئێواران جێگای ئاوخۆرکەی باڵندان بوو. پاش جەمی ئێواران لای عەسرێکی درەنگ بوو، خۆم لە سیپەدا حاشاردابوو. سەروحەدی هاتنی کەوەکان بوو. لەنەکاو گرمەیەک لە قەدی شاخی قەرەقایە بڵێند بوو. کە ڕوانیم ئاور و بڵێسە لە دوندی شاخی بەرزبۆوە و گاشەبەرد و تاوێر خێزەریان کرد بەرەو داوێن. دیاربوو بە تۆپی دوورهاوێژ بەندەنی پاڵ «قەرەقا»یان تۆپباران دەکرد. دووربینێکی چاکم پێبوو، کە ڕوانیمە کێوەکانی «قەڵای قۆزلوو» و تیرەشانی ملەی «بۆبەکتان»ی دیار بوو لەو تیرە شانانەوە ئەم کێوانەیان دەکوتا. لە ملەی «بۆبەکتان»ی‌ڕا هێزی پاسدار و بەسیجی و جاش وەدەرکەوتن و سەریان هێنا دەرێ. دەستەیەک پێشمەرگەی کۆمەڵە، لە نێو دارەگوێزەکانی دێی «کانی درێژ»ێ کە پاشەکشەیان کردبوو، گەیشتبوونە خوار دارەگوێزەکان. بە دووربین دیتم یەکێک لەو پێشمەرگانە ئەنگوا و دووسێ سەرمەقولاتی لێدا و لە بن دارێکی ماتەی هەڵگرت.

پێشمەرگەیەک گەڕاوە سەری و بە خێشکەخێشک ڕایکێشا بۆ نادیاری. ئەوانی دیکەش بە قوونەشەڕ بە نادیاریدا بەرەو داوێنی کێوی داکشان و خۆیان نەدیو کرد. لە دوایە پێمزانی بریندارەکە کچێکی پێشمەرگەی ئەندامی کۆمەڵە بوو.

پێویستە لێرەدا بڵێم کە هۆنراوەی «بڵێ سڵێ هەڵێ...» لە ژێر ناوی «چاوڕاو» کە لە ژمارە ٤ی گۆڤاری «مەهاباد»دا بڵاو کرابۆوە، دەڕوانێتە ئەو دەورانی کە پاشان دەستم تێوەبردووە و ئێستا جیاوازی هەیە لەگەڵ دەقی باسکراو. ڕۆژ تینی دیتنی ئەو دیمەنە ناحەزەی نەمابوو، بە هەڵاتن ئاوابوو. سیرە هەڵگیرا. دووربین هاتە ئەوەی پێش خۆشی نەبینێ. تفەنگم لە شانی کرد و بەرەو گڵۆڵان تێکشام. کە هاتمەوە نێو دێ. پۆلێک پێشمەرگەی حیزبی دێموکرات لە کۆڵانی ئاواییدا وتوویژیان بوو کە چ بکەن و چ نەکەن. فەرماندەی پێشمەرگەکان لاوێکی زیت و وریا بوو بە ناوی «عەبدوڵڵا». کە ئەمنی دی کوتی: ئاغای نووری پێم وایە ئەتۆ ئەوشۆ لێرە نەبی باشە. بچۆ بۆ دێی «یاغیان» و لەوێش لە سەر هەست و وریای هێرشی پاسداران و جاشەکان بە کە دەیانهەوێ ناوچەی بەتەواوی لە هێزی پێشمەرگە بەتاڵوحەتاڵ بکەنەوە.

با ئەوەش بڵێم بۆ ماوەی دوو ساڵ کە لە «گڵۆڵان» نیشتەجێ بووم، لایەنەکانی کۆمەڵە و دێموکرات و خەبات زۆریان ڕێز دەگرتم و لە وەخت و بێوەختیدا ئاگادارم بوون، لە حاڵێکی نە کۆمەڵە و نە دێموکرات و نە خەبات بووم، بەڵکوو ئاسەواری (ژ.ک)ی وڵات بووم، دەمزانی چیمان دەوێ؟! نەماندەزانی چ بکەین!!

ڕۆژگارێکی ڕەش و شەوگارێکی چەتوون

بە ڕێنوێنی کاک «عەبدوڵڵا»، پاش شام یەکێک لە خزمەکانم لەگەڵ خۆم خست و چوومە گوندی «یاغیان»ی نیزیک «گڵۆڵان». شەودرەنگێک گەیمە جێ و لەماڵی ئاشنایەک وەژوورکەوتم. لە پاش بەخێرهێنان و باسی هێرشی پاسداران بۆ ناوچە، جێگایان بۆ ڕاخستم و چوومە جێگاوە. بەڵان لەبەر ئێشی دەردی مەعدە و فکر و خەیاڵ، جینگڵم دا هەتا بەرەبەیان.

لە بەینی خەو و بێداریدا بووم کە کچۆڵێکی خاوەنماڵ بە لێوەلرفە وەژوورکەوت و کوتی: ئەی بابانم خرابێ، لەخۆم قەلەندەرێ، خۆ پاسدار

www.zheen.org

هاتوونە بەندەنی پشت ماڵان! لە جێگا دەرپــەڕیم و کــوتم: کــێ وا دەڵــێ؟ کــوتی: ئەوەتا لە پەنجەرەڕا بە کێویەوە دیارن. کە هەستام لە پەنجەرەڕا تەماشام کــرد، لە بەندەنی پشت ئاوایییەوە ئاسۆگیان دابوو. جارجار بــەرەو ئــاوەدانی خۆیــان نیشان دەدا و ونەدەبوونەوە. وڵات ڕوون ببوو. هەرام لە ســەید تــاهیری تــازەلاوی هاوڕێم کرد و کوتم: هەستە هەتا نەهاتوون لــە دێ وەدەرکــەوین. هاتینــەدەرێ و بەرەو باغ و دارستانێکی کە بە پاڵــی کێوەکــەوە بــوو تەماشــای بســتووی پشــت ئاوەدانیمان کرد. پۆلێک چەکداری لێ دیار بوو، مەعلووم نەدەبوو پاســدارن یــان پێشمەرگە. کوتم: سەید تاهیر مانەوەمان لێرە بێسوودە . هەســتە زۆر گورجانــە لــەم بســتووە ســەرکەوین و ئاوابینــە «دۆڵــی کۆخــێ» و لەوێــڕا لــە ملــەی «ساردەکۆستان»ێڕا شۆڕبینەوە و بچینە «ساردەکۆســتان»، مەقــەڕی «خــەبات». لەو تیرەشانەی پشتی «یاغیان» کە چەکدارەکانی پێوەبوو، لەگەڵ ئاسۆگمان دا، دوژمنت ڕۆژی ڕەش نەبینێ، وەبەر ڕەگباری تیربار و موسەلســەلیان دایــن. لــە هەڵاتن و خۆنەدیوکردن زیاتر چارەیەکمان نەبوو. نازانم چۆن نەهــەنگواین. ئــەو گوللەبارانە بە کوێدا ڕۆیی کە ئێمەی نەگرتەوە. بەڵان:

اگر تیغ عالم بجنبد زجای   نبرد رگی گر نخواهد خدای

ئاوەژوو بووینــەوە و کەوتینــە نــەدیوی «دۆڵــی کــۆخی» بــەڵان بــە ســەر چ دیمەنێکدا کــەوتین! هــەزاران زینــدەوەر، مــەڕ و مــاڵات و ژن و منداڵــی گونــدی «سلامەت»، پێشــمەرگەی تــەقاوی مەقــەڕەکان، پیرەپیــاو و پــیرەژن و منداڵــی نەخۆش و مەلۆتکە، وەروویرکــە بــە ســەریەکدا کــەوتبوون و تێکخزابــوون. لــە کێوەکانی پشت «سلامەت»ەوە، ملە و بانوەکانی «کۆخان» و «ســاردە کۆســتان»ی بە تیربار و تۆپ و موسەلسەل دەکوتا و ئەو حەشــیمەتە لــەو دۆڵــە خزابــوون و نەیاندەوێرا سەر لە ئاسۆگێ بێننەدەر.

گوتم: سەید تاهیر بەو دۆڵەدا هەڵکشێین هەتا دەگاتە نیزیک لووتکەی کێــوی. سەیدتاهیر کە بۆخۆی ئەندامی کۆمەڵە بــوو، دیمــەنی دڵــتەزێنی ژن و منــداڵ و پێشمەرگەی ڕەتاو پەرێشانی کردبوو. هێزی تێکشکاوی پێشمەرگە بــە شــاخانەوە حاڵــەتی شــەڕ و هــەڵاتنی بەخۆیــەوە گرتبــوو. بــە دۆڵــێدا کــە نادیــار بــوو وەسەرکەوتین، هەتا نیزیک بستووی کێوی «ساردەکۆستان»، کوتم: هەتا ئێرە بە

ساغی هاتووین، لەگەڵ لە بستوو و تیرڕەسی پاسداران نیزیک بووینەوە، ئـەتۆ جەوان و توندوتۆڵی، هەرچەندی تین و تاوت هەیە، لە بسـتوورا خـۆ بگەیەنـە نەدیوی، ئەمنیش بە پێی خۆم وەدووت دەکەوم، یان دەردەچم، یان دەمپێکن.

سەید تاهیر لەسەر بستووی هەڵات و خۆی نەدیو کرد و ئەمنیش زۆر بە هێمنی و بە حەوسەلەی هەنگاوی شـلوشـەوێقم ئـەو مەودایـەم پێـوا و لـە تیرەنـدازی پاسداران کەوتمە نەدیو و نادیار. پێشمەرگە پۆلپۆل و یەکیەک و دوودوو، بە بن ڕەوەز و تیرەشـاخاندا دەڕۆیـن و دەخزانـە حاشـارگاکانەوە. لـە کێوەکـانی ئەوبەریشڕا پاسدار تیرەندازییان لێدەکردین. ئێمە سـەرەوژێر بووینـەوە بـەرەو «ساردەکۆستان». بێخەبەر لەوەی کە سپای پاسداران گۆڕسـتانی «مـەلازادە»یـان گرتووە و لەوێڕا نێو دێ و کێوپارەکان گوللەباران دەکەن. هەتا نەگەیشتینە نێو گوندی «ساردەکۆستان»، ئەوەمان نەزانی کە مەلازادە گیراوە. تازە پاشەکشەمان پێنەدەکرا. خۆمان لە نێـو دێ کوتـا و بـە پـێش مەقـەڕی ڕێکخـراوی خـەباتی «مەلاکەریم»دا تێپەڕین. دەرکی مەقەڕەکـە لـە سەرپشـت کرابـۆوە. سـەماوەر و چادان بەجێمابوون. بۆخۆشـیان لـە نێـو گوللـەباراندا خزابوونـە خڕاوکـە و شیوەڵەی نێو دێ.

لەو شیوەڵە و خڕاوکەی نێو دێوە، پێشمەرگە و خاوخێزانیان بە زگەخشـکە و کوورەکووڕ خۆیان نەدیو دەکرد. لەگەڵ سـەید تـاهیری هـاوڕێم خۆمـان خسـتە نەدیوی تیرەندازی پاسداران. بەرەوژوور پێچەڕێیەک بوو دەچووە نێو دار و بـاغ و مێشەیەکەوە کە پۆلپۆل پێشـمەرگەی حیـزب و کۆمەڵـە و خـەباتی تێخزابـوون. دیاربوو دوای شەکەتی و ماندوویی ڕەتاندنی شەو و ڕۆژێک، لەو بن دارانە تخێـل ببوون و ماندوویی ئەو ماوەیـان لـە خۆیـان دەرەتانـد. دیـتم لـە لایـەک کـاک «مەلاکەریم»ی سەرپۆلی حیزبی «خەبات»، لەگەڵ چەند کەس لـە چەکـدارەکانی خەریکی چالێنان و حەسانەوەن. مەلاکەریم کاتێک ئەمنی دی، بڕێک ڕاما و کوتی: ئاغای نووری ئەتۆ چی و ئێرە چی؟ ئـەتۆ چـی و تـەقوڕەوی چـی؟ جـارێ وەرە دانیشە تاوێک وەحەسێ و چایەک بخۆوە، جا ئـەوجار دەردی دڵان هەڵـدەڕێژین. کـوتم کاکەمـەلا لـە دوێنـێشـەوێوە هەڵـوەدام و دانەسـەکناوم. مەعدەشـم وەژانکەوتووە و حەجمینی لێبڕیوم. چەنـد تۆشـە و بیسـکویتی پێمانـە، هـەر

پێمانە و ماوەتەوە و لەبەر هەڵاتهەڵات فریانەکەوتووین بیانخۆین. دەهاتم بۆ مەقەڕی تۆ ، ئەویش ماڵی بێ دەرکوبان!

مەلا کەریم کێ و چ بوو؟

کاتێک ئەم بیرەوەرییە دەنووسمەوە کە مامۆستا «مەلاکەریمی ڕاوچی» لە ڕاوی ژیان کەوتووە و دوو ساڵە خوای بانیسەر لە کێشمەکێشمی ڕۆژگار ڕزگاری کردووە و بردوویەتەوە بارەگای ڕەحمەتی خۆی، «گیانی شادبێ».

مامۆستا مەلا کەریم عالمێکی ئەدیب و هۆنەر و زانا بوو. هەستی نەتەوەیی هێندە زۆر بوو کە مەسڵەحەتی بەڕێوەچوونی دنیایی لە پێناوی ئارمانی نەتەوەیی دەنا. لە پاش تێکچوونی ڕژێمی شایەتی کە ئارمانخوازەکانی میللی لەم ناوچەیەدا حیزب و لایەنی سیاسییان پێکدێنا، حیزبی دێموکرات و کۆمەڵە، بزووتنەوەی ئارمانییان دەسپێکرد. مامۆستا مەلا کەریم بە هاوکاری «مەلا شێخجەلالی حوسێنی» حیزبی «خەبات»یان پێکهێنا و ئەندامێکی زۆریان لە مرۆڤە خوێندەوار و دیندارەکان کۆکردەوە و هەتا ماوەی بزووتنەوە لەم ناوچەیەدا درێژەی هەبوو، بیر و باوەڕی نەتەوەی لەگەڵ خۆی دەگێڕا. لە دوارۆژەکانی ژیانیدا زۆربەی کاتەکانی خۆی بە هۆنراوە و پەخشان دەبردە سەرێ و گۆواری «سروە» و «مەهاباد» چلۆنیەتی ژیان و هێندێک هۆنراوە و پەخشانیان لێ بلاو کردۆتەوە.

لەگەڵ خوالێخۆشبوو مەلا کەریم، ئاواڵی دێرینەساڵی دەورانی منداڵی بووین و بە خزمایەتی دەگەیشتینە یەکتری. دەمهەویست بە هۆی مەلا کەریم کە بنکەی حیزبەکەیان لە ئێراق لە ژێر چاوەدێری «مەلا شێخ جەلالی حوسێنی»دا هەڵدەسووڕا، بڕۆم بۆ ئێراق و خۆم لەم هەمووە چەرمەسەرییە ئازاد بکەم. چەند جارێک مەلا کەریم ئامادەیی خۆی بۆ بردنی من بۆ ئێراق پێڕاگەیاندم، بەڵان پێبەندبوون بە خاوخێزان گڕی ئەو ئاواتەی منی دەکووژاندەوە. غەمم دەخوارد و بێحەجمین لە جێیەکی بێدەنگ و هێمن دەخولامەوە و دەسووڕام.

... کاتێک بڕێک بووژامەوە و هاتمەوە نێوخۆم، کوتم: مەلاکەریم ئەمجار لێبوردووم و بەڕاستیمە، دانیشتنم لەم وڵاتەدا تامی نەماوە، دەبێ بە یەکدوو

کەس لەو کوڕە چەکدارانەدا بەڕێم بکەی بۆ ئێراق و لە دوایەش‌دا ماڵ و منداڵم بۆ بەڕێ‌کەی. بە سەید تاهیری هاوڕێم گوت: ئیدی کارم بە تۆ نەماوە، ئەتۆ ئەوشۆ بچووە «مێرگە نەخشینە» و لە دوایە بچۆوە گڵۆڵان و ڕاسپێرە بێن لە بۆکانڕا ئەسباب و شڕەوبڕەکانم بەرنەوە و بۆخۆشم لەگەڵ مەلاکەریم و پێشمەرگەکانی دەڕۆم بۆ هەواری «شێنان».

بەکورتی لەگەڵ مەلاکەریم و پێشمەرگەکانی بەرەو هەواری «شێنان» وەڕێ‌کەوتین. پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکرات و کۆمەڵە کە هێندێکیان ژن و منداڵیان پێ‌بوو، بەرەودوای یەک، بەدووی ئێمەدا دەهاتن. بۆ کاتی ماڵخەوتنان چووینە ئەو هەوارە، ئەویش هەواری چی، چووینە کۆختەیەکی کە چەند گەز زەویان هەڵکۆڵیبوو و بە لاسکە گوێنی و لکەدار و پڕوپووش دایانپۆشیبوو. چەند لەتکە لباد و کۆنە بەڕەیەکیان لە دەوری نێو گۆڕکێ ڕاخستبوو. دوو منداڵی ڕووت و ژنومێردێکی نەدار لەو کۆختەدا کۆزیلکەیان بەستبوو و دەتگوت ئەڕواحی جندۆکەی کێوپارەن. دیاربوو ئاشنای مەلاکەریم بوون. چرایەکی فانووسیان هەڵکرد، ئەمن و مەلاکەریم و سێ پێشمەرگە کە بەو نیوەشەوە، ئەڕواحی کێوپارەمان تەکان‌دابوو، مەلاکەریم بە پێشمەرگەکانی گوت: ئێوە بچنە کۆختەیەکی دیکە هەتا ڕۆژ دەبێتەوە خۆتان دابین بکەن. ئەمن و نووریش لێرە کوروشمە دەکەین. قولکەیەکی دوو گەزی کە بە نێوی جێگای خەو بوودرپیان کردبوو، دایان بە من و کۆنە پەتوویەکیان دامێ بەخۆمی دادەم و تێیدا وەرکەوم. لە کاکی هەوارچیم پرسی: ئەدی کاکی خۆم جێگای ماڵات و بەرخ و کاریلەکانتان لە کوێیە؟ کوتی: قوربان کاریلە و بەرخی چی؟ ئێمە بە دوو سەر مانگایان هاتووینە هەوار. ئاوماڵەکانیشم هەروەک من وان، عیلاجمان نیە هەتا خاوەن‌مەزراکان لە دێ‌دا تفاق نەدروون و گەڵی نەبڕن، نایەڵن ماڵاتی غەیرە وەنێو لێرەواری کەون، ناچارین ئەوی مانگایەکیشی بێ، دەبێ بڕواتە هەوارێ کە هەوارگەی «شێنان»یان لە «سیاکێو» دایە.

لەو قسانەدا بووین، گاڵ و بوغر پەیدا بوو، ئەو پێشمەرگە و ژن و منداڵانە کە لە دووی ئێمە دەهاتن، گەینە هەواری شێنان. شەو زرینگابۆوە، بەرەو بەرەبەیان دەڕۆیی، هەوای کێوی ساردی کردبوو. زاق و زرووق و لێوەلرفەی ژن و منداڵان

ئەو دۆڵەی پڕ کردبوو. ژنێک منداڵێکی بە باوەشەوە بوو، یەکیشی بەدووی خۆیدا ڕادەکێشا. بۆخۆی و منداڵەکانی سەرمایان بوو و وەلێوەلەرزە کەوتبوون. ئەمن لەو کۆختەیەدا کە پەتووە کۆنێک گەرمی داهێنابووم، لە تاو ئەو ژنە و دوو منداڵەکەی حەجمینم نەما. هاتمە دەرێ و کوتم: دایکەگیان وەرە ئەو جێگایەی من و ئەو پەتوویەش لە منداڵەکانت وەرێنە، هێندەی شەو نەماوە، هەتا تاو دەکەوێ بیانحەجمێنە. ژنە دۆعای بەخێری کرد و خزا نێو جێگەوە. دەستەدەستە پێشمەرگەی حیزب و کۆمەڵە و خەبات، بەرەو دوا دەهاتن. زۆربەشیان ژن و منداڵیان پێبوو. مەقەڕەکانی ناوچەی گەورک و دەوروبەری بۆکانیان چۆل کردبوو. هەتا هاوینی ١٣٦٢ لە شارەکان بەدەر، زۆربەی ناوچە کوردنشینەکان لە ژێر دەسەڵاتی تاقم و حیزبەکاندا بوو و حکوومەت لە دێهاتان شوێنەوارێکی نەبوو، جابۆیە سپای پاسداران و بەسیجی و جاشەکان، فەرمانیان درایە و لە سێ لاوە شاڵاویان هێنا و ناوچەیان پاکسازی کرد، یانی پاکەکانیان هەڵوارد و ناپاکەکانیان جێگیر کرد!

نەتەوەی کوردی ئارییایینەژاد کە سێ هەزار ساڵ پاشەکەوتی ژیانی لەم ئاو و خاکەدا بووە، بە ناوی پاکسازی، ترکە ڕەپێیدەناو و دەیگوت: «نەکارەسەن؟» (تۆ چکارەی؟) یان «سەن هارالیسەن؟» (تۆ کوێندەری؟) بەڵێ کاری خودا وایە و هیچی لەگەڵ ناکرێ، دەنا ئەگەر ناشوکری نەبا دەمگوت:

ئەوی ئەیکا خوا، بەخوا کە من بام   بە ڕۆژی ڕەش دەیانکردم بەکێوا

هەوای دۆڵ و دەرەی کێوپاران لە هاوینانیشدا، بەرەبەیانان بەتەزوو و ساردوسۆڵە. سەرمام بوو، دەردی مەعدەش زۆری بۆهێنابووم. کە ڕوانیمە دەوروبەری خۆم، کورتانەکۆنێک لەوێ فڕێدرابوو، هەڵمگرت و بە شان و ملمدادا. لە تاو سەرما پەنام بۆ کورتانی کەرێ برد. فەرق ناکا لە هەر کاتێکدا نیاز زۆری دێنێ، لە سایەی کوندی شوومیشدا دەبێ وەحەسێی. دیارە کوندی شووم ئەو خاوەندەسەڵاتانەن کە ئەم خاوخێزانەیان لە لانە و کولانەی دێرینەساڵی خۆیاندا، بە کێو و شاخ و دۆڵ و دەراندا ڕاودەنێن و دەیانڕەتێنن. گیان و ژیانیان دەکووژێننەوە و لایان وایە بەو کردەوە ئەهریمەنییە، دین و ئیمان دەبووژێننەوە. هەڵتروشکابووم، پاڵووی کورتان وەک جامەدانی بەسیجییان بە سەر شانمدا

بنکەی ژین www.zheen.org

بەربۆوە.

ڕێچکەی پێشمەرگە و ژن و منداڵ نەدەپساوە و ناڵە و نرکەی ڕێپێوانی نەخۆش و ماندوو شەکەت، ئەو دۆڵەی پڕ کردبوو. هەوارچی وەک هەنگی قانگدراو هارووژابوون. هەر کەسەی نەخۆشێک، کەسیرەیەک و شەکەتێکی دەگرتەوە و ڕایدەکێشا بۆ نێو کۆختەکەی خۆی. ناسیاو و نەناس بە پێشمدا دەهاتن و تێدەپەڕین. لە نێو ئەوانەدا تارماییەک بە پێشمدا هات، کۆڵەپشتێکی بەکۆڵەوە بوو، بۆنی ئاشنای لێدەهات. کاتێک لێیخوردبوومەوە ناسیم «مامۆسێن ئاغای موهتەدی» بوو.

مامۆسێن ئاغای موهتەدی بۆ لێرەیە؟

لەگەڵبوونی ئەوم پێ لە تێکەڵبوونی خۆم سەیرتر بوو. خۆ مامۆسێن نە چەکدار بوو نە بەدکار. ئەوە بۆ وەبەر پاکسازی پیسکاران کەوتووە؟ ئەویش کە ئەمنی ناسییەوە لام وایە هەر ئەو پرسیارەی بۆ هاتبووە پێش.

سەلام مامۆسێنئاغا. سەلام ئاغای نووری. تۆخۆش و منخۆش کوتم، مامئاغا ئەتۆو ئێرە؟ کوتی: دوێنێ هاتبوومە دێی «سلامەت» مەقەڕی کۆمەڵە هەتا دیداری کوڕەکان بکەم. دەوڵەت شالاوی هێنا و ئەمنیش ئەوەندە فریاکەوتم ساکەکەم هەڵگرم و لەگەڵ کوڕەکان وەدەرکەوم، ئاوای لێهات کە ئاوا لێرەم دەبینی!

پێویستە بڵێم، وسێنئاغا مرۆڤێکی بەئارمان و ناسیۆنالیستێکی خوێنگەرم بوو. لە ڕێی ئامانجی نەتەوەییدا بۆ هەموو هاوکارییەک ئامادەگی هەبوو. لە دەوری ڕژێمی شادا مامۆستای قوتابخانە بوو لە دێهات و شار و کاتێک ڕژێم بەرەو سەرنخوونی بوو، دەوری سەرەکی دەگێڕا. کاتێ کە حکوومەتی ئاخوندی کەوتە پاکسازی قوتابخانەکان لە ناوچەدا، ئەو مامۆستایانەی بۆنی نەتەوەخوازییان لێهاتبا، یان ڕابردوویەکی تێکۆشەرانەیان هەبا، لایدەبردن. مامۆسێن ئاغای موهتەدی، یەکێک بوو لەو مامۆستایانە کە بۆ بەرجەوەندی حکوومەتی ئاخوندی دەبوو لاچێ و لاشیانبرد. ئەویش وەک هێندێکیان تۆبە و پەشیمانی بۆ مانەوەی بەپێویست نەزانی و بە بیروڕای پاک هەتا ئێستا هەروا درێژەی بە ژیانی خۆی داوە. لەو هەلومەرجەدا ئەویش وەک من کەلێنوکولێنی

www.zheen.org

لیٚ‌گیرابوو. بەپیٚچەوانەی وتەی ئەو شاعیرە کە دەڵیٚ:

خدا گر به حکمت ببندد دری   به رحمت گشاید در دیگری

ئەمن لام وایە کە:

خدا گر به حکمت ببندد دری   کە پیٚت وابیٚ دەیکاتەوە، زۆر کە...

گوتم مامۆسیٚنئاغا بەڕاستی ئەمنیش نازانم بۆ لیٚرمم؟ یان سەردامالاٚوی کام گیٚرمم؟ مامۆسیٚن بەجیٚی هیٚشتم و ڕۆیی هەتا لە هاوالاٚن بەجیٚ نەمیٚنیٚ.

زەردەی هەتاو لە سەرانی دابوو، ڕوانیم، تەماشام کرد ئەو دۆڵودەرە دارماڵە لە ژن و منداڵ و پیٚشمەرگەی چەکدار و بیٚچەک. سەدان ئینسانی بیٚ تین و تاوان، سەدان ژن و منداڵی بیٚتۆشە و بیٚنان، بە چ تاوانیٚک لەو دۆڵودەرە خزان؟ مەلاکەریم هەر شەویٚ پیٚشمەرگەیەکی خۆی ناردبوو هەواری «مەریجەلاٚن» بۆ لای خزمیٚکی بە ناوی «حاجی سمایل» کە ئەمن میوانیٚکم بۆ هیٚناوی بە ناوی محەممەدی نووری. یەکیٚک لە کوڕەکانت بە سواری یەستر بنیٚرە هەتا لەگەڵ خۆی بیباتە هەواری خۆتان، ئەوە لە هەواری «شیٚنان» چاوەڕیٚیە. تاووبان گەرم داهاتبوو. ڕوانیم ئیٚسترسواریٚک لە تیرەشانی کیٚویڕا بەرەو خوار ئاسۆگی داوە. کە دیتمن مەلاکەریم کوتی: ئەوە «حەمەی» حاجی سمایلە. کاک نووری لە دووی تۆ هاتووە. پۆلیٚک پیٚشمەرگە، لە زارکی کۆخیٚک ڕاوەستابوون. چووینە لای ئەوان و ئیٚسترسواریش گەیشتە خواریٚ. مەلاکەریم بانگی کرد: حەمە بادەوە، وەرە ئیٚرە. حەمە هاتە پیٚشیٚ دابەزی. حاجی سمایل تیٚریٚکی تەواوی نانوپەنیر ناردبوو. مەلاکەریم قۆڵی لیٚهەڵماڵی و نانوپەنیری لە تیٚریٚ دەریٚنا. ئەو پیٚشمەرگانەی لە دەوروبەری بوون، هەر کەسەی نانیٚک و برِیٚکی پەنیر دایە. ئەوەی پیٚڕاگەیشت بەشیان دان و لەدوایە مەلاکەریم کوتی: کاکە حەمە گیان ئەوە کاک «نووری»یە، لە خزم و دۆستانی منە و میوانی بابتە و هەتا بۆخۆم دیٚمە هەواریٚ و حاڵی دەکەم، میوانی ئیٚوەیە. لەو دەمەدا پیٚشمەرگەیەک هاتە پیٚشیٚ و کوتی: مامۆستا ئیٚمە پیٚشمەرگەی کۆمەڵەین، کچەپیٚشمەرگەیەکمان بریندارە، هەتا نیوەشەویٚ لەگەڵ خۆمان هیٚناومانە، لە نیوەشەویٚ بەولاوە بیٚهۆش بووە و برِیٚک بەرەو خوارتر لە بن ڕەوەزیٚک جیٚمان بۆ چاک کردووە و سیٚ پیٚشمەرگەمان لە لای بەجیٚهیٚشتووە. داوادەکەم کە ئەو ئیٚسترەمان بە خاوەنەکەیەوە ڕەگەڵ بخەی تا

ئەو بریندارەی پێبکێشینە ئێرە. کوتم: مامۆستا ئەمن دوێنێ ئێوارێ بۆخۆم بریندار بوونی ئەو پێشمەرگەم، لە بەندەنی گوێزانی «کانی درێژ»، بە دووربین دیوە. ئەگەر وام گوت، ئەو پێشمەرگە چاوی پڕبوو لە فرمێسک و کوتی: بەڵێ ئێمە ئەو پۆلە پێشمەرگە بووین کە لەگەڵ پاسداران تێکهەڵچووین، ئەو کچە پێشمەرگەمان ئەنگاوترا و لە تاریکاندا هەڵمانگرتەوە و تا ئێرەمان هێناوە. کوتم: مەلا کەریم ئەمن بەپێیان دەچمە هەواری «مەریجەلان» با کابرا بچێ و ئەو کچە بریندارە بێنێ. «حەمە»ی، خاوەن ئێستر کوتی: ئەگەر وایە ئەتۆ وردەوردە پێهەڵگرە بۆ سەر بستوو و لەوێ لەسەرم ڕاوەستە، ئەمنیش ئەو بریندارەی دەگەیەنمە ئێرە و دەتگەمەوە.

حەمە و ئێستر پێش ئێمە ڕۆیشتن. مەلا کەریم کوتی کاک نووری هەواری «حاجیسمایل» لە مەزرای خۆیەتی، چۆنی دەبینییەوە؟ کوتم: ڕێگا ونم ناکا، ئەو بابۆڵە نان و پەنیرەشم پێیە، لەوێ چاوەڕێی هاتنی تۆ دەبم و خواحافیز و پێهەڵکرام بۆ سەر ملەی کێوی. لام وایە ئەو هەورازە چەتوونەم بە چلوپێنج دەقیقە پێوا. کە گەیشتمە سەر لووتکە، تەماشای دۆڵی «هەواری شێنان»م کرد. ئەو دۆڵە دوورودرێژە پڕ بوو لە پێشمەرگە کە بە ڕیز و قەتار بە هەورازی لای «سووتوو»دا بەرەو «بەردەڕەش» جەلەیان بەستبوو. بە تیرەشانی «سیاکێو» و لێرەواریدا دەستم وەبەر ئەژنۆم دا و تەماشای ئەو دیمەنە دڵتەزێنەم دەکرد. خودایە تا کەنگێ ئەم نەتەوەیە لە خانوو و خاکی خۆیدا غەوارەیە و غەیرە ڕەپێی دەنێ؟ مەگەر لەوە زیاتر کە دەڵێن ئینسانین و دەمانەوێ لە خاک و نیشتمانی خۆماندا ئینسانی بژین، چی دیکەیان داوا کردووە کە ئاوا دەبێ ئەو کەفارەت و غەرامەتە بدەن و ببژێرن؟! لە سەر دوندی کێویڕا هەموو جموجۆڵێکی نێو دەرەی دەهاتە بەر چاوان. حەمەم دەدی کە کچۆڵەی بریندار بە کۆڵی یەستری داداوە و بەرەو هەورازی لای «بەردەڕەش» هەڵادەچوون. ئیدی خاترجەم بووم کە حەمە و یەستری نابینمەوە و لە فریام نایەن، یاریم کەوتە سەر پێیەکانم. دەبێ بەپێیان بکوتم ڕێیان.

ڕێگا شانەوشانی کێوی درێژەی هەبوو. لە لابەندەنێک، پیاوێک کەتیرەی دەکرد، بە چلاوچڵی گوێنیاندا دەگەڕا. کاکە ماندوو نەبی، خۆشبی کاکی ڕێبوار.

www.zheen.org

کاکە ئەمن دەمهەویٚ بچمە هەواری «مەریجەڵان»، داخوا زۆرم ماوە بیگەمیٚ؟ ئـەریٚ کاکە، بەو هەنگاوەی ئەتۆ دەیهاوێی، بۆ نیزیک نیوەڕۆیە دەگەیەی، بەڵان ڕێگـا بەرتنادا هەتا دەگەیە هەوارەکان.

لەودەمـەیدا هـاڕە و گرمـەی تـەیارمە بـەگوێدا هـات، کـە ڕوانیمـە هـەوا هێلیکۆپتێرێک لە دۆڵی «نەمەشیر»ەوە بەرەو بستوو دەهـات. لام وابـوو وەدووی پێشمەرگەکان کەوتووە، بەڵان وانەبوو، ئەویش وەک من پڕ بەو دۆڵە، پێشمەرگە و ژن و منداڵی دیبوو، بە گرمەگرم بە سەر مندا هات و تێکشا.

هەوای بەندەن و ئاوی کانی ئێشی مەعدەی ئارام کردبووم، هـەنگاوم خۆشـتر دەهاویشت. ڕێگا سەرەوژوور و سەرەوژێری نەبوو، بـە سـەر دنـدووکی کێـویدا لابەلا و پێچـاوپێچ تێدەکشـا. نیزیـک نیوەڕۆیـە بـوو گەیمـە هـەوار و هۆبـەی «مەریجەڵان». کە نیزیک چادرەکان بوومەوە، یەکێک بانگی کـرد ئاغـای نـووری وەرە بۆ ئێرە. کە ڕوانیم، بن چادرێک پڕ بوو لە پێشمەرگەی حیـزبی دێمـوکرات. میرزاعەوڵا و پێشمەرگەکانی مەقەڕی گوندی «سلامەت» کە ڕەویبوون و گەیبوونـە ئێرە. لامدا و سەلاموعەلەیک. دەیانناسیم، هەموویان هەستان: بەخێربێی ئاغای نووری. نەهاریان دەخوارد. هێلکە و یارەڵماسـی بـوو تێکیـانهەڵشـێلابوو، لـە پێشیان دانام و فەرموو. کوتم: میرزا عەوڵا، چادری حاجی سمایلم دەویٚ، ئەویش چادری لە مەزرای خۆیەتی. کوڕەجحێڵێک لـەویٚ بـوو کـوتی: وەحەسـیٚ و چـای بخۆوە پێکەوە دەچینە چارداغی حاجی سمایل. مـەزرامان پێکەوەیـە. میرزاعـەوڵا کوتی: عەلی، ئاغای نووری بە تۆ دەسپێرم، هەتا دەیبەیە بنەی حاجی سمـایلی. هەستام بڕۆم، کوتم: برایانی پێشمەرگە، ئێوە دەزانن چ دەکەن و بۆ کویٚ دەچـن، بەڵان ئەمن نە دەزانم چ دەکەم، نە دەزانم لە چـی دەگـەڕێم، خواحـافیز! بـۆ لای عەسر گەیمە مەزرا و چادری حاجی سمایلی بۆ مـن نەناسـیاو. خـۆم بـە حـاجی ناساند. خۆی و ژنەکەی زۆریان بەخێراتن کردم و حاجی کوتی: ئەمن بەرەبـەیانی حەمەی کوڕم بە سواری بەدووودا ناردووی، دوێنیٚ مەلاکەریم ڕایئەسپاردبوو کە تۆ دێیە ئێرە. نەقڵی کاکە حەمـە و یەسـترم بـۆ گێـڕاوە. حـاجی سمایـل پیـاوێکی لەسەرەخۆ و ئارام و دڵاوا بوو. بۆ سیٚ ڕۆژان کە میوانی بووم، بۆخۆی و ژنەکـەی و کوڕەکانی زۆریان ڕێز بۆ دانام، پێنـاوداری چاکـەیانم. شـەودرەنگانێک کاکـە

حەمە هاتەوە و کوتی: ئەو کچە بریندارەیان هەتا دێی «بەردەڕەش»ی پێهەڵگرتم، ئەو چەکدارانە ژن و منداڵیان پێیە، دەچنە دێهاتی نێو لێڕەواری سنووری.

دیسان هۆمەن و پەلاماری جاش و پاسداران لە لای بانەوە

لە ماڵی حاجی سمایل چاوەڕێی هاتنی مەلاکەریم بووم کە بەڕێم بکا بۆ ئێراق. بەڵان بەداخەوە لەبەر پەرێشانی ڕۆژ و ڕۆژگـار و پـەرتوبـڵاوی پێشـمەرگەکان، ماوەی نەبوو بێتە هەواری حاجی سمایـل. گلۆڵـەم کـەوتبووە لێـژی، ڕێکـەوتی ژیانەکەم هەمووی چەوتوچەوێڵ و سەریان لە ئاسۆگی ڕۆژگارم دەهێنا دەرێ.

ئەو شەوەی کە مابوومەوە، لە لای ئێوارێ، چوار نەفەر پێشـمەرگەی حیـزبی دێموکرات هاتن و شەوێ میوانی حاجی سمایل بوون. کەپر و چارداغی حـاجی لـە دەم لێڕەواریدا لە «سیاکێو»، لە ڕووتەندابوو. کە لە نێـو چارداغەکـەوە بـازت دابا، دەکەوتیە لێڕەوار و جەنگەڵەوە.

شەوێ کاتی خەوتن کوتم: حاجی لێفە و سەرینێکم بۆ بنێـرە نێـو ئـەو پۆلـە دارە، ئەمن لە چارداغیدا ناخەوم. ڕادیۆیەکی چکۆڵەم پێبوو، هـەتا شـەودرەنگ پێیەوە خافڵام. لە بەرەبەیانیدا کە هێشتا تاو لە سەرانی نـەدابوو، بـە تەقـە و ڕەگباری تفەنگ و تیربـار وەخەبـەر هـاتم. کـە تەماشـای سـەربان و بسـتووی کێوەکانی پشت «شـێنان» و «کەشـێنە» و «مەریجـەڵان»م کـرد، بـەدرێژایی ئـەو گەردەنە و بانوانە، سپای جاش و پاسدارانی بانە وەک شووڵی چیغی تـەنیبووی. نێو لێڕەوار و جەنگەڵیان وەبەر دەسرێژی تفەنگ و تیربـاران دابـوو. ئـەو چـوار پێشمەرگەی حیزبی لە چارداغەکە دەرپەڕین و خۆیان لە جەنگەڵ هاویشـت. ئـەو چارداغ و کەپرانـەی کـە لـە دەم جەنگـەڵ سـازکرابوون، دیـاربوو لـە دەسـڕێژ پارێزرابوون، دەنا حەشیمەتێکی زۆر دەکووژران. بزن و مەڕ و ماڵاتێکی کە لە نێـو سەرگێران کرابوون، ڕاپێچـەکان بـۆ نێـو جەنگـەڵ و لێـڕەوار. پاسـداریش وەک کەمەربەنـدێکی دوورودرێـژ، سەرانسـەری لووتکـە و تیرەشـانی کێوەکانیـان تەنیبوو. نێو حاشارگەی جەنگەڵیش پڕبوو لە پێشمەرگەی نادیار. دیاربوو ئـەوە درێژەی کردەوەی پاکسازی ناوچەی گەورکان و دەوروبـەری بۆکـان بـوو کـە لـە شاری بانەوە پەیگیری دەکرێ هەتا هێزی پێشمەرگە لەو ناوچەیـە ڕاونـێن. ئـەو

هێلیکۆپتێرەی دوێنێش هەر بۆ تاقیکردنەوە و پشکنینی وڵاتی بوو کە بزانن هێزی پێشمەرگە ڕوو لە کوێ دەکەن و لە کوێ سەتار دەبن و دۆڵی «هەواری شێنان»ی دیبوو کە پڕە لە پێشمەرگە.

سەیر ئەوە بوو نە پاسدار و جاش پێشڕەویان بەرەو خوار دەکرد، نە پێشمەرگە بە تەقە حاشارگەی خۆیان دیاری دەدا. لە تەقەی پاسداران زیاتر سەروسەودایەک لە لێڕ و جەنگەڵ نەدەهات. پاسداریش هەنگاوێک بەرەو جەنگەڵ نەدەهاتنە پێش. ئەمنی تەنیا لە نێو پۆلەدارێکی چڕگەندا کە «گۆیژەکۆڵە» و «دڕوەشیلان» دەورەیان دابوو، وەک کەروێشکی بازرە ماتەم هەڵگرتبوو و عاسمانبینی هەموو لوتکەی کێوەکانم دەدی، بەڵان دیتنەوەی من لە وزەی دووربینیشدا نەبوو. بیرم کردەوە ئەگەر پاسدار بێنە خوارێ و وڵات بگەڕێن، ئەمن چارەم چیە. کەوا و پانتۆڵ و پشتێندەکەم داکەند و لە بن هەنگڵم گرت و هاتمەدەرێ. لە نێو هەژگەلی بە نێو داراندا چوومەوە چارداغی حاجی. دیتم حاجیژن ددانەتەقە و لێوەلرفەی بوو، دەگریا بۆ ئەو پێشمەرگانە کە خۆیان لە جەنگەڵدا حاشار داوە و بۆ من کە غەریب و لێقەوماوم. لیباسەکانم دا بە حاجیژن و کوتم: حاجیژن گریان و شیوەن چارەی هیچمان ناکا، ئەو لیباسانەی من هەڵگرە، بزانە شڕەکۆنێک، لیباسە شڕۆلێکی حاجیم بۆ بێنە لەبەریان بکەم. ئەگەر پاسدار هاتنە خوارێ، ئەمن شوانکارەیماڵی حاجیم.

حاجیژن کە چلۆنیەتی ڕۆژگاری منی لێحاڵی ببوو، گورجێکی پەلاماری بردە سەر تێڕی شڕەی و ڕانکوچۆغەیەکی دیتەوە و هێنای و لەبەرم کرد. ژیانی ڕابردووم هاتەوە زەینی. دەڵێن زۆر شت هەن لە ژیانی مرۆڤدا دووپات دەبێتەوە، داخوا بەسەرهاتی من ئەوەیە کە دووپات بێتەوە؟ ئایا نەتەوەی کورد چارەنووسی هەر ئەوەیە کە سڵە لە کۆلکە بکا و بەسەر بەرازدا بکەوێ؟ بۆوەی لاقی ڕزگار بێ، باڵەپڕژە دەکا، ئەوجار بە باڵیش پێوەدەبێ! پرسیم حاجیژن مەڕەکەتان لە کوێ مۆڵ دەدەن؟ کوتی: ئێستا مەڕ لە سەر مۆڵێ نەماوە، لە نیزیک ئەستێر و کانییەکەن و عەوڵای کوڕم شوانی خۆمانە. وەدەرکەوتم بە نێو داراندا بۆ لای کانی و ئەستێرەکە. عەوڵا مەڕی لادەدا بۆ قووڵایی جەنگەڵ و لێڕەوار، کە ئاوای دیتم برێک ڕاما و کوتی: ئاغای نووری؟ کارەکە کە گەیوەتە ئێرە، بچۆ بۆ لای ئەو

چرگەن و پۆلە شیلانانە، پاسدار بێنە خوارێش ئەتۆ نابیندرێی.

ئەوە دەنگی تەقە ناپسێتەوە و پاسدار کوێرهاویژ لێرەواری دەکوتنەوە. عاسمانبینی لە سەری دارانەوە، کێوپارە و بستووەکانمان دەدی، زنجیرەی پاسداران بەدرێژایی ملەی کێوەکان، بێ ئەوەی هەنگاوێک بێنە پێشێ تەقەیان دەکرد و هیچی دی نا. کەوتبووە لای چێشتانی نیزیک نیوەڕۆیە، دیتم حاجیژن بە کەلێنی داراندا بەرەو ئێمە دێ. بانگی کرد: عەولا، عەولا. عەولا جوابی داوە: دایەگیان ئێمە لێرەین. حاجیژن هات. چارەکەیەکیان نان و پێخۆر و کەترییەکی چای دێمکراو هێنابوو. کوتی: عەولا، کوێربم ئاغای نووری شەوێش هیچی وای نەخواردووە و ئەوە نوێژی نیوەڕۆیە و نازانم چۆن ماوە. وادیارە پاسدار تەقە لە چارداغ و کەپرەکان ناکەن، دەنا خەڵک زۆر دەکووژران. ڕەنگە هەر تەقەی پێشمەرگەترسێن بێ. کوێربم عەولا خەبەری بابت نازانم. عەولا کوتی: بابم بۆ؟ حاجیژن کوتی: ئەوشۆ بە سواری یەستریک چۆتە «ساردەکۆسان» خەبەری گوللەباران و پیاوکوژی وێ بزانێ، کوتیشی بۆ بەربەیانی دەگەڕێمەوە، ئەوە بوو بە نیوەڕۆ و نەهاتۆتەوە. لەوەدەمەدا هەرایەکمان بیست کە بانگی دەکرد، عەولا، عەولا ئەوە لە کوێی؟ عەولا کوتی: دایە ئەوە دەنگی بابمە. بەتوندی جوابی داوە: هۆی بابە ئەوە لە لای کانی و ئەستێرەکەین وەرە بۆ ئێرە.

ئەوە کات کەوتبووە پاشنیوەڕۆ. ڕۆژ کلا ببوو و دەنگی تەقە کەم ببۆوە. عاسمانبینی دیار بوو، پاسدار جموجۆڵیان وێکەوتبوو و تیرەشانی کێوی «مەریجەڵان»یان بەجێدەهێشت. بەرەو تیرەشانی کێوەکانی پشت دێی «سیوچ» و «ساوان» دەڕەوین. دیاربوو دەیانەویست لە داوێنی نەدیوانڕا بەرەو بانە پاشەکشە بکەن و نەیەڵن بکەونە لای ئێوارێ و شەویان بەسەردابێ. دەیانزانی لێرەوار پڕە لە پێشمەرگەی ڕەویوی مەڵبەندی گەورکان و بۆکان و نەیانوێرا خۆ لە قەرەی لێرەوار بدەن و ئەو تەقەوچەقەی لە ناوچەیان هاڵاند، دەیانهەویست پێشمەرگە لە ناوچەیە ڕادەن، «هەیبەتوللا» نەبوون، هەر هاتبوون خەڵک و پێشمەرگە بترسێنن و نەیەڵن پێشمەرگە لەو ناوچەدا جێگیر بێ.

حاجی سمایل گەیشتە لای ئێمە. سەلام و بەخێر بێیەوە و ئەوە لەکوێڕا. حاجی کوتی: بۆ خەبەری «ساردەکۆسان»ێ چووبووم. دوێنێ کە لە «شێنان» مەلا

کەریمم دی کوتی: دوێنێ پێشمەرگەم ناردە «ساردەکۆسان» و پاسدار پاشەکشەیان کردووە و گەڕاونەوە و ئەو دەمەی کە هاتوونە نێو دێ، «میرزاعــەوڵای» ســەر بــە حیزبی «خەبات»یان کوشتووە و دوو کەسیان لە خەڵــکی ئــاوایی لەگــەڵ خۆیــان بردووە و هەروەها کوتی: «لەبەر کووژرانی میرزا عــەوڵا و گیراوەکــان دەچمــەوە «ساردەکۆسان» و سبەینێ یان دووسبەی دەگەڕێمەوە هەوارێ، ئاگاتان لە ئاغــای نووری بێ هەتا دێم بزانین چمان دێتە پێشێ.»

کات بوو بە عەسرێکی درەنگ، دیار بوو هێزی پاســداران لــە دونــدی کێــوی‌ڕا بەرەوخوار دەخزێن. جارجار تەقەیان لە ڕێگاکانی پێش خۆیان دەکرد. بۆمان ساغ بۆوە سێرە هەڵگیرا و مەعرەکە تەواو بوو و ئەو هەموو هەرایەش بۆ ئــەوە بــوو، پێشمەرگە دێهاتی «کەشێنە» و «شێنان» و «مەریجەڵان» و «دۆڵی نەمەشیر» داگــیر نەکەن.

گەڕاینەوە بۆ لای چارداغی حاجی و شوکرانەبژێر بووین کــە لــەو هەڵــمەتەدا کــەس نــەکووژرا و برینــدار نــەبوو و ســەدەمە و ســووتمانێک رووی نــەدا. پێشمەرگەکانیش کاتێک زانیان مانەوەیان لە هەرێمدا هەر دەبێتــە هــۆی شــاڵاوی بێپسانەوەی پاسداران و ئەزیەت و ئازاری خەڵــکی بــێ‌تــاوان لــە ناوچــە، دوای مانەوەیەک لە پشتێندەی سنوور، ئاوای دیوی ئێراق بوون و لەوێ چاوەڕێی هــەل و هەڵکەوتی زەمان مانەوە.

تێکەی ژین
www.zheen.org

یەسترێکی بێدیپلۆم داهاتی دەبیرێکی هەیە

«مەحموود» برازای «حــاجی سمایــل»، ساڵــی پێنجــەمی دەبیرســتان بــوو و دەیهەویست کە بابی و مامی ئیزنی بدەن ئەوساڵیش لــە شــاری بانــە درێــژە بــە خوێندنەکەی بدا هەتا دیپلۆمەکەی وەردەگرێ. داوای لێکردم ئەو ڕێگایــەی لــە لای بابی و مامی بۆ بکەمەوە و ئەو گرێپووچکەیەی لە ژیانی‌دا ڕەهــا بکــەم. بۆخۆشــم ئەو داوایەی مەحموودم زۆر بەجێ دەزانی و پێم داوایەکی زانایانە بوو.

شەوێ بابی مەحموود، لام وایە نێوی «حاجی مستەفا» بوو، بۆ بــەخێرهێنانی ئەمنی میوان هاتە ماڵی حاجی سمایل. دوای بەخێرهێنان و بــاس‌وخواســێکی زۆر لەسەر پێشهاتی ئەو ڕۆژە کە پاسدارن پێکیان‌هێنابوو کوتم: خودا ڕوحمی کرد کــە

ئەو خەڵکە بێتاوانە، بێ دەرد و موسیبەت و زیانی ماڵی و گیانی، لەو گرفتارییە ڕزگارییان هات. هەموو لایەک خێرمان لەسەرە کە زەرەد وەکەس نەکەوت. تێکڕا کوتیان: ئەشەدووبیللا وایە، بەڵان بۆمان دیاری بکە چ بکەینە خێر و سەدەقەی ئەو پێشهاتە کە بەخێر گوزەرا. کوتم: پێم وایە گەورەترین خێر و چاکە کە لە ڕێتان و لە پێتاندایە ئەوەیە کە مەحموودی ئیزن بدەن درێژە بە خوێندنەکەی بدا هەتا دیپلۆمەکەی وەردەگرێ. حاجی مستەفای بابی مەحموود کوتی: قوربان وەزعی شاری بانە ناخۆشە، شەو و ڕۆژ شەڕوشووڕی تێدایە، پێشمەرگەکان جاری وا هەیە شاڵاوێک بۆ سەر پایەگاکانی نێو شار دێنن و لەدوایە پاسدار وەنێو شاری دەکەون و کوڕوکاڵی بێتاوان دەگرن و لە زیندانیان دەکەن. ئەوەیە کە دەترسم کوڕەکەم تووشی کێشەی پاسداران بێ و دەگیر بکەوێ و لەبەر ئەو پێشبینییەیە کە ناوێرم بینێرمەوە شاری، دەنا کێ سەربڵیندی ئەولادی خۆی ناوێ؟ حاجی سمایل کوتی: مەحموود ئاخر بابت ڕاست دەکا، ئەورۆ وڵاتی ئێمە بیلاتەشبی وەک قوونی قەحبەی لێهاتووە و هەردەمەی گۆنگەلێکی لێ هەڵدایسێ، ئاخر دیپلۆمت بۆ چیە و چی لێ پەیدا دەبێ؟

گوتم: حاجی ئەو کوڕە چاو لە داهاتووی خۆی دەکا، ئەگەر دیپلۆمی هەبێ لە دوایە ئەگەر پێویست بوو بۆخۆی لە ئیدارەیەک دادەمەزرێ و یان دەبێتە دەبیرێک و مانگێ چوارپێنج هەزار تمەنی دەدەنێ. کاکە حەمەی کوڕی حاجی سمایل هەڵیدایە و کوتی: بێبەڵابی ئاغای نووری، ئەوەتا یەسترەکەی من دیپلۆمیشی نیە و شەوی دەهەزار تمەنی کرێبار پێدێنمەوە! ئاخر وانییە بابە! هەموو شەوێ لە سنووڕێڕا باری لێدەدەن و بۆ سبەینێش دێمەوە ماڵی خۆم؟!

گوتم: کاکە حەمە، ئینسان هەر لە حاڵدا ناژی، داهاتووش هەیە. بەڵکوو ڕۆژێک بێتە پێشێ کە نەتەوەی ئێمەی ڕۆژگارڕەش، کوڕانی کوردی لە هەموو خۆشییەک بێبەش، لە بازاڕی جیهانیدا بارتەقای یەسترێکی بەهای بۆ قایل بن. ئەوان لە ڕۆژ و حاڵ دەدوان و منیش لە داهاتووی بەشانوباڵ. لەدوایە پێکهاتین کە مەحموود بۆ ساڵی شەشەمی موتەوەسستە (ناوەندی) لە شار نێونووسی بکا و شەومان گەیاندە کاتی خەو. لە جێگای شەوی پێشوو جێخەویان بۆ ساز کردبووم، کۆڕەکەمان بڵاو کرد، هەتا سبەینێ دوور لە غەوغا شەوبەخێر.

ئاوارە بەدووی ئاوارەدا

سبەینیٚ کە لــە خــەو هەســتام، بــۆم مــەعلووم بــوو کــە کــاک «محەممــەدی ئێلخانیزادە»ش لەو شالاوەی پاسداران بۆ ناوچەی گەورک هەلاتووە و لــە مالّــە «ئەحمەدبەگی» مەریجەلان میوانە و لە چــارداغی ئەحمەدبــەگ کــە هێنــدێک لــە خوارووی چارداغی حاجی سمایلە خۆی مــات کــردووە. چــون پێشــینەی زۆرمــان پێکەوە بوو بە پێویستم زانی بچم و چاوم پێیبکەویٚ و بــزانم چ دەکــا و دەیهــەویٚ بچێتە کویٚ؟ کاک «محەممەی ئێلخانیزادە» و کاک «سەلاحەددینی موهتــەدی» دوو لاوی ئارمانگەرا و نەتەوەخوازی خوێنگەرم بوون و لە دەورانی ڕژێمــی شــایەتیدا ئەو دوو لاوە هەستی ئارمانی کوردخوازی و نەتەوەپەرستی دنــەی دان هــەردووک بۆ ماوەیەک بچن بۆ ئێــراق بــۆ لای خوالێخۆشــبوو «مــەلا مســتەفای بــارزانی». لەدوایە کە مەلامستەفا هاتە ئێران، کاک سەلاح و کاک محەممەد هاتنەوە ئێــران و قاچاغ و نیوەقاچاغ وەخت و کاتیان لە ولاتدا دەگوزەراند. لە شۆڕشی ئێراندا ئەو دوو لاوە نەبەزە کۆلّیان نەدا و دیسان لەگەلّ حیزبی دێموکرات و کۆمەلّە هاوکاری خۆیان درێژە پێدا. دوای ماوەیەک کــە ســپای پاســداران زەبروزەنگــی خــۆی لــە موکریاندا هێنابووە پێشیٚ، کاک «سەلاحەددینی موهتەدی» و براکانی و مامۆســتا «شێخ عیززەددین» ڕەوین بۆ ئورووپا و کاک «محەممــەد» لــەو نێــوەدا هــەر بــەو ئارمانەوە ماوە و هەر ڕۆژەی لە جێیەک و هەر مانگەی لە دێیــەک دەیگوزەرانــد و نەدەبەزی. لە دوایین شالاوی پاسداران بۆ ناوچــەی گــەورک کــاک محەممــەد لــە گوندی «پیربادین» بوو و ئەمنیش لە «گلۆلانی سەریٚ». جارجار سەری یــەکترمان دەدا و چاوەڕێی ڕۆژی نەجات بووین کە نەیگەیشتینیٚ و هەر ناهومێــدی بــوو کــە دەیگرتینەوە. ئەوە بوو کە کاک محەممەدیش وەک من پەڕەوازە ببوو و لە گونــدی «مەریجەلان» گیرسابۆوە.

بە حاجی سمایلم گوت: بۆ دیداری کاک محەممەد لەگەلّم بیٚ بچینــە چــارداغی «ئەحمەدبــەگ». کــە چــووین کــاک محەممــەد لەگــەلّ ئەحمەدبــەگ دووبــەدوو دانیشتبوون. کاک محەممەد کوتی: زانیبووم ئــەتۆش هاتوویــە چــارداغی حــاجی سمایل، بەلان ئەمن بەتەنیٚ نەبووم و سەیزادەی خێزانیشم لەگەلّ خۆم هێنــاوە و دەمهەویٚ ئاوای ئەودیو (ئێــراق) بم، جــا نــازانم بگەڕێمــەوە بــۆ بۆکــان و خــۆم

تەسلیمی پاسداران بکەمەوە یان بڕۆم. دەڵێن سپای پاسداران «تەسلیمی»یان وەردەگرنەوە. لە لایەکی دیکەوە بە ژن وماڵەوە چوونم بۆ ئێراق پێناکرێ. ئەتۆ دەڵێی چی و چ دەکەی؟ کوتم: کاکەگیان ئەمنیش بەو هیوایە پەڕەوازەی ئێرە بووم، بەڵان ڕۆیشتنی من بە لەنگولۆری کاری «مەلاکەریم» ڕەنگە سەر نەگرێ، با بزانین چیمان لێدێ و بەسەرهاتەکەمان چ دەبێ.

ئەحمەدبەگ کوتی: لێڕەوار و هەواری «مەریجەڵان» جێیەکی بێدەنگە و هەتا وڵات ئارام دەبێتەوە، ئێرە نشیمەنێکی بێ سەر و سەدایە. پاسداریش ئیدی بێرەدا نایەنەوە. لەو قسانەدا بووین «سەرداربەگی مەریجەڵانی» وەژوورکەوت. دوای بەخێرهێنان و منخۆش و تۆخۆشی میوان و خانەخوێ، سەرداربەگ کوتی ئەوە دەهاتمە چارداغی حاجی سمایل و لە تۆ دەگەڕام. دوێنێ کە ئەحمەدبەگ هاتنی تۆی بۆ چارداغی حاجی سمایلی بۆ خان گێڕاوە (عەوڵاخانی شەهیدی ڕەئیسی بەگ و خانانی بانە)، خان بە دوای «عیززەتبەگ»ی دا نارد. عیززەتبەگ ئەندامی سپای پاسدارانی بانەیە و پێیگوتبوو بەیانی بچێتە هەواری حاجی سمایل و میرزا محەممەدی نووری لەوێیە و لەگەڵ خۆی بیهێنێ بۆ شاری بۆ لای من، لێرە چاکتر دەحاوێتەوە تا بزانین لێرە چمان بۆوی پێدەکرێ و بۆدەکرێ. شەوەکی کە سپای پاسداران خەیاڵی شاڵاوی بۆ ئەو بەشە دەبێ، دەنێرێ لە دووی «عیززەتبەگ» و ئەو بەرنامەی بۆ شیدەکاتەوە و لەگەڵ پاسداران دەینێرێ بۆ ئەو شاڵاوە. عیززەتبەگ ماوەی نابێ کە ڕاسپاردەی «خان»ی بەجێ بێنێ و «سەرداربەگ»ی حاڵی دەکا کە بچێ و نووری لەگەڵ خۆی بەرێتە بانە بۆ لای خان. ئەوە بوو کە سەرداربەگ لە هۆبەی ئەحمەدبەگ وەژوورکەوت و تووشی یەکتر هاتین.

کاک محەممەدی ئێلخانیزادە لە سەر ئەو بەرنامە ساغ بۆوە کە بچێتەوە بۆکان و بە ناوی «تەسلیمی» خۆی بە سپای پاسداران بناسێنێ و هەر ئەوەشی کرد و هاتەوە بۆکان و لە ژێر چاوەدێریدا بوو هەتا ساڵی ١٣٦٤ یان ٦٥ بوو کە لە ماڵەکەی خۆیدا بە ناکامی تێرۆر کرا بێ ئەوەی کەس بزانێ کێ کوشتی و لەسەر چی کوژرا؟ بەڵان نەیدۆڕاند و گیانی پاکی لە ڕێی ئاواتی پیرۆزی نەتەوەخوازیدا بەخت کرد و ڕووحی پاکی بەرەو بارەگای شەهیدانی ئەم ڕێگایە هەڵفڕی. ژیانی دانا هەتا گیانی ئازاد بێ. سەربەرز بن ئەوانەی بۆ نەتەوە دەژین و دەمرن.

بازێکی دیکە بۆ شاری بانە

دوای خوداحافیزی لە کاک محەممەد و ئەحمەدبەگ ، لەگەڵ سەرداربەگ هاتینەوە چارداغی حاجی سمایل. دوای برێک حەسانەوە ، بەپێیان بەرەو شاری بانە وەڕێکەوتین. بۆ نیزیک ڕۆژئاوا گەیشتینە گوندی «سیوچ» و ماشێن نەمابوو پێی برۆین. شەوێ میوانی یەکێک لە خزمانی «خان» بووین و سبەینێ ماشێنی دێ دەچوو بۆ شار و لەگەڵ سەرداربەگ سوار بووین. بۆ چێشتانێ گەیشتینە شاری بانە و یەکسەر چووینە دەرکی «خان».

دەرکی حەوشە ئاواڵە و «عەولاخان» لە بن نیسێی دیواری هۆدەکەی لەسەر کورسی دانیشتبوو. کە چووینە حەسارێ ، خان بە چاوی پڕ لە فرمێسک ئامێزی کردەوە و یەکترمان لە ئامێز گرت. دوو هاودەرد ، دوو هاوڕاز ، دوو هەڵدێراو لە پلە و پایەی ڕۆژگاری ژیان و ئاوات و ئارمان. یەکترمان ماچ کرد. دیمەنی شپرێوی من ، هەڵکەوتی ژیانی نالەباری ئەو ، ڕابردوو و کاتی لە زەینماندا زیندوو کردەوە و مراندی.

دەبێ بڵێم لە ساڵی ١٣٥٤ بەولاوە ، تێکەڵی و یەکدڵی و یەکڕەنگی زۆرمان لەگەڵ خان پێکهێنابوو. خان لەگەڵ «قاسمئاغای موهتەدی» دۆستایەتی و خزمایەتی و تێکەڵی بنەماڵەییان هەبوو. ئەمنیش لەگەڵ قاسمئاغا بالاتر لە ساڵەهای ساڵ ، لە دەورانی ژێر و بالای ژیاندا ، پەیوەند و هاودڵی و هاوڕازیمان سازکردبوو و لە نەخشی حەز و ناحەزی زەماندا هاوبیر و هاوڕەنگی یەک بووین. لەو دەریچەوە پەیوەندی و تێکەڵی من لەگەڵ ئەو دووانە بوو بە هاوڕەنگییەکی بێپسانەوە و بەیەک حەسانەوە.

ئەمن کاتێک ئەو بیرەوەرییە تاڵ و سوێرانە لە ساڵەکانی ١٣٨٢ و ١٣٨٣ی هەتاویدا دەنووسمەوە کە دەوروبەرم لە دیداری عەزیزان و لە دیمەنی خۆشەویستان خاڵییە. لە ڕیزی ئەدیبان و هۆنەراندا وەک: «هەژار» ، «هێمن» ، «ئاوات» ، «حەقیقی» ، «سوارە» و «هێدی» دوورەوڵات و لە تیپی سەرۆک عێلاندا ، «قاسمئاغای موهتەدی» ، «عەولاخانی شەهیدی» ، «عەولائاغای ئێلخانیزادە» ،

«برایمئاغای عەلیار»، «حاجی برایمئاغـای قارەمـانی» و «حـاجی حەمـەدئاغای حیسامی»، کە ئەو ڕۆیوانە، ئەو لـە دیمـەن ئاوابووانـە، هەریـەک لـە ژیـانی کۆمەلایەتی مندا، هـەرکام نەخشـێکی سـەربەخۆیان بـووە؛ لەگەڵـیان ژیـاوم و لەگەڵیان دواوم. ئەگەر دەستی لەرزۆک و دیدەی بێدید و بیری ناژیرم هاوکـاری و هاوڕێیی‌یان کردبام و بـۆ هـەرکام گۆشـەیەک لـە بـیرەوەری ئـەو عـەزیزە لـە خاکخزیوانەیان نووسیباوە، «مثنوي صد من كاغذ مي‌شد». با لە ڕابردوو گەڕێم و بێمەوە سەر کاتوسات.

«عەولاخان» کوتی: کـاک نـووری لـە بەیانییـەوە ئـەو کورسـییەم دانـاوە و دانیشتووم و چاوەڕێت بـووم. ئـاواتم بـوو بتبیـنم، بـەلان ئـاوا نـا. ڕووی لـە «سەرداربەگ» کرد و کوتی: سەردار کاک ئەحمەدی برای ئاغای نووری لە بۆکـانڕا هاتووە و وەدووی سۆراغی کاکی کەوتووە. تازە لێرە وەدەرکەوت و کوتی دێمەوە. بەدوایدا برۆ و بیهێنەوە و بڵێ کاکت لێرەیە، ئـەویش وەک مـن چـاوەڕێ بـوو. سەردار ڕۆیی بە دوای ئەحمەدی برامدا.

خان هەستا کوتی: با بچینە سەرێ، سیغارێکی بکێشە و چایـەکی بخـۆوە بـا برێک وەحەسێی و دەستی هاویشتە سەر ئەسـتۆم. چووینـە وەتـاغ و دانیشـتین. کوتی: بەیانی گوتوومە کوورەی حەمامەکە هەڵکەن. کـراس و دەرپێـی خاوێنیـان داناوە، تیغ و خۆتراشیش هەروەتر، جارێ هەسـتە بچـۆ مانـدووی و ئارەقـە و شەکەتی ئەو چەند ڕۆژانە لە خۆت دوورکەوە و وەرە بە قالبی سووک و خاوێنەوە دادەنیشین و دەردەدڵان هەڵدەڕێژین.

حەمامێکی تەڕوتەمیزم کرد بەلان ڕیشم نەتاشی. خان پرسیاری کرد ڕیشت بـۆ نەتاشیوە؟ کوتم: مەبادا کارم پێیبـێ. ئەحمـەدی بـرام بـاس و خەبـەری ولات و بردنەوەی ماڵی «گلۆلان»ێمـی بـۆ بۆکـانی، بـۆ گێڕامـەوە. پـاش نـەهار ئـەوم بەڕێکردەوە و کوتم بۆخۆشم دوای یەکدوو ڕۆژی دیکە دێمەوە ماڵـێ، بـا بـزانم جەنابی خانیش چی دەڵێ و تەگبیری چیە. ئەمن و خان ماینـەوە. بـاسوخواسـی ئەو چەند ڕۆژەم بۆ گێڕاوە و لەدوایە کوتم: خان، هـەرچی بەسـەرمان هـاتووە و هەر مەینەتێکی لە ڕێماندایە، هەموو تاوانی تۆ و قاسمئاغایە. هەڵـکەوتێکی بـۆ من و تۆ و قاسمئاغا هاتبووە پێشێ، ئەگەر کەلکمان لێوەرگرتبا، ئێستا ئـەتۆ و

www.zheen.org

قاسمئاغا به نێوی ڕەئیس عەشیرەت، وەک «عەلی قەرەنیئاغا» و «عەولای بایزئاغا» لە «لەندەن» قەدەمتان لێدەدا و ئەمنیش بە نێوی نوێنەری مەجلیس وەک «لەتیفی شێخولئیسلامی» و هاوکارەکانی دیکەم، لە باوەشی دەرەوەدا بووم و ئەورۆ چاو لە فەرمانی هەستە و دانیشە و وەرەو برۆی پاسداران نەدەبووین.

خان لێرەدا تاوانی هاویشتە سەر ئەستۆی «قاسمئاغا» و کوتی: ئێمە ڕۆیشتین بۆ ئێراق و بەچاکیش وەریانگرتین. لە دوای دووسێ ڕۆژان بۆخۆشی هاتەوە و ئەمنیشی ڕاکێش کرد و هێنامییەوە بۆ ئێرە و بۆ کێشە و گێرە. ئەوا من بە سووکی و ئەویش بە چرووکی ددانمان بە جەرگی خۆمان داگرتووە و دەستمان بە کڵاوەکەمان ڕۆگرتووە با نەیبا. کوتم: جەنابی خان، ئەوانە کای کۆن بەبا کردنە، وەک عەرەبە کوتی: «في الـصيف ضيعت الـلبن»، یانی لە هاوینڕدا شیرەکەت خەسار کرد. ئێمەش لە کاتی خۆیدا کات و هاتمان دۆڕاند، لێرە بەولاوەش پیاو دەبێ خۆی لە باوەشی قەزاوقەدەر باوێ، وەک فارس دەڵێن «هرچه پیش آید خوش آید». ئەوە نیزیک بە پێنج ساڵە ئەمن لە حاڵی خۆشارەوەکێ و گۆشەگیریدام، لەوە زیاتریش کوناوکونم پێناکرێ، دەمهەوێ بچمەوە بۆکان. دیارە سپای پاسداران بە ناوی «تەسلیمی» وەرمدەگرێتەوە. جا نازانم لەم بارەوە نەزەری تۆ چیە؟ چونکە ئەتۆ و «قاسمئاغا» ئەو دەراوەتان بەتاقی کردۆتەوە. خان کوتی: لەمێژە نەمدیوی، بەڵان پێم بڵێ حاڵی دەردی مەعدەکەت چۆنە؟ ئەو بنێشتە تاڵەی بۆم ناردی پێتگەیشت؟ کوتم: خان، بەڕاستی ئەو دەرمانەی تۆ هەتا ئێستا ئەمنی ڕاگرتووە و پێیەوە ژیاوم، بەڵان ئەوە وەرامی پرسیارەکەی من نەبوو. ژیانی ئێستام لە بنێشتە تاڵەکەی تۆ تاڵوتوونترە. خان کوتی: ئاغای نووری، «عیززەتبەگی» کوڕی «حەمەدبەگ» لە خزمانی نیزیکە و بۆخۆی ئەندامی سپای پاسداران و ئیدارەی ئیتلاعاتی بانەیە. دەتوانێ نامەیەکی وا وەربگرێ کە ئەتۆ لەو ساڵانەدا لێرە یانی لە شاری بانە بووی. کوتم: خان ئەوە ناکرێ و جێی باوەڕ نابێ. چونکە ئیتلاعاتی بۆکان و سپای پاسداران بە هۆی جاشە خۆفرۆشەکانەوە دەزانن هەر لە گڵۆڵان و لە باوەشی حیزبەکاندا بووم. هەتا ئێستا چەند جاریش «حاجی مەلا ئەبووبەکری شەفیعی» ئیمامجومعەی بۆکان نامەی بۆ نووسیوم کە بچمەوە بۆکان، بەڵان لە خۆم ڕانەدیوە و نەچوومەوە. ئەگەرچی عولەما و

مامۆستایانی ئایینی بۆکان پشتیوان و لایەنگری مـن و لـەو بابەتـەوە پشتئەستوورم، بەڵان کردەوەی پاسداران لە ناوچەدا جێی متمانـە نیـە و ئێستا چەلوهەل بۆ من گۆڕاوە، لێرە بەولاوە ناوچەی گەورکایەتیش پایـەگای سپای پاسدارانی تێدا دادەمەزرێ. لەو حاڵەدا یان دەبـێ بچمـەوە بۆکـان، یـان دەبـێ ئاوارەی ئەودیو بم. ئەویش: «اي گرفتار و پايبند عيال ديگر آ□ودگي مبند خيال». خان، ئەوەی دەیرێژم و ئـەوەی دەیپێـژم، هـەمووی چێژی پابەندی عەیالە.

باسەکەمان بوو بە باسی کۆن و نوێ، بە خۆمان هەڵدەگوت و لـە سـەروگوێی دەوران و زەمانەمان دەدا. «سەرداربەگ» وەژوورکەوت و کوتی: تێرقسە بوون؟ خان کوتی: سەردار، بچۆ بە «عیززەتبەگ»ی بڵێ بۆ شام بێتە ئێرە و «حەمەدبـەگ»ی بابیشی لەگەڵ خۆی بێنێ. سەردار ئینسانێکی چەفەنگی و خۆشمیزاح بوو، کوتی: کاک نووری تۆڵەی گۆشت کورکورەکانمان لێدەکاتەوە، ئەدی بـە کـام «بـەگ»ی دیکە بڵێم بۆ شام بێنە ماڵی خان، میوانی هەیە. خان کوتی: سەردار توخودا ئیدی لەسەری مەڕۆ و بچۆ پێیانڕابگەیەنە بۆ شام بێنە ئێرە.

«عەولاخان» هەر کوڕێکی بە ژنوماڵی بوو کە لـە سـەفەر بـوو و ئـەویش بـۆ شەوێ هاتەوە. ئەوشەوەی چەماوەرێک لە بەگزادە و خانزادەی بانە لە ماڵە خـان کۆ بوونەوە. بەڵان ڕۆژگارەکە وابوو کە هەر جێیەک کۆبوونەوەیەک پێکهاتبا و لە هەر چین و توێژێک با، باس دەهاتە سەر کـردەوەی ناحـەز و نالـەباری ڕژێمـی ئاخوندی و پاسدار و جیرەخۆرەکانی. ئەگەرچی «عیززەتبەگ» بەڕواڵەت ئەندامی پاسداران و لە چەکدارانی حکوومەت و سەر بە دەزگای «ئیتلاعـات» بـوو، لەبـەر وەی کە کۆڕەکە هەموویان عێل و عەشیرەتێک بـوون، گوێیـان نـەدەدا ئـەوە کـە عیززەتبەگ چەکداری حکوومەتە و بیر و باوەڕی خۆیان دەردەبڕی و زیاتر باسـی ئەو شاڵاوەیان دەکرد کە پاسدارەکانی حکوومەت بـۆ سـەر بەنـدەنی «شـێنان» و «مەریجەڵان» و «دۆڵی نەمەشیر»یان کردبوو. عیززەتبەگ کوتی: ئەوە هەڵمەتێکی پێشاوبڕانە بوو لەو پێشمەرگانە کە لـە ناوچـەی بۆکـان و گـەورکان پاکسـازی کرابوون کە لەو مەڵبەندە نەگیرسێنەوە.

هەتا شەودرەنگانێک شۆخی و جەفەنگ درێژەی هەبوو. باسـی هـەڵاتهـەڵاتی

منیش بڕێک بوو به جێگای شۆخی که نه چەکدار و نه حیزبی و نه زیددی ئینقلابم و جێگەی سەرنجی کاره جوانەکانی حکوومەت بوو. لە پاشان شەوبەخێر و خواحافیز، کۆڕەکه بلاوەیان کرد. که هەستان بڕۆن، خان کوتی: «عیززەتبەگ ئەتۆ مەڕۆ کارم پێته.» هەر خان و عیززەت و ئەمن ماینەوە.

خان کوتی: «عیززەت، له ساڵی ۱۳۵۷ که ئینقلاب کراوه هەتا ئەوڕۆکه که دەبێته هاوینی ۱۳٦۲، ئاغای نووری وەک بۆخۆشت دەزانی خۆی به حکوومەت نەناساندووه، یان له دێی «عەنبار» و یان له «گلۆلان»ی ناوچەی گەورکایەتی بووه. ئێستا هەلومەرج گۆڕاوه، ناچاره یان بڕواته دەرەوه و یان خۆی باوێته باوەشی پاسداران که هەمەکاره بۆخۆیانن. دەشزانی کاک نووری نه پێشمەرگه بووه و نه چەکدار، ویستوویه هەتا ئارامبوونەوەی وڵات له بگرەوبەردەی ئینقلاب خۆی بپارێزێ و له دوایه بچێتەوه بۆکان و له ماڵی خۆی بێدەنگ دانیشێ و بحەسێتەوه. ئێستاش ئەو هەله هاتۆته پێش، دەشبێ بزانی تێکەڵی و نیزیکی ئێمه لەگەڵ نووری تا کوێیه. ئەمن و «قاسمئاغا» و «نووری»، ساڵهایه سێکوچکەی ئاورگایەک بووین، قازانجی تۆ به حکوومەت بۆ تیره و تایفەی خۆت ئەوەیه بەکاری دەردی خۆت بێی، ئاخر ئەتۆ له بنەماڵەدا چەکداری حکوومەتی.» پێکەنی و کوتی: «ناڵێم جاشی، بەڵام مەودای خەڵکناساندنت به ئیدارەی ئیتلاعاتی سپای پاسداران هەیه. ئەتۆ لێره بەرنامەی خۆت له ئیدارەی ئیتلاعات و سپا جۆرێک ڕێکدەکەی که بتوانی بێدەردەسەر نووری بەرییەوه بۆکان و له دوایه لەوێ ئیتلاعات و سپا گرفتی بۆ سازنەکەن؟!» عیززەتبەگ کوتی: «خان، ئاغای نووری کەنگێ دەیهەوێ بگەڕێتەوه بۆکان.» خان کوتی: «چەند ڕۆژێک ئەمن نایەڵم بڕواتەوه.» ئەمن کوتم: «جەنابی خان، جارێ وەختی مانەوه و درێژەی دیدارم نیه. سبەینێ نا بەڵان دووسبەی دەبێ بەڕێمکەیەوه.» عیززەتبەگ کوتی: «موعاوینی ئیدارەی ئیتلاعات ئاواڵ و دۆستی نیزیکمه و له خزمەت خانیشدا ئیرادەتی هەیه. ئەمن سبەینێ بۆ نیوەڕۆیه بانگهێشتی دەکەم و پێی دەڵێم خان دەیفەرموو لەمێژه نەمدیوه و پێمخۆشه ببینم، بۆ نەهار دەیهێنمه ئێره و ئەو جۆرەی به پێویستی دەزانی لەگەڵی بدوێ.» شەو درەنگ بوو و عیززەتبەگ هەستا ڕۆیی. خان کوتی: «عیززەتبەگ باشی بۆ چوو، ئەمنیش لەگەڵ ئەو

کابرایە نێوانم خۆشە، هاتنی بۆ ئێرە باش تەواو دەبێ.» وەختی خەو بوو، خـان چوو بنوێ. جێگای خەویان بۆ من چاک کردبوو، ئەمنیش هەستام بەرەو نوستن و خەوی خۆش دیتن.

خان بۆ نانیسبەینێ هاتەدەرێ و دوای نانخواردن چووینە حەسارێ دانیشین. کوتم: خان، کاتێک عیززەت و کابرای ئیتلاعاتی بۆ نـەهار هـاتن، ئـەمن بـڕێک درەنگ دێمەوە هەتا ئەوەی لە بارەی مندا دەیڵێی ڕواڵەتی پاشملەی هـەبێ. خـان کوتی: «ئەمن دەمهەوێ پێی بڵێم، ئاغای نـووری یەکێکـە لـە دۆسـتان و یـارانی قەدیمی من. زۆریشی پێقەرزدارم. کاتێک ئەو نمایەندەی خەڵکی بۆکان بـوو، لـە مەجلیسی ڕابردوودا کار و گرفتاری گەورەی عێل و تایفەی بۆ جێبـەجێ کـردووم و هەتا ئێستا نەمتوانیوە جوابی چاکەیەکی بدەمـەوە. دەمهـەوێ ئـەتۆ لـە دنیـای دۆستایەتیدا قەرزی من بدەیەوە. نووری نە حیـزبی بـووە و نـە کۆمەڵـە، هـەر ئەوەش بوو بۆکانی بەجێهێشت و چوو بۆ نێو خزمەکانی لـە گونـدی «گڵـۆلان» و لەو ئاخرییانەدا کە ناوچەی گەورکان بوو بە مەکۆی حیزبەکان، ئەغڵەب دەهاتـە بانە ماڵە من و خزمەکانی من، ئێستاش دەیهەوێ بچێتـەوە بۆکـان. دەبـێ کـاک عیززەتی لەگـەڵ بنێـری و بسـپێری کـە ئیتلاعـات و سـپای پاسـدارانی بۆکـان دەردەسەری بۆ پێکنەهێنن. ئەوانە ئەو قسانە دەبێ بە بێ حوزووری تـۆ.» کـوتم: خان، لەوە باشتر شتێک نـەماوە وەبـەر زەیـنی بـدەی. ئـەمن لەگـەڵ سـەردار وەدەردەکەوم.

نیزیـک سـەعات ١٢/٥ هاتینـەوە. میوانـەکان لـەمێژبوو هـاتبوون. دوای سەلاموعەلێک، خان: «ئاغای ڕەئـیس، ئـەوە دۆسـت و بـرای عـەزیزم ئاغـای نوورییە.» دوای ئەحواڵپرسی ئاغای «ئیتلاعاتی» کوتی: «ئاغای نووری، خان لە بارەی تـۆدا ڕوونی کردمـەوە و عیـززەتبـەگیش شـەرحیحاڵـی تـۆی بـۆ مـن شیکردۆتەوە. جمهووری ئیسلامی نایهەوێ ئینسـانەکانی بەڕاسـتی و هێزەکـانی شیاوی ناوچە لە دەس بدا، دەیهەوێ لەگەڵ دێوەزمەی حیسانئوێن بەربـەرەکانی بکا. ئەگەر وازت لە سەر چوونەوەیە بۆ بۆکان، ئەوە کـاک عیـززەت هاوڕێتـە و لەوێش برادەرەکانی بۆکان دەبینێ و ئەوەی ئێمـە بـە پێویسـتی دەزانـین ڕێـز و حورمەتە بۆ ئاغای نـووری کـە تێکەڵاوییـەکی نیزیکـی هەیـە لەگـەڵ «خـان» و

«خان»یش لە کەسانی باوەڕپێکراوی ئێمەیە لەو مەرز و سنوورەدا.»

گوتم: ئاغای ڕەئیس، ئێمە ئینقلابمان بۆیە نەکرد یەکتر ڕەپێنێین، ئینقلابی ئێمە بۆ ڕەپێنانی یەک نەفەر بوو بە ناوی تاغووت و ئەویشمان ڕادا و پێویست ناکا نەتەوەیەکی سەدان قەڕن پێکەوە ژیاوین لە سەروسەکوتی یەکتر بەربین و لە یەکترمان بکەنە نەتەوی و دوژمن. بەکورتی لە سەر سفرە قسە لەسەر ئەوە بڕایەوە کە سبەینێ کاک عیززەت بمباتەوە بۆکان و بە دڵخۆشی و ڕەزامەندی بگەڕێتەوە.

کەوتینە سبەینێ و کاک عیززەت هات بۆ ماڵی خان. خان زۆری حەول دا ڕۆژێکی دی لە لای بمێنمەوە، گوتم: خان، چوونەوەم چاکترە لە مانەوە. ئەتۆش لێم غافڵ مەبە. لەگەڵ عیززەت دوای خواحافیزی بەرەو بۆکان وەڕێکەوتین. بۆ نەهار هاتینەوە بۆکان و دوای نەهار گوتم: کاک عیززەت ئەتۆ بچۆ بۆ ئیتلاعات و ڕاسپاردەی خۆت ڕابگەیەنە و ئەمنیش دەچمە ماڵی ئیمامجومعە (حاجی مەلا ئەبووبەکری شەفیعی) کە لەو وەختانەدا دایمە موکاتەبەمان هەبووە و لێک بێخەبەر نەبووین، با ئەویش لەگەڵ عولەما و مامۆستایانی ئایینی بۆکان لە جەریانی هاتنەوەمدا بین مەبادا گیروگرفت بێتە پێشێ؛ (کە هاتە پێش). درێژەم بە قسەکانم دا و گوتم: «کاک عیززەت کە لە ئیتلاعات هاتییە دەرێ وەرە بۆ ماڵی ئیمامجومعە و خەبەری خۆتم بدەیە.» بۆخۆشم چوومە ماڵی ئیمامجومعە.

کە لە دەرکەم دا و چوومە ژوورێ، مامۆستا بەتەنێ لە وەتاغەکەی بوو، کە ئەمنی دیت بەپیرمەوە هات و دەستومستی یەکترمان ماچ کرد. دوای منخۆش و تۆخۆش، بەسەرهاتی ئەو ڕۆژە تاڵانەی خۆم بۆ گێڕاوە و گوتم نازانم بیروڕای تۆ چۆنە؟ گوتی: «نازانم دەڵێن چی بەڵان خراپ ببزوونەوە یان بتگرن، ئەمن لە ئیمامجومعەیی بۆکان دەس هەڵدەگرم و عولەما و ڕووحانی بۆکانیش تێکڕا ئیعتسابێ دەکەن.» هەروەها گوتی: «چەند جارێکی کە لەگەڵ ڕەئیسی ئیتلاعات دواوم، نەزەریان خراپ نەبووە، هەتا بزانین چۆن دەبێ.» لەو قسانەدا بووین عیززەتبەگ وەژوورکەوت و دوای سلاو و ئەحواڵپرسی گوتی: ڕەئیسی ئیتلاعاتی ئێرەم دیت و نەزەری ئیتلاعاتی بانەم پێڕاگەیاندن. گوتی بێتە ئیتلاعات و چەند پرسیارێکی لێدەکەین و ئیدی کارمان پێینامێنێ. حاجیمەلا گوتی: «دەچینە

شووڕای ڕووحانییەت و نوێنەری ئیمام لە شووڕا حاڵی دەکەم و لەوێڕا ئەگەر پێویست بوو بچێتە ئیدارەی ئیتلاعات.» کاک عیززەت کوتی: ئەمن ڕاسپاردەی خۆم جێبەجێ کردووە و لەو بارەوە نیگەرانیشم نیە. کوتم: سپاست دەکەم. مانەوەی تۆ ئیدی پێویست نیە.

دوای نوێژی عەسر چووینە «شووڕای ڕووحانییەت» و ناردی «مەلا سەید ڕەحمانی کەریمی» کە ئەندامی شووڕا بوو ئەویش هات. نوێنەری ئیمام کە ئاخوندێکی جەوان بوو، ئەویش هات. حاجی مەلا ئەبووبەکر ئەمنی پێناساند و کوتی: «ئاغای نووری نوێنەری خەڵکی بۆکان و دەوروبەر بوو. کە ڕژێمی تاغووتی ڕووخا، هاتەوە ناوچە و لە دێ گۆشەگیر و دوور لە غەوغا دانیشت. ئێستا کە ئەمنییەت و ئارامی بەردەوامە، دەیهەوێ لە بۆکان دانیشێ و وەک خەڵکی دیکە لە بەرەکەتی ئینقلابی ئیسلامی بەشدار بێ و وەک هەموو هاووڵاتییەکانی خۆی لە ژیانی سەربەخۆ بەهرەمەند بێ.»

ئاخوندی بەرزەفڕ و تاوانباری بێتاوان

هەر کە کوتی نوێنەری مەجلیسی پێشوو بووە، ئاخوند چاوی بزکردەوە و وەک جانەوەرێکی دڕندە لە قەفەزێکدا نیشان بدەی، بڕێکی تێڕوانیم و گرژ بوو و کوتی: «ئەی ئاغا تا ئێستا لە کوێ بووی؟» ئەمنیش بە فارسییەکی خۆماڵیانە عەرزم کرد: جەنابی حوججەتولئیسلامی وەلموسلیمین! هەر لێرە بووم. لە دێی «عەنبار» کەشاوەرزم. هەروەک دەزانی شار و مەڵبەند بڕێک نائەمن بوو، وام پێچاک بوو بە بێدەنگی لە گۆشەیەک دانیشم هەتا وڵات ئەمن دەبێتەوە. ئێستا وڵات ئارام بۆتەوە و لە بۆکان دانیشتن دەکرێ. ئەوەندەش بزانە کە پێشتر زیددی ئینقلاب لە بۆکان گرتیانم و تەحویلی دادگای ئینقلابی ئیسلامی مەهابادیان دام، پاش ئەوەی خەڵکی بۆکان و دەوروبەر بە خۆپێشاندانێکی بەرچاو بێتاوانی منیان وەدەرخست، ئازادیان کردم و هاتمەوە بۆکان. ئاخوند زۆر بە ڕووگرژی کوتی: «پێویستە لەگەڵ تاران پەیوەندی بگرم و بزانم لەوبارەوە دەستووری ئەوێ چ دەبێ؟» ئیمامجومعە و مەلا سەید ڕەحمان ئەندامی شووڕا کوتیان: «ئێمە ناردوومانە بێتەوە بۆکان، تاران و تەماسی بۆ چیە؟» ئاخوند ڕانەوەستا، هەڵات

بۆ وەتاغێکی کە تەلەفوونەکـەی لێبـوو و کـوتی: «ئـەوە بـە خـۆم مەڕبووتـە.» ئیمامجومعە کوتی: «قەسەم بە خودا خراپی لەگـەڵ ببزوونـەوە، تـەواوی بۆکـان دەخرۆشێنم و بۆخۆشم ئیمامجومعە نابم.» مەلا سەید ڕەحمـان کـوتی: «ئێمـەش شووڕای ڕووحانییەت نابین.» کوتم: مامۆستایان سپاستان دەکەم. بەڵان ئەگەر لە سەرەخۆ نەبن، کاری من خراپتر دەبێ. ڕەنگە بیانهەوێ هێندێکم پرسـیار لێبکـەن کە حەتمەنیش دەیکەن. ئەو قسانەمان دەکرد ئاخوند هاتـەوە. هێنـدەی پێنـەچوو دەرکە کراوە و پاسدارێک هاتە ژوورێ ، دیاربوو دەیانناسی ، ڕەئیسی ئیتلاعـاتی بۆکان بوو کە ئاخوند تەلەفوونی لێکردبوو. لەبەری هەستان و بـەخێریان هێنـا. کوتی: ئەوە ئاغای نوورییە؟ کوتم: بەڵێ هەوم. کوتی: تازە کاک عیززەت لە بارەی تۆوە حاڵی کردووم. ئاخوند بە تووڕەیییەوە کوتی: ئەوە نوێنەری تاغووت بـووە و لەگەڵ تاران قسەم کردووە و کوتیان بیدەنە دەست ئیـدارەی ئیتلاعـات. ئاغـای ڕەئیس بۆیە تەلەفوونم لێکردی دەبێ بیگری. کوتم: جەنابی حوججەتولئیسـلام، ئەمن لەگەڵ ئیمامجومعە هاتوومە شووڕای ڕووحانییەت کە لەگەڵ مامۆسـتایانی ئەو شووڕایە دیدارێک تازە بکەمەوە. لە دوایە لەگـەڵ ئیمـامجومعـە دەچووینـە ئیـــدارەی ئیتلاعـــاتیش، ئـــەتۆ لـــەخۆڕا وەپەلـــە کـــەوتووی! جـــەنابی حوججەتولئیسلام، ئەگەر ئەمن نەتەوە و وڵاتی خۆم خۆش نەویسـتبا و هـۆگری نیشتمانی خۆم نەبام، ئێستا لە خزمەت تۆدا نەدەبووم، یان لە ئورووپـا بـووم و یان لە ئێراق وەک ئەوانەی ڕۆیشتوون و نایانبینی. مەگەر بێتاوانێکی چەند جـار دەبەنە پای دار؟ ئەمن لە ساڵی ١٣٥٨ جارێک لە دادگای ئینقلابی مەهاباد پرسوجۆ کراوم و بێتاوانی من لە دادگا ڕوون بۆتەوە و بە ڕێز و حورمەتەوە بەڕێکراومەوە بۆکان.

ڕەئیسی ئیتلاعـات زۆر ئـارام و لەسـەرەخۆ کـوتی: جـەنابی ئیمـامجومعـە ناڕەحەت مەبە، بەرنامەی کاری ئێمە ئاوایە. ڕەنگـە ئاغـای نـووری بـۆ چەنـد ڕۆژێک میوانی ئێمـە بـێ. پـاش چەنـد پرسـیار و لێکۆڵـینەوە کاروباریـان لـە مەجلیسدا، ئازادی دەکەین. ئیمامجومعە کوتی: ئاغای ڕەئیس، بـە خوداوەنـدی خودا ئەگەر خەڵکی بۆکان و دێهاتی و کەشاوەرزانی ناوچـەی بۆکـان ئـازاد بـن، ئێستاش ئاغای نووری دەکەنەوە نمایەندەی خۆیان. ئەتۆ نـازانی خزمـەتی ئـەو

پیاوه لـه مه‌جلیسی ڕابردوودا بـه «ڕووحانییـه‌ت» و «ئـامووزش و پـه‌روه‌ریش» و که‌شاوه‌رز و دێهاتییه‌کان چۆن و چه‌نده بووه. ئاغای ڕه‌ئیس، ویسـت و خواسـتی خه‌ڵکی بۆکان و ده‌وروبه‌ر له باره‌ی ئاغای نووری‌دا وه‌به‌رچاو بگره. ئاخونـد زۆر به تووڕه‌یی کوتی: ئاغای ڕه‌ئیس ئه‌من له‌گه‌ڵ تـاران بـه‌وردی دواوم، ده‌بـێ ئـه‌و جۆره که‌سانه زۆر به‌توندی له‌گه‌ڵیان به‌ره‌وڕوو بن. ڕه‌ئیسی ئیتلاعات له‌و جـۆره دواندنه‌ی ئاخوندی زۆر تێکچوو کوتی: قوربان: له پێش ئه‌وه‌ی‌دا ئه‌تۆ تـه‌لـه‌فوونم لێبکه‌ی که پێت وایه تاوانبارێکت گرتووه، مه‌ئمووری خۆمان لـه بانـه‌ڕا له‌گه‌ڵـی هاتووه و له ئیداره‌ی ئیتلاعاتی بانه‌ڕا ته‌ماسیان له‌گه‌ڵ گرتووم. لێمگه‌ڕێ ئێمه به ئه‌رکی خۆمان ئاشناین. له دوایه کوتی: جه‌نابی ئیمامجومعه ئیجازه بـده ئاغـای نووری له‌گه‌ڵ خۆم به‌رم بۆ ئیداره با چه‌ند ڕۆژێک میوانی ئێمـه بـێ و بۆخۆشـت ته‌ماست له‌گه‌ڵمان هه‌بێ. ئه‌من هه‌سـتام و کـوتم: ئاغـای ڕه‌ئـیس ئـه‌من حـازرم فه‌رموو. جه‌نابی ئیمامجومعه، جه‌نابی مه‌لا سه‌ید عه‌بدوڕڕه‌حمان، ئێـوه‌ش لـه ده‌ره‌وه خۆتان ناڕه‌حه‌ت مه‌که‌ن. ئه‌گه‌ر کار له سنووری پرسـیار تێپـه‌ڕی، ئـه‌وه خه‌به‌ر ده‌زانن و به ڕێی قانوونی خۆماندا ده‌ڕۆین. خواحافیزمان بێ و هاتمه‌ده‌رێ و ڕه‌ئیس به‌دوامه‌وه به‌ره‌و ئیداره‌ی ئیتلاعات.

بنکەی ژین
www.zheen.org

ڕۆژگارێکی ڕه‌ش و شه‌وگارێکی تاڵ له ئیداره‌ی ئیتلاعاتی بۆکان

کاتێک چووینه ئیداره‌ی ئیتلاعات، ڕه‌ئیس به پاسدارێکی ئه‌سپاردم و بۆخـۆی ڕۆیشت.

پاسدار په‌ڕۆیه‌کی ڕه‌شی هێنا و هه‌ردووک چاوی توند به‌ستم و باسکی گـرتم و کێشامی. ئه‌منیش وه‌ک کوێران به دووی کوێرکێش‌دا کشام، هـه‌ر بـه پلیکـان کـه پێچاوپێچی ده‌کرد، له دوای یه‌کدوو سووڕ له حاستی ده‌رکێک ڕاوه‌ستا، یـه‌کێک به کلیل ده‌رکه‌ی بۆ کرده‌وه. که ده‌رکه کراوه، پاسدار پاڵێکی توندی به پشتێوه نام و خستمیه ژووره‌که‌وه و ده‌رکه پێوه‌درا.

له جێی خۆم ڕاوه‌ستام. ماوه‌یه‌ک هه‌ستوخوست نـه‌بوو. نه‌مـده‌زانی چبکـه‌م. یه‌کێک له دیوه‌که‌دا کوتی: مامه بۆ چاوت ناکه‌یه‌وه. په‌ڕۆکه‌م له سه‌ر چاوم لابرد و دیتم کوڕه‌جحێڵێکی کـورد لـه‌وێ درێـژ ببـوو. هـه‌ر بـه‌پێوه بـووم و ته‌ماشـای

داروديوارم دەكرد. گۆچانێكی شوانانەم بە دەستەوە بوو، گۆچانەكەم بە دیـوارەوە هەڵپەسارد. كوڕەجەوانەكە هەر تەماشای دەكردم، كوتی: مامە توخـودا ئـەتۆیان بۆچی گرتووە؟ تێفكریم ئەو جەوانە بەو شكڵ و ڕواڵەتە نەشەمزاو و تێكنـەچووە، بۆ گیراو و ئەسیر نەدەبوو. ئەدی چیە؟ ڕەنگە جاش بێ لە پێشدا لێرەیان دانـاوە هەتا ئەمن بناسێ و قسەم لێ‌ڕاكێشێ. كشامەوە بن دیوار لای سەرووی وەتاغەكـە. دانیشتم. پشتم دێشا. پاڵم توند بە دیوارەكەوە دا. كوتم: ئۆخەی. كوڕەكە دووپاتی كردەوە: ئەرێ مامە توخودا ئەتۆی ڕدێن‌سپی، وادیارە نەخۆشیشی، بەوحاڵـەوە بۆچی گرتوویانی؟ كوتم: ڕۆڵـە لەبـەر خـەتاكاری و هەڵــە و چەپـڕەوی ئێـوەی جەوانە كە دەبـێ ئێمــەی پـیر كـەفارەتێ بدەینــەوە. جـەوانانی بـێ‌ئـەزموونی وڵاتەكەمان یەكێك كۆمەڵەیە، یەكێك نازانم خەباتە، یـەكی دی چیـە، كوفـت و زەهری مارە، نازانم چ بڵێم بەخۆم، چ بڵێم بە ئێـوەی لاوی سەرلێشـێواو. كـوتم باشە ئەتۆ بۆ گیراوی؟ كوتی: پێم دەڵێن ئەتۆ دێموكراتی. كـوتم: ڕاسـت دەكـەن. ئاخر ئەی كەجڕەوانە، ئــەی بـێ‌ئەزموونانــە، لاوەكـانی ئێمـە بـەپتوونی یـان كۆمەڵەن، یان دێموكراتن، یان خەبات. نازانم چتان دەوێ؟ لە سایەی جمهـووری ئیسلامی‌دا، ئیمام خومەینی لــە ژێـر دەسـتی تـاغووتی هێنانــەدەرێ، ئـاواتی دوورتان بۆ نیزیک بۆتەوە، ئیدی چی دیكەتان دەوێ؟ چی دیكە داواكارن لە خـودا و ئیمام خومەینی؟! لە دوایە كوتم: باشە كـوڕم، بـۆت نارەحــەتم، نێـوت چیــە؟ كوتی: مامەگیان «عومەری خزری»م نێوە، خەڵكی محاڵی بەگزادانم، نازانم چییان لێم‌دەوێ؟ دەڵێن ئەسلەحەت هەیە. كوتم: كوڕم، چاوەكەم، ئەگەر هەتە بیانــدەوە و ئەگەر تفەنگت دەوێ، بچۆ بۆخۆت ببە بە پاسدار!؟ دەنا بڕۆ فریای ژیانی دایـک و باب و خوشك و برایانت بكەوە.

ئەو كوڕە هەر هەڵدەستا سـەر پێیـان و دادەنیشـتەوە. وەک چاوەڕوانییـەكی هەبێ، كات كەوتە نوێژی شێوان. یەک هات دەرکەی كردەوە و سەری هێنـا ژووری و كشاوە. كوڕەكە لە جێی خۆی هەستا و چووە دەرێ و ئیدی نەمدی بێتـەوە. لــەو ئاخرییانەدا دیتم و ناسیمەوە، بەڵام خۆی لێ نەناس كردم و ئەمنیش هـیچ كـات ئەو كاتەم بە ڕوویدا نەداوە، چون نوێنەری سیاسی فەرماندارییە!؟؟

پاسدارێک هات و دەرکەی كردەوە و تەماشایەكی ژوورەكەی كـرد. پـێم گـوت:

www.zheen.org

برادەر ئەمن ناسازی مەعدەم هەیە، دەرمانەکانم لە ماڵێیە کە دەبێ شەوانە و بەیانانە بیانخۆم. بۆ پێش شام دەرمانەکانیان بۆ هێنام. کارم بە وەی خراپ بوو، شەوانە دوو یان سێ جار دەبوو بچمە ئاودەست. پاسدارێکی ڕدێن‌سپی و بەدئەخلاق کلیلی دەرکەی پێبوو، شەوێ کاتی نوستن دەرکەی دەکردەوە و ئیدی هەتا بەیانی دەرکە نەدەکراوە. شەوێ لە جامێکی مسی گەورەدا کە هێندێکی برینج و باقلە تێدا بوو شامیان بۆ هێنام. هێندێکم لێخوارد و ئەوی دیکەم لە جامە مسەکەدا هەڵگرت کە شەودرەنگ بیخۆم مەعدەم وەژان نەکەوێ. جامەکەم لە پاش شام نەداوە. شەوانە دوای خواردنی پاشماوەی شامەکە، میزم لەو جامە دەکرد. بەیانان پاسدارە پیرە دەرکەی لێدەکردمەوە، جامەکەم لەگەڵ خۆم دەبردە ئاودەست و خاوێن دەمشوتەوە، چون دەمزانی شامەکەم هەر لەم جامە مسینەدا دەبێ، دەمداوە بە پاسدارە پیرە.

وا دیاربوو ڕەئیسی ئیتلاعات لە دوای ئەوەی ئەمنی سپارد و ڕۆیی، هەموو بنکەی چەکداری پاسدارانی حاڵی کردبوو کە نوێنەری بۆکان لە مەجلیسی تاغووتی‌دا هاتۆتەوە و خۆی تەسلیم کردووە و ئێستا لە ئیتلاعاتە و زیندانییە. شەودرەنگانێک دەرکی دیوەکەم کراوە و خستیانە سەرپشت و پاسدار وەژوورکەوتن. نە یەک و نەدوو و سێ هەتا شەش نەڕڕەغوول کە ڕەئیسی ئیتلاعاتیشیان لەگەڵ بوو. بە حورمەتی ئینسانی خۆم، نە لەبەر ئەوان و یان لە ترسان، لە جێی خۆم هەستامە سەرپێ. هەموویان بە دیواری دیوەکەوە ڕاوەستابوون و زلزل تەماشایان دەکردم، وەک هاتبن گیانلەبەرێکی عەجیبولخیلقە تەماشاکەن!

حاڵی بووم هاتوون بزانن نوێنەری بۆکان لە مەجلیسی تاغووتی‌دا دەبێ چۆن بێ و چ فیلەتەنێک بێ. کوتم: ئاغایان دەکرێ بڵێم فەرموون دەستوور چیە؟ ئەگەر پرسیارێکتان هەیە لە خزمەتدام. کوتیان نا، هەر هاتبووین بازڕەسی زیندان و زیندانییەکان بکەین. کوتم: ئاغایان، ڕەنگە باب و باپیرانی ئێمە لە دەورانی چیها پادشا و حکوومەتی جۆراوجۆردا ژیابن، هەر حکوومەتێک گۆڕابێ و یەکی دی هاتبێ، باب و باپیرانی ئێمە هەرگیز بۆ یەکتر نەبوونە ئەغیار و بێگانە و هەر بەو ڕەنگ و شێوازەی پێیەوە ژیابوون، هەروا درێژەیان بە ژیان و مێژووی خۆیان

بنکەی ژن www.zheen.org

داوە. باوەڕ ناکەم ئێمە نەتەوەی ئەو باب و باپیرانە زۆڵ بین و ڕەوشت و شێوازی ئەوان ڕەچاو نەکەین. ئێستا هیچ کامتان لە پێش چاوی من نە غەیرەن و نە بێگانە. ئایا ئێوە ئەمنتان چۆن دێتە بەرچاوان؟ بێدەنگ بووم بزانم دەڵێن چی؟ هیچیان وەدەنگ نەهاتن، بەڵان یەکیان لە قسەکانمدا جارجار سەری دەلەقاند کە دەکرا بە مانای باوەڕ لێکیدەمەوە. دیسان بە مانای ڕۆیشتن تەماشایەکی یەکتریان کرد، یەکیان لای دەرکی نیشان دا و بۆخۆی لە پێشەوە ڕۆیی و ئەوانی دیکەش بەدوویدا جاڵە بوون. ئەوەی لە قسەکاندا سەری دەلەقاند وەدوا کەوت، لە نێو دەرکە ئاوڕێکی داوە و لەبەرخۆیەوە کوتی: «عموجان غم نخور خدا بزرگە!» پاسدارە پیرە دەرکەی داخستەوە.

سبەینێ پاسدارێک هات و چاوی بەستم و دەستی کێشام بە دووی خۆیدا. بە هەستم پلیکانەکانی پێیدا وەسەرکەوتبووم، سەرەوژێر دەیکێشامەوە خوارێ. هاوسەتحی ساختومانەکە لە سەر کورسییەک دانیام. دیار بوو «بازپورس» بوو هات.

نێوت چیە؟ محەممەد. بابت؟ ئەبووبەکر. ڕەخنەم لە پرسیارەکانی گرت و کوتم: برادەر ئەگەر بازجوویيم لێدەکەی، حازر نیم ئاوا جوابت بدەمەوە. پرسیارەکانت بنووسە هەتا وڵامەکانت بدەمەوە. دەبێ سوال و جواب بە نووسین بێ. هەرچی پرسی ئەمن بێدەنگ بووم. دوو جاران لە سەر کورسییەکەم ڕایوەشاندم. وڵامی ئەوەشم نەبوو. دیسان پرسیار، دیسان بێوڵام. قامچی بوو یان شووڵ نازانم لە شانی ڕاکێشام، بێدەنگ مامەوە و بۆ جاری دووهەم لە شانی کوتامەوە. کوتم: ئینسان! چۆن ئەو حەقەی بە خۆت دەدەی ڕدێنسپی و پیرێکی بێتاوان وەبەر کوتەکان بدەی؟ ئەگەر ئەوەت پێ کردەوەی دێوودرنجان نیە، ڕامەوەستە هەتا ئاخر هەناسەی سوارم پیادە دەکەی و ژینی لێدادەڕنی درێژەی پێبدە. تەقەی کەوشەکانی هات، ڕۆیی و نەهاتەوە. پاسدارێک هات سەرلەنوێ ڕایکێشام هەتا دیوەکەی خۆم و پاسدارە پیرە دەرکەی کردەوە و پەڕۆی ڕەشیان لە سەر چاوم لابرد و لە ژوورێیان خستمەوە و دەرکەیان داخست.

شام و نەهاریشم لە جامە مسینەدا هێندێک برینج و باقلە و برینی مەعدەش دیاربوو بە هیچ کام لە دەرمانەکان ژانی نەدەشکا. خەبەرم لە دەرەوەش نەبوو کە ئیمامجومعە و مامۆستایانی ئایینی و هێندێک لە بازارییەکان لە حەول و

بنکەی ژین
www.zheen.org

تەقەلادابوون و چییان بۆ نەکرابوو.

سێهەمین ڕۆژ بوو، پاسدارێک هات کەڵەگەت و جەوان. چەند لاپەڕی پرسیار هێنا کە لە خوارەوە دەیخوێنینەوە:

پ: ئەتۆ بۆ بوویە نوێنەری مەجلیسی شا کە دەتزانی شا تاغووتییە؟

و: ئەمن نوێنەری شا نەبووم، نوێنەری کەشاوەرزانی دێهاتەکان و شاری بۆکان بووم و لە خواست و ویستی ئەو میللەتە دواوم کە ئەمنیان کردبووە نوێنەری خۆیان. کاری من لە مەجلیس ڕاگەیاندنی نیاز و پێداویستی ئەو ناوچەیە بوو کە هەڵیانبژاردبووم.

پ: لەو ماوەی کە لە مەجلیسدا بووی، چ کارێکت بۆ خەڵکی شار و دێ پیادە کردووە؟

و: ئەو کارانەی ئەمن کردوومن، شتێک نین نادیار و لە بەرچاوان نەبن. کار و بەرنامەکانی من لە دێهاتدا ماون و خەڵک ئێستا کەلکیان لێوەردەگرن.

پ: ئەو کارانەی بە کاری خەڵک دێن و ئێستاش هەر ماون، چن؟

و: ١ـ لوولەکێشی کانیاوی دوورە دێ لە ئاوایییەکانی: «بەردەزەرد»، «تورکمانکەندی»، «جانمەرد»، «باغچە»ی لای «تیکانتەپە»، «کانی سیران»، «ترکاشە»، «ئەشکەوتان»، «شاریکەند»، «کولتەپە»، «قەرەکەند»، «دونگوز»، «گردی قەبرانی عەنبار»، «داشبەند». خاوێن کردنەوە کەرێزەکانی دێی «کەرێزە» و «تبت». سازکردنی مزگەوتی گوندی «حوسێنمامە». تەعمیری مزگەوتی ئاوایی «لەگز». سازکردنی پردی گوندی «چاوەرچین».

٢ـ بەندکێشی ئاوی دێی «سارووقامیش». لە بارەی گەیاندنی بەرق بۆ دێهات و دەوروبەری بۆکان بۆ ئەو دێیانە بەرق چوون: «ئەمیرئاباد»ی بۆکان، «حەمامیان»، «میراوا»ی عەنبار، «عەنبار»، «گردی قەبرانی عەنبار»، «داشبەند»، «عەلیئاباد»، «وشتەپە»، «ناچیت»، «تیکانتەپە» و هەروەها دە مەدرەسە بۆ گوندەکان.

پ: ئەوانە کارێکن ڕەنگە لە دەورانی نوێنەرەکانی ڕابردوو پیادە کرابن؟

و: هیچیان لەو کارانە لە ڕابردوودا پێکنەهاتوون، تەنیا کار و کردەوەی منە. ئێوە دەتوانن لەو بارەوە لە دانیشتووانی دێهاتەکان پرسیار بکەن.

www.zlnen.org

پ: ئێــوه ئــهوكاتی لــه مــهجلیس‌دا بــوون و لــه لایــهن ئــهو خهڵــكهوه هەڵبژێردرابوون، بۆچی نەتانده‌گوت میلله‌ت حكوومــه‌تی تــاغووتی نــاوێ؟ بــه‌و جۆره ده‌تانتوانی ڕژێمی شای تاغووتی ساقیت بكه‌ن و له‌به‌ینی به‌رن.

و: ئه‌من ده‌ڵــێم ئــه‌وه لــه شــان و ئــه‌ركی ئاخونــده‌كان و سیقه‌تولئیســلام و حوججه‌تولئیسلام و ئایه‌تولڵلا و ئایه‌تولعوزماكان‌دا بوو كه له ئێران‌دا مزگــه‌وت و میحرابیان به‌ده‌سته‌وه بوو كه به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌سپارده‌ی خۆیان ڕۆژی جومعــه‌كان له سه‌ر مینبه‌ر و میحرابه‌كان‌دا دۆعایان بۆ فه‌تح و سه‌ركه‌وتنی پادشایانی ئێــران ده‌كرد و به تارانیان ده‌گوت دارولخه‌لافه و به پادشایانیان ده‌گوت سێبه‌ری خودا له زه‌وی و به هۆی فه‌رمانی «ئیتاعه‌تی ئولولئــه‌مر» نه‌تــه‌وه‌یان ئه‌ســیری پادشــا و فێئۆداڵ و سیستمی خان‌خانی ده‌كرد. ئه‌تۆ كه ئه‌و پرسیارانه بــۆ مــن ده‌نووســی، وه‌ک من له‌و هه‌لومه‌رجه‌دا ژیاوی كه من تێی‌دا ژیاوم، ئــه‌تۆ شــاگردی مه‌درەســه بووی و له دۆعای به‌یانان‌دا ده‌تگوت، خودا و شــا و مه‌یهــه‌ن. ئــه‌ورۆ كــێ ده‌بــێ وڵامده‌ری ئه‌و هه‌ڵه و لاڕێیی‌یانه بێ؟ ئه‌من؟ ئه‌تۆ؟ یان ڕێبه‌ره‌كانی ئایینی و دیــنی و خاوه‌ن‌مینبه‌ره‌كان.

پ: كاتێک ئینقلابی ئیسلامی به ڕێبه‌ری ئیمام خومه‌ینی ده‌ستی پێكرد، خه‌ڵــک له ژن و له پیاو و كوڕ و كچ و عالم و عامی ده‌ڕژانه شه‌قامه‌كان و خۆپێشــاندانیان ده‌كرد، ئــه‌تۆ بــۆچی تێكــه‌ڵ ئــه‌و حه‌شــیمه‌ته نــه‌بووی و بــۆچی تــه‌ریكیت لــه نوێنه‌رایه‌تی نه‌ده‌كرد؟

و: ئه‌من نه بازاڕی بووم و نه ئه‌سناف، نه كارگه‌ر بووم و نــه كارفــه‌رما، نــه ئاخوند بووم و نه ته‌له‌به. ئــه‌من نوێنــه‌ری چینێــک بــووم بــه نــاوێ دێهقــان و كه‌شاوه‌رز كه له دڵی دێهاتی دووركه‌وتووی ڕۆژئاوای ئێران به هه‌زاران نــه‌داری و پێداویستی ژیان، ده‌ژیان. ئه‌و ڕۆژه‌ی چوومه مه‌جلیس سوێندم به قورئان خــوارد كه ئه‌ركی نوێنه‌ری خۆم له به‌رابه‌ر خه‌ڵكی ناوچه‌دا به‌رمه سه‌رێ و ئه‌و حه‌قه‌م بــه خۆم نه‌ده‌دا له جیاتی ڕه‌فعــی نیازمه‌نــدی ناوچــه و مه‌ڵــبه‌ندی خــۆم، بچــم لــه شه‌قامه‌كان چه‌پڵه لێدەم... .

جه‌نابی پرسیار! ئه‌وه بۆ حه‌وت ڕۆژه ده‌چێ له‌م زیندانه‌دا به ناڕه‌حه‌تی توندی مه‌عده‌وه له به‌رزه‌خی نێوان مه‌رگ و ژیان‌دا ده‌ستوپێیان ده‌كوتم. ئه‌تۆش ڕۆژانــه

به دووی یەکدا سینی دەڕازێنییەوە و لە ژێر پرسیاری فاسقانە و مونافیقانەت گرتووم هەتا بزانی لەکوێ هەڵخلیسکێم، سووژەی تاوانباریم هەڵکرێنی. بۆ ماوەی حەوتەیەکە کە پرس و وڵام لەم زیندانەدا درێژەی هەیە. ڕجام وایە ئەوە دوایین پرس بێ کە دەرخواردی مەعدەی منی دەدەی. لام وابوو هاوار وناڵەکانم کاریگەر بوو، باقی زیندانەکەم پرس و وڵامی تێدا نەبوو.

بەرهەڵستی مامۆستایانی ئایینی و خەڵکی بۆکان

پیاو لە حەق لانەدا، وەک لە دوایە بۆم دەرکەوت، مامۆستاکان، «حاجی مەلا ئەبووبەکری شەفیعی» و «مەلا سەید ڕەحمان» و باقی مەلاکان و خەڵکی بۆکان بێکار دانەنیشتبوون. ئیمامجومعە لە نوێژی جومعەدا گوتبووی: «ئەگەر نووری لە زیندان ئازاد نەکەن، ئەمن دەست لە ئیمامجومعەیی هەڵدەگرم. ئەگەر پاسداران پێیان وایە نووری نوێنەری داسەپاوی تاغووتە، ئێستاش خەڵکی بۆکان و دێهات دیسان دەیکەنەوە بە نوێنەری خۆیان؟ مەگەر هەر ئەو محەممەدی نوورییە نەبوو کە لە ساڵی ١٣٥٨ دادگای ئینقلابی مەهاباد گرتی و هەزاران کەسی بۆکان و ناوچە ڕژانە دادگا و ئازادیان کرد؟ ئێستا بە چ گوناهێک گرتوویانە و زیندانییان کردووە؟»

ئەو بەرهەڵست و بەربەرەکانییەی مامۆستایانی ئایینی و خەڵکی بۆکان کاری لەسەر کردەوەی ئیتلاعات کرد و نەیانتوانی ویستی خۆیان بەرنە سەرێ. لە شاری بانەشەوە «عەولاخانی شەهیدی» دوو جاری «عیززەتبەگ» ناردبوو بۆ سەر ئیتلاعات، بەڵان جوابی عیززەتیان نەدەداوە. ئەگەرچی عیززەتبەگ چەکداری پاسداران و سەر بە ئیدارەی ئیتلاعاتی بانە بوو، بەڵان سپای پاسداران ئەوانەیان وەک کەوی ڕاو بۆ کەوگرتن ڕاگرتبوو. خەفەتبارییە، غەمهێنە، ئەو جاشە کوردانەیان وەک «شینلوو»ی پۆلیس بۆ بۆن کردن و دیتنەوە دیاری کردبوون! ئەرکی گرتنیان لە پێدابوو، بەڕەڵاکردن نا؟! بەداخەوە ئەو نەتەوەیە لە درێژایی ژیانی مێژووی خۆیدا هەر بۆ خۆخۆری هاندراون و بۆیان نەکراوە لە خزمەتی بێگانەدا خۆخۆر نەبن؟ دەنا خزمەتی عیززەتبەگ بە سپای پاسداران لە سەرسنوورەکان، لە هەلومەرجێکدا کە ئێراق ئاوری شەڕی هەڵاییساندبوو، زۆر بەقیمەت و جێی ڕێز بوو.

بنکەی ژین www.zheen.org

لام وایه دوایین پرسیان بۆ بەرجەوەندی بیروڕای من زۆر بەپێویست زانی:

پ: ئـەتۆ لــە بــارەی ڕێبــەری ئیمامــەوە کــە نــایبی ئیمــامی زەمانــە و واجیبولئیتاعەیە دەڵێی چی؟

و: بۆ ئێمە ئەهلی سوننەت و جەماعەت بە فەرمانی خودا کە دەڵــێ «اطیعــوالله و اطیعو الر□ول و اولـي الأمر منکم» سێ جۆر ئیتاعــەت فــەرز کــراوە و سیمای ئەو ئیتاعەتانە هەرکام لە خۆیاندا جیاوازییان هەیە. نەوعی ئیتاعەی خوا جیاوازی لەگەڵ مانای ئیتاعەی ڕەسووڵــی خــوا هەیــە و ئیتاعــەی «اولیالامـر» بەتەواوی جیاوازی لەگەڵ نەوعی ئیتاعەی خوا و ڕەسووڵە، چــون «اولیالامـر»، «منکم»ی هەیە، یانی وەلی ئەمر لە خۆتان. بیروڕای ئێمە ئەوەیــە «وەلی ئــەمر» پێویست نیە هەر ئیمام بێ، باب و دایکـیش «وەلی ئــەمر»ن و دەتوانــێ گــەورەی خانەوادە یان شارەکەت بێ، هەتا دەگاتە سەرپەرسـتی وڵاتەکــەت، چــون خــودا فەرموویەتی «اولیالامر منکم» و «منکم» یانی لەخۆتان.

جەدەلی من و ئاخوندێک لە بارەی «اولیالامر»

لە بەرامبەر جوابەکانی مندا کەسێک و یەکی دیکە کە پێم وابــوو ئاخونــد یــان ئاخوندەک بوو، لەگەڵیان کردمە جەدەل و کوتیان:

چۆن دەڵێی «ئولیلئەمر» پێویست نەکراوە هەر ئیمام یان نایبی ئیمامی زەمــان بێ؟ کوتم: ئاغایان ئەگەر وابێ باب و باپیران و ئەجدادی ئێمە هەموویان بە کافری مردوون. چونکە ئەوان لە ژیان و زەمانی خۆیاندا فەرمانبەرانی کەســانێک بــوون وەک شاهانی: «پەهلەوی»، «قاجار»، «زەنــد»، «ئەفشــار» و «ســەفەوی» و زۆر دوورتر لەوانە «ئەمیر تەیموور»، «مەغوول»، «خارەزمشاهی» و «سەلجووقی» و ئیتاعــەتی ئــەوانیان کــردووە و شــوێنەواری ئــایین و دیــنی ئیسـلامی خۆیــان پێکهێناوە و تەنانەت حوججەتولئیسلام و ئایەتوڵــڵاکان و ئاخونــدەکانی ئێــوە لەو بارەوە مرتەقیان نەکردووە و بەڵکوو زۆریان جیرەخۆری دەزگــای ســەڵاتینی وەخت بوون. جگە لە ئیمام خومەینی کە لە دنیای شیعە و لــە ئاسمــانی ئێــراندا درەوشاوە و مەشعەلی «ئیمامەت»ی هەڵاییساند، کــام ئایەتوڵــڵای ئێــوە ئــاڵای بەربەرەکانی هەڵکردووە؟ ئەمن بە ناوی زیندانییەکی لەگەڵتان نادوێم و مەبەســت

www.zheen.org

لەسەر دین و ئایین و خەسلەتی ئینسانییە، ئێستا کە ئێوە خۆتان بە «اولی‌الامر» نازانن ئیتاعەت کردنی خۆتان بە سەر مندا نەسەپاندووە؟ چۆن ماوەی هەشت ڕۆژە لەو زەرفەدا کە شام و نەهاری تێدا دەخۆم، شەوانە میزی تێدا دەکەم هەتا سبەینێ دەرکەم لێدەکەنەوە! ئایا من دەسەڵاتی ئیتاعەت نەکردن و جواب نەدانەوەی ئێوەم هەیە؟

برادەران باسمان لەسەر لێکۆڵینەوەی وشەی «اولی‌الامر»ە. کەسانێکی بە جۆرێک ئەمریان لەسەر نافیز بێ، ئەو کەسە باب و دایک بێ یان حاکمی وڵات، ناتوانێ لە لایەن دینی، کۆمەڵایەتی و یان سیاسییەوە لە ئەمر و فەرمانیان‌دابێ، چونکە ئایەتەکە دەڵێ «اولی‌الامر منکم»، کە وابوو لە خۆتان دەبێتە غەیری خودا و ڕەسووڵ و نەوعی ئیتاعەتەکەش غەیری ئیتاعەتی خودا و ڕەسووڵە.

ئەوانە وەرامی نێوەنێوە پرسیارەکانی ئەو دوو پاسدارە بوو. دەمزانی بەتایبەت هاتوون هەتا بیر و باوەڕی من یان نەتەوەی کورد لە بارەی «ویلایەتی فەقیهـ» یان ئیتاعەتی «اولی‌الامر» هەڵسەنگێنن.

پاش نیوەڕۆی ڕۆژی هەشتەمی زیندانیم بوو دیتم دوو پاسداری دیکە کە تا ئێستا دیمەنی ئەوانم نەدیتبوو لێم وەژوورکەوتن: سەلام، حاڵت چۆنە ئاغای نووری. کوتم: سپاستان دەکەم. لەبەر ناڕەحەتی مەعدە حاڵم چاک نیە و نیازم بە دوکتور و دەوا هەیە کە بۆ چارەسەری زامی مەعدە ناچار بە چوونی تەوریز دەبم. لە دوایە کوتیان: ئێمە پرسیارمان لەسەر تۆ تەواو بووە، تەنیا کارێکی بە تۆمان ماوە ئەوەیە کە تۆ حازر بی وتووێژێکی تەلەویزیۆنی ئەنجام بدەی، یانی ئیزهاری نەدامەت و پەشیمانی لە کردەوەی خۆت بکەی و ئیمان و باوەڕ بە ڕێبەرایەتی ئیمام و جمهووری ئیسلامی دەربڕی و هیچی دی.

گوتم: برایانی پاسدار، هەشت ڕۆژە بێتاوان ئەمنتان بە حاڵی نەخۆشی و ناساغی زیندانی کردووە. لام وایە سەد لاپەڕتان سوال و جواب لە من وەرگرتووە و ئەوەی پێویست بووە لێتان پرسیوم و وڵامم داونەتەوە. دەربڕینی نەدامەت و پەشیمانی بۆ تاوانبارە کە من گوناه و خەتایەکم نەکردووە هەتا پەشیوانی خۆم بە خەڵک ڕاگەیەنم. ئەگەر پێتان وایە تاوانبارم مەمبەخشن، سزام هەرچی هەیە، ئیعدام، حەبسی ئەبەد و زیندانی چەندساڵە، ئامادەم ئەدای بکەم، دەنا خاترجەم

بن حازر نیم بۆ وتووێژی تەلەویزیۆنی، وەسسەلام و لاکەلام.

برێکیان تەماشای یەکتر کرد و هێندێکیان سەر لەقانـد و هەسـتان ڕۆیشـتن و دەرکەیان لەسەر داخستمەوە. لام وابوو بەلگەیان بۆ ڕاگرتنم نەمابوو.

ئازادی لە زیندان و چاوەدێری لە دەرێ

نـوێژی شـێوانێکی درەنـگ بـوو، پاسـدارێکی هەمـەکارەیان بـە نـاوی «محەممەدی»، یەکێکی چەقەڵە و مردەلۆخە و کۆسـەکار کـە سەروسـەکوتی بـۆ جندۆکەی منداڵترسێن دەبوو، لێم وەژوورکـەوت و کـوتی: ئاغـای نـووری هـەر شتێکی پێتە هەڵیانگرە بچینەخوارێ. شتەکانم هەڵـگرت و هاتمـە ئاسـتی دەرکـە کوتی: ڕاوەستە. پەڕۆڕەشەکەی دەرێنا و دیسان چاوەکانی بەستم و کێشامی هـەتا خوارێ. لە سالۆنەکەی پێشەوە چاوەکانی کردمەوە و گۆچانەکـەی دامـەوە و بـە شۆخی کوتی: ماشێنەکەمان لێرە نیە بتباتەوە بۆ ماڵی خۆتان. کاتێک هاتبووم بۆ ئیتلاعات، برێک کاغەز و بەڵـگە و تۆمـارێکی خەڵـکی دێهـات کـە دابـووم بـەو شەیتانڕەوشتە، حاشای لێکردم و نەیدامەوە. ئەمنیش لاواز و ناتەواو و بـێهێـز بەو چەند ڕۆژ زیندانییە، ئەوەندەی دیکە توانایيم لە دەس دابوو.

هاتمە دەرێ، وڵات تاریک بـوو، نێوەنێـوە چـرای خـەیابانان داییسـا. بـە کوتەکوتی گۆچان و هەنگاوی شلوشەوێق، دەستم بە پێوانی خەیابان کرد. دیـتم ئاغای پاسدار محەممەدی بە هەنگاوی شل و دەست و گۆچـانم پێدەکـەنێ. حـەقی بوو، ئـەوە ئاغـای نـووری نوێنـەری دەورانی شـایە، وەک گـەدای سـامیرە، گۆچانکوت تاریکەخەیابانی بۆکان دەپێوێ؟!

خەیابان خەڵوەت بوو و شاری خامۆشانی دەخستە سـەر زەیـنی ڕێبـوارەوە. درێژایی شەقام جێجێ ڕووناک بوو و باقی تاریکەشەو. لە سەر قەڵا کە دەیڕوانییە خەیابان پاسگای پاسدارانی لێبوو. نیزیک بوومەوە، لە حاسـتی پاسـگا یـەکجێ چرای خەیابان هەمووی کووژاوە و بوو بە تاریکەشـەوێکی ئەنگوسـتەچاو. فکـرم لێکردەوە لە پێشم پاسگایەکی پاسدارانی لێبوو و تاریکەشەو کـە هـاتوچـۆ لـە خەیابان نامێنێ، پاسداران لە نسـێی خۆیـان دەڕەوێنـەوە، گەیبوومـە ئاسـتی دەواخانەی سینا، لەو کووچـەدا ماڵـی خزمێکـی لێبـوو، چـووم دە کووچـەوە.

گەیشتمە دەرکی ماڵی خزمێ، لە زەنگی دەرکێم دا. کێیە؟ ئەمنم بیکەنەوە. چوومــە حەسارێ. هاوین بوو لە حەسارێ دانیشتبوون. زۆریان پــێ ســەیر بــوو، پێیــان وابوو لە زیندان هەڵاتووم. ئەگەرچی زۆر بێحاڵ بــووم، ملــم لــە پێکــەنین نــا، ئەوجار تەماشای یەکتریان کرد، ڕەنگە پێیانوابووبێ کە شــێتیش بــووم. نەقڵــی خۆم گێڕاوە کە چونکە بەرقی خەیابان کووژاوەتەوە، نەموێرا بە تاریکی بچمــەوە ماڵێ و لامداوە بۆ ئێرە. کوتم بە تەلەفوون بە ماڵێ بڵێن کــە لــە زینــدان نــەماوم. شەو لەوێ خەوتم و بەیانی چوومەوە ماڵی خۆم. حەوتەیــەک دۆســت و ئاشــنا و خزم و تایفە هاتوچۆیان دەکرد. بە فەرمانی پاسدار محەممەدی هــەموو ســبەینان دەبوو بچم خۆم بە ئیتلاعات بناسێنم و قامک بە دەفتەرەوە بنــێم. ئیمــزا قــەبووڵ نەبوو و هەر دەبوو قامک بێ.

کاک «محەممەدی ئێلخانیزادە» و «حاجی سەید تــاهیری ئیمــامی» و «حــاجی سەید ئەنوەری هاشمی» و چەند کەسی دیکەش بە ناوی «تەسلیمی» هــەموو ڕۆژێ خۆیان بە ئیتلاعات دەناساند. بەڵان حاجی سەید ئەنوەر و حاجی سەید تاهیر بــە حاڵزانی و دەراوناسی، خۆیان لە ڕیزی تەسلیمی هێنادەرێ و جاری وابوو لە لای پاسداران تکایــان بــۆ دەکــردین. لــە دوای حەوتەیــەک بــوو بــە دوو ڕۆژ و دوای حەوتەیەکی دی بۆیان کردمە جارێک کە بچم و خۆم بناسێنم.

ڕۆژێک پاسداری سەر دەفتەرەکە پێی کوتم: سبەینێ ئەوانەی «تەسلیمی»ن بێنە مزگەوتی حوسەینییە. ئەمن نەچووم و کاتێک چوومەوە بۆ ئیمزا کوتی: ئــەتۆ بــۆ نەهاتبووی بۆ مزگەوت تا لەگەڵ کاروان بڕۆی. کوتم کاروانی چی؟ کوتی: ئەوانەی تەسلیمی بوون دەیاننێرن بۆ شارەکانی کوردستان و کرماشان. کوتم بۆچی دەچن؟ کوتی بۆ ئەوەی خەڵک بیانبینن کە ئەوانە تەسلیمی جمهووری ئیسلامین. ئــەتۆش دەبوو بچی و ئەوە غایب نووسراوی. کوتم: بــرادەری پاســدار بــۆ ئــەمن ورچــی سیرکم، یان شێری قەفەسم تا خەڵک بێن و تەماشام بکەن. ئەمن نە یاغی بــووم نە چەکدار و نە ئەسیری شەڕ و هەوەڵێ پێمگوتوون ئەگەر تاوانبــارم بمهاوێنــە زیندان و دەنا ئەوە ئازادی نیە. پاسدار کوتی: ئەگەر وایە دەبێ هەموو ڕۆژێک بێ و خۆت بناسێنی و دەفتەر ئیمزا بکەی. کــوتم: ئەگــەر تــۆ پێــت شــوورەیی نیــە پیرەپیاوێکی وەکوو من هــەموو ڕۆژێ بــە گۆچانــەوە بێتــە ئێــرە و بڕواتــەوە،

www.zheen.org

ئەمنیش پێم باشە و وادەکەم. کوتی: حەقی دەرکەوتن لە شاریشت نیە. کوتم: زۆر چاکە. کوتی: دووبارە پێتدەڵێم حەقی دەرکەوتن لە شارت نیە. کوتم: ئەمن نەخۆشم و ناچارم بچمە تەوریز بۆ لای دوکتور. کوتی: ئەگەر ڕەئیسی بێهداری بۆت بنووسێ دەتوانی.

هەتا دە ڕۆژان هەموو ڕۆژێ دەبوو سبەینان بچمە ئیتلاعات و قامک بە دەفتەرەوە نێم و بێمەوە. زۆر جاران دەکەوتمە بۆڵە و بناشت لەگەڵ خوای گەورە و گران و دەمگوت، خوایە بۆخۆت دەڵێی «هل جزاءالاحسان الا الاحسان» خوایە نیزیکەی چوار ساڵ بە ناوی نوێنەری خەڵک لە مەجلیس بووم، ئاگات لێیە لە ئەمانەت و دروستکاری و ئەنجامی نیازی نیازمەندان زیاتر کارێکم نەکرد؟ خوایە بۆخۆت دەزانی، پلە و پایەی دنیا نەیتوانی شوێنەوارێکی نائینسانی و بێخودایی لە سەر کردار و ڕەفتار و بیروڕای من دانێ؟ خوایە گیان بۆخۆت ئاگات لێیە لە دنیای تەنیایی خۆمدا پەیمانم لەگەڵ بەستی ڕوتبە و پایەی دنیایی هەڵمنەدێرێ و لەو کارە باشانە کە لە لای تۆ باشن دوورم نەخاتەوە؟ ئەی خودایە گیان ئەو هەموو تەوهین و ناڕەوایە چۆن لە لای تۆ ڕەوایە؟ چۆنە ئەو هەمووە ناسزایە لە بەش و ئیشی مندا سەری هەڵداوە و لە کانی ژیانی مندا دەجۆشێ و هەڵدەقوڵێ؟ خوایە گیان ئەو قەرەنۆکەرانەی کە لان و لایەنی تۆیان بەرداوە و تەنیا بە ڕیش و عەبا و عەمامەی کەسانێک هەڵدەڵێن کە تەنیا پارێزگاری پلە و پایەی دنیای خۆیانن و بە نێوی تۆ چ ڕچە و ڕێبازێکی ڕەچاو دەکەن کە تەنیا شەیتان ڕازی و باوەڵوو دەکا، دەبێ حاڵیان لای تۆ چ بێ؟ ئەوە ڕاز و نیازێک بوو لە بارەگای یەزدانی پاک.

دۆزینەوەی ڕێگای چارە بۆ عیلاجی زامی مەعدەم

دەرد و ئێشی زامی مەعدە زۆری بۆ هێنابووم و حەقی وەدەرکەوتنم بۆ هیچ شار و دێیەک نەبوو. جاری وابوو دەبوو ناو و نیشانی میوانەکانم بە ئیدارەی ئیتلاعات ڕابگەیەنم. لە پاییزی ساڵی ١٣٦٢ خوێنڕێژی مەعدەم دەستی پێکرد و دوو ڕۆژان بە هیچ جۆرێک حەجمینم نەبوو. دوکتورانی لای خۆمان کوتیان دەبێ بچی بۆ تەوریز یان تاران. چوومە ئیدارەی ئیتلاعات و ئەوانیش کوتیان ڕەئیسی بێهداری دەبێ بۆ

ئێمە و بۆ تەورێز بنووسێ تا ئیجازەت بۆ سادر بکەین.

ئاغای دوکتور کەریمی ڕەئیسی بێهداری بۆکان لە دۆستان و ئاشنایان بوو، بۆ ئیدارەی ئیتلاعات و سپای پاسدارانی نووسی کــە محەممــەدی نــووری پێویسـتی فەوری بە عەمەلی جەڕڕاحی مەعدە هەیە. ئەوکات ئیجازەیان دامێ بچمە تەورێز و کوتیان دەبێ لە هاتنەوەدا گەواهی دوکتوری چارەگەر و ئەو موسـافیرخانەی کـە لێی دەبی بۆمان بێنییەوە.

چوون بۆ تەورێز بۆ چارەسەری و گەڕانەوەی بێ عیلاج

کوڕ و بـرازا لــە ماشـێنیان خسـتم و بردیـانم بـۆ تــەورێز بـۆ لای دوکتـور «هیرسچیان» کە جەڕڕاحێکی زۆر لێهـاتوو بـوو. دوای چاوپێکـەوتنی پزیشـکی و وێنەهەڵگرتن لە مەعدە و «ئەسناعەشەر» کوتی: نیازت بە عەمەل هەیە کە دەڵـێی بۆت بنووسم لــە نەخۆشـخانەی «خوسـووسـی» ئازەربایجـاندا بتخـەن. کـوتم: دوکتور، ئەگەر هەتا دە ڕۆژی دیکە عەمەلەکەم وەدوا بخەی بڵـێی بەرگـە بگـرم و بمێنم؟ کوتی: ئەگەر کـاری بەتاڵـووکەت هەیـە دەکـرێ زوو جێبـەجێی بکـەی و بگەڕێیەوە جا عەمەلەکەت ئەنجام بدرێ، بەڵام نابێ لە دە ڕۆژت زیاتر پێبچێ.

لە بەینی مەرگ و زیندەگیدا ئەو مۆڵەتەم بۆ چی بوو؟

کچی «حەمەدئاغای ئیبراهیمی»، ئاغای «گڵۆلانی سەرێ»م بۆ «جەماڵ»ی کوڕە گەورەم خواستبوو. دەبوو لە پاییزدا بۆی بگوێزمــەوە و دەترسـام لــە ژێـر ئــەو عەمەلە گیان دەرنەکەم، لەدوایە کاری ئەو کوڕە دە قۆلێ دەکەوت، ئاواتم بوو بــە زوویی ئەو کارە ڕاپەڕێنم و بۆی بگوێزمەوە، ئەوە دواییین ئـاواتی گـەورەم بـوو. دەمگوت نەوەکوو مــەرگ مۆڵــەتم نــەدا. هاتینــەوە هۆتێـل و کـوتم: سـازبن بـا بڕۆینەوە. کوتیان: ئەدی کەوتنەکەت لە نەخۆشخانە؟ کـوتم: دەچینــەوە ماڵــێ و دێینەوە. هەرچی کوتیان جارێ عەمەلەت پێویستە فایدەی نەبوو. وەڕێکـەوتین و بۆ شەو هاتینەوە بۆکان و دەمهەویست سبەینێ دەسبەکار بم. بەڵام ئیرادەی خودا غەیری ئەوە بوو. نیوەشەو لە تاو ئێشـی مەعـدەم وەخەبـەر هـاتبووم و ئــەوەی خواردبووم بە خوێناوی هێنامەوە و خەوم لێنەکەوتەوە و هەتا سبەینێ تلامــەوە. هیچم نەخوارد، دیسان ڕشامەوە. مەودای مانەوە و خـۆڕاگرتنم نــەمابوو. کـوڕ و

بنکەی ژین
www.zheen.org

برازاکانم بانگ کردن و کوتم بڕۆینەوە بۆ شاری تەورێز و ئەگەر بتوانن بمگەیەننەوە لای دوکتور. ماشێنێکیان هێنا و لە نێو گریان و شیوەن و شەپۆڕی خێزاندا بەڕێیان کردم.

که چووینە تەورێز لەڕێوە بردیانمە لای دوکتور و ئەویش بۆ نەخۆشخانەی نووسی کە سبەینێ بمخەن. شەوێ لە هۆتێل ماینەوە. خواردنم بۆ نەدەخورا و هەرچی خواردبام بە خوێناوی دەمهێناوە. گیانسەختی شتێکی سەیرە، هەموو هەلەکانی ژیانم گیاندەرچوونێکم بوو، کەچی نە لە نێو مەیدانی مەینەتان دەردەچوو، نە گیان لە قەفەسی تەنگەبەری ژیان دەهاتە دەرێ! ژیان و گیان بەو هەموو ناتەبایییەوە کە پێکەوە بوویان، شانبەشانی یەک هاوکات هەر پێکەوە دەهاتن و دەلەقان. نە کات دەپسایەوە و نە گیان لە ژیان دەکشایەوە!

سبەینێ بردیانمە بیمارستانی «ئازەربایجان» کە نەخۆشخانەیەکی «کلینیکی» بوو، زۆر پاک و خاوێن. دوکتور هات و دەستووری دا بۆ عەسر ئامادەی عەمەلم بکەن. پەرستارێکی پیاو هات و زگی ڕووت کردم و سینگ و بەرۆکی خاوێن تاشیم و دوو دەنکی دەرمان دامێ و ڕۆیی. لای عەسر دوکتور هاتەوە و بردیانمە وەتاغی عەمەل. وەتاغی چی؟ ساردخانەیەک بوو! لەرز گرتمی، ددانم ددانمی نەدەگرت. دەرزی بێهۆشییان لێدام. فکرم دەکردەوە دەبێ دوکتور نابیغە بێ، دەنا هیچ دوکتورێک ناوێرێ بێهۆشم بکا؟ هەر ئەوەندە هۆشم هەبوو کە لێیان خوڕیم بۆ سەر تەختی عەمەل. چاوم بەرەو حەوا دەیڕوانی، تەقەی کارد و مەقەست و چەقۆیانم گوێ لێبوو، کوتم: دوکتور ئەمن هۆشم هەیە. دوکتور ڕوانییە دوکتوری بێهۆشی. کوتی: نا هاتەرانپاتەرانێ دەکا. هۆشم لە سەرەخۆم بوو و نەمدەڕاواند. کوتم دوکتور: بڕوانە سەقفی وەتاغەکە، تالێکی جالجالۆکە بە هەوای باوەشێنەکە هاتوچۆیەتی. کە ڕوانیان وابوو. دوکتور کوتی: هاتەرانپاتەرانی چی؟ لە من و لە تۆ لەسەر حالترە؟ تەقەی کەوشی دوکتوری بێهۆشیم گوێ لێبوو ڕۆیی و هاتەوە و بە قامکی شتێکی بە دەوری کونە لووتی لای چەپمدا هێنا. بەر لە بێهۆشیم پێمگوت: کونەلووتی ڕاستەم گیراوە و گۆشتپارەی هەیە و هەمیشە کپە، بۆیە شتەکەی بە کونەلووتی لای چەپەمدا کرد. هەستی قامکی و شتەکەم کرد و بێهۆش بووم و ئیدی ئاگام لە خۆم بڕا.

کاتێک نیوەحەواسم زیندوو بۆوە، لە دەریایەک دەرد و ئێشی دەروونیدا بڵقم دەخوارد. چاوم وەک لە نێو گۆمێکدا هەڵێنم زەردایەکی لێڵم دەدی و قورسایییەکی بەئێشم لە سەر ئەژنۆکانم هەست دەکرد. تۆزێکم ئەژنۆ بزاوت دیتم قورستر بوو. «عومەر»ی برازام پێیانئەسپاردبوو نەیەڵێ ئەژنۆکانم تەکان بدەم. عومەر هێندەی سەنگ دابووە سەر ئەژنۆکانم کە بارتەقای ئێشی زامەکانی دەروونم دەهاتەوە. کوتم: «ئەمیر» (لەبیرم بوو کە شیعە عومەریان خۆشناوێ!) ئەتۆ بڕێک دەستت لە سەر ئەژنۆم شل کە، دەزانم دەبێ خۆم نەبزێوم. لەبەر ئێش و ژانی مەعدەی عەمەلکراوم هاوارم لێ بڵیند بوو. پەرەستارێک هات و کوتی: لەبەر ئەوەی زوو وە هۆش بێیەوە، دەرزی ئارامبەخشمان لێنەداوی، ئێستا ئێشت خەلاس دەکەم. دەرزییەکی لێدام و بڕێک ئارام بوومەوە. چاوم هەڵێنا ڕووناک ببۆوە. هەموو گیانم شیلانگی پێوەبوو. وازی سیغارم کرد، کوتم: سیغارێکم بۆ داگیرسێنن. «حوسێن»ی برام لە بن سەرم بوو، کوتی: کاکە بە کوێت دەیکێشی؟ لووت و زارت شیلانگی تێدایە. کوتم: بە لایەکی لێومەوەی بنێ نەفەسی لێدەدەم.

www.zheen.org

بۆ ماوەی دە ڕۆژان لەو نەخۆشخانەیە مامەوە و دوایە دوکتور هەڵیستاندم و کوتی وەرەوە بۆ مەتەبی خۆم، تەقەڵەکانی دەردێنم و دەتوانی بڕۆیەوە بۆکان بۆ ماڵی خۆت. خوالێخۆشبوو «حاجی ئەحمەدی ڕۆستەمی» کە ماڵی لە تەورێز بوو، ڕۆژانە دەهاتە لام. کاتێک دوکتور ئەوەی گوت، حاجی ئەحمەد ماشێنەکەی هێنا و بردمییە مەتەبی دوکتور. دوکتور کوتی: تەقەڵەکان دەردێنم و دەتوانی بڕۆی. کوتم: دوکتور، مەبادا لە ڕێگا نارەحەتییەک بێتە پێشێ، دەکرێ تەقەڵەکان لە بۆکان دەرێنمەوە؟ دوکتور ئەوەی پێباشتر بوو کە پاش دوو ڕۆژی دی ئەو کارە بکەم. هەستام بڕۆین و زۆرم سپاس کرد. حاجی ئەحمەد کوتی: دوکتور، نەخۆشەکەت، ئاغای محەممەدی نووری نمایەندەی خەڵکی بۆکان لە دەورانی «شا»یە و لە لای خەڵکی بۆکان زۆر بەڕێزە. دوکتور کوتی: ئەمنیش لە بەرەکەتی دەورانی شا بوومە ئەو دوکتورەی خزمەتکاری میللەت، بەڵان حاجی بۆ لە پێشدا ئەوەت پێنەدەگوتم؟ دوکتور ١٢هەزار تمەنەکەی داوە بە حاجی ئەحمەد کە ئەمن قبووڵم نەکرد. کوتم: ئاغای دوکتور نەخۆش ناساندنی ناوێ، لە دەستی

دوکتوراندا شا و گەدا فەرقی نیە و ئەتۆ ئەوەی پێویست بوو لە سەر من ئـەنجامت داوە، بەڵان ئەوە بۆ من جێگەی کەسەرە کە ناتوانم جوابی چاکەی تـۆ بدەمـەوە. هەستاین بڕۆین، دوکتور لەگەڵـمان هاتـەدەرێ و کـوتی: دوای مانگێـک وەرەوە تەماشای جێگای عەمەلەکەت بکەمەوە. هەتا سێ ساڵان کە ڕۆیی بۆ فەرانسە هـەر لە ژێر چاوەدێری ئەو دوکتورەدا بووم. هاتینەدەرێ و کوڕ و برازاکانم بەڕێکردەوە بۆکان و بۆخۆشم شەوێ لە مزڵی حاجی مامـەوە و سـبەینێ بـە ماشـێنی خـۆی هێنامییەوە بۆکان. کوڕەکان کـە هاتبوونـەوە، چەنـد سـەر گیسـک و بـەرخیان کڕیبوو بۆ گوێزتنەوەی مارەکراوی «جەماڵ» و بەجێهێنانی ئـاواتی هەرەگـەورەی من.

تەقەڵەکانم دەرنەهێناوە و ناردم لە دووی «حەمەدئاغا»ی خەزووری «جەماڵ». ئەویش ڕاپەڕاندنی ئەو کارەی پێباش بوو. لە دوو ڕۆژاندا بە کۆبوونەوەی خزم و تایفە و بنەماڵە، بووکمان بۆ «جەماڵ» هێنا ماڵـێ و ئـۆخژنم کـەوتێ و ئـەوجار ناردم دوکتور «شێخی» هات و تەقەڵەکانی دەرهێناوە. لە پاشان گەواهی دوکتـوری نەخۆشخانەی «ئازەربایجان» و گەواهی دووسێ شەو هۆتێلم پێچاوە و نـاردم بـۆ ئیدارەی ئیتلاعاتی سپای پاسداران. ئەوانیش ڕوحمیان تلیسـاوە و خۆناسـاندنی ڕۆژانە و حەوتانەیان بۆ کردمە مانگانە.

ساڵانی ١٣٦٢ و١٣٦٣ی هەتاوی بە دووی یەکدا هاتن و ڕۆیشتن و لە نێـو سـاغی و نەخۆشی و گیروگرفتی زەماندا، دەستوپێی سەرەمەرگم دەکوتا بە نێوی مان و ژیان.

گوڵمەزێکی دی لە تاران سەری هەڵدا

لە ڕێبەندانی ١٣٦٤ لـە تـارانڕا بـەرگێکی «ئیحزارییـە»م، لـە لایـەن سـپای پاسدارانی بۆکانەوە بۆ هات کە ڕۆژی چوارشەممۆ، کاتژمێر ٨/٥ ڕۆژی ١٣٦٤/١١/٣٠ خۆم بە وەتاغی ژمارە ٢٧٠ی بازپورسـی شـوعبەی ٤٨ی دادگـای ئیـنقلابی تـاران بناسێنم. بەرگـەکانی پێویسـت: دو عەکسـی ٤ ×٣ و ڕوونووسـی دایـک و بـاب و خوشک و برا و هاوسەر و ئەولادان.

دادگای ئینقلابی ئیسـلامی هـەتا ئـەو ڕۆژە چەنـد ئیحزارییـە و ئیختارییـەی بۆناردم بەڵان خۆم دەبوارد و نەدەچووم. بەڵان ئەمجار کە هاتوومەوە بۆکان و بـە

www.zheen.org

ڕاشکاوی نیشتەجێ بووم، چۆن دەکرێ نەچم و خۆم ببوێرم. بەڵگەکانی پێویستم ئامادە کرد، بەڵام پێویست بوو هاوڕێیەکی ژیر و وریام لەگەڵ بێ تا ئەگەر گیران یان زیندانیبوونێک هاتە گۆڕێ، خێزان و بنەماڵە پێبزانن. خودالێخۆشبوو «مەلامحەممەدی بیادار» لە دۆستانی نیزیک و هاوڕازانی لەمێژینەم بوو. کاتێک ئەو پێشهاتەم پێگوت، کوتی: ئەمن حازرم لەگەڵت بێم بۆ تاران. بێڕاوەستان دوو بلیتی ئوتووبووسی تارانم وەرگرت و وەڕێکەوتین. شەوێ لە ڕێیەدا بووین و ڕۆژی ٢٩ی ڕێبەندان، لە تاران چووینە هۆتێل «شەرافەت» و بۆ سبەینێ کاتژمێر ٧ی بەیانی دەرکەوتین. هاتینە مەیدانی تۆپخانە کە سواری تاکسی بین بۆ شوعبەی ٤٨ی دادگای ئینقیلابی ئیسلامی. چاوەڕێی تاکسی بووین دیتم کاک «عەبدوسسەلامی شێخولئیسلامی» بەوێدا هات و ئەمنی دی کە لەمێژ بوو دۆستایەتی بنەماڵەییمان پێکەوە هەبوو و براچکۆلەی «مەلا ڕەحیمی شێخولئیسلامی» بوو کە ئەویش لە دەورەی ٢٤ی مەجلیسدا نوێنەری سەقز و بانە بوو. عەبدوسسەلام هاتە پێشێ و دوای سەلام و ئەحواڵپرسی کوتی: ئەدی بۆ لێرەی و بۆ کوێ دەچی؟ ئیحزارییەکەم نیشاندا. کوتی: بەو جێگایە شارەزام و دەزانم لە کوێیە، ئەگەر ئیجازەم بدەی لەتەکتا دێم.

عەبدوسسەلام کارمەندی پێشووی «دادگوستەری» بوو لە دوایە «وەکالەتی» دەکرد. کوتم: ئەگەر کاری فەوری و بەپەلەت نیە، حەزدەکەم لەتەکما بێی. سواری تاکسی بووین و کاتژمێر ٨ گەیشتینە پێش دەرکی دادگا و چووینە حەسار و «ئیحزارییە»کەمان نیشان بەرپرسی پێش دەرگا دا و چووینە سالۆنی ساختومانەکەوە. لەوێش مونشی دەفتەر «ئیحزارییە»کەی وەرگرت و تەماشای کرد و کوتی: تەبەقەی ٣، وەتاغی ٢٧٠. بەڵام لە دووکەس زیاتر ناچنە سەرێ. مەلامحەممەدی هاوڕێم کوتی: ئاغای نووری، باشتر ئەوەیە کاک عەبدوسسەلام کە لەو ڕێیەدا کار دەکا لە گەڵت بێ، ئەمن لە خوارێ چاوەڕێتان دەبم. کوتم: بەڵێ، ئەگەر پێکەوە هاتینە دەرێ ئەوە باشە، دەنا ئەگەر ئەمن گیروگرفتم بۆ ساز بوو، ئەتۆ هەواڵەکەی بەرە و بچۆوە بۆکان.

ئەمن و کاک عەبدوسسەلام چووینە سەرێ. لە کاتژمێر ٨/٥ شتێک تێپەڕ ببوو چووینە ژوورێ. «قازی»یەکی ڕیشووی گەڕاوەساڵ لە پشت میزەکەی دانیشتبوو و

چەند پەروەندەی لە پێش بوو. ئەمنی پیر و گۆچانبەدەست لە پێشی ڕاوەستام و «ئیحزارییە»کەم دایە و کوتی: فەرموو دانیشە. لە دوایە کوتی: ئەو ئاغایە کە لەگەڵتە بچێتە دەرێ. عەبدوسسەلام بێ هیچ قسەیەک چووەدەرێ. ئەوەم زۆر پێناخۆش بوو. کوتم: جەنابی قازی ئەو ئاغایە یەکێکە لە وابەستەگان و غەیرە نیە. چون وەزعی بەدەنی من چاک نیە، لە ڕۆیشتن و هەستان و دانیشتن چاوەدێریم دەکا. قازی بڕێک لە سەروسیمام فکری و لەو دەمەشدا گۆچانەکەم کە هەڵپەساردبوو، بەربۆوە عەرزی و تەقەی هات. قازی بۆخۆی هەستا و گۆچانەکەی داوە دەستم و کوتی: ببەخشە، ئەغڵەب ئەوانەی دادگای ئینقلاب ئیحزاریان دەکا، هێندێک دەلاڵ و «کارچاقکن» لە دەرەوە بەو نێوە کە ئێمە کارەکەت بۆ ڕێکدەخەین، بەرتیلیان لێوەردەگرن. پێم وابوو ئەو هاوڕێیەی ئەتۆی پیرەپیاو، لەو تیپ و قوماشەیە. کوتم: جەنابی قازی، بەپێچەوانەی ئیشەکە ئەو ئاغایە لە بنەماڵەی «شێخولئیسلامی» بانەیە و لە بنەماڵەیەکی ئایینی و خۆشناوی ناوچەی کوردەوارین و لێرەش تووشی هاتم و کوتی نەوەک زامنێک یان ناسیاوێکیان لێت بوێ با ئەمن بێم، دەنا بۆخۆم هاووڵاتییەکی ئایینیم لەگەڵ خۆم هێناوە کە لە ساڵۆنی خوارێ ئەویان گێڕاوە.

قازی کە زانی هاوڕێکانی من لەو تیپ و قوماشە نین، کوتی: ئەگەر وایە با شێخولئیسلامی بانگ بکەمەوە ژوورێ. دەرکی وەتاغەکەی کردەوە و بانگی کرد: ئاغای شێخولئیسلامی فەرموو وەرە ژوورێ. ڕەئیس داوای لێبوردنی کرد و کوتی: فەرموو دانیشە. ئەویش لە لای منەوە دانیشت. بەڵگەیەکی کە دادگا ویستبووی دامێ و کوتم: جەنابی قازی، بێگوناهـ و بێتاوان زۆریان ئەزیەت کردووم. کوتی: ئاغای نووری، دادگا چەند جار ئەتۆی ویستووە و نەهاتووی؟ کوتم: ئاغای ڕەئیس، لە ڕۆژەکانی سەرەتای ئینقلاب، تاوانبار و بێگوناهانیان بە تێلایەکی لێدەخوڕی، نەمدەوێرا خۆم ئاشکرا بکەم هەتا بێتاوانی خۆم ڕوون بکەمەوە. ئێستا ئەوە هاتووم و بەڵگەی پێناس و بێتاوانی خۆم هێناوەتە خزمەتت. ئەتۆ یان باوەڕت پێیانە، یان نا. کە باوەڕیان پێبکەی دەزانم بێدەردەسەر ئازادم و دەڕۆم، کە باوەڕیان پێنەکەی، پرسیاری ناوچەیی لە بیستوچوار سەعاتدا جوابی پێویست دەداتەوە. چون لەو چەند ساڵەدا کە لە ئینقلاب تێپەڕ بووە،

هەموو کەس لە مەڵبەندی خۆیدا ناسراوە، ئیدی پێویستی بە چلۆنیەتی ڕابـردوو نەماوە. لە کاتێکدا ئەمن ئەو قسانەم دەکرد، قـازی تەماشـای ئـەو پەروەنـدەی دەکرد کە لە پێشی بوو و بەرگەکانی بـە دووی یـەکدا هەڵـدەداوە. ئـەمن لەگـەڵ بەرگەکانی داواکراو، شەرحی حاڵی خـۆم نووسـیبوو و پێویسـتی بـە پرسـیاری دووبارە نەدەکرد. لە پاش ڕوانینی هەموو بەرگە نووسراوەکان، سەری هەڵـێنا و تەماشایەکی کردین و کوتی: ئاغای شێخولئیسلامی، لام وایـە هـەموو ئینقلابێـک وابووبێ کە حەق و ناحەق هاتبێتە پێشێ. بە گەواهی مـەئموورەکانی ناوچـەیی، ئینسانێکە دوورە لە قوسوور و تـاوان، ئـەمن نـەزەری بەرائـەتی خـۆم لەسـەر پەروەندەی ئەو برایە دەنووسم و دەزانم دارایی ئەو ئینسانە سەدهەزار تمەنە و لە بانکدا لێیان ڕاگرتووە، بە ڕای من دەبێ ئەو پووڵە ئـازاد کـرێ و وەریگرێتـەوە. ئەوەش پەیوەندی بە شـوعبەی ١١ی زینـدانی «ئـەوین»ی «دادسـەرای ئومـووری ئیقتیسادی»یە. ئاغای نووری، ئەتۆ لە نەزەر منەوە هیچ جۆرە تاوانێکـت نیـە و ئازادی بچییەوە نێو ماڵ و منداڵی خۆت و چاوەڕوانی «ئیحزارییە»ی شوعبەی ١١ی ئەوین بە. ئاغایان دەتوانن تەشریف بەرن. ئەوەی گـوت و هەسـتا سـەرپێ و زۆر بەڕێزەوە بەڕێی کردین. هاتبوومە دەرێ باوەڕم نەدەکرد. هاتینە خـوارێ. ئاغـای «بیادار» دانیشتبوو کە ئێمەی دی لە خۆشـیان گەشـکە بـوو. لـە دەروازە نامـەی عوبوورمان نیشاندا و هاتینەدەرێ. کوتم: خودایە دەکرێ بەهەشت و جەهەننەم لە دنیا نیشان بدەی، دەکرێ فریشتە و ئەهریمەن بەڕواڵەت وەدیبێنی! خودایە گیان چ دەبـوو ئەهریمـەنێکی وەک «خەڵخاڵـی» لـە سیمای فریشـتەیەکی وەک ئـەم «قازی»یەدا وەدیبێنی هەتا تاوانبار و بێگوناهان لە پێـی حیسـابی ئەهریمـەنی «خەڵخاڵی»دا وەک یەک بەراوەرد نەکرابان؟

لەو بیرانەدا بووم و ئاگام لە خۆم نەمابوو کە تاکسی لە پێش هۆتێلەکەمان ڕایگرت. «شێخولئیسـلامی» ویسـتی بـڕوا، کـوتم کـاک عەبدوسسـەلام تـازە کـاری ئـەم پێشنیوەڕۆیەت لێتێکچووە، دەچینە ڕێستووڕانی هۆتێل و کاوێژ لەو نیعمەتە دەکەم کە ئەورۆ لە داوێنی ئەم دوو مەلایەدا وەدەستم کەوتووە. چووین دانیشتین و هەتا پاش نەهار لە ڕەوشتی حیسانانەی ئەو «قازی»یە دواین و باسمان لەسەر کـرد. لـە دوایـە زۆرم سپاسی ئاغای شێخولئیسلامی کرد و بە بارێـک منەتـەوە بـەڕێم کـرد و ڕۆیـی.

بەداخەوە کاک عەبدوسسەلام بەهرەی لە ژیانی هەرەتی پیاوەتی خۆی وەرنەگرت و بە نەخۆشی سەرەتانی «کەبەد» گیانی ئەسپارد و داغی ئەبەدی لە دڵ و دەروونی بنەماڵەی شێخولئیسلامی وەکوو بیرەوەرییەکی تاڵ هێشتەوە؛ گیانی شادبێ.

دوای چەند ڕۆژێک دیداری دۆستان و ئاشنایان لە تاران، لەگەڵ ڕەوانشاد «مەلامحەممەدی بیادار» گەڕاینەوە بۆکان کە بەداخەوە ئاغای «بیادار»یش دۆستی دێرینە و وەفاداری ڕۆژگاری خۆشی و ناخۆشیم، لە تەمەنی ٥٠ساڵیدا بە مەرگی خۆی بنەماڵە و ئاڵقەی دەرسی قوتابییەکانی ئایینی داغدار و بەربڵاو کرد. گیانی پاکی بە بەهەشتی بەرین شادبێ.

چاوەڕوانی «ئیحزارییە»ی شوعبەی ١١ی

دادگای ئیقتیسادی زیندانی ئەوین

چاوەڕێ مابوومەوە داخوا گەنگێ دادگای زیندانی ئەوین بە کاری مـن ڕادەگـا و ئەو برەپووڵەم کە لە بانکی سادراتی تاران ڕاگیرکراوە، بۆم ئازاد دەکەن و فریای ژیان و بەڕێوەچوونی ڕۆژگاری بێداهاتی من دەکەوێ!

خێزانی زۆر و داهاتی کەم، هەلاتهەلات و کوناوکون ڕایەڵوپۆی ژیانی تێکدابووم. ڕیکەوتی ١٣٦٨/٨/٢٨ بەرگی «ئیحزارییە»ی دادگای زیندانی «ئەوین»م پێگەیشت کە خۆم بە شوعبەی ناوبراو بناسێنم. پاش چوار ساڵ لە بیرم چووبۆوە کە ئەوە پاشماوەی شوعبەی ٤٨ی دادگای ئینقلابە، کە تازە گەیشتۆتە پێڕاگەیشتن. ترس دایگرتم، زیندانی ئەوین چ کارێکی بە منە؟ ئەمن دەبێ کام چەرمەسەریم لە پێدا مابێ و دیسان چ گوڵمەزێک ماوە بە منی بگێڕن؟ ناچاربووم کاتی دیاریکراو بچم بۆ تاران و خۆم بە شوعبەی ١١ی زیندان بناسێنم. دیسان ئایەتەلکورسی و دیسان «فاللە خیراً حافظاً وهو ارحم الراحمین» و سەدان حیرز و دۆعای دەفعی شەڕ و فووکردن بە دەوری شانوملمدا.

چوومە وەتاغی قازی دادگا. بەرگی ئیحزارییەکەم لە پێشی دانا و کوتم: ئەمن محەممەدی نووریم. قازی باوەشێک پەروەندەی هێنادەرێ، وا دیار بوو ڕابردووی من لە دادگای مەهاباد و محاکمەی پاسدارانی بۆکان و نەتیجەی داوەری شوعبەی ٤٨ی دادگای ئینقلابی تاران و نامەکانی مامۆستایانی ئایینی و خەڵکی بۆکان و

ناوچه که بۆ ئاغای «مونتەزیری»یان نووسیبوو و نامەی ئاغـای مونتـەزیری بـۆ ئاغای «هادی هیدایەتی» ڕەئیسی دادگای ئیـنقلابی ئیسـلامی ئێـران کۆڵـەبارێک بەرهەمی هەمووانی تێدابوو.

لـە دیتنی ئەو پەروەندە سـەنگینە هاتمـە سـەر ئـەو بـاوەڕە کـە حکوومـەتی ترسەنۆک لـە سێبەری خۆی دەسڵەمێتەوە و بۆ بەقا و مانەوەی خۆی کاروبارەکەی هێندە توند دەگرێ کە سەر لە بارەگای دیکتـاتۆری و زەبروزەنـگ دێنێتـە دەرێ. کاربەدەستانی ئەو جۆرە حکوومەتانە بریتین لـە کەسانێکی شەڕەنگێز و شەڕلاتان و بێکار کە چەک و چەقۆیان کردۆتە هۆی خۆپارێزی و حکوومەتڕاگرتن. لە ترسی پاشەڕۆژی خۆیان دەگەنە ڕادەیەک کە بێتاوانەکان زیندانی و ئەشکەنجە دەکەن و بە بگرەوبەردە تووشی هەڵاتهەڵات و خۆشـارەوەکێنیان دەکـەن و وایـان بەسـەر دێنن لە ترسی زۆرداران سەر بە هەموو کونوکاژێرێکدا بکەن.

ئەو ڕێبەرە زۆردار و سەففاکانە کە خولی ڕۆژگـار چـارەنووس و موقـەددەری گەل و کۆمەڵیان داوێتە ئەستۆ ، بە بێ سـەرنجدان بـە ئاسـوودەیی کۆمـەڵ ، بـۆ مانەوە و ڕاوەستانی خۆیان ، کەلک لە کەسانێک وەردەگرن کە هەستی ئینسانی و بەزە و لێبووردنیان لە سروشتیدا نەبێ. دەڵێن «میرەکوێرە»ی «ڕەواندز» پیاوێکی زۆر خۆویست بووە و بۆ پێشکاری فەرمانـەکانی خـۆی هەمیشـە کۆلکەمەلایـەکی دەکردە سەرکار و کارڕاپەڕێنی خۆی. لێیانپرسی ئەتۆ بـۆچی هـەر مـەلا دەکەیـە کاربەدەست و خاوەنفـەرمان؟ مـیر کـوتی: ئـەو تیـپ و تـوێژە ئەگـەر کاریـان پێبسپێری ، لە هەموو کەس بێئینسافترن و دەسەر کەسەوە ناچن.

«ناسرەددینشا» لاسای «میرەکوێرە»ی کردەوە. لەگـەڵ «ئایەتوڵـلا نـووری» کلکیان تێکهاڵاند . خەڵک داوای «مەشرووتە»یان دەکرد ، ئایەتوڵلا دەیگوت: نانـا «مەشرووتە» نا ، بڵێن «مەشرووعە»مان دەوێ ، هەتا ئێران هەر لەسەر بارودۆخی خۆی بگەڕێ و بسووڕێ. «ئایەتوڵلا سەبزەواری» دەڵێ: زانایان لەسەر مەسـەلەی «جەبر» و «ئیختیار» لەخۆڕا کێشە دەکەن ، نـە جـەبری تـەواو و نـە ئیختیـاری تەواو ، بەڵکوو «الامر بین‌الامـرین». زانایـانی ئـەم دەورە ، مەسـەلەکەیان کـردە «بین‌الامرین» و لەسەری سازاون ، یانی نـە «مەشـرووتە» و نـە «مەشـرووعە» ، بەڵکوو «بین‌الامرین» بێ ئەویش «مەرجووعە» بێ. لەو کاتەوە شێوازی حکوومەتی

ئێرانزەوی بۆتە «مەرجووعە» و «ئەوامیر و نەواهی مەرجووعــە». بــە ئــەوامیری «مەراجیعی عیزام و ئایاتی کیرام» حەلوفەسڵ دەکرێ.

با بگەڕێمەوە سەر باسەکەی خۆم:

لێم ببوورن ، دەڵێن وتە ، وتە دێنێ ، بڕێک لە درێژەی باسەکەم کلا بووم.

بەرپرسی شــوعبەی ١١ی ئومــووری ئیقتیســادی زینــدانی ئــەوین ، شــوعبەی پێراگەیشتن بە جەریمە و دارایی ئــەو نوێنەرانــە بــوو کــە مــەشموولی دانــەوەی حقــووقی نوێنــەری بــوون کــە لــە مــەجلیس وەریــانگرتبوو یــان مــەشموولی دەسپێداگرتنی ماڵ و دارایی کرابوون و یان ئەوانەی هەڵاتبوون بۆ دەرەوەی وڵات یان ئیعدام کرابوون و یان لە زینداندا بوون.

ئــەمن لــەو نوێنەرانــە بــووم ، مووچەیــەکی وەرمگرتبــوو زیــاتری خــەرج و هەزینەیەک بوو کە لە حیسابداری مانگانەی مــەجلیسدا لێیــانگێڕابوومــەوە. لام وابوو پەروەندەی من دوایین پەروەندەیەک بووبێ کە لە نێو نوێنــەرانی مــەجلیس پێیڕادەگەیشتن. شتێک نەمابوو کە بەرپرس پرسیاری لێ بکا و جوابەکەی لەسەر پەروەندەکە نەبێ. ڕیزی دارایی و داهاتی ساڵانە ژمــارەی خــاوخێزان و پێشــینەی کارم هەمووی لە پەروەندەدا ڕواڵەت درابوو ، لە پێشینەکەمدا نووسرابوو.

ئاغای بەرپرس کوتی: ئاغــای محەممــەدی نــووری ، پەروەنــدەی تــۆ دەورەی پێداچوونەوەی تەواو بووە ، ئەتۆ دەتوانی بچییــە بانــک و ئــەو پوولــەی لێیــان ڕاگیرکــردووی وەریگرییــەوە ، دەســتووری بــەرگیری لــە پــووڵ و ســەرمایەت هەڵوەشاوەتەوە و کارێکت لێرە نەماوە.

بە شوکرانەی زۆرەوە هاتمە دەرێ. بە سەرسووڕماوی و ئــەرێ بڵــێی وابــێ و وانەبێ؟ سبەینێ چووم بۆ بانکی سادرات ، شوعبەی مەیدانی ژالە. ڕەئیسی بانــک کوتی: ئەو حیسابەی تــۆ بــەهرەی نیــە و ســوودی بــانکی بــۆ ئــەو ســەرمایەیە لەبەرچاو نەگیراوە. پێناس و سەنەدی «سپوردە»کەت بێنە دەتوانی وەریگرییەوە. ئەمنیش ئەوانەم دایە و دەستووری حەواڵەی بۆ بــانکی ســادراتی بۆکــان نووســی بەلاَن بێ بەهرە و ســوودی بــانکی. دوای مانــەوەی دوو ڕۆژ لــە تــاران و دیــداری هێندێک لە دۆستان و ئاشنایانی قەدیمی هاتمەوە بۆکان.

لێرەدا نامهەوێ باسی ئەسیربوونی کوڕێکم «کەماڵــی نــووری» بکــەم کــە بــە

دەستی موجاهیدین لە شالاوی وان بۆ پادگانی «حاجی ئۆمەران» و بەسەرهاتی دوو ساڵ زیندانیبوونی لە ئێراق بێنمە گۆڕێ کە دوای چەند ساڵان لەگەڵ دووهەزار ئەسیری دیکە ئازادکران و لە سنووری «خوسرەوی» درانەوە بە ئێران. بەڵان کاتێک حکوومەت ئەو ئەسیرانەی وەرگرتەوە بێسەروشوێنی کردن و دوای ١٩مانگ لە زیندانی ئەوین سەریان دەرێنا و ئازاد کران. ئەگەر ئەو بەسەرهاتەی بگێڕمەوە و وەردی دەمەوە بۆ خۆم و خوێنەران هۆی دەردەسەرە و دەڵێم:

« بە پایان امد این دفتر حکایت همچنان باقی»

لە کام چێژێکی شیرینە زنەی ژەهراوەکەی ساقی

لێکدانەوەی بەرهەمی ژیانە ژاناوییەکەی خۆم

هەموو دەوری ژیانی من شەوێک بوو شەوێکی پڕ لە مۆتە و دیمەنی دێو!
ئەوەی دیتم بە هاڵۆزی خەوێک بوو تراوکێکبوو خزی و نەتکایە سەرلێو!

ئەورۆ کە بیستوپێنج ساڵ لە ئینقلابی جمهووری ئیسلامی تێدەپەڕێ و تەمەنم بۆتە ٧٧ساڵ. بێبەشکراو لە هەموو مافێکی کۆمەڵایەتی. لارەمل بە بێدەنگی و دەمقووچاوی لە شاری بۆکان دانیشتووم. گۆشەگیر و کڕومات پاشماوەی ژیانی پڕ لە تاڵی و سوێری خۆم ڕادەبوێرم. ئاواڵ و هاونشینم تەنیا کتێبە و کتێب. یانی ئەوانەی بۆ هاودەمی و هاونشینی هەڵمبژاردوون، بەهەڵەمنابەن، لاڕێم ناکەن و دۆستی گیانین، ئەوانە چاوەڕوانی نەغدینە و نان و دەسخۆشانە نین و ڕێنوێنی شارەزای مەڵبەندی مان و هەرێمی نەمانن. لەگەڵ ئەدەبیات و عیرفان و مێژوو، نێوانمان خۆشە، پێیانەوە دەژیم. عیرفان ڕێیەکە کە خۆناسی و سەرکەوتنی گیان هان دەدا، بەر بە سەرەڕۆیی ژیان دەگرێ و لە باز و ڕێبازان ڕێنوێنە.

مێژوو ئەگەر بیژوو نەبێ، نیشانت دەدا ڕابردوو چۆن هاتوون و چۆن ڕۆیشتوون و چۆن فەوتاون و چۆن پێگەیشتوون. هەتلە و هەڵەشەی تێشکاوەکان دەکاتە تەرازووی بەرجەوەندی نەتەوەی کات و تۆرەمەی داهاتوو.

شێعر و هۆنراوە سروودێکی یەزدانی و دەنگێکی نیانی ئاسمانییە ئەگەر ڕەوان

بەرەو ڕێگای ڕوون تەکان بدا و گیان ببزوێنێ؛ دەنا ئەفسوونێکی ئەهریمەنییە ئەگەر زەین هەتلە بکا و مافی گەل و کۆمەڵ بدۆڕێنێ.

جارجاریش لەگەڵ شێعر و هۆنراوە تێکەڵیم هەیە، لەتەک پاییزەخێڵی شێعر و بەهارەهەواری هۆنراوە، گەرمێن و کوێستانم پێخۆشە. دیوان یان سپیارەیەکی چاپکراوم نیە. وەک پێشتر ئاماژەم پێکردووە، لە دەورانی ڕژێمی شایەتیدا کە کوردینووسین و بە کوردیدوان باسیسەر بوو، ڕۆژێک لە ماڵپشکنینی ژاندەرمەکان، دەفتەری شێعر و هۆنراوەکانم لەگەڵ وێنەی پێشەوای نەمر و باقی شەهیدەکانی لە سێدارەدراو و هاوڕێ و هاوڕازەکانی دیکەم بەداخەوە لە تەندوور خران و سووتان، هێندێکم هۆنراوە کە مابێ، بە دەستی ئەدەبدۆستانەوە دەیانبینمەوە. ناڵێم شاعیرم، بەڵان شێعر و هۆنراوم خۆشدەوێ، زۆر کۆنەپەرەست نیم، بەڵان هێندەش باو و هەنگاوم بەرەو شێعری ئازاد یان شێعری سپی خۆش نیە و نامهەوێ لێرەدا لە بارەی شێواز و ڕێبازی ئەم دوو شوێنەوارە (کۆن و نوێ)یەوە بدوێم و جێگای ئەم باسەش لێرەدا نیە. چون هەوا و نەوایەکی پاراوی دەوێ و ڕۆژی بەتین و ڕووناک؛ بەڵام ڕۆژگاری ئێستا و حاڵوباڵی من، گەلێک بێهێزترە لە زەردەی ڕۆژپەڕی مانگی خەزەڵوەر. بەڵان دەڵێم شێعر لە قالبی دارڕژاوی خۆیدا هونەرێکی ورد و تایبەتە وەک زانستەکانی دیکە. زانستەکان هەرکامیان لە قالبی ناسراو و دارڕژاوی خۆیاندا دێنە گۆڕێ. شێعر و هۆنراوەش هەر وایە، ئەگەر لەسەر بارودۆخی ناسراوی خۆیدا چیمکی دارڕژاوی خۆی نوێ بکەیەوە و ڕەنگ و ڕووکاری تازەی لە قالب و مانادا بدەیەوە، ئەوە جوان و لەبەردڵانە و کۆنیش دەزانێ، نوێ دەڵێ چی. بەڵان ئەگەر لە سەر ڕەسمە و گرێژەنە لاچوو و وەک چەپەری نامیزان لە سەر پاژنەی خۆی ترازا و بوو بە دەونەئاشی هەرکی و زازا، ئەوە پێی دەڵێن شێعری ئازاد یان سپی، وەک بە قولەڕەش دەڵێن خواجە کافوور!

°°°°

وەک پێشتر باسم کرد لە دوای سەرکەوتنی ئینقلابی جمهووری ئیسلامی بە سەر ڕژێمی شایەتی، لە مانگی ڕەشەمەی ساڵی ١٣٥٧ کە هاتمەوە بۆکان، ئەوەی مەسڵەحەتی پاشەڕۆکی ژیانم بوو، خوا بۆی پێک هێنام، یانی ئیدی بێدەنگی،

گۆشەگیری ، خەڵوەت. لە ڕووی خەڵکی ناباب و نادیار ، دەرکەم لە خۆم پێوەدا و کوتم:

دان و داوە ئاوەدانی و چۆڵپەرەستیم خۆشترە
خێڵی جندۆکە لە فێڵی دۆستی قەستیم خۆشترە
تا وتەی زارم لەگەڵ ڕازی دەروون هاوڕێ نەبێ
هەر کپی و ماتی و کڕیم، بێ هەستوخوستیم خۆشترە
پێڕکەی ئاوات نەپێوی، دەس بە هیوا ڕانەگا!
پەل بڕاو و دەس شکاو بێ پێ و دەستیم خۆشترە
ئەمپەرەستی و ئەونەویستی، هەر دەمێکی ڕووگەیەک
خۆم لەبەرچی پێ دزێو بێ، خۆپەرەستیم خۆشترە؟!
چون گوناهی تێگەیشتن بۆتە داوی زیندەگیم
کردەوەی گێژ و خولان و شێت و مەستیم خۆشترە

دیتم زمان و زەمان ، نە لێکدێن و نە پێکدێن ، ئەوەی هەستی دەروونە و پێویستی زمانە ، پێخوستی زەمان و پێشێلی دەورانە.

کاتێک دەبینم و دەڕوانم:

زەمانە هەردەمێ ڕەنگی دەڕێژێ   ئەوەندەی مەینەتە بە منی دەچێژێ
هومێدێکی لە ژینا پێکنەهێنام   هەزار هیوام بە ڕۆژێکی دەنێژێ

www.zheen.org

گوتم وا باشە پەنا بەرمە بەر بارەگای کتێب و بیانکەمە هاوڕێ و هاوڕازی خۆم. دۆستانێکن لە خۆم بێدەنگتر ، بەڵان دەروون پڕ لە هەرا و هاوار. بە دیمەن بێدەنگ و خامۆش ، بەڵان نێوئاخنیان تۆفانە و جۆش و خرۆش. بە هەموو سووچ و سوقاقی کۆن و نوێی زەماندا دەمگێڕن ، دیار و نادیار و یار و نەیارم دەخەنە بەرچاو و داوێنە زەینمەوە. بێدرۆ و دووڕوویی یاری غار و دۆستانی بێعەیب و عار.

سیپارەی شیری بەشەر   لە دەورانی کۆن و نوێ
بیر و زانست و هونەر   بە شیرازەی ئەو ئەدوێ

هەنگی گوڵاڵە و چڵووک   هەڵاڵەی ژیان دەچێژێ
بەهرەزۆری ئەرکسووک   شیرەی لە گیان دەڕێژێ

ئەوە لە تەمەنی ٧٧ساڵیدا، کاتێک دەڕوانمە ساڵانی ڕابردوو، سەرنج دەدەمە کردەوەی پڕ لە هەوراز و نشێوی خۆم؛ هەستی پەشیوانی و نەدامەت لە عومری تێپەڕیوی خۆم ناکەم؛ ئەوەی لە ژیانمدا بە گرینگم دەزانی و لە سەر لووتکەی ئاواتەکانم دامەزرابوو. نیشتمان و نەتەوە و گەل بوو، لەو ڕێگایەشدا بە هیچ باو و بۆرانێکی نەتەزیم و نەبەزیم و نەگۆڕام. لە هیچ تۆپ و تەشەری دەوران و هەڕەشەوگوڕەشەی زەمان نەلەرزیم و نەبەزیم و نەدۆڕام؛ شەشبەندی سوێنداوی و قەسەماوی کۆمەڵەی (ژ.ک)، ئەرکی سەر شانم بوو کە لە هەموو هەڵکەوتە جۆراوجۆرەکانی زەماندا، لە ئەستۆی خۆمم دانەڕنی؛ لەپێی ئارمانی پیرۆزی نەتەوە و گەلدا دەمگوت:

هەچەندی ڕێی هومێدم بەستەڵەک بێ   غەمی دنیا لە سەر شانم کەڵەک بێ
دەبێ هەنگاوی هیوام تونددوتیژ کەم   ڕەقیب با هەر لە دووم بکشێ، یەدەک بێ

دوایین ئاواتم ئەوەیە: وەک هاوڕاز و هاوسەنگەرە نەمرەکانم، «هەژار»، «هێمن»، «ئاوات»، «سوارە» و هاوڕێیانێکی کە لە مەودای ژیان و ئاڵوگۆڕی دەوراندا، نەلەرزین و نەبەزین و هەروەها لەو ڕێبازەدا دوایین هەنگاوی خۆیان بەرەو دنیای بێدەنگی و حەسانەوە هاویشت و تێکشان و ئەمنی بەجێماوی لە یاران هەڵبڕاو:

لە سەر بستووی ژیان وەک داری چاکی   بەتەنیا مامەوە بێبەرگ و بێبەر
گەلێ بێتینترە تاوی هومێدم   لە زەردەی ڕۆژپەڕی مانگی خەزەڵوەر

ئەوان بەڕواڵەت مردن! بەڵان بە شوێنەوار لە دڵی گەل و نەتەوەدا ژیانەوە، دیارە: «نامرن ئەوانە وا لە دڵی میللەتا دەژین»! ئاواتمە ئەمنیش بە ڕووسووری سەر بنێمەوە، بە شوێنەواری پڕ لە ئاسەواری واندا، بگەڕێمەوە.

ئاواتێکی کە دڵم خۆشکا و ژیانم وەجۆش خا، نەمدی و نەیگەیشتمێ؛ هەتا بە دوای هیوا و هومێداندا، هێزێکم بوو و لە تین و تەمەندا پێزێکم بوو، نەمدی، ئێستا کە نە هێز ماوە و نە پێز، نە ڕێزی کاتی جحێڵی و جەوانی، دەڵێم:

کاتی جەوانی وەک بڵقی سەرئاو   سەرێکی سووراو قووتی دا گێژاو

بەو دڵی سڵی نەحەجمیو ساتێ   بەحاڵ دەتەپێ، دەبزوێ تاوتاو
ڕیزی بەڕێزی مرواری ددان   چەپوچیڕ کەوتوون، تەکوتوو بڵاو
دەنگ تەکایەوە لە گوێچکە بەهەست   لە دیمەن تۆڕا دیدەی دوورەچاو
خاو و خلیسکە شەقاوی بێهێز   شلوشەوێقی ڕێی گۆڕە هەنگاو
هۆش و بیروڕام تووڕە و تۆراون   هەر چەنە و چۆکم لێک دەکەن سڵاو
تالانوبڕۆی هەستوخوستانە   لە کاولی لەشا هەر گیانە جێماو
هەر گیانم ماوە پاشماوەی تالان   هەربینا هاتن بۆویش بە سەرڕاو

لەمەولاوە، بەو حاڵوباڵەوە چی ماوە؟ چی بڵێم؟ بەو تەمەن و ڕۆژگارە درێژەی ژیانەوە کێ ماوە بە دوای کێدا هەڵێم؟ ئەوە تەرازنامەی سوود و زیانی گەڕان و سووڕانی ڕابردووم بەرجەوەند دەکەم، هەست بە قەرزوقۆڵەی بێجێ و خۆفرۆشی لە ژیاندا ناکەم! باری سووک و ڕێگای نیزیک:

ژین
www.zheen.org

لە دەوری باڵوپەڕم غوباری تەمەننام تەکاندووە
ئەرکم نەماوە، لە سەر بەرگی گوڵیش جێم دەبێتەوە
ویستم کە تاقی دیدە بڕازێنمەوە بە مانگی ڕووت
چبکەم شەدارە دەروون، بە زۆنگی دڵم هەر دەزێتەوە
نێچیری برینداری تیری مەینەت و بێناڵە هەر ژیام
ناسۆری زامی زەمانە، بەئێش و ژانە کە دەکولێتەوە
بێوەی نیە کە هەڵوەدای هەردە، تەرەی زەرد و بەردە دڵ
ڕاوگەی نەیارە هەردی هەرێم، کوانێ دێتەوە؟!

دیسان ئاواتەخوازم دوایین هەناسەی ژیانم، وەک هاوڕازە بەڕێزە لە خاکخزیوەکان، بە سەرفەرازی و لەخۆبردوویی لە حاستی گەل و نیشتمان، لە کەلەوای بەدەنی بێوەرارم، بێتە دەرێ و بچێتە سەرێ.

کاکەگیان

مەبەستم زۆرە، حەزم لە دووانە   سەد گرێوگۆڵم لە سەر زووانە
هەزاران وتە و مەبەست و پرسیار   دەتکێتە دەروون وەک ڕێژنەی بەهار

شــەپۆلان دەدەن، بــێ ســەررێژ مــاون   پــاکی چــاوەڕێی چۆڕچــۆڕەی چــاون
نــە زمانــێ دەگــرن، نــە دەخزێنــە زار   لەگــەڵ فرمێســکان هەڵــدەڕژێنە خــوار
هــەدەر بــوو هیــوای هــەرێمی ژیــانم   هــەر بــەو تاوانــەی بێچــووی کــوردانم

بە پێویستی دەزانم ئەو خاڵەش لە ژیانی خۆمدا ڕوون کەمەوە کە ئــەمن چــوار کوڕ و سێ کچم هەیە. لە حاستی ئەولادەکانم خۆم بە بــابێکی بەرهەمــدار نــازانم؛ چون لە ژیانی کۆمەڵایەتی خۆمدا بــە قــازانجی ژیــانی تەســەلی و بــەرێچوونی خاوخێزانەکەم، بەهرەگیریم نەکردووە؛ سوود و قازانجی گەلم بەسەر خێری خــۆم و داهاتووی خێزانەکەمدا بە پێویستتر زانیوە. لە کار و پیشەی گرینگی کۆمەڵایەتی خۆمدا، وەک: مامۆستای کوڕە ئاغــاوات و جووجەڵــەی دێهاتییــەکان، ڕەئیســی «خانەی ئینساف»، «مودیرعامل»ی «شیرکەتی تــەعاونی ڕووســتایی»، ئەنــدامی «ئەنجومەنی ویلایەتی» و نوێنەری «مەجلیسی شــوورای میللــی»، ویــژدانم ڕێــی نەدام لەم هەلکەوتانە هەنگاوێکی بە سوود و قازانجی خۆم هەڵێنمەوە، یان زیانی کۆمەڵ بکەمە پاشکەوتی ئەو سوودە. لە ڕێی کشتوکاڵ و زەراعەتەوە بژیوی خــۆم و خێزانم پێکدێنا. دوور لە قازانجی نەتەوەیەکی لە نێویاندا دەژیــام، ســەرم لــە پێش بارگای نەتەوی دانەنەنواند، دەســتی داوا و تەمــەننام بــۆ لای دامودەزگــای حکوومەتی درێژ نەکرد و وەک هێندێکان تەشیڕێسی بارگای زۆرداران و زۆرکــاران نەبووم؛ بە خۆم هەڵدەگوت و دەمگوت:

نــەیار بمکاتــە ســالاری ســوپای خــۆی   هەڵــمبوێرێ لــە یــاران هــەر ئەســیرم
گــەدایی دەرکوبــانی خێڵــی خــۆم بم   لــە لام ئــەو کاتەیــە، پــێم وایــە مــیرم
دڵــم هــەر ئــۆگــری شــاخ و وڵاتــە   هــەوای هێــلانــەیــە، لــەم هەردە گیرم

زۆر کەسانم دەدی ساتوسەودا بە ئاوات و ئامانجی میللی و نەوتەوەی خۆیــان دەکەن، کەوایان هەڵدەگێڕنەوە، ڕواڵەتیان ئاوەژوو دەکەنەوە و لە بــنڕێســمەی نەیاران، نانی بەنرخی ئابڕوویان دەستێنن. قەڵەمگێڕی نەتەوی و قــەدەمخێــری زۆرکارانن! ئەوە دەبێ، بەڵان کوانێ وا دەبێ؟!
دەبێ یــاران تــەرەی دیــداری خــۆتکــەی   قەدەمڕەنجەی نــەیاران زێڕوەشــان بــێ

بەڵان کوانێ دەشــێ هــەر ڕۆژە ڕەنگێـک، بگۆڕی و هەر ئەوەت پێناســی مــان بــێ؟
بەڵان کوانــێ دەشــێ زگـگـورگی ســەرمەڕ بەزی هۆزت، مــەزەی چێــژی ددان بــێ؟!
دەڵــێم شــەرتە هــەتا نــووری هــەبێ ڕۆژ دەبێ کۆڵکێشی کـۆڕم ئــەرکی شــان بــێ

بەداخەوە پێداویستی ژیان و چلۆنیەتی هەڵـکەوتی زەمــان و مــەکان، بــیر و باوەڕی نەتەوەپەرستی وەها خنکاندووە، پیاوی دەوێ تاسە و ئامــانجی میللــی، هۆنەرە لەخۆبردووەکان و بەئاواتــەوەمردووەکـانی وەک: «هــەژار»، «هــێمن»، «ئاوات»، «خاڵەمین» و «سەیفولقوزات»ی کوێرنەکاتەوە و وەک دزی ناشی ســەر لە کادێنێ وەدەرنەنێ!

دوایین ئاواتمە و لە خوای بەرز و بێهاوتا داوا دەکەم کە ئەمنی تەنیا ڕێبــواری لــە کــاروانی یــاران بــەجێماو، هــەتا دوایــین هەناســەی ژیــان، نــەگۆڕێم و نەدۆڕێم.باشترە لەوە زیاتر سەرتان قاڵ نەکەم و حاڵتان تاڵ نەکـەم. بـە واتــەی مەولانای ڕۆمی، عارف و زانای ڕووناکدڵ، دوایی بە باسەکەم بێنم کە دەڵێ:

فرڵــتی خــوش بایــد و عمــری دراز تا بگویم حال خود یک شمه باز
چــون بــه پــایــان می‌نیاید این سخن می‌نهم مهر خموشــی بــر دهــن

ژینگەی ژین
www.zheen.org

یان دەڵێ:

هرکــــه او از هــــمزبــــانی شــــد جــــدا بی‌نــــوا شــــد گرچــــه دارد لــــد نــــوا
هرکســی کــو دور مانــد از الــل خــویش بازجویــــد روزگــــار ولــــل خــــویش
چــــونـکه گـل رفت و گـلسـتان درگــڕشت نـشنـوی زان پس ز بـلـبل سـرگــڕشت

دوایین وتارم ئەوەیە و دەڵێم:

بژین ئەو کەسانەی ئینسانی دەژین و لە ڕێی گەل و کۆمەڵدا دەمرن. ئــاوەدان و گەشاوەبێ نیشتمان. سەرکەوتووبێ نەتەوەی کوردی ئاریاییەنەژاد.

ڕۆژی چوارشەممە ۱۳۸۳/۹/۱۸ی هەتاوی

بۆکان: محەممەدی نووری

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

بستووی ژیان

محەممەدی نووری

پێرست

پێشەکی	٧
ڕوو لە دەرگای خودا	١٢
خواگیان	١٣
بۆ سەر کێلی مەزارم	١٤
لە سەر بستوی ژیان	١٥
لە کویَ یادم کە	١٧
تیری نیگا	١٨
یا وەتەن یا مردنم	١٩
سۆزی دەروون	٢٢
تیشکی سەربەستی	٢٤
دەکا پیرۆزی سەربەستی	٢٦
بیرەوەرییەک لە خۆم و «سوارە»ی نەمر	٢٨
دڵی نەماو	٢٩
چاوەڕێم یان چاوە ڕێم	٣٠
دەردی بێدەرمان	٣١
پەیامێک بۆ کوڕی زەمان	٣٢
دەم و دەست	٣٣
ئاواتی شیرین	٣٤
ئامان لە دەست حیسانی کەر!	٣٦

بستووی ژیان

دایک لە ڕوانگەی زانایانەوە (سڵاو لە دایک)	٣٧
بیرەوەرییەکی کاتی جوانی	٣٩
پۆلێک دێوانە	٤٠
پیرێژنی کۆنەکار	٤٢
پیرێژنی کۆنەکاری دەوران	٤٣
وێنەکەم	٤٤
کڕنۆشێک لە پێش بارەگای هۆنەر	٤٥
چۆڵپەرستیم خۆشترە	٤٧
ماڵتەبایی	٤٩
ئەمن و سەعدوون و پەپوولە	٥٠
ئەمن و پەپوولە	٥٢
ژان و ژین	٥٦
کاتی جحێڵی یان بڵقی سەر ئاو	٥٨
کوا لە ڕازی باز دەگا کوندێک، قەلێک؟	٥٩
دەبێ، بەڵان کوا دەبێ؟	٦١
چاوڕاو	٦٢
چرای خانەوادە	٦٣
کەشکی ئاوەسوو	٦٤
غوباری تەمەننا	٦٥
زەمانە و زانا	٦٦
موورووی ملی ڕۆژگار	٦٨
شێعری شڕۆڵ	٦٩
هەڵکشان و داکشان	٧١
وڕێنە	٧٢
دەمەلاسکە	٧٣
کاوێژی دوورەپەرێزێک	٧٥
پەری ئاشتی	٧٦
کێ ناشتی؟	٧٧
هەتا کەی، ئاخر هەتا کەی؟	٧٨

بستووی ژیان

ئاواتی ژێرگڵ	٧٩
«ئاوات» و «نووری»	٨٠
قۆرغی قالاو	٨١
باوەلێ باوێکی بەسە	٨٢
دیسان «نووری» و «ئاوات»	٨٤
لەشبەباری	٨٤
نامەیەک و هۆنراوەیەک	٨٦
ئەتۆ خۆش	٨٧
یادگاری یار	٨٩
مانگی ڕۆژووان	٩٢
چاوی ڕێبین	٩٤
هەرکەس بە جۆرێک دڵم دەشکێنێ	٩٥
یادی خاڵە «جەمیل»	٩٨
دڵی دڵدار	٩٩
هەنگامەی جەفەنگنامەی شاعیران	١٠٠
قنە و وشکەغار	١٠١
ئەی ڕووتی چەند دزێوە	١٠٣
لە سەر گۆڕی «ئەحمەدی کۆر»	١٠٥
سلاو لە تۆ «ئەحمەدی کۆر»	١٠٦
هەر لێرەوە هەتا «کەرەج»	١٠٧
هەمبانەی درۆ	١٠٨
شەهیدی عیشق	١٠٩
دز و خاوەنماڵ	١١٠
یادێک لە زادگا	١١١
نووسراوەیەکی «یۆسف عەسکەری» لەسەر هۆنراوەیەکی «نووری»	١١٥
پێنجخشتەکی «یۆسف عەسکەری» لەسەر غەزەلێکی «نووری»	١١٦
«ئاسۆ» و «نووری» (ئاسۆی خۆشەویست)	١١٨
شاعیری عەرەب دەڵێ:	١١٩
کوردێک (نووری)، لاسای دەکاتەوە	١١٩

بستووی ژیان

چەند چوارینەیەک	١١٩
درۆو هەر درۆوە	١٢٠
نەتەوەی نەتەوی	١٢٠
پیرۆزبایی	١٢٠
بۆ مامە شێخ	١٢٠
قاقای دێوەزمە	١٢١
بیرەوەرییەکانم	١٢١
بۆ ئەستێرەی سەربەرزی ڕۆژنامەی (کوردستان) ...	١٢٣
هەروەکوو دونیای ئەوڕۆ لە بیری دوێنێ پەیدا بووە، ...	١٢٤
من و گوڵە سوێسنێک	١٢٦
پێزانین	١٢٨

پێشەکی

بە ناوی خودای ژیانبەخش و گیانئەستێن

بەشێک لە هۆنراوە و هۆنەنامەکانم لە دەورانی کۆمەڵەی (ژ.ک)ەوە تا ساڵی ١٣٨٤ی هەتاوی.

دەمهەوێ لەپێش‌دا ئەم باسە شی بکەمەوە کە: ئەمنی ساڵـەها دەمقووچـاوی لێودرواو، لەمێژ بوو متەقم لە خۆم بڕیبوو، بەڵام کاک «حوسێنی موهتەدی» کـە بوو بە پردی پێوەندی من و دنیای دۆست و ئاشنا تازەکـانم، وای کـرد کـە بـۆ یەکەمجار کاک «سەلاحەددین ئاشتی» نووسەری توانا، بـە نـاوی خـوازراوەی «شەماڵ» ، پێشەکی و شێعری «لەسەر بستووی ژیـان»ی کـردە دیـاری دەسـتی خۆی و لە «ئاویەر»ی ژمارە ٢٨، ڕێکەوتی ١٣٧٧/١/٢٩ی هـەتاوی‌دا چـاپی کـرد. پاشان بە هۆی دنە و هان‌دانی کاک «ئەحمەدی قـازی» (سەرنووسـەری بـەڕێزی گۆواری سروە) بوو کە دەسـتم پێکـرد و هێنـدێک لـە پاشمـاوە پـرشوبـڵاو و نەفەوتاوەکانی هۆنراوەکانم کۆکردەوە و وەک شوانی گورگ لە مـەڕی‌دراو، بـێ سەرکردنەوە، وەسەریەکم خستنەوە.

وەک لە سیپارەی بیرەوەرییەکانم‌دا ئامـاژەم پێکـردووە، لـە دوای دەورانی پێشەوای نەمر «قازی محەممەد» و هاتنەوەی دەوڵەت بۆ مەهاباد و هەڵاتهەڵاتی شاعیر و هۆنەرەکان بـە کـەلێن و کـاژێران‌دا، بەداخـەوە دەفتـەر و دەسـتەکی هۆنراوە و یادکراوەکانی دەورەی کۆمەڵەی (ژ.ک)م لە تەندوور خران و سووتان. بە کردەوەکۆشی ئەم ساڵانەی دوایی کە هێندێکیان بە دەست ئـەدەبدۆسـتانەوە مابوونـەوە و هێنـدێکیان لـە دەرەوە و لـە ڕووی ڕۆژنامـەی «کوردسـتان»ی ساڵەکانی ١٣٢٤ و ١٣٢٥ی هەتاوی‌ڕا هەڵگیرابوونەوە، وەدەسـتم کەوتنـەوە کـە لێرەدا بێ دیاری‌کردنی دروشمی کات‌وساتیان دەیاننووسمەوە.

هەر وەکی کوتم، ساڵانی ساڵ لە گۆشەی بێدەنگی خۆم خزابووم و بەڕێز کاک

www.zheen.org

بستووی ژیان

«ئەحمەدی قازی»، بە نووسینی کورتەوتارێک، ڕواڵەتی هاتنەدەری لە گۆشەی تەنیایی و دنیای بێدەنگی پتر بۆ بەرین کردمەوە. ئەوانە و گەلێک لە دۆستانی دڵسۆز پێنووسیان دامەوە دەستی هەتا ڕچە و ڕێبازی ئاواڵەکانی لەخاکخزیو و پەرەوازەکانی دوورەوڵات ون نەکەم و هەر ئەو ڕێبواری هەناسەسوار و ئاواتەخوازی هەمیشەیی خۆم بم.

جا ئەوە ئێوە و نووسراوەکەی گۆواری «سروە»ی ژمارە ١٥٨، مانگی خەرمانانی ساڵی ١٣٧٨ی هەتاوی:

«لەسەربستووی ژیان وەک داری چاکی   بەتەنیا مامەوە بێبەرگ و بێبەر
گەلێ بێتینترە تاوی هومێدم   لە زەردەی ڕۆژپەڕی مانگی خەزەڵوەر

دەگەڵ چەند نموونەیەکی دیکە کە هەر لەم بارستا و تەرازەدا بڵاو بوونەوە، هەموو زانیمان شاعیرێکی بەهەست و ناسکخەیاڵ لەم مەڵبەندەدا خۆی لێشاردووینەوە و خەیاڵی هاتنەدەری لە گۆشەی مەیخانەی هەست و شێعر و جوانی نیە و نایەوێ بێتە نێو بازاڕی کووتاڵ و شمەکی قەڵب و درۆ و دەلەسەی ڕۆژگار و گۆشەی تەنیایی خۆی بە کۆشکی دەغەڵبازان و دنیاپەرستان ناگۆڕێتەوە.

www.zheen.org

زۆر لەمێژ بوو «دییۆژێن»ی حەکیم بە ڕۆژی ڕووناک لە ئینسان گەڕابوو و نەیدیبۆوە، دەستی دە هەر کەلێنێک نابوو، مار پێوەیدابوو. ئەویش، وەک گەستەماران لە هەموو شت دەرەوێتەوە و لە کاتێکدا بە جوستە لە نێو خەڵک و کۆمەڵدا بوو، بە ڕۆح و ئیحساس بە هەزاران فرسەنگ دوور کەوتبۆوە و بەرەو دنیای دەروون و کتێب و کتێبخانە، کۆچ و کۆچباری تێکنابوو. لە هەواری تەنیایی خۆیدا، مێگەلی شێعر و هەڵبەستی دابەستە و قەڵەو دەکرد و خۆی لە دنیای چاوڕاو و سینگ ڕەپێشخستن و خۆجاڕدان و خۆهەڵکێشان و خۆویستی دزیبۆوە؛ تەنانەت جۆباری فرمێسکی بۆ دەربڕینی هەستی دەروون لە جێی کەلام و وشە دانا و فەرمووی:

بستووی ژیان

تامی دەچێ واتە کە دەیجووی بە زار   جوانە لە ڕێی دیدەوە بتکێتە خوار
بۆ وتە و هەستی دەروون چاوەڕێم   بەستەڵەکە گیانە هەرێمی وتار
تا نەتەوی پێ بە هەواڵان نەبا   هەر بە بزەی لێو و بە چاوانە کار

بەڵام لەسەر هەموو دوورەپەرێزی و دەربازبوون لە جەنجاڵی دنیای ناتەبا و بێبەقادا، هەرگیز لە فکری ئینسان و گەل و نیشتمان غافڵ نەبووە و قسە و پەیامی هەمووی هاوارە لە دژی ناپاکی و جەور و جەفای زەمانە و زوڵم و چەوسانەوە. هەر ئەو پردی پەیوەندییەش بوو بە هۆی ئەوە کە ئێمە زەفەری پێبەرین و ڕێگەیەک بەرەو ئەو خەڵوەتە شاعیرانەیە بە چەنگ و نینۆک بکەینەوە و لە پاش چەندین ساڵ بێدەنگی، وەدەنگی بێنینەوە و بە قەولی «سەیفولقوزات»: «بیهێنینەوە نێو گەل و خزم و خۆیی».

«نووری» هاوچاخ و هاوتەمەنی «هێمن» و «هەژار» و «هێدی» و «ئاوات» و یەکێکە لە دوایین ڕێبوارانی شێوە و ڕێبازی شێعری موکریان، لەم ٦٠ساڵەی دواییدا. وەها کەسێک بە کۆڵەبارێک ئەزموون و بەسەرهاتی مێژوویی‌یەوە دەتوانێ دنیایەک قسەی پێبێ. ئەو کە بەرداشی زەمان نەیتوانیوە بیهاڕێ، خۆی لە زۆربەی ڕووداوە گرینگەکانی ئەم سەدەیە حزووری هەبووە و خۆی هەڵسووڕێنەر و خاوەنقەڵەم و قەریحە بووە و بێگومان دەتوانێ بە لێکدانەوە و گێڕانەوەی بەسەرهاتەکان ڕووناکی بخاتە زۆر کەلێن و قوژبنی تاریکی مێژووی ئەم سەردەمە. زمانی پاراوی و دەکارهێنانی گوڵواژەی ڕەسەن و زاڵبوون بە سەر زمانی مەڵبەندی «گەورکایەتی» و بۆکان و «محاڵ»دا، کاری نووری بۆ دەربڕینی هەستی دەروون و خەیاڵی ناسک و ڕاز و فەلسەفەی ژیان هاسان دەکاتەوە. ئەگەر کوردی موکریانی بە شێوە ڕاوێژێکی جوانی کوردی دابنێین، بێگومان ئەو بەشە دەکەوێتە نێوان «سەردەشت» و «بۆکان» و «میاندواو» و جوانترین شێوەی ڕاوێژی بنزاراوەی «موکریان»ە و ئەم دیاردەیە لە ئاسەواری شاعیرانێکی وەک «سەیفولقوزات» و «میسباح» و «حەریق» و «هەژار» و «حەقیقی» و «نووری» و «هێدی» و «ئاوات» و ...دا، ڕەنگی داوەتەوە... .»

«سروە»

بستووی ژیان

کاک «ئەحمەدی قازی» کە بۆخۆی لە شەپۆل و گێژاوی مەینەتی ئەم مەڵبەندەدا بڵقی زۆر خواردبوو و تاڵی و سوێری و کەند و کۆسپی دڵتەزێنی بنەماڵەی خۆی زۆر چێشتبوو، هەستی نەتەوەویستی کە پاشماوە و میراتی گەلەکەی بوو هانی دەدا کە: هاوڕاز و هاوبازەکانی دەورەی کۆن بناسێتەوە و وەک بۆخۆی دەڵێ: «سەیف»گوتەنی «بیانهێنێتەوە نێو گەل و خزم و خۆیی.»

بەپێی ئەو بیر و بۆچوونە بوو کە بە شوێن هەنگاوی خۆشەویستاندا هات و ئەمنی ژیاندۆڕاوی خەلەوخەرمان سووتاوی هان دا، لە حاڵێکدا کە کەلوپەلێکم لە چەقوتەفی سەیر و سووڕی دەوران لە جانتادا نەمابوو؛ بەڵام دنەی خۆشەویستێکی ئاوایە کە پێنووسی داوەتە دەس ژیاندۆڕاوی دنیالێگۆڕاوی «نووری»، هەتا وەک خەونی هاڵۆز گورگەئاورێکی لە بەسەرهاتی خۆی و هێندێک لە هاوڕازەکانی بداتەوە کە: کێ هات و کێ ڕۆیی؟ کام بێگانە، کام خۆیی؟!

مەبەستی من لە نووسینەوەی هۆنراوە و هۆنەنامەکانم ناساندنی خۆم نیە؛ چونکە نەتەوەیەکی لە دەورانی ژیانی دووردرێژی خۆیدا هیچی بۆخۆی نەبووبێ، چۆن لە خۆی بدوێ؟ وە ئەگەر هەست و خوستێکی بووبێ بە وستێک پێخوست کراوە، کوا دەتوانێ شوێنەوارێکی بەبایەخ لە ژیانی خۆیدا وەدیبێنێ؟ ئەوانەش کە لە پیاوە بەنرخەکان و هۆنەرە دڵسۆزەکان بەجێماوە، هەمووی داخ و دەرد و کەسەرن! ئاواتی پێکنەهاتوو و هومێدی خەساربوو و بەفیڕۆچووە!

ئەمن لە سەیر و سووڕ و ئاڵوگۆڕی ساڵەکانی دوای ۱۳۲۲ی هەتاوی‌ڕا لە ژیانی خۆم لەم ناوچە کوردنشینەی ئازەربایجانی ڕۆژئاوادا گەلێک ڕووداو و بەسەرهات و گۆڕانکاریم دیوە، ئەگەر لێرەدا ڕێگا و جێگای بایە بیاننووسمەوە، هەمووی جێگای سەرنج بوو بۆ نەتەوەی ئێستا و داهاتوو کە کێ هات و کێ ڕۆیی، چەند بێگانە و چەند خۆیی! ئەوەندەی مەودای ژیانم ماوە، ئەوانە لە بیرەوەرییەکانمدا دەخەمە ڕوو. لێرەدا هەر دەمهەوێ بەشێک لە هۆنراوەکانم کە وەک پاشماوەی تالان بەجێماوە، یان وەک خەونی هاڵۆز تێکەڵوپێکەڵن، وەسەریەکیان خەمەوە و بۆ بیرەوەری دووپاتیان بکەمەوە.

تکام ئەوەیە کەسانێکی دەڕواننە هۆنراوە و هۆنەنامەکانم، هەڵکەوتی ژیانی

بستووی ژیان

من له سەیر و سوورِی رۆژگاردا بهاوێنه بەر زەینی خۆیان. ویست و مەبەستی من له هۆنراوەدا تەنیا دەربرِینی هەستی نەتەوەویستی بووە و له درێژایی تەمەن و له هەموو هەڵومەرجەکانی زەمان و مەکاندا هاورِاز و هاوبازی ئەو هەستە پاک و خاوێنە بووم و بە قەولی عەرەبان: «کل اناء یترشح بمافیه» و بە واتەی خۆمان: گۆزە هەر ئەوەی دەدەڵێنێ کە تێیدایە.

سەربەرز و گەردنفراز بێ نەتەوەی کورد.

بۆکان ساڵی ١٣٨٤ی هەتاوی، محەممەدی نووری

بنکەی ژین
www.zheen.org

ڕوو لە دەرگای خودا

بە ناوی ئەو کەسەی بێ ناوی پاکی
مەلۆتکێک نەیدەدی داوێنی داکی

دەمی قووچاوی کۆرپە و چاوی پڕ خەو
بزەی تێناگەڕێ بێ سروەیی ئەو

تەک و تەنیایە، بێوێنە و شەریکە
لەگەڵ هەموان هەیە و لێیان تەریکە

ئەوی بەرز و بڵیندی و نزم و نەویە
چ ڕێکوپێک، چ ناڕێک پاکی بەویە

ژیانبەخش و گیانئەستێن ئەوە و بەس
کەسێ بۆ بێکەسان، ئیتر ئەوە و کەس

لە تارمایی بەدەر کوانێ نیشانێک؟
کە لێڵی کرد ڕچە و ڕەوتی حیسانێک

بە زەین کێ ڕادەگا پێی وابێ چۆنی
هەموو هاتووینەدی هەر تۆی کە کۆنی

گڵ و ئاو شین دەکەن میوە و گوڵ و گیا
بە وین ئەو بۆن و ڕەنگ و تامە تەنیا

www.zheen.org

خواگیان

هەچەندی دیمەنە ڕوانیم لە ژیندا
لە هەوراز و نشێوی ڕووی زەویندا
هەموو جوانن دەڵێم گیاندار و بێگیان
شەپۆلێکن لە نێو دەریای ئەویندا

خواگیان کوا ئەمن ترسم لە تۆیە؟
ئەگەر بمبێ، لە بێگانە و لە خۆیە
هەزار عەیبم هەبێ تێکڕای دەپۆشی
بەقەد کایەک کەچی لای خۆیە، کۆیە

بنکەی ژین
www.zheen.org

بۆ سەر کێلی مەزارم

پەنای هێنایە دەرکەت دەرکراوێک
بەیەکجاری نە بۆ پشوێک و تاوێک
درێژەی تار و پۆی هەودای ژیانی
هەڵیوێزنی زەمان بۆ بستەجاوێک

خواگیان باش ئەزانی هەستوخوستم
هەڵەی هەنگاوەکەم، ویستی دروستم
بەپێی نووسراوی پێنووسی ئەزەل بوو
ئەوەی زانیم، ئەوەی ڕوانیم و بیستم

لە گەردولوولی گێژاوی زەماندا
لە خواروخێچی هەنگاوی ژیاندا
دڵ و مێشکم بەکام زانست پەرەی گرت
لە ویستی تۆ بەدەر کێ منی تەکان دا

بنکەی ژین
www.zheen.org

لە سەر بستووی ژیان

لە سەر بستووی ژیان هۆنراوەیەکە دەڕوانێتە ساڵە ڕەشــەکانی ١٣٢٥ و ٢٦ی هەتاوی، یانی ئەو کاتەی زەبروزەنگی ڕژێمی شایەتی بە تاوانی کوردیگــوتن و نووسین، تەفوچەقی خستە هەرێمی کوردستان و پیاوە بەڕێزەکانی شەهید کرد و لە سێدارەی دان و لاوە بەهێزەکانی پەرانپەران و ئاوارەی کێــو و شــاخەکانی وڵاتی کردن. «هەژار»ی بێهاوڕێ بە هەردێکدا و «هێمن»ی هەڵوەدا بە هەڵەمووت و زەردێکدا و ئەوانی دیکەش هەریەک بــە ئــاخ و داخێــک بــە شــاخوداخێکــەوە دەخولانەوە و دەگلانەوە، چونکە خوێنخوا، خانەخوێ بوو!

باوەشی شەوی تاریک جێی حەسانەوە و حەساری حاوانــەوە بــوو. زیتــە و زریوەی ئەستێرەکانیش دەبوونە زیپکە و زیخی چاوی بــە شــەوارکەوتووەکان و بە دەوارە ڕەپێکەوتووەکان. ئەمنی بە تەنیا ماوە وەک «یەهوودا»ی سەرگەردان، لەو هەڵدێر بۆ ئەو گۆل و ئەستێر دەبوو خۆم ببوێرم و سێبەرم وەشێرم؛ شەقاوم شل دەبوو، هەنگاوم کول دەبوو، نە ڕۆژ دەبڕایەوە و نە شەو دەپسایەوە. ڕۆژانە لە بن شاخ و بەردێکدا و شەوانە لە نێو شیو و وەردێکدا دەکــەوتم و دەخــەوتم؛ بە نێوی ماجەراجوو و بێگانەپەرست و سەدان نێو و نیتکەی ناحەز، وەک سێبەر لە ڕووناکی دەڕەویمەوە و وەک دەسلێوەشاوێ لە سێبەری خۆم دەسڵــەمیمەوە! لە خاک و نیشتمانی خۆمدا غەوارە بووم، دزێو و بەدقەوارە بووم، تەنیا شــەوی تاریک و ڕێگای باریک هاوڕاز و دەمسازم بوو. شەوێ ئەستێرەم دەبــژارد و ڕۆژێ خۆم لە خۆم دەبوارد. لەو هەلومەرجەدا بوو «لە سەر بستووی ژیان» لە دنیــای دەردئاژنی دەروونــەوە هەڵقوڵــی و لــە دەراوی دیــدەوە هەڵــچۆڕا. لــە یەکــەم دیدارێکدا دوای هاتنەوە کە مامۆستا «هەژار»م دی، کوتی: «کــاک نــووری، زۆر جاران لە سەر دوندی چیاکان لەگەڵ «هێمن»، لە کاتی ڕۆژپەڕی ئێــوارانــدا «لــە سەر بستووی ژیــان»ی تۆمــان دەخوێنــدەوە. دوو جــاران دەگریــاین، جارێــک بۆخۆمان و جارێک بۆ نیشتمان و دووروڵاتییەکەمان!»

لەو کاتەوە ئەمنی بە تەنیا ماوە چاوەکانم دوو جاران دەبارین، جارێــک بــۆ «هەژار»ی هێژا و جارێک بۆ «هــێمن»ی هــەرماو و دەڵــێم: «هــەژار»، «هــێمن»، شوێنەواری ژیانتان ڕێبازی هەتا مانمە. جا ئەوە ئێوە و ئەوەش ئەو هۆنراوەیە:

لە سەر بستووی ژیان

لـــە ســـەر بســـتووی ژیـــان وەک داری چـــاکی
بەتـــەنیا مامـــەوە بـــێبـــەرگ و بـــێبـــەر
گـــەلێک بـــێتینتـــرە تـــاوی هومێـــدم
لـــە زەردەی ڕۆژپـــەڕی مـــانگی خەزەڵـــوەر

شـــەوی تاریـــک وەرە بکشـــێ بـــە ســـەرما
کـــە ئـــامێزت پـــەنای ڕۆژگارڕەشـــانە
وەکووژێنـــــە چـــــرای ئەســـــتێرەکانت
کـــە ڕووزەردیم لەبـــەر تـــالیعگەشـــانە

لەگـــەڵ ڕۆژی هومێـــد نالێکـــە هیـــوام
وەکـــوو ســـێبەر لـــە ڕوونـــاکی ڕەویـــوم
هەناســـەی لێبـــڕا بـــای فێنکـــی ئـــاوات
بـــە کـــوورەی داغـــی حەســـرەت داچزیـــوم

لـــە چـــۆل و بـــەردەلانی قاقـــڕی ژیـــن
لـــە پـــێ کـــەوتووم تـــەریک و دوورەدەســـتم
بـــەڵام دەنگـــێ وەکـــوو خـــەونێکی هاڵـــۆز
بـــە گـــوێی ڕوحمـــا دەچرپێنـــێ کـــە هەســـتم

بـــە دەســـــتەکوتە دەر و دیـــوار و قـــوژبن
هـــەتا ڕۆچنـــەی نـــەجات بســـتبســـت دەپێـــوم
بـــزانم تیشـــکی سەربەســـتی لـــە کـــوێڕا
دەدا شـــــۆق و بـــــزەی داوێتـــــە لێـــــوم

بـــڕۆ ئـــەی شـــەو، وەرە ئـــەی ڕۆژی هیـــوا
لـــە چـــاڵاوی بـــەڵای دیلـــیم دەرێنـــە
لـــە ســـەر قســـنی فـــەنای ئاواتـــەکانم
پـــەڕۆی ئـــاڵای هومێـــدم ڕاوەشـــێنە

بستووی ژیان

بەهاری ١٣٢٦

لە کوێ یادم کە

کە مردم نەما شوێن و ئاکاری من
حەساوە زەمان گوێی لە هاواری من
دڵی ناهومێد و لەشی بێوەرار
بە ساردی و سڕی کەوتە کۆشی مەزار
بە یادم نەکەی دیمەنی ئاو و گوڵ
وەزەینت کەوێ یادی من بێنیە دڵ
گوڵی من کوڵی دڵ بوو فرمێسکی چاو
لە دیدەم دەڕەخسین نە گوڵزار و ئاو
ئەوانەم لەوان پاکداوێنترن
لە سروەی بەیان خاس و خاوێنترن
کە دیتت هەتیوێکی کوردی هەژار
کەساس و کز و بێ نەوا و پەسار
لە هیوا و هومێد بێبەش و بەهرە بوو
لە فرمێسکی ڕوون کۆشی پڕقەترە بوو
بە یادم بڕۆ و بیگرە باوەش بەتاو
لە گۆنەی سڕی پاکەوە ئەشک و ئاو
من ئەو دانە ئەشکەم لە نێو چاوی ویم
گوڵی ڕوومەتی سیس و ژاکاوی ویم
هەناسەی سڕی، سۆزی گیانی منە
نیشانێکی دەوری ژیانی منە

ساڵی١٣٢٧

بنکەی ژین
www.zheen.org

تیری نیگا

به کام تیری نیگایەک ئەنگواوم
دەپالێوێ دڵۆپەی خوێن هەناوم
لە ئامێزی غەمی دووریتی دەگرم
هەتا باوەش دەبا ئەژنۆی شکاوم
ئەوا ڕۆیین بە دووی یەکدا دڵ و دین
ئەمن لەو نێوەدا بێچارە، ماوم
دەبا بگری هەتا ماوە لە سەر دڵ!
زنەکێشی خەفەتپاڵێوی چاوم
لە هەورازی ژیان هێندەم ڕکێف خوارد
شەکەت کەوتم جەدەو بووم و سواوم
لە پێچاڵی تەنین بێ ڕایەڵوپۆ
مەکووکێکی خولی هەودا پساوم
لە مەزرای مەینەتا شین بووم لەخۆڕا
لە ئاخ و حەسرەت و ئەشکا ڕواوم
چ ڕێکوپێک بەبێ کورتی و درێژی
کراسێکم بە بەژنی غەم بڕاوم
بە ئاواتت دەژیم تا هەم لەگەڵ غەم
لە تانووتی ڕەقیب گورچووبڕاوم

ساڵی ١٣٣٨، ئاوایی عەمبار

یا وەتەن یا مردنم

ئەو چوار هۆنراوەی کە بە دووی یەکدا دەیانخوێننەوە، لە کتێبی «شـێعر و بەرهەڵستی و ڕاچەنین لە کوردستانی ئێران» لە نووسـینی بـەڕێز «مـەحموود زامـدار» کـە وەزارەتی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیانـدنی ئێـراق لــە ڕووی ڕۆژنامــە و گۆوارەکانی دەورانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کۆی کردۆتەوە و لــەم ئاخرییانەدا وەگیرمکەوت، ئەم چوار هۆنراوەی خۆمی تێدابوو. لام وابــوو چــوار گەنجینەم دیتۆتەوە، چونکە دەڕوانێتــە دەورانێکــی دوور و درێــژ و ٦٠ســاڵ لــە مەوبەر و بیرەوەرییەکی هەرگیز فەرامۆش نەکراو. بەڕێز «مەحموود زامدار» ئــاوا دەنووسێ: «لە ژمارەی ٣ی گۆواری کوردستان کە زمانحاڵی حیزبی دێمـوکراتی کوردستان بوو لە مەهابادی خـوێنیندا و لــە ساڵــی لــە مــەهاباد دەردەچــوو، شێعری «یا وەتەن یا مردنم»ی محەممەدی عــەتری گڵــۆڵانی ـ عــەتری گڵــۆڵانی ناوی نهێنیم بوو لە کۆمەڵەی (ژ.ک)دا ـ دەخوێنینەوە کە ئەڵێ:

یا وەتەن یا مردنم

بــاری ئەســتۆی دوژمنــە وا هێســی کــردۆ گــەردنم
نامــەوێ ئــەو ژینــە تاڵــە یــا وەتــەن یــا مــردنم

ئەی وەتەن لەو وەختەوە ئـەم ڕۆڵـەیەت خسـتۆتە ڕۆ
شیری تۆ کەوتۆتــە یــاد و مێهـری تـۆی گرتۆتــە خـۆ
دڵ بە سازی تۆ بەکەیفـە ڕوو بــە خۆشـی ڕوویـی تـۆ
پــێم گــوتی: دەبمــە بەڵاگــەردانی تــۆ بــێ هــیچ درۆ
وەختی ئیجـڕای قەولمـە ئۆبـاڵ بـە تـەختی گـەردنم
نامــەوێ ئــەو ژینــە تاڵــە یــا وەتــەن یــا مــردنم

بستووی ژیان

دوژمنی بەدخوو ئەگەر تۆ بمدەیەی زێڕی وڵات
دار و بەرد و خاک و خۆڵم بۆ بکەیتە حاسڵات
بمکەیە سەرداری دنیا تاجی شاهیم کەی خەڵات
شەرتە تێیهەڵدەم لە تاجت بیگەیەنمە ڕۆژهەڵات
چۆن دەبێ مەحکوومی تۆ بم کەچ بکەم بۆت گەردنم
نامەوێ ئەو ژینە تاڵە یا وەتەن یا مردنم

لاوەکان گەر ڕوح فیداکەن بۆ وەتەن هێشتا کەمە
گەر بدا ئاوی حەیاتێ دوژمنت، ژەهرە، غەمە
خۆشە دەردێکی کە داکی نیشتمانی مەرهەمە
سینگەکەم قەڵغانی تۆیە ئەی وەتەن پێشمەرگەمە
ژیانی من قوربانی تۆ بێ جا بڵێندە گەردنم
نامەوێ ئەو ژینە تاڵە یا وەتەن یا مردنم

غەم مەخۆ داکی وەتەن تۆوی مرادت شین ئەکا
لاوی تۆ سەرخۆشە ئەورۆ پاکی داوای ژین ئەکا
داغی باڵای سەوزی تۆیە دوژمنت هەر شین ئەکا
تینی زوڵمی کۆنی تۆیە قەلبی من پڕ کین ئەکا
نامەوێ ژێردەستی دوژمن بێتە تۆقی گەردنم
نامەوێ ئەو ژینە تاڵە یا وەتەن یا مردنم

حازرم بۆ حیفزی ئاو و خاکەکەت ئەی نیشتمان
شەرتە بیرێژم لە بەر پێت، خوێنی گەش ڕووحی ڕەوان
خوێنەکەم بۆ تۆ حەڵاڵە، ماڵیشم، هەردووکیان
یا دەبێ هیچیان نەبن یا دوژمنت هیچکامیان
دەچمە بەر مەیدانی دوژمن جا حەڵاڵ کە گەردنم

بنکەی ژین
www.zheen.org

بستووی ژیان

نامەوێ ئەو ژینە تاڵە یا وەتەن یا مردنم

ئەی وەتەن گەر ژین هەبێ، حەققە کە تۆ ژینی منی
نامەوێ سەیری گوڵستان تۆ کە پەرژینی منی
ئاورم بۆ هێزی دوژمن چونکە تۆ تینی منی
قیبلەکەم، ئیمانەکەم، پەیمانەکەم، دینی منی
گەر بوتی زیننار ئەبەستم ببیە خاچی گەردنم
نامەوێ ئەو ژینە تاڵە یا وەتەن یا مردنم

بنکەی ژین
www.zheen.org

سۆزی دەروون

دیسان «مەحموود زامدار» دەنووسێ:

«هەر لە یەکێک لە ژمارەکانی هەمان گۆواردا و لە هەمان ساڵدا، شێعرێکی بەرزی محەممەدی عەتری گلۆڵانی بە ناوی «سۆزی دەروون» بڵاو بۆتەوە و تێیا ئەڵێ:

سۆزی دەروون

خەراجاتی دوو زولفی تۆ ئەرێ ماچینە یا چینە؟
دوو کوڵمەی گەش لە بن چیندا دەکا دیاری کە ماچینە
دڵم سەودایی هەرزەی کرد لە بێستوونی جەفا، یارم
دەزانم دڵ کە فەرهادە، لە دووی سەودایی شیرینە
لە ڕۆژی ئەووەڵێ دیتم کە ژینی من وەتەن! پاکی
دەبێ قوربانی خاکت بێ، بژی ئەو دیدە دووربینە
کە من مەجنوونی سەحرا بووم، ئەتۆش ئەی لەیلەکەی عەقڵم
بەسە قیبلەت مەگۆڕە دڵ مەکە ئەم دین و ئەو دینە
ڕوحم دەرچوو لە بێڕەحمی بکە ڕەحمێ بە من ئەی دڵ
بەسە جەور و جەفا تا کەی چیە ئەم ئاه و ئەسرینە
بەهاران کاتی جۆباران، وەتەن حاشا لە گوڵزاران
کە تۆ ڕووبارەکەی من بی، شنەت گوڵزارە نەسرینە
بە شەرتێکی وەفاکەی تۆ لە کوێستانت وەتەن تامێک
بە دەستی خۆت کە زەهریش بێ، لە زارم تامی هەنگوینە
کە من مردم لە دووری تۆ نەبینم ڕوویی وەسڵی تۆ
چیە ئەم کێشەیی عومرە، نەبێ ئەو ژینە ژەهرینە
لە باغاتی مرادمدا کە سەربەست بووم بەجارێکی
وەرە سەیری تەبیعەتکە، وەتەن چەند جوان و نەخشینە

بستووی ژیان

لەمێژە بیری تیژ دەرکی فیدای عومری منی کروە
کە دەیرێژم لە سەر خاک و دەکەم قوربانی ئەم ژینە
لە ڕۆژی مردنم یاران بەگەل پاکتان وەرن توخوا
تەماشاکەن لە خوێناوا لەشم سوورە و سەرم شینە
لەشم سوورە لەبەر شادی کە خۆم دانا لەسەر خاکم
لەسەر شینە سەری شینگام لە زولمی دەوری پێشینە
بڕۆ ئەی دەوری خەرپشتە، بڕۆ ئەی زاڵی زاڵکوشتە
چ کارێکت حەقانەت کرد، چ دەورێکت لە ڕووی دینە؟
سوڕەییات بێنە نێو کار و تەرازووت بێنە بەر مەیدان
بکێشە میللەتی دنیا، بزانە کێهە سەنگینە؟
بە ئاواتی هەموو کەس بووی بە غەیری کوردی بێچارە
لە عیلم و بەهرە بێبەش بوون، ڕەبی کوێربی، ئەوەش دینە
دەڵێم بیلێم ئەوی سۆزی دەروونە و دڵ ڕەها کەم من
لە کەند و بەند کە وا تۆی خاوەنی ئەم دەورە ڕەنگینە
بەڵان لازم نیە جارێ بەسە ئەم داد و هاوارە
ببیستە ئەی فەلەک کەڕنی، هەرای ئەم لاوە غەمگینە

بنکەی ژین
www.zheen.org

بستووی ژیان

دیسان بەڕێز «مەحموود زامدار» دەنووسێ: «لە ژمارە ٤ی گۆڤاری کوردستان، ساڵی ١٩٤٦ی زایینی، شاعیری خۆشئاوازە «محەممەدی عەتری گڵۆڵانی» لە شێعرێکدا بە نێوی «تیشکی سەربەستی وەدەرخست» دەڵێ:

تیشکی سەربەستی

تاکوو کەنگێ من بناڵم بەو هەناسەی سەردەوە
تاکوو کەنگێ لێوبەباری بەو دڵەی پڕدەردەوە
تاکوو کەنگێ ناهومێدی، سەرکزی، ئاوارەیی
دەستەوئەژنۆ خوێنی چاوم بێ بە ڕەنگی زەردەوە
خوێنی جەرگم تاکوو کەنگێ بێتە قووتی دڵ وەتەن؟
تاکوو کەنگێ دیل و یەخسیری بە دەستی جەردەوە
بەسیە جووتیاری «قەزا» تۆ تا بەکەی بۆ قەومی کورد
تۆوی بەدبەختی دەچێنی هەر بە شێو و وەردەوە
بۆچی داست کول نەبوو، پاڵەی«قەدەر» بۆ شینی کورد
وەختی ڕۆژاوایی کارە، بەسیە کار و کردەوە
ڕۆژی بەدبەختی تەواو بوو، بەختی نوێمان هاتەوە
تیشکی سەربەستی وەدەرخست ها بە شاخ و زەردەوە!
سەیری ئێستای خۆش نیە چون زۆر زووە سبحەینەکەی
خۆشی ڕوونی کاتی چێشتانە بە کێو و هەردەوە
خەتتوخاڵیان دابڕێژن، شین بکا فەسڵی بەهار
جا وەرە قاسپەی کەوان دێ، هەر بە دار و بەردەوە
کاتی زستانی بەسەرچوو، زەحمەتی چی ما وەتەن
کاری زەحمەت کوا هەیە موشکیل بە دەستی مەردەوە؟
دوێشەوێ دیتم لە خەودا نیشتمان داکی وەتەن

زۆر بەکــەیف و دڵگوشــاد و ڕوویــەکی بــێگــەردەوە
پێی کوتم: تــا پێــو بڵــێم ئــەی لاوەکــان و گەنجــەکان
ڕۆژی کــار و هەڵــمەتە، فیکرێکــی کــەن بــۆ کــردەوە
لاوەکان! داکی وەتــەن ئەوڕۆکــە زۆر خۆشحاڵــە لێــو
چون لەسەر نێو و نیشــانی دەســتی مــەردیو کــردەوە
هەر بژی سەدری موعەززەم «پێشەوا»یی قــەومی کــورد
چون لە سەر تەختەی زەمانە، نەردی کــوردی بــردەوە
هەر بــژی ســەدریموعــەززەم ڕێبــەری ئــازادی کــورد
چونکــە تــاریخی ســەلاحی کــوردی زینــدوو کــردەوە
هەر بژێ ســەدریموعــەززەم ڕێنــوێنی قــەومی کــورد
هەر بــژی نامووســی نــۆ میلیــۆنی کــورد کــۆکردەوە

بنکەی ژین
www.zheen.org

دیسان «مەحموود زامدار لە کتێبەکەی خۆیدا دەنووسێ: «لە گۆڤاری ژمارە ٤ی کوردستاندا کە لە ساڵی ١٩٤٦ی زایینی دەرئەچوو، هەمیسان «محەممەدی عەتری گڵۆڵانی» پارچە شێعرێکی بەنرخی بە ناوی «دەکا پیرۆزی سەربەستی» بڵاو کردۆتەوە کە ئەڵێ:

دەکا پیرۆزی سەربەستی

بەرت چەند خۆشە سەربەستی، ببی پیرۆز چ دارێکی
وەنەوشە و سوورگوڵت ڕەنگاند، عەجەب ڕەنگین نیگارێکی
وەتەن نەمدیبوو سەربەستی، لە ژێری بیریدا کول بووم
لە ڕۆژی تەمبەڵیم خۆشبە، کە هۆگر بووم بە کارێکی
نە بولبول قەدری گوڵ دەگرێ، نە گوڵ ڕێزی بەهاری خۆی
کە هات کاتی خەزەڵوەریان، دەزانن خۆشبەهارێکی
هەتا میداڵی ناموسی لە غوربەتدا نەکرد قوربان
نەکەوتە بیری خاکی خۆی مرۆوی کورد و یارێکی؟[1]
لە ژێر کۆڵی عەدوو تا کەی، ڕکە و کێو و چیا دەبڕی؟
بخە سەر کۆڵی پشتی خۆی، ملی بشکێ بەجارێکی!
وەتەن گەر خوێنی خۆم نەڕژاند وەکوو سێڵاو لە بەر پێتا
بە گێژاوی دڵم شین کە، هەموو شێو و بەیارێکی
وەتەن تا خەڵفی سیسی تۆ نەبێ پاراو بە خوێناوم
لە باغچۆڵەی ژیانی خۆم، نەکەم شەرتە بژارێکی
کە تۆ ڕیشەی ژیانم بی، ئەمن پێوەندی بالاتم
دەبێ بڕژێتە بن ڕیشەت لە چاوانم ڕوبارێکی

١ـ دوو کەس لە ئاغاواتە شاخوازەکان چووبوونە تاران و شا میداڵی دابوونێ، بەداخەوە یەکیان میداڵەکەی لێ ون دەبێ کە هەژار لەو بارەوە دەڵێ:
«ون بوو میداڵم، وێران بوو ماڵم؟!»

بستووی ژیان

ئـــەمن ئـــەو لاوە نـــیم دایم لـــە پێبەنـــدی ڕوحـــمدابم
دەبێ ڕوح بۆچی دەربەست بێ کـە بیبەخشـم بـە یـارێکی
نەخۆشـــی دڵ لـــە بیرێـــتی لـــە باغـــاتی ولاتی خـــۆی
دەبـــوو بمـــرێ لـــە ئـــاواتی بـــەر و بـــەرگ و نیســـارێکی
لە نێو باغی بەهەشتا بـووم و جۆگـەی شـیر و نـەمچێژا
بە من چی حەوزی کەوسەر بوو کە شیرین بوو بە زارێکـی
ڕەبی ئەی دڵ کە ئەو دەردەی بە تۆیان دا لـە بـیرت چـێ
لـــە جـــێ مارانگـــەزا تـــۆ بی، ڕزیـــوی ژەهـــری مـــارێکی
ئەمن وەک بولبولی بەربوو لە تەنگانـەی قەفـەز ئـەوڕۆ
دەڵێم پـیرۆزی سەربەسـتی بـە هـەر دەشـت و نزارێکـی
دڵــم ئــازادی دەس غــەم بــوو، بــە ئــازادی دەژیم ئیتــر
ســـەرم ســـەربەرزە ئەوڕۆکـــە، بەقـــەد بـــەرزی چنـــارێکی
وەرە ئەی بولبولی عیشـقم لـە نێـو پێوەندەکـەت بمـرە
بە بۆنی «عەتری» گوڵ دیسـان نـەبی پێبەنـدی خـارێکی

بنکەی ژین
www.zheen.org

بستووی ژیان

بیرەوەرییەک لە خۆم و «سوارە»ی نەمر

لە هاوین و پایزی ساڵی ١٣٥٢، بۆ ماوەی شەش مانگــان لــە نەخۆشــخانەی «بووعەلی» تاران لە ژێر چاوەدێری دوکتوراندا بۆ موعالەجەی نەخۆشی «سیل» مابوومەوە. زیاتری ڕۆژەکانی هەینی، کاک «سوارە»ی ئێلخانیزادە کە ئــەودەم لە ئیزگەی ڕادیۆ تاراندا بەرنامەی «ئەدەب و فەرهەنگی کوردی» بەڕێوە دەبــرد، دەهاتە لام. لە حەساری ئەو بیمارستانە کە حەوشــەیەکی پــڕ گــوڵ و ســەوزە و چیمەن بوو دادەنیشتین و باسی شێعر و هۆنراوەی ئەدەبی کــوردی و فارســیمان دەکرد. ئەگەر شتێکم لە بارەی شێعر و هۆنراوە نووسیبا، لێیوەردەگــرتم و لــە بەرنامە تایبەتییەکانی خۆیدا بڵاوی دەکردەوە. هاوکات لەگەڵ من، یەکێک لــە ئاغاواتەکانی عێلی «گەڵباغ»ی وەک من نەخۆشی ئەو بیمارستانە بوو. ئەو ڕۆژە پۆلێک ژن و پیاوی خانەوادەکەی بە لیبــاس و بــەرگی خۆوڵاتییــەوە هاتبوونــە دیداری نەخۆشەکەیان و ڕووبــەڕووی ئێمــە لــە بــن ســێبەری داران، لــە ســەر کورســیان دانیشــتن؛ ژنــەکانیان باڵابــەرز و ڕازاوە بــە لیبــاس و خشــڵاوی مەڵبەندییەوە دانیشتن. هەردووکمان لــە سڵسڵــە و پلپلــە و زریــوە و زیزانــە و تاسکڵاو و ســینگ و بــەرۆکیان واقمــان وڕمــابوو؛ دیمــەنی دڵــگیری وان دوای ماوەیەک ڕۆیشتنیان کاری لە سەر هەستی شاعیرانە و جــوانیپەســەندی مــن و «سوارە» کردبوو.

حەوتەی دوایی کــە «ســوارە» هاتــەوە دیــدارم، هــۆنراوەی «دڵــی نــەماو»م نووسیبۆوە، دامێ و بۆم نووسی: «کاک «سوارە»گیان دەڵێن: کاتێ مامان ناشــی بێ، منداڵ چــەوتوچــەوێڵ دێتــە دنیــاوە. «نــووری» کــە دەورەی ژیــانی هــیچ خۆشییەکی نەچڕاوە، بێ و لە کاتی نەخۆشی و تەمەنی پەڕیوەی خۆی شوورەی جوانترین هەستی ژیان بکێشێ، هەر ئەوە دێتــەدەرێ کــە ئــەیبینی و بــە نــاوی «دڵی نەماو» پێشکەشــی دەکــا. ڕجــام وایــە نەبێتــە پینــەی ناحــەزی بەرنامــە

بستووی ژیان

بوشناخەکەت لە ڕادیۆ تاران. داخوازی سەربەرزیتم. ئەوە تۆ و ئەو هۆنراوەیە.

دڵی نەماو

لــە ژێــر تــۆڕی دەسمــاڵ و زریــوەی تاســکڵاودا
وێنــەی مانگێــک دەلــەرزی لــە شــەپۆلی گــوڵاودا

نیسێ و ڕوونــاکی گــەردن، یەخــە و درزی بــەرۆکی
خەرمانەی خۆری باران، لە گـۆلی هــەور و ســاودا

داوداوی بســکی خــاوی، خــاڵ و بــرۆ و بژانگــی
هـــەزار مـــەلی ئــــاواتی گــیرۆدەی دان و داو دا

تاسەی تینووی ئــارەزوو، ئاواڵــەی کــرد ئــامێزی
ماســی ســپی بــوو خــزی بــە نێــو باسکی بــلاودا

تکــەی کوڵــی دڵــی مــن فرمێســکی ڕوونی شــادی
کۆشــت وەبــەر دەگێــڕم کــە گیرنــابی لــە چــاودا

گــەنجی گێــژاوی جوانیــت بــە گیــان و دڵ کــڕیارم
ئەگەرچی باســی ســەرمە، دڵ و دەیــدەم بــە ئــاو دا

ســـەرنجم دا پـــارێزی دڵـــی زامـــاری شـــەوڕۆ
هــەتا تــیری بژانگــت بــە شــوێن خــوێنی تکــاودا

لە نوێژگای خۆشەویستی، لە پێش میحرابی ئەبرۆت
تــاقوا‌ز بــوو چــاوی داوای لــە تــەحیات و ســلاودا

مایەی هەســت و ژیــانم پێخوســتی نــازی تــۆ بــوو
نــازدار بەســم بگێــڕە بــە دووی دڵــی نــەماودا

www.zheen.org

بستووی ژیان

آنکه یک دیدن کند ادراک سالها نتوان نمودن با زبان

چاوەڕێم یان چاوە ڕێم

تامی دەچێ واتە کە دەیجووی بە زار
جوانە لە ڕێی دیدەوە بتکێتە خوار
بۆ وتە و هەستی دەروون چاوەڕێم
بەستەڵەکە گیانە هەرێمی وتار
تا نەتەوی پێ بە هەواڵان نەبا
هەر بە بزەی لێو و بە چاوانە کار
نایەوێ هەڵکاتە زمان ڕاز و خواز
هەر ئەوە خۆی باسە لە سەر لێوە بار
زەردەیی تاوی کە مژی گوڵبەدەم
گەشکە دەبێ بولبولی شێتی هەژار
تاوی هومێدێ کە پژایە سەران
دیارە نسێ دادەسەپێتە نسار
مانەوەیە و هەستی ژیانە و بەقا
من بە تەما و تۆ بە شنەی بای بەهار
داری لە سەر بەردی نەمێنێ دەروون
نایکەمە حاشاری مڵە و مشک و مار
بەرگ و بەری پاکی بەرێ بای خەزان
هەر بە تەمای ژیانەوەیە پیرەدار

ئەم هۆنراوەیە لە لایەن ئەو کەسانەوە کراوەتە «پێنجخشتەکی»:

بستووی ژیان

١ـ مامۆستا «حەقیقی». ٢ـ «نادر محەممەدی». ٣ـ «یۆسف عەسکەری».
٤ـ «ڕەسووڵ چووپانی(شوانە)».

دەردی بێدەرمان

زۆر چەقڵی جەفام لە پێ چەقیوە
بە زۆر نیگای سارد گیانم تەزیوە

زۆر مەلی ڕامی ڕاوی دڵداری
لە سەر هێلانەی بەختم فڕیوە

زۆرکات باغچۆڵەی ئاوات و شادیم
بە شەختەی مەینەت گەڵای وەریوە

زۆر تیری تانووت جەرگی پێکاوم
مەودای بڕینی ئەودیوئەودیوە

زۆرکات لێم بۆتە سەردڕی نەیار
ئەو کر و ڕیسەی بۆخۆم تەنیوە

بەڵام ئەی نازدار، فریشتەی جوانیم
هەستی بزۆزی هۆی زیندەگانیم

بزەی هەتاوی سەر لە بەیانم
هەمووم لەبیرچوو کاتێ کە ڕوانیم

وەک بێمەیلی تۆ دەردم نەدیوە!
دڵ نەبرژیوە، غەم نەباریوە!

دێی تازەقەڵا ١٣٣١

www.zheen.org

پەیامێک بۆ کوڕی زەمان

کورم هەتا هەی کەس مەدە فریو
مەڕفێنە پارووی هەژار و هەتیو
کوڕی زەمان بە، بە خۆت بنازە
بە تۆچی کێ بوون فەرامەرز و گیو
زانا و شیاو بە، ناکرێتەوە بۆت
گرێپووچکەی ژین بە مێشکی ڕزیو
ناگەیە لووتکەی ئاوات و هومێد
بێ پشوو و نسکۆی هەوراز و نشیو
لە هاوڕێی بێڕێ و ڕەوشتی ناحەز
هەڵێ وەک بەرخی لە گورگی ڕەویو
شۆربەی دیزەی خۆت نان نەخووسێنێ
بە هیوای جیران نابێتە تێکۆشیو
لە نێو ئەشکەوتان بەرپێت وەلێسی
وەک ورچی برسی لە لانێ خزیو
بەردی بەستێنان بەرپێت شوخاڵکا
وەک پلکەگۆشتی بە سێڵدا چزیو
مەردانەترە لەوەی بۆ کاتێک
بەریە بەر نەیار کڕنۆش و نشیو
هەستی پیاوەتی لە دەس بەرمەدە
مەرگە دەستاوی هیچبەخۆنەدیو
لە نێو خۆیی‌دا خۆت بخۆیەوە
بێگانەخوازی نەکەیتە بژیو
گڕێ و کۆسپی ژین ورەت بەرنەدا
مافی مەزارە، لە دنیابەزیو

بستووی ژیان

کورم هەتا هەی بە خۆت بنازە
ئەوە پێداویست بۆ دنیای تازە
عەمبار ساڵی ١٣٤٥

دەم و دەست

دەچوومە شاری ورمێ، لە مەهابادێ سواری ئوتووبووسێک بووم. ژنێکی زۆر قۆز و جوان لە سەر سەندەڵێکەی پێش دمی مـن سـوار ببـوو و دوو ژنی دیکـەی شۆخ و ڕازاوە بەڕێیان دەکرد، یەکیان گوتی: «نازدار گیان، دەبێ لە ورمێ سەری باجە خونچە و دادە گوڵی بدەی، ڕاسپاردەکانی ئێمە ڕابگەیەنی، لە بیرت نەچێ ها!» نازدار بە پێکەنینەوە گوتی: «بەو دەمودەستەی ئەو هەموو ڕاسپاردەی چۆن ڕاگەیەنم؟» ژنەکان پێکەنین و دەستیان ڕاداشتێ و گوتیان: «بەو دەم و دەستەت؟» لە دوایە خواحافیزییان کرد و ڕۆیشتن.

واتەی «دەمودەست»ی ئەو ژنانە لە زەینمدا مانا و جێگایان گۆڕا و ئاماژەی بەپەلە و تاڵووکەیان پێوە نەما، واژەی دەم و دەست لەسەر زار و زمانم بوو بە زیکری خەفی و جەللی دەروێشان، زار دەیگوت و خەیاڵ دەیگێڕاوە، هەتا گەیشتمە ورمێ بوو بەو دەمودەستەی کە دەیبینی، دەنا نە دەستم لە قەدی کەس وەرێنا و نە ڕۆژباشی وام بۆ هەڵکەوتووە.

www.zheen.org

دەم و دەست

دەستم لە قەدی وەراند کە هەستم
ڕۆژباشم ئەکرد لە کوڵم و لێوی
سوڕ ماوە سەرم لە بەختی سوێرم
لەو کاتەوە هەرچی دەس دەگێڕم
پێت وا نەبێ مەی لە کاری خستووم

دوو مەمکی هەناری کەوتە دەستم
ئاوقای دەمم بوو گورجێ گەستم
وا بەو دەمودەستە گەیمە قەستم
هەر بۆو دەمەیە حەزم، مەبەستم
هەر بەو دەمودەستەیە کە مەستم

هەژار دەڵێ:

هەزار دەوران گەڕا مەیگێڕی گەردوون تا هەڵێکم هات
لەبەر پیری ئەویشی لـێڕژانـدم دەسـتی لــەرزۆکم

ئەمنیش دەڵێم:

کاتێک «هەژار»ی دڵ پڕ لە هاوار دەیەوێ گەرمەشینێکی لــە ســەر تەرمــەکی ئاواتە نێژراوەکانی بگێڕێ، بەڵام بەڵای بەرهەڵستی زەمــان بڕسـتی لێبــڕیوە، دەستی لەرزۆکی پیری ئەو مەودایەشی ناداتێ کە لێوی ئاواتێکی تەڕکا!

یان: کاتێ «هێمن»ێکی هەڵوەدا لە «تاریـک و ڕوون»ی ژیـانی پـڕ مەینــەتی خۆیدا هەر «ناڵەی جودایی» لە دڵ و دەروونیدا دەزرینگێتەوە، ئەمن، ئــەمنێکی بە تەنیاماوە «لە سەر بستووی ژیان» بۆچی غەم و کەسەرەکانی «هەژار»ی هێژا و «هێمن»ی هەرماو نەکەمە پاشەرۆکی ژیانە تاڵــەکەی خـۆم و بــەپیر هــاواری «هەژار»ی نەمرەوە نەچم کە لــەم تــەکبەیتــەدا بــە قـووڵایی دەریایــەک و بــە بەرینایی دنیایەک شوورەی شیوەنی بۆ هەموو هەڵپرووزاوان کێشاوە.

جا بۆیە منیش بــە چــاوی پــڕ لــە فرمێسـکەوە بەپیرییــەوە دەچـم و بـۆی دەستێنمەوە و دەڵێم:

ئاواتی شیرین

چیهـا ئــاواتی شـیرینم لــە بێسـتوونی جــەفا نەخشـا
ئەوەی فەرهاد بە تێشەی کرد، هەڵمکەند مـن بــە نینـۆکم
لە کوێن ئـاواڵ و هاوپیاڵــەی چــەلان و کــاتی جـوامێری

بنکەی ژین www.zheen.org

بستووی ژیان

کەوا بۆ هاوەدەمی هاتوونە لای یەکتر چەنە و چۆکم
لە خەڵوەتخانەکەی ژینم ئەوەی دڵخوازە تۆراوە
غەمە هەرگیز نەبان نابێ، ئەویش پێی وایە بانۆکم
بە میزان و تەرازوو و کۆت هەڵمسەنگێنی ئەی گەردوون
دەزانی چەند لەمێژینەم، نە ئەفسانەم، نە چیرۆکم
بە کۆ ڕاتماڵی خەرمانم تەرازوو و کۆت فەلەک ون بێ
کە تۆ کۆی خۆت دەپارێزی، بە کۆگاوە ئەمیش کۆکم
«هەژار»، «نووری» هەزارانجار تلاسکەی بەست و نەینالاند
بە بوولەرزەی نەلەرزی دڵ، بە مەرگی تۆیە لەرزۆکم

بنکەی ژین
www.zheen.org

مەولانا دەفەرمێ:

عیسي مریم بـه کـوهي مـي‌گریخت
شیر گویي خون او مي‌خواست ریخت
آن یکي در پي دوید و گفت:
«خیر
در پیت کس نیست، چه‌گریزي چو
طیر؟»
گفت: «از احمق گریزانم، برو
مي‌رهانم خویش را، بندم مشو»

ئامان لە دەس حیسانی کەر!

سەد ساڵی کەساس و دەربەدەر بم
بێبەرگ و نەوا و قەستەسەر بم
وەک بەرخێ لە داکی هەڵبڕابێ
حەیرانی وڵات و دەشت و دەر بم
ئاواڵی بەراز و ورچ و ڕێوی
هاوماڵی گەلێک لە جانەوەر بم
وەک دێو و درنج و غوولی غاران
تاراوی گەل و بەرەی بەشەر بم
ئاسوودەترم لەوەی سەعاتێک
هاوڕازی قسەی حیسانی کەر بم!

بنکەی ژین
www.zheen.org

عەمبار ١٣٥٠

دایک لە ڕوانگەی زانایانەوە

«ویکتۆر هۆگۆ»:

«ئاواتی کچێکی کوێر»

«خوایە گیان دەڵێن کاتی بەهاران زەویوزاری بە گوڵ و گیای ڕەنگاوڕەنگ دەخەملێنی کە چاو لە تەماشای تێر نابێ. خوایە گیان دەڵێن: شەوانە ئاسمانی شین بە زیتە و زریوەی هەزاران ئەستێرەی گەش و مانگی شەبەقدار دەڕازێتەوە کە هەر جوان و شیرینە تێیبڕوانی. خوایە گیان دەڵێن: ڕۆژ کە بەیانان سەر دێنێتەدەرێ، دنیای نوورباران دەکا و بزەی داوێتە هەموو دیمەنێکی.

خوایە گیان: داوات لێدەکەم: بە درێژایی هەناسەیەکی ڕووناکی باوێیە چاوەکانم، ئەویشم بۆیە ناوێ کە تەماشای گوڵ و بەهار و مانگ و ئەستێرە و ڕۆژی ڕووناکی پێبکەم! بۆ ئەوەمە تەنیا جارێکی ڕوومەت و ڕووکاری دایکمی پێ تەماشا کەم، هیچی دیکە نا.»

بنکەی ژین
www.zheen.org

پەیامبەری ئیسلام ڕادەگەیەنێ: «ئەگەر لە نوێژی ڕەوادا باب بانگی کردی نوێژەکەت مەبڕە، بەڵان کاتێک دایکت بانگی کردی نوێژەکەت بەجێبێڵە و بە هاوارییەوە بچۆ.» حوکەما دەڵێن: «ئەگەر ماکی دایک نەبوایە، بوونەوەر تەنیا بریتی بوو لە جەماد و هیچی دیکە نا. ئەگەر وایە دایک ماکی حەیاتی بوونەوەرە.» جا بۆیە دەڵێم:

سڵاو لە دایک

ئەگەر یەزدانی مەزن، وێنێکی وەک خۆی بایە
کڕنۆشم بۆ دەکرد و دەمکوت: ئەتۆی ئەی دایە

سەرقافڵەی خێڵی خێزان، گەر تۆ نەبای ئەی دایک
کاروانی کوڕی خیلقەت دەکشایەوە بۆ دوایە

بستووی ژیان

نە فریشتەی، نە وەک پەری، تۆ ژیان وەدیهێنەری
بەشەر بێشکەی لە کوێ بوو کە تۆ ڕاتنەژاندایە

سامان‌دەهەندەی ژیانی، بنچینەی ڕاوەستانی
بۆ هەستوخوستی کۆرپە، ئەرکت لە دوا خودایە
بۆ خەلقی خوو و خەسڵەت ئیعجازی تۆ نەبوایە
مەسیح و مەسح و دەرمان، مووسا و یەدی بەیزایە؟!
بە هەستی ڕوون و خاوێن بە پاکی تەشکوداوێن
گۆچی ژەکی ژینی تۆن، «ڕازی» و «کوڕی سینا»یە
ئەتۆی بە شەوگاری ڕەش، بە چاوی لە خەو بێبەش
بە گەرمی لەش و باوەش، کۆرپەی دەخەیتە کایە
دایکە کە بە زمانی حاڵ، دەخاتە زەینی منداڵ
ڕێی گاگۆڵکە و گڕوگاڵ، بە دارداره و لای‌لایە
بە کام نەسیم دەپشکووت، غونچەی دەمی مەلۆتکە
شنەی شاباڵی پەری دایکی بەسەر نەکشایە؟
بە برژانگی دەماڵم، تۆزی پیرۆزی بەرپێت
سەر پردەبازی ڕێت بێ، بەهەشت لە بەر پێتایە

بنکەی ژین
www.zheen.org

بیرەوەرییەکی کاتی جوانی

دەفیزێ وەک قەفی گۆچانێ پشتم
کە بیرم دێتەوە کاتی جحێڵی

وەکوو مێژۆکی نێو ئاوێ دەلەرزم
کە دەڕوانمە تریفەی ژین بە لێڵی

هەواری زیندەگی کێچی هەڵێنا
تەکوتوێی تێکەوت ناوماڵی خێڵی

دەزانم دڵ ئەتۆش باربەستی کۆچی
لە نێو تاوڵی لەشا تەنیام دەهێڵی

گەلێک ئاوارەیی هەورازی شین بووم
بەرەو لێژی نەمان ئەمجا بە وێڵی

گەلێک پیاوانە چووم بەگژی زەماندا
بە پاشقول باوی‌دام خستمی بە دێڵی

گرێپووچکەی نەهات نەکراوە بۆمن
بە مردن دیمەوە ئەم کاتە فێڵی

بۆکان، ساڵی ١٣٦٨

بنکەی ژین www.zheen.org

پۆلێک دێوانە

کاتێک دەڕوانمە دیمەنی دنیای دەوروبەری خۆم و سەرنج دەدەمە داوای دوورودرێژی دەروونم، دەبینم نە لێکدێن و نە پێکدێن. ئەوەی ویست و خواستی دەروونە، دێوەزمەی بێز و بێزارییە بۆ دەرەوە و ئەوەی جێی قەدر و ڕێزە بۆ دنیای دەرەوە، هۆی بێزی دەروونە. جا لە نێو ئەو ڕێز و بێزەدایە دڵم پێکدادێ و غەمم تێکڕا دێ! جا لە نێو ئەو بێز و ڕێزانەدایە، دەکەومە سەر کوتانەوەی هەستەکانی دەروونی خۆم، بێدەنگیان دەکەم و لێم وست دەبن، بەڵان کوا هەست بە وست پێخوست دەکرێ؟ وەک جووجکەی ساوا لە قەفەسی تەنگی دەروون‌دا، دەنووک دەگێڕن و داوای بەش و بژیوی خۆیان دەکەن! ئەمنیش بێدەنگ وەک زڕداکی نالەبار، جووجیلەی هەستەکانم وەبەر چەپۆکان دەدەم و لە باتی بەش و بژیو دەڵێم: ئەیوای پۆلێک دێوانە.

پۆلێک دێوانە

زمان!

ئامان، ئامان زمانی من — جووڵێنەوەی بیر و هەستم
باسی سەر و گیانی من — بۆچی پێتکوت ئەتپەرەستم؟

من و گێژی دەریای ئەوین — دنیای وڕی و بێسامانی
بە کام بزەی ڕووکاری ژین — بووژانەوە و وێژەوانی

هەیداد، بێداد زمانی شڕ — بۆ لە کالان هاتیەدەرێ
ئاوری کوژاوەت خستە گڕ — هەزار سەودا و تەنیا سەرێ

بستووی ژیان

چەند بێغەم بـووم گـرێمدابـووی بــۆ کردتـــەوە بوخچـــەی دەروون
خـۆت ڕاپسـکاند بەڕەڵــلا بـووی نەتهێشـــــــــتەوە دەراوی ڕوون

چاو!

ئەی چاو خۆ تۆ بازی پـیر بـووی بـــۆ دیمـــەنی نیزیـــک و دوور
کانگەی گریان بە چی ژیـر بـووی وا لێکـت نـا چـاوی مشـوور؟!

گوێچکە!

گوێچکەی بەهەست بۆ دەنگوباس هەواڵــگری قــەڵای ســەر بــووی
قـــەڵا ڕمیـــا بـــۆوە پـــەلاس تۆ هەر مـات و بـێخەبـەر بـووی

ئەی دڵ!

دڵــی کڵــۆڵ کـوێرە بـوو چـاو بـێبەرجەوەنـد کەوتیـە شـوێنی
بوویـــە نـــێچیری چـــاوڕاو ئەی گۆڕ، ئێستا لـەپێک خـوێنی

ئەی عەقڵ!

عەقڵــی زانـــا زانیـــت ئــەوین گـــڕ و تینــە بــێپســـانەوە
ژانی دەکاتـــە تۆشـــەی ژیـــن لای کایەیـــــە حەســــــانەوە

چۆن هەڵە بـووی لای خـۆ ئـەتۆ سەرقافڵــەی ئــەو کارانــە بــووی
مەستەخەســـــاری ڕەنجــــەڕۆ عاشـقی پولێـک دێوانــە بــووی؟

ئەی ئەوین!

ئـــەوین توخـــوا لام لـــێ لادە ماڵــی دەروون شــەقە و شــڕۆڵ
ساکەدەشـــــتێکی بـــــەربادە خـۆ نابیــە کونـدی کـاولی چـۆڵ

بنکەی ژین
www.zheen.org

پیرێژنی کۆنەکار

لە دەورانی کۆن و نوێوە هەتا ئەورۆکە، کاتێک شێواوی و شپرێوی، هەستوخوستی گیانی هۆنەرەکانی داگرتبێ، یان زەمانە چرنۆکی ناحەزی خۆی لە دڵ و دەروونیاندا گێرابێ، ناڵەیان لێپەیدا بووە و هەڵمەتی خۆیان ئاوقای پیرێژنی زەمانە و عەجووزەی گەڕاڵی دەوران و چەرخوخولی زەمانە کردۆتەوە، وەک «مەلیکوششوعەرای بەهار» لە دەس عەجووزەی دەهر دەناڵێنێ و دەڵێ:

کاهنده‌ي مردي اي عجوزه‌ي   بفزاي به رامش و رامشگر
ري   كين‌توز به مردمان
ده ده به مخنثان بي   دانشور
معني!   هر روز به روي سفله‌اي
هر شب به كنار ناكسي   بنگر
بغنو   هر روز براي سفله‌ي ديگر
تا مايه‌ي سفلگي نگردد
كم

جا بۆیە پێم وایە جێی ڕەخنە نیە ئەگەر ئەمنێکی بێبەش لە ژیان بە مستەکۆڵەی زەمان و چەپۆکی پیرێژنی کۆنەکاری دەوران هاواری بەجێ یان بێجێی خۆم بەرزکەمەوە ئەگەرچی دەڵێن: «کابرا بە کەرێ ناوێرێ وەردەگەڕێتە کورتانێ!» هەڵمەتەکەم بۆ سەر پیرێژنی کۆنەکاری دەوران وەک تفی سەرەوژوور وایە و هەر ڕووکاری خۆم دەگرێتەوە، ئەو چی بکا کە بۆخۆم چیم نەکردووە؟!

گله از هيچ كس نبايد   كز تن ماست، آنچه بر
كرد   تن ماست

بەڵان خەتا کەس وە ئەستۆی خۆی ناگرێ، «کڵاشی مام ئاشەوان»ە لە سەر

بستووی ژیان

سینگی خۆمی لادەبەم و دەڵێم: هەی داد و بێداد لە دەس پیرێژنی کۆنەکاری دەوران.

پیرێژنی کۆنەکاری دەوران

پیرێژنی کۆنەکاری دەوران
شیپانەتەقێن و دەرکوبان‌دڕ

کۆڵانگەڕی کووچەیی شەو و ڕۆژ
بێعار و گەڕاڵ و بڵح و بن‌شڕ

جارێکی نەهاتە ژوانی هیوام
هەرچەندە کە پیرە ئەو، ئەمن کوڕ

تا ڕۆژی هومێدی مە نەزۆکە
بۆ چارەڕەشی هەمیشە زگ‌پڕ

لەو چەرخ و خولان و فیکەدەورە
نەیداوە گەڕێک لە ئێمە ئاوڕ

وەک گورپەیی دەستەمۆیە حیزە
ژێردەستی هەموو کەسە بە من خڕ

ئەو دێڵە لەگەڵ کەسان بەفێڵە
بەربێنکەیی ناکەسانی سیخوڕ

چی کەم بوو لە نێو گەلان گەلی من
بۆچی دەبێ ئەو پڕ و ئەمیش قڕ

دەک چەرخ‌وخولت سەرەونخوون‌بێ
دەورەت بە دەوار بێ نان‌ودۆبڕ

بنکەی ژین www.zheen.org

وێنەکەم

دۆستێکی ئەدەبدۆست داوای وێنەکەمی کرد تا لە بڵاوکردنەوەی هێندێک لە هۆنراوەکانمدا کەلکی لێوەرگرێ. پێم گوت: «براکەم، من کە ژیانم هیچ وێنەیەکی نەبووە، وێنەکەم دەتوانێ چ نەخشێکی پێداویست باوێتە بەر چاو و زەینی بینەران و خوێنەران!» هەر چۆنێک بێ ئەو هۆنراوەیەی خوارەوەم بۆ نووسی و دامە دەستی.

وێنەکەم

لە کوێ دەدوێنی دنیا لێوی درواوم
چلۆن دەنوێنی وێنەم هەستی خنکاوم

ئەوەندە چاوەڕێی پێکهاتی ئاوات مام
لە گۆڕیشدا دەڵێم با لێکنەنێم چاوم

گوتم تا هەم لە ئەستۆی خۆمی دانەڕنم
گوناهێکی بە کوردیم دیتووە و دواوم

بڵێی ببیەن گەلی ڕێبواری دوای من دێن
هەرای کوردی لە کاروانان بەجێماوم؟

زەمان پێی وانەبێ خستوومی وا کەوتووم
لە سێپەی ڕۆژی هاتی خۆمە تێخزاوم

کڕنۆشێک لە پێش بارەگای هۆنەر

هۆنراوەیەکی مامۆستا «گۆران»م دی بە نێوی «گۆرانی گۆران»ی، هۆش و بیری منی ڕاکێشا بەرەو دنیایەکی دیکە، ئەو دنیایەی کە گیان و ڕەوانی تێدا دەبزوێ و دەپشکوێ. بارەگای ڕووناکبیرانێ کە بە هەر زاراوە و ڕاوێژێک تێیدا دەدوێن. هەر ڕەنگ و نەژاد و تیرە و تەبارێک بن، لە ڕواڵەت و دیمەنی ئینسانی خۆیاندا یەزدانی و مەلەکووتی دەدوێن، هەستی مرۆڤ تەکان دەدەن و خوست و عاتفەی بەشەری ڕادەژێنن. بە دیتنی ئەم هۆنراوە، گڕ و تینی سووتمانی دەروونم لە بارەگای هۆنەراندا کووژاندەوە و هاتمەوە دنیای هەستی بەشەری خۆمەوە. وەک لە پێشدا ئاماژەم پێکرد، کاتێک لە نەخۆشخانەی «بووعەلی» تاران لە ژێر چاوەدێری دوکتوراندا مابوومەوە، زیاتری ڕۆژەکانی هەینی، کاک «سوارە»ی نەمر دەهاتە لام. هۆنراوەی «کڕنۆشێک لە پێش بارەگای هۆنەر»م دایە کە ئەویش لە بەرنامە ئەدەبییەکەی خۆیدا لە تاران بڵاوی کردەوە. یادی بەخێر و ڕەوانی شادبێ.

کڕنۆشێک لە پێش بارەگای هۆنەر

من چی بڵێم بە جوانی … بە ڕێکی و بە ڕەوانی
وەک «گۆرانی گۆران»ی … ئینسانی بێ و یەزدانی
فریشتە بێتە دەرکێ … پەری بێتە هەڵپەڕکێ
زەوی بێتە سەمایە … گۆرانی کوانێ وایە
هۆنەر تۆ ئینسانی پاک … نموونەی ڕەوشتی چاک

بستووی ژیان

بۆ کێ دەگری، بۆ کێ دەژی   دەبیە پۆلوو، دەبیە ڕەژی
چۆن سووتاوی، چۆن چۆقیوی   جارێک شەمی، جارێک پیوی
هەڵدەگیرسێی بۆ دنیای ڕوون   دادەمرێنی کوڵی دەروون
تۆ فیردەوسی، ویکتۆرهۆگۆی   تۆ لامارتین یا خۆ خاجۆی
تۆ گۆرانی، ئەستێرەی کۆی   دنیا دەڕوا کوا تۆ دەڕۆی

بڕۆی، چاوی، بژانگی   لە ڕووی زەرد و ڕەشانگی
خوێنی لە نێو پێستی سوور   یان هەر سپی و دەریای نوور
گیانی لە نێو هەمووانی   ڕەنگ و نەژاد نازانی
ڕۆڵەی پاکی یەزدانی   بە نێو کوڕی حیسانی
هۆنەر بڵێ تۆ لە کوێی   نە ئاوا بووی نە لە سوێی
نەنزیکی نە لێم دووری   بڵێسەی کۆگای نووری
دنیای پڕ ئاوازەی تۆ   واتەی کۆن و تازەی تۆ
لە هەر کوێ خۆ بنوێنی   خۆری پڕشنگ ئەپژێنی

بنکەی ژین
www.zheen.org

مامۆستا حوسێن ئاغای خۆشەویست !

هەتا فیزەمزەی ئاشـەوانی و دایکـەدزەی ئـاوەدانی لـە ئـارادا بـێ دەڵـێم: چۆڵپەرستیم خۆشترە!

دەڵێن وتە و ورتە کات و هاتی هەیە، جا بۆیـە هەمیشـە چـاوەڕێی هـاتنی کاتێکم کە چزەیەک یان بزەیەکی باوێتە دڵ و دەروونم. غەم یان خۆشـی فـەرقێ ناکا، هەردووکیان هەستوخوستی دەلەرزێنن و دەبزوێنن. هورووژمی هاواریـان هان دەدەن تا هەرا کاتە سەر لێواری زار و زمان هەتا زەخیرەی زاخاوی دەروون لە زنەکێشی دیدەوە یان لە زێباری زارەوە هەڵچۆڕێنن و هات و کاتی نەدۆڕێنن.

بەڵان دڵ دەڵێ: ئەمن کاتم دۆڕاوە و هاتم گۆڕاوە! چەندێکـە لـە هـەموو شـت بێـزارم، دەپرینگێمـەوە، وەک زەنگـی کلیسـا بـە پتەیـەک بـە کوتەیـەک دەزرینگێمەوە. لە سێبەری خۆم سڵەی دەکەم، هەستی تەڵەکە و تەڵەی دەکەم.

دەڵێم: لە چی، لە کێ؟ دەڵێ: لە ئەم، لە ئەو، لە ئاوەدانی!

دەڵێ: چیوەچزەی دێوەزمەی بیابانیم لە فیزەمزەی ئاشـەوانی و دایکـەدزەی پێ دڵگیرترە، گیان ژیرترە، جا بۆیە پڕ بەدڵ هاوار دەکەم دەڵێم: چۆڵپەرسـتیم خۆشترە.

چۆڵپەرستیم خۆشترە

دان و داوە ئـــــاوەدانی و چۆلپەرســـــتیم خۆشـــــترە
خێڵــی جندۆکــە لــە فێڵــی دۆســتی قەســتیم خۆشــترە
مــن لــە یــارانی زەمانــە هــەر نــەیاریم هاتــەڕێ

هاودڵــیم بــۆ ســاغ نــەبۆوە، دڵشکســتیم خۆشــترە
تــا وتــەی زارم لەگــەڵ ڕازی دەروون هــاوڕێ نــەبێ
هەر کپی و ماتی و کڕیم، بێ هەستوخوستیم خۆشـترە
مـن کـە بـەهەرێکم نـەدی لـەم ڕێڕەوی و پـێپڕکەیـە
بەرهەمم هەر بوو بە وەستان، هەڵنەوێستیم خۆشـترە
پـێڕکـەی ئـاوات نـەپێوێ، دەس بـە هیـوا ڕانـەگا!
پەل بڕاو و دەس شـکاو، بـێ پـێ و دەسـتیم خۆشـترە
ئەم پەرستی و ئەو نەویستی، هەر دەمێکی ڕووگەیـەک
خۆم لەبەرچی پـێ دزێـو بـێ، خۆپەرسـتیم خۆشـترە
بەسمە دەسـتەکوتەی لـەخۆڕا و ڕێبـڕینی بـێوچـان
ڕەنجـی ڕابـردووم بـە بـا دا، بابەدەسـتیم خۆشـترە
خمگــەری دەوران دەبیــنم هــەردەمێ ڕەنگێکــە وا
ڕەنگە پێـوابـێ لـە ژینـا ڕەنگـی نیسـتیم خۆشـترە
چــون گونــاهی تێگەیشــتن بۆتــە داوی زینــدەگیم
کردەوەی گێـژ و خـولان و شـێت و مەسـتیم خۆشـترە

بنکەی ژین
www.zheen.org

ماڵ تەبایی

کوڕ لە نێو کۆڕی گەلاندا وەک گوڵی بێخار نەبێ
بێنیشان ون بێ لە ژینا شوێنەواری دیار نەبێ
تا بە سەربەرزی بژی بمرێت و دواکەوتوو نەبێ
سەر لە سەر داری ببینێ، مل لە نێو هەوسار نەبێ
با لە کاولاندا وەکوو کێویان کەساس و کۆیلە بێ
سوغرەکێشی ناحەزان و باربەری زۆردار نەبێ
کوانێ بۆ سبەی بە ڕوونی دیمەنی دنیا دەبینێ
بەرجەوەندی دەردی پار و مەخسەرەی پێرار نەبێ
چەندە خۆش ماڵتەبایی و نیشتمانی گەرم و گوڕ
خێڵ و هاوماڵت کەسیرەی بادەوەی ڕۆژگار نەبێ

بۆکان، ١٣٧٦

بستووی ژیان

ئەمن و سەعدوون و پەپوولە

کاتی بەهار بوو، بەیار و زەوی‌وزار، دەشت و دۆڵ و بەربنار ژیابوونەوە. سەوزە و گوڵ و گیا، گیانی تازەیان هاتبۆوە بەری و سەریان لە داوێنی زەوی هێنابووە دەرێ. ژیان و گیانێکی ملۆزمی خەزەڵوەر یان مۆتەی سەرماوەز لە ناخی بەفرانبار و ڕێبەندانی ئاخنیبوون. بە شنەبای شەماڵ و ڕێژنەی هەوری گەواڵگەواڵ کەوتبوونە لێوبزە و گڕوگاڵ. بەهار دیمەنی دژ و داماوی چڕ و چیای بە چیمک و چیمەنی تەنیبوو.

کەژ و کێو، دار و دەوەن بە ڕەنگی سوور و شین، ئاڵ و زەردە خەنی ببوو، هەموو شت پێدەکەنی، گوڵ، گەڵا، زەمەند و زەنوێر، جۆگەلە و کانیلکە، مەنداو و هەڵدێر، دەترووسکانەوە، دەبرووسکانەوە، ڕادەژان، بە شنەیەکی دەهاژان. سیرەی سوێرە و چرەی جووڕە و قاسپەی کەو خەوی سروشتی ڕەواندبوو، بەند و پێوەندی زۆرداری سەرمای پساندبوو. غەم و پەژارەم زۆر بوو، بۆ چارەسەری ڕووم کردبووە دەرێ هەتا بە دیمەنی چیمەنێ، بە خێوەتی خەملاوی بنار و بانوان، پەژارە ڕەها کەم و خەرمانی خەمان بە با کەم. لە بن هەر بەردێکی دەردێکی وەشێرم، لە لای هەر گەلایەکی بەلایەکی وەگێڕم، لە لای هەر گوڵێک دەردی دڵێکی بژێرم، نەمدەزانی لە کوێم و بە دڵ لە چی دەدوێم، خۆم لێ ون ببوو، خۆم لێ گۆڕابوو و بڕستی بیر و هەستم بە دیمەنی سروشتی دۆڕابوو.

لەو کاتەیدا هەستێک و دەستێک، ڕایەڵوپۆی چاو و گوێ لە نێو دەنگ و

ڕەنگی دیمەن‌دا تێکەڵی کردم و بۆ لای خۆی بردم. ڕوانیمە لای هەستەکە دیتم: سەعدوون بوو. سەعدوون کێ بوو، چی بوو؟ سەعدوون لاوێکی ١٧ ساڵەی شێتوپێت و دێوانە بوو، نەسرەوتوی ڕۆژێ و نەنوستووی شەوانە بوو. دەستیان لێوەشاندبوو بەڵان ئەو دەستی نەدەوەشاند، خۆی لە کەس نەدەگەیاند، ڕووتوقووت چۆن لە دایکی بەربووە هەر وا دەژیا، دەگەڕا، دەژوا و کوڕی وێچووی بابەئادەم بوو، هەر گەڵا هەنجیرەکەی کەم بوو.

گەرما و سەرمای نەدەزانی، چۆلی پێخۆشتر بوو لە ئاوەدانی، بە هەموو ڕێیەک و جێیەکی دەزانی، خەڵکی مەڵبەندی هەموو دەیانناسی، برسی با دەچۆ ماڵێکی، نە بۆ سواڵێکی، بابۆڵێکی وەردەگرت و دەڕۆیی. هەنگاوی کورت و هێواش دەهاویشت و دەحەجمی، جانەوەری خۆشتر دەویست لە ئادەمی. کیسەڵ، مارمێلک، بۆق، پەپوولە، لەگەڵ هەمووان دەدوا و لە حیسانی نەدەگەیی. هەستی سەعدوون وەخەبەری هێنام، دەستی سەعدوون سەرنجی ڕاکێشام، دەستەکانی هەڵۆڵ پێکەوە نابوو، قامکەکانی وەک شووڵی قەفەسی وێک‌هێنابوو. پێدەکەنی و دەزریقاوە، لە کەلێنی قامکەکانی ڕادەما ڕادەچەنی، لەپڕ دەستەکانی لێک ترازاند، پەپوولێکی خاڵدار و باڵ تەڵای لە نێو قامکەکانی هاتەدەرێ، باڵی لێک دا سووڕێکی خوارد و لە سەر پەلکی گیایەکی دیکە نیشتەوە، سەعدوون پێکەنی تریقاوە، چۆوە پێشێ، دیسان هەر بەو شێوەی پەپوولەکەی لە نێو قەفەسی قامکەکانی‌دا وەگیر هێناوە. پێدەکەنی ورتەی دەهات، وتووێژێکیان بوو کە ئەمن لێی حاڵی نەبووم. نە پەپوولە ڕازی بوو هەڵفڕێ بڕوا و خۆی ونکا، نە سەعدوون وازی لەو بازییە دەهێنا. سەرم سوڕمابوو لە خۆم، لە سەعدوون، لە پەپوولە؟! هەژنۆم شل ببوو، دەمەویست بڕێک باری لاقم بگۆڕم، بەردێک لە بەر پێم خزی و خللۆر بۆوە. سەعدوون ڕوانی ئەمنی دی، سڵ بوو ڕاچەنی، وەک هەمیشە کاتی تووڕەیی، دەستەکانی بەتوندی بە هەر دوو لا سمتی‌دا تەپاند و بەرەو جیا تێیتەقاند.

ئەمن مابوومەوە و دنیایەک پرسیار و پەپوولێکی هەڵوەدا و بێقەرار. بە زمانی بێزمانی لەگەڵ پەپوولە کەوتمە وێژەوانی. ئەوە ئەمن و پەپوولە لە دنیای مەنگ و بێدەنگی دەروون‌دا.

بستووی ژیان

باشە ئەوەش دیزە بە دەرخۆنە نەبێ کە سەعدوون هەر لەو سەروبەندەی‌دا، هەر لەو کێوپارەیە بە گوللەی کێوپشکنەکانی دەوڵەت کوژرا و گیانی شیرینی لە دەس دا. هەر ئەو هەڵکەوتانە بوو بە هۆی هۆنراوەی میراتگرەکانی سەعدوون، یانی پەپوولەکانی هاودەم و هاوڕازی.

ئەمن و پەپوولە

پەپوولە چووکەی پەڕوباڵ تەڵا
هەستی نەسرەوتووی گوڵ و گیا و گەڵا
هێدی و بەسپای وەکوو پەڕی قوو
دەکەویە هەوا بە هالاوی هوو
دێی و تێدەکشێی وەک بزەی مناڵ
لە سەر تریفەی کانیلکەی خەیاڵ
وێنەی تراوکەی دەروونی توونی
دیدەی دوورهەنگێو داوێیە ڕوونی
خۆزگە دەمزانی چیت لە دڵدایە
سروشت تۆی بۆچی هێنایە کایە
لە دەم ڕووبار و گۆمیلکە و کانی
هەواڵپرسی کێی بۆ کێ دەڕوانی
کۆچی زۆرداری سەرماوسۆڵە
ژیانەوەی شینکەی دەراو و دۆڵە
تاسە و تاویلکەی باس و هەواڵە
شنەی شەپۆلی خەون و خەیاڵە

بستووی ژیان

جیکــــه و جرووکـــــەی مـــــەلی کۆســـــارە
هــــــارەی هەڵـــــدێری پــــاڵ و بنـــــارە
خســـتووتیە ســـەما و ســـەیری ســـەرچڵان
ئـــــەو بازبازۆکــــەی مەڵـــــبەندی گـــــوڵان
وەک خــــەونی هاڵـــۆز خـــــەیاڵبـــزوێنی
وەنــــــــەوزی چیمــــــەن دادەچڵـــــــەکێنی
ناحـــــەجمی ســــاتێک وا بـــــێقــــەراری
دەڵـــــــێی تـــــــاوتێی نۆبــــــــەتێداری
پشــــوێک، وچانێـــــک، پەپوولــــە زێـــــڕە
بەســــەرهاتی خـــۆت بـــۆ مـــن وەگێـــڕە
تـــۆ هـــەر پەپوولـــەی یـــان لـــێم گـــۆڕاوی
هیــــــوای ئــــــاوارەی ئــــــەویندۆڕاوی
هەســـتی بزربـــووی لـــە ژیـــان بـــەزیوی؟
گیـــانی ناکـــاوی لـــە لـــەش ڕەویـــوی؟
دڵخورپەو کۆسپی دڵــی کۆســتکــەوتووی
ئاخر هەناســـەی کۆرپـــەی ســـەر حـــەتووی
مـــەرج و پـــەیمانی کـــام کیـــژ، کـــام لاوی
مـــــرادی مـــــردووی کـــــام دڵســــووتاوی؟
ڕێبـــــــواری ڕێگـــــــای دووروڵاتـــــــانی
پـــــەیامی شـــــینگای ســــــوورخەڵاتانی
بـــێهەســـت، بەســـپایی، ئـــاوا بـــەپارێز
گـــوڵاڵان چـــڵچـــڵ دەگـــری لـــە ئـــامێز؟
بـــە باڵـــەپڕژە و بـــە شـــنەی بـــای خـــەیاڵ
ڕادەگەیــــــەنی ڕاســــــپاردە و هــــــەواڵ
خۆزگــــە پەپوولــــە وەک تـــۆ ئـــازاد بـــام

بستووی ژیان

سەر لە پێناوی ڕێگای مراد بام
ئاوارەی کێو و کەژ و هەردان بام
پەیامهێنەری خاوەن‌دەردان بام
مەبەستم زۆرە، حەزم لە دوانە
سەد گرێوگۆڵم لە سەر زوانە

هەزاران وتە و مەبەست و پرسیار
دەتکێنە دەروون وەک ڕێژنەی بەهار
شەپۆلان دەدەن بێسەرڕێژ ماون
پاکی چاوەڕێی چۆرچۆڕەی چاون
نە زمانێ دەگرن، نە دەخزێنە زار
لەگەڵ فرمێسکان هەڵدەڕژێنە خوار
پەپوولە ئەمنیش پەروباڵم با
پێی پارێزی نێو درکوداڵم با
چاوم پاڵوێنەی گوڵی دڵ نەبوو
مەبەست لە زمانم قوشقی و سڵ نەبوو
سەربەست و ئازاد دەژیام و دەژوام
بە چاو و بە زمان دەمدی و دەدوام
بەڵان پەپوولە ئەمنی دوورەبەش
لە ئاسمانی ڕوون لە ئەستێرەی گەش
هەر هەنگاوێکی خستمە ڕێی ئاوات
هەڵە و هەڵدێر بوو بەرەو سەرمەقولات
هەدەر بوو هیوای هەرێمی ژیانم
هەر بەو تاوانەی سەر وەحیسانم
ئەتۆش وەکوو من بەرەی بەشەر بای
سەرکوتکراوی تانە و تەشەر بای

www.zheen.org

بستووی ژیان

بالی تەلاییت دەبوو بە بەلا
نە خاوەن بال بووی، نە تۆزی تەلا
وا بەراشکاوی لە دەم کانی و ئاو
لە گول و گیا و گەلا نەتدەکرد سلاو
پەپوولە زێڕەی بالتۆز تەلایە
بێدەنگ ڕاتگەیاند چیت لە دلدایە
لە هەستوخوست و ئاکاری جوانت
تکایە گوێچکەم ویردی زوانت
مال لە مەریوان دل لە دوو جێگای
هەنگاوهاوێژی دوو ڕێچکە ڕێگای
بە ڕۆژ هەلوەدای چیا و دەم چەمی
بە شەو پەروانەی ڕووکاری شەمی
سەر لە پێناوی شەمی شەوگاری
هەستی ڕۆژانەی گول و گولزاری
دەلێی کوژراوی ئەوینی دلدار
هەلدەداتەوە بە شنەی بای بەهار
مەترسی ناوێ گیان بەختکردن
لە ڕێی ئاواتا، هەر مانە مردن
گیانێک بە نەمان نەکووژێتەوە
بە شنەی بای بەهار نابووژێتەوە
خەونە، خەیالە، ژین بە بێ ئەوین
ژینن، ئەوینن، شینکەی سەر زەوین
پەپوولەی زانای کوێرەڕێی ژیان
شارەزای هەردی هەرێمی نەمان
ئەتۆ و شەم و شەو، شۆر و شەیدایی
ئەمن و بێدەنگی و غەم و تەنیایی

www.zheen.org

بستووی ژیان

کـــــاتی ئێـــــواره و کۆتـــــایی کـــــاره
شـــەم وەکـــوو شـــەوان چـــاوەڕێی یـــاره
ڕۆژباش پەپوولـــە شـــەو گەییـــە دەم چـــەم
تـــۆ بـــەراو شـــەم و ئـــەمنیش هـــەم و غـــەم

بەهاری ساڵی ١٣٦٢

ژان و ژین

نامە و هۆنراوەیەکی تەنز و شۆخییە کە بـۆ دۆسـتێکی خۆشەویسـتی خـۆم نووسیوە.

برای بەرز و بەڕێزم مامۆسێنئاغای موهتەدی.

لە دوا عەرزی سڵاوێکی زۆر و داوای لەشساغی لە خوای گەورە و بێهاوتا.

مامەگیان: لەم دنیا پان و بەرینەدا تەنیا دامەنێکی دەستم پێـیڕادەگەیشـت، ئاتەکی بێپاتەکی تۆ بوو. ئەویش وادیارە مـانگی ڕۆژوان (ڕەمـەزان) لـە خـوی شەتەک داوە، تەبەک بێ نان و نمەک ماوە.

بەڵێ ڕەمەزانە، ئەتۆ وەک دەوڵەمەندی دەم لە پووش دەیگـری و نـایخۆی، ئەمنیش وەک دەروێشی خۆشلەوەڕ دەیخۆم و نایگرم. دەڵـێی بـاز و ڕاوچـین، ئەوی دەیگرێ نایخوا و ئەوی دەیخوا نـایگرێ. لـە بـەش و ڕیشـی زەمانـەدا وا هاتووە:

جام مـی و خـون دل، هـر یـک بـە کسـی دادنـد
در دایـــــره قســـــمت، اوڤـــــاع چـــــنین باشـــــد
در کـــــار گـــــلاب و گـــــل، حکـــــم ازلی ایـــــن بـــــود
کـــاین شـــاهد بـــازاری، وان پـــردەنشـــین باشـــد

ئەمن دەمەوێ بە نێوی ژان و ژیـن کـەمێک لەسـەری بـڕۆم و ئـەم هـۆنراوە فارسییە بە درێژەدادڕی بڕێک شیکەمەوە.

www.zheen.org

ژان و ژین

گەڵای سەوز و زمرڕود هەر دوو یەک ڕەنگ
بەڵان پێشێلە ئەویان، ئەم نگینە
گڕی عیشق و گڕووی دڵ هەر دوو سەرکێش
بەڵان ئەویان سڕە، ئەمیان بەتینە
غەم و خۆشی لە فرمێسکا دەڕەخسن
بەڵان ئەویان لە شادی، ئەم لە شینە
هەوای زەنوێر، نەوای بلوێر لەجۆشن
بەڵان یەکیان حەزە، یەکیان حەزینە
شەم و پەروانە بۆ یەکتر دەسووتێن
بەڵان یەکیان «مەم»ە، یەک «خاتووزین»ە
چڵ و گوڵ هەر دوو هاوڕازن لە باغا
بەڵان ئەو بۆ چەوەڵ و ئەم بۆ چنینە
هەتا دنیا هەیە و داوای شەڕ و خێر
بەشی هێندێکی ژانە و هێندێ ژینە

بۆکان، ڕەمەزانی ساڵی ١٣٧٤

www.zheen.org

کاتی جحێڵی یان بڵقی سەر ئاو

کاتی جحێڵی وەک بڵقی سەر ئاو
سەرێکی سوورا و قووتی دا گێژاو
ئەو دڵی سڵی نەحەجمیو ساتێ
بەحاڵ دەتەپێ و دەبزوێ تاوتاو
دەنگ تەکایەوە و لە گوێچکەی بەهەست
لە دیمەن تۆرا دیدەی دوورەچاو
خاو و خلیسکە شەقاوی بێهێز
شلوشەوێقی ڕێی گۆڕە هەنگاو
هۆش و بیروڕام توورە و تۆراون
هەر چەنە و چۆکم لێکدەکەن سڵاو
تاڵان و بڕۆی هەستوخوستانە
لە کاولی لەشا، هەر گیانە جێماو
هەر ئەوم ماوە پاشماوەی تاڵان
هەربینا هاتن بۆویش بە سەرڕاو

بۆکان ساڵی ۱۳۷۷

www.zheen.org

کوا لە ڕازی باز دەگا کوندێک، قەلێک؟

لە سەرەتای یەکێک لە دیوانە هۆنراوەکانی «نیمایووشیج»دا، ئەم چوارێنەی ژێرەوەم چاو پێکەوت. لام وایە بە بەرینایی هەڵبەستەکانی دەربڕ و هاواری غـەم و پەژارەی ئەم هۆنەرە سەربەرزەیە لە دەس زەمان، لە چنگ ژیان کە دەڵێ:

از پس پنجاهي و اندي ز عمر — نعره برمي‌آيدم از هر رگي

كاش بودم باز دور از هر كسي — چادري و گوسفندي و سگي

بنکەی ژین
www.zheen.org

باوەڕ ناکەم نەداری و نیمە، نیمای ناردبێتە دەرکی نیاز و پێداویستی ژیـان. نیما هاواری هاوڕاز و دەمسازێکی دەکا کە:

زاراوەی زمانی لەگەڵ ژاراوی زەمانی تێکەڵ نەکا، کاتێک دەبینی کەسوکار و کردەوە ناحـەزە، وەرەزە و ئاواتـەخوازی سـەگ و چـادر و پـەزە! بـەڵان کـام هۆنەرێک و نەتەوەخوازێک بووە کە زەمان لە زمانی گەیشتبێ؟ لـە دوای خـۆی هەر بەو زمانە یادوارەی شین و شەپۆڕیان بۆ گێڕاوە. دەمەوێ لێـرەدا وتەکـەی «نیما» بە ڕبە و کیلەی خۆم بپێوم و کەشکەکەی لە سوێنەی خۆمدا بشێوم و بڵێم:

کوا لە ڕازی باز دەگا کوندێک، قەلێک؟

پـاش ئـەوەی پـەنجا و چەنـد ساڵـێک ژیـای

بستووی ژیان

نەعرەتەی کێشایە مێشکت هەر ڕەگێک
داخەکەم ئاواتی کورتت پێک نەهات
چەند سەرێک مەڕ، چادرۆکێک و سەگێک
کوا مەڕ و چادر بوو چارەی دەردی تۆ
تۆ کە بووت ئاواتی بەرزی تر گەلێک
کام هونەرمەند گەیوەتە ئاواتی خۆی؟
یان بەپێی ویستی گەڕا دەوران، چەلێک؟
هۆنەرە هاواری بەرزە و بێهونەر
بێهەرا بۆی دێتە پێش هاتێک، هەلێک
نەیچنیوە قەت گوڵی هیوا و هومێد
هەر لە لاقی ڕادەچێ چەقڵێک، پەلێک
چەند «هەژار» و «هێمن» و «ئاوات» گەڕان
شاخبەشاخ و کێوبەکێو وێنەی مەلێک
ئەو مەلەی ناڵەی شەوانەی تا سەحەر
شیوەنی فەوتانی هەلیە بۆ گەلێک
هاوزەمانی و هاوزمانی پێدەوێ
کوا لە ڕازی باز دەگا، کوندێک، قەلێک؟

بۆکان، ۱۳۷۲

www.zheen.org

دەبێ، بەڵان کوا دەبێ؟

دڵێک دەکرێ کە هەمبانەی غەمان بێ
مەکۆگەی مەینەت و هاوار و ژان بێ
دەبێ سیسبوونی گوڵ بڕوانی بێدەنگ
درووداڵی بژار کەی سەوز و جوان بێ
بزەی خۆشی دەبێ بڕژێتە سەر لێو
بە وانەی بەهرەیان قۆرتی ژیان بێ
دەبێ بێدەردیسەر دیلان بگێڕی
لە کۆڕێکدا کە شینی سەرهەشان بێ
دەبێ چاوت نەبینی قەت ئەوانەی
بەهاری شادییان بەرگی خەزان بێ
دەبێ یاران تەرەی دیداری خۆت کەی
قەدەمڕەنجەی نەیاران زێڕوەشان بێ
بەڵان کوانێ دەبێ هەر ڕۆژێ ڕەنگێک
بگۆڕی و هەر ئەوەت پێناسی مان بێ؟
بەڵان کوانێ دەبێ، زگگورگی سەرمەڕ
بەزی هۆزت مەزەی چێژ و ددان بێ؟
بەڵان کوانێ دەبێ بیفرۆشی هەرزان
حەقی کۆڕێک، بە قیمەت هێند گران بێ؟

www.zheen.org

بستووی ژیان

دەڵـــێم شـــەرتە هـــەتا «نـــووری» هـــەبێ ڕۆژ
دەبـــێ کۆڵکێشـــی کـــۆڕم ئـــەرکی شـــان بـــێ

بۆکان، ١٣٧٨

چاووڕاو

بەڕێز مامۆسێن‌ئاغای خۆشەویست! دەزانم ڕاوت زۆر کردووە و بە باشـی لـە زمانی سلێ دەگەی، لان و کۆنەلان و تەماڵ و بازرە و هـەزارە و دوولا و خـوزەت تاقی کردۆتەوە، کاتی دیتنەوە فیکە و فیتوو سەدان چاووڕاوی دیکە دێتە پێشێ.

ئەوجار بە هەرا و هەڵـلای ڕاوچییـان و قـووڕە و نـووزەی تـاژی و توڵـەی دەم‌هەراش چی بە سەر ڕۆژگاری هەڵوەدای گردەنشینی سڵەی دێنن. بـەڵام مامـە گیان، ئەوە جێگای سەرنجە، نە ڕاوچی لە ڕاو دەکەوێ، نە سلێ لە فیکە و فـێڵ دەسڵەمێتەوە، نە واز لە پاڵ و جێ‌خێڵی دێنێ. هەر لەشی بۆ بەش تەرخان دەکـا و دەڵێ: سەرە بە دووی سامانەوە. مامە گیان، بڵێی ڕۆژێک بێ ڕاوچی و تـاژی و توڵـە دابـین بـن و سڵـیش لـە هـەردی خـۆی بـێ دەردی هەڵـمەت و پـەلامار بحەسێتەوە؟ ڕجام وایە لە ڕازی من و لە نیازی سلێ بگەی.

چاووڕاو

بڵێ سلێ، هەڵێ لە داو، لە چاووڕاو، لە لانی بەر تەلانەوە
هەرادەکەن، هەڕادەکەن سەگەل بەگەل، بە لان و کۆنەلانـەوە
لە دەوروبەر خولانەوە؟
بڵێ سلێ، هەڵـێ مـەڵێ ئـەزم کـە لانـمە هـەڵدەبـەزم
گەلێکم دی لە هەردی تۆ بە دەردی تۆ لە بەر تەلان تلانەوە
بەرەو نەمان گلانەوە
ئەتۆ سڵەی، شڵـە و قـوڵەی، تـۆ تـاراوی تـاژی و تـوڵەی
لە ماڵی خۆ، تەماڵی تۆ! لە ماڵی وا، چ حەستەمە حەسانەوە

بستووی ژیان
ڕۆژی ڕەشی بێپسانەوە
تەماتە تۆ، بە ماتە تۆ، لــە چاووڕاو بێ باز و باو، خۆ بازرە کەی
ئەو کارە بوو، شوێن و دوولا و هــەزارە بوو، هەزار مەزار ڕازانەوە
ڕاوچی برسی بووژانەوە
سڵێ دەڵێ بــەڵــێ، بــن بــەرد و دار، لاپــاڵ و بــەربــنار، تــامانمە
بە فیکە و فێڵ، وارگە و جێخێڵ، جیـنایەڵم، لانکەی مانە و ژیانەوە
لەسەر بوونە و بڕانەوە

دێی گڵۆلان، پایزی ساڵی ۱۳٦۲

چرای خانەوادە

لــە وەرامــی نامــەی یــەکێک لــە بــەڕێزان و عــەزیزانی دەورەی ژیــانم، خوالێخۆشبوو جەنابی حاجی «قاسمئاغای موهتەدی» کە جێگایەکی تایبەتی لە دنیای هاوڕازی و یەکدڵی لە ماوەی ماوەی ژیانمـانـدا و لــە ســەیر و ســووڕی زەمانـدا درێژەی هەبوو و تا ئاخرین ڕۆژەکانی ژیــانی ئــەو شــەرت و پەیمانــە بەردەوام بوو.

بنکەی ژین
www.zheen.org

سەروەرم چرای خێڵ و خانەوادە، جەنابی حاجی قاسمئاغای موهتەدی

هەچەنــد ماوێکــە دیــار نی دوورەچــاوی
لــە چــاووڕاو بــە دوور لــە دڵان خــزاوی
کــە بەڕواڵــەت دەروبــان چۆڵــە بــێ تــۆ
لــە زەیــنی ئێمــەدا هــەر لێــرە مــاوی
چ فــــەرقێکی دەکــــا دووری و نزیکــــی
کــە بــۆ ڕۆچنــەی دەروون تیشــکی هــەتاوی
ئەوەنــدەی مــیر و مــەزنم دیــن و ڕۆیــین
بــە مێرخاســی و بــە جــوامێری و شــیاوی
لــــە ژینــتدا وەدیــتهێنــا هــــەموویان
بــە بــەژنی خــۆت بــڕی ناوبــانگی پیــاوی

بستووی ژیان

کەمی و زۆری ژیان ناهێننە گۆڕێ
کە تێپەڕ بوو بە سەربەرزی تەواوی
بە لەشساغی بژی و زەنوێر و زیندوو
چرای نێو خانەوادەی هەڵکراوی
لە یەزدانی مەزن داخوازە «نووری»
گەل و کۆگات نەبینن لێکبڵاوی

بۆکان، ڕێبەندانی ١٣٧٢

کەشکی ئاوەسوو

تیری جەفایە کە لێوی هەموو دەم بزێوی دروو
قفڵی مەزاری ڕازی دەروونە زاری بێپشوو

بواری وتاری تەنگەبەرە بێبڕستە بازاڕی زار
دەراوی هەراوە مەینەت و هاسانە هاتوچوو

هەستی هەناسە قەتیس ماوە لە سەر لێوی بێبزە
هەر ماری شانی ئەژدەهاکە کە دێنێتەدەر چزوو

نادیارە یار و دیاری بێدەماغە داخ و دەرد
گاڵەی نەیاری نالەبارە کە کەوتۆتە های و هوو

باکی نەماوە لە هەڵدڕین و هەڵبڕینی خۆی گەلم
حەیاتکاو لە چاوا پلووسکی دەوێ ئاوی ئابڕوو

بابردەڵەی بە دەمی بادەوەی نەگبەتا دەڕۆن
بێگانەخواز و خۆنەویستییە بوونە کەشکی ئاوەسوو

ئاوڕی کە نەداوە لە ئاوری پشتەسەری کاکی خۆم
بۆ دەستەچیلەی سۆبەی سڕی نەیاری بوو بە فوو

«هێدی» کە شانە و ئاوێنە و کلتوورە باسەکەی

بنکەی ژین
www.zheen.org

بستووی ژیان

«نووری» لە ڕۆژ ڕەویوە کەلاوەنشینە بۆتە کوندەبوو

از بال و پر غبار تمنا   بر شاخ گل گران بنمود
فشانده ایم   آشیان ما

تۆزی تەمەننا

لە دەوری باڵ و پەڕم غوباری تەمەننام تەکاندووە
ئەرکم نەماوە لە سەر بەرگی گوڵیش جێم دەبێتەوە

ویستم کە تاقی دیدە برازێنمەوە بە مانگی ڕووت
چ بکەم شەدارە دەروون، بە زۆنگی دڵم هەر دەزێتەوە

بڕوەی نیە کە هەڵوەدای هەردە، تەرەی بەرد و زەردە دڵ
ڕاوگەی نەیارە هەردی هەرێم، کوانێ دێتەوە؟

نێچیری بریندار‌ی تیری مەینەت و بێناڵە هەر ژیام
ناسۆری زامی زەمانە بە ئێش و ژانە کە دەکولێتەوە

ڕێبواری هەرێمی هومێدم و ئاسۆی تەنیوە تەم
شنەی بەهاری ژیانەوە دێ، تەوژمی چیا دەچێتەوە

بۆکان، ساڵی ١٣٨٠

www.zheen.org

زەمانە و زانا

بنکەی ژین
www.zheen.org

ژیان هەر خەوخشپە و خۆراک نیە، هەر جلوبەرگ و پۆشاک نیە. بە هیوا و هومێد ژیان دەبووژێتەوە دەنا دنیا تاریکە، شەوەزەنگە. چرای ئاوات و ئارەزوو نەگرێ، گیان دەکووژێتەوە. ئەگە حیسان ئازادی نەبێ، ژیان نەگبەتە، نگریسە، نەنگە، تیلەباری قەفەسێکی تەنگە. حیسان نەفەسکێشە، هەناسە و هەوای دەوێ، هەر بە نالە ناژی و نەوای دەوێ.

نامەوێ نەزانی و تەوەزەلی خۆم باوێمە ئەستۆی ئەم و ئەو، بەڵام بۆم هەیە بپرسم ئاخۆ ئەم بەش و ڕیشە سروشتییە؟ مەسەلەی جەهەننەمی و بەهەشتییە؟ چارەنووس وای نووسیوە بەشی هێندێکان پلە و بارەگایە و بەشی هێندێکان پەنا و پەسیو؟

«شەمسی تەورێزی» دەڵێ: «نووسەرێک سێ خەتی نووسی، یەکیان هەر بۆخۆی دەیخوێندەوە و کەسی دی نا، یەکیان بۆخۆشی دەیخوێندەوە و ئی دیکەش، یەکیان نە بۆخۆی دەیخوێندەوە و نە کەسی دی!» «شەمسی تەورێزی دەڵێ: «ئەمن ئەو خەتەی سێهەمم!» دیارە «شەمس» بەپێی عیرفانی خۆی لێکیداوەتەوە. بەڵام ئەمن بە شێوەی شانەی خۆم شیدەکەمەوە و دەڵێم: خەتی ٣ ئەمنم، چونکە خەتێک بە نێوی زلهێز هەر بۆخۆی دەیخوا و کەسی دی نا، خەتێک بە نێوی دنیای پێشکەوتوویی ئی خۆشیان دەخۆن و ئی خەڵکی دیکەش،

بستووی ژیان

بەلاَن خەتی ٣ نە هەیەتی بیخۆا و نە بەشی دەدەن! لەسەر ئەوەشڕا پێی دەڵێن کوردی سەربزێو؟! وەک بە نابینا دەڵێن کوێری لە خوا یاغی! جا بۆیە ئەمنیش بێبەشی خۆم و تەشقەڵەی نەیارەکانیش داوێمە سەر ئەستۆی زەمانە و دەڵێم:

آزمودم عقل دوراندیش را ... بعد از این دیوانه سازم خویش را
هست دیوانه که دیوانه نشد ... این عسس را دید و در خانه نشد

زەمانە و زانا

زەمانە گەر لەگەڵ زانا نەبانی
لەگەڵ ئەمنی نەزان بۆچی نەبا نی؟
ئەگە پێموابوو هێندێ کەچ دەسووڕی
ببوورە لێم، ئەوەش بەڵگەی نەزانی
کە زانابام منیش وەک خەڵکی دیکە
خەتی سەربەستی ژینم پێ‌دەزانی
قولی ڕەش بوونە خواجەی سەرسەرایان
دەژین ئازاد بە خۆشی و کامەرانی
هەموو زۆرداری مێژوو بوونە داشدار
منیش وا چاولەبەختی ئاسمانی
کوڕی ماد و نەوەی هۆخشترەی بووم
کە ئێستا تەقڵەمە بۆ پاسەوانی
لە ڕۆژی بەشبەشا هەر کەس بەپێی خۆی
خولی دەوران، دەبوو بڕوانییە شانی!
وەجاغێک شوێنەواری خێڵی ون کا
نەمانی باشترە یەکجار لە مانی
کەساس و لارەمل کەوتووم زەمانە

www.zheen.org

بستووی ژیان

لــــەوەی زیـــاتر کــەچی چۆنـــە نیشـــانی؟!
ئەگـــەر «نـــووری» لەمـــەولاوە گـــوتی لـــەل
چەقۆیــــــەک هەڵـــــگرە ببـــــڕە زمــــانی

مووررووی ملی ڕۆژگار

ئەم هۆنراوەیەم لە شـێعرێکی فارسـییەوە وەرگێڕاوەتـە سـەر کـوردی کـە نیشانەی سکاڵای شاعیرە لە ژیان و سووڕی دەوران.

www.zheen.org

مووررووی ملی ڕۆژگار

خولێــک گەوهـــەری شـــەوچرای کەوتـــە دەســـت
تروووســــکەی بــــەری تیشـــکی ڕۆژی دەبەســـــت

درەوشـــــــاوەتر بـــــوو لـــــــە ڕۆژی بـــــــەتین
شـــیاوی جوقـــەی جـــەم بـــوو، تـــاج و نگـــین

خـــولی شـــێتوپـــێتی لـــە زانســـت بـــە دوور
کـــەرێکی بـــوو تـــەنیا، لەگـــەڵ گیـــانی جـــوور

دەڵـــــێن گەوهـــــەری وا بـــــە قیمـــــەت گـــــران
لـــە ئەســـتۆی کـــەری خســـت، سپڵـــەی نـــەزان

مـــــــنی شـــــــەوچرای بـــــورجی ئـــــــەفلاکییان
ئەســــــیری تەڵـــــــەی خەســــــلەتی خاکییــــــان

بستووی ژیان

ئـــــەوا بـــــەختی ئەبلـــــەی ڕەش و نالـــــەبار
مـــــنی کـــــردە مـــــووڕووی ملـــــی ڕۆژگـــــار

شێعری شڕۆڵ

شێعری شڕۆڵ کە وەک چۆغەی بێگرۆڵ، نە هـالاوی هـاوینی لـە هـەناوان دەگێڕێتەوە، نە شان و شەپیلکان لە سۆزی سەرمای زستانی دەشێرێتەوە!

دەڵێن: ئاخۆ شیکراوی کام شانەیە، یان سـەرڕێژی زاخـاوی دەروونی کـام دیوانەیە کە بەبێ ڕاستەوپاستە بە بالای بەرزی شێعری بـڕیوە؟ بـۆ بـەژنی بـە فیس و هەوای هۆنراوەی تەنیوە؟ دەڵـێم: بەڵـێ وایـە، «شـێعری شـڕۆڵ» وەک کەرویشکی بازرە دوا هەزارە و دوولای لە خوزەی خەفەتی خۆی خزیوە. لە ڕاو و ڕاوێژی نـەیاران نەبـەزیوە. گۆیـا یـەکێک لـە هۆنـەرە گـۆڕاوە دۆڕاوەکـانی ولاتەکەمان، کە ژەم و ژیانی نێو یارانی بە نان و نەوای نەیارانی دەگۆڕییـەوە، لـە کـۆڕێکی ئـەدەبیدا هۆنراوەیـەکی نەتـەوەیی مـن دێتـە گـۆڕێ، هۆنـەری خۆلێگۆڕاو دەڵێ: «ئەوە پرتەوبۆڵەی بن لێوانە، کێ کڕیارێتی؟ ئەم ڕۆژانە پیاو دەبێ ڕەوت و ڕەوشتی ڕۆژگار بناسێ، سەما بە دڵی شەخس دەکرێ. بـە هـەرا و هوریای خۆڕایی و شێعری شڕۆڵ نەماسێ.»

جێی خۆیەتی بڵێم «شێعری شڕۆڵ»ی خـۆم بـە تەپۆڵـەکەی خۆڵـی نـەیاری ناگۆڕمەوە، تێیدا بگەوزم هەتا بڕوانێتە بیرەخەو و وەنەوزم! با هـەر برسـی و دوورەپەرێز بم نەک سەناخوانی خـەیانی تێروپـڕ و بـەهێز بم. بڕوانـە وتـەی «پەروینی ئیعتیسامی» شێرەژن کە دەڵێ:

بستووی ژیان

هرچه را ميپزند خواهد پخت   چه تفاوت كه ماش يا عدسي است
گر كه طاووس يا كه گنجشكي است   عاقبت رمز دامي و قفسي است

شێعری شڕۆڵ

شێعری من وەک خۆم شڕ و شڕۆڵن   میراتە کۆنکەی کۆڕی کڵۆڵن
ناڵەی نەسرەوتەی سینەی لەجۆشن   پۆلووی کووژاوەی زیلەمۆ و خۆڵن
هەناسەبڕکەی هەورازی ژیانن   پژواکی دەنگی ئەشکەوتی چۆڵن
هەنیسکی هیوای پێکنەهاتوومن   فرمێسکی دیدە و قەترەی مژۆڵن
شین و شەپۆڕی کۆچی بێوادەی   خێڵی باربەستەی نێو خڕ و دۆڵن
کوا دەڵێم شێعرن بێتین و لەرزۆک   کەسیرەی زۆری و سەرماوسۆڵن
کوا دەڵێم شێعرن مات و بەستەزمان   بێکاوێژ دەڵێی مەڕی سەر مۆڵن
کوا دەڵێم شێعرن گڕوگاڵی لاڵ   لە سەر زار و لێو هەر گرێوگۆڵن

شێعرێکم ناوێ شان هەڵتەکێنێ
هەڵپەرکێی نەیار گەرم دابێنێ

شێعرێکم دەوێ زمانی ساغ بێ   بۆ شانی نەیار تێلا و پەیاغ بێ
شێعرێکم دەوێ نەیفرۆشی بە نان   نەیکەیە پێخۆر ماست و تۆراغ بێ
چقڵ و دڕوو بێ بۆ چاوی نەیار   شنەی نیشتمان ڕووبار و باغ بێ
شیری دوودەمی مەیدانی کێشە   شەمی شەوگاری خێڵ و وەجاغ بێ
شێعرێکم ناوێ بۆ لێفەی نەیار   کاتێک نێوئاخن جارێک قەراغ بێ
شێعرێکم ناوێ باندڕی ماڵ بێ   بۆ بانی ڕەقیب کاگڵ و سواغ بێ

لێمگەڕێن شێعرم وەک خۆم شڕۆڵ بێ
نەک لە دوورەوە دەنگی دەهۆڵ بێ

بنکەی ژین
www.zheen.org

هەڵکشان و داکشان

به سیرەی ساردی تۆ بوو وا تەزیم من
له تانووتی ڕەقیب کوانێ بەزیم من؟
له گۆشەی خەڵوەتێکا دابەزیبووم
به هیوای وەسڵی تۆ بوو هەڵبەزیم من
خەتای تۆ بوو له هیچ کوێ دانەمەزرام
ڕەقیب هەر هەڵکشا و هەر داخزیم من
به تینی تاوی ڕووی تۆ دادەگیرسێم
وەکوو ئاور بە سووتانێ دەژیم من
به بێ سۆزی دەروون و دووکەڵی دڵ
بزووتی نیوەسووتاوی ڕەژیم من
له چاوی پیسی دوژمن خۆم پەنا دا
دەنا تیرم له جەرگی هەڵچەقیم من
دەڵێن بۆ هێندە ڕەشبینی له ژینا
وەتا هەم لەم ژیانە ڕاچەنیم من
له بەژنی بێقەوارەی دوژمن هالا
ئەوەی ڕستم، هەچەندێکی تەنیم من

www.zheen.org

بستووی ژیان

لـــــه دووی پێکهـــــاتنی ڕۆژگـــــاری ئـــــاوات
بـــه کۆســـەی هەڵـــوەدای ڕیـــش پێکـــەنیم مـــن
ســـــەرم دانـــــێم لـــــە پێنـــــاوی هـــــەوای تـــــۆ
دەڵـــــێم ئـــــەم کاتەیـــــە تێـــــیدا خـــــەنیم مـــــن

بۆکان، ساڵی ١٣٧٥

وڕێنە

کاتێک هۆنراوەکەی کاک «خالیدی حیسامی» (هێدی)م خوێنـدەوە، بـوو بـە هۆی ئەوە هەتا پێی وانەبێ هەر ئەو لە هەولێری کەوتۆتـە «وڕێنـە»، ئێمـەش لێرە بێکار دانەمەزراوین، دەتوانین دەمەلاسکەی خەڵک بکەینەوە.

جا لە پێشدا «وڕێنە»ی «هێـدی» دەخوێنینـەوە، لـە دوایـە «دمەلاسکە»ی «نووری».

بنکەی ژین www.zheen.org

وڕێنە

من بـە خورپـەی دڵ دەزانم هەسـتی پێـی جانانـە دێ
خۆشەویستی کاری خۆی کرد شەم لە دووی پەروانە دێ
سەیرە پێم من بۆ بە گۆشەی چاوی نەشـئەی دەمگـرێ
حاڵەتی وا چون هەمیشە هـەر لـە دووی پەیمانـە دێ
لێیگەڕێ توخوا شەماڵـیش بـۆنی کەزیـەی هەڵـمژێ
گرژ و تووڕە جاربـەجارێ گـەر لـە داخـی شـانە دێ
چاوی مەستت بێ هەموو شت کێشـە دەفرۆشـێ بـەڵام
ئـاگری فیتنـــە لـــە گـــۆڕی ئـــەو کـــل و کلدانـــە دێ
من لە دەس مەستی پەنام بۆ خانەقا برد دەمـدی شـێخ
ئـــاوەدان بـــێ وردەوردە وا لـــە لای مەیخانـــە دێ
ماچی لێوت گەر بە نرخـی گیـانی شـیرن دەسکـەوێ

بستووی ژیان

کەس نیە گیانی بوێ، فەرزانە دێ، دێوانە دێ
خاڵی پیرۆزت خوداپێداوە وا باش کەوتووە
هیچ بە خۆیدانایە، ئەمما هێندە لەو لێوانە دێ
باسی جوانیت گەر لە کۆڕێ بێتە گۆڕێ یەکبەیەک
گوارە دێ ڕازێکی دێنێ، بازنە دێ، پاوانە دێ
من دەزانم شێعری من وێنەی تەواوی تۆ نیە
مەشقی ئەگریجەت دەکەم من ئەو وەکوو ڕیحانە دێ
«هێدی» لێمنەگری وڕێنە ئەوڕۆ مەرجی ئێمە بێ
دەرد ئەگەر دەردی ئەوین بێ، واتە هەر شێتانە دێ

بە شوێن هۆنراوەکەی مام «هێدی»دا دەڕۆم بە نێوی «دمەلاسکە»، بەڵان هەر کەس یاوە و وڕێنەی دەردەکانی خۆی ئەکا و هەر کام بە مردووی خۆی هەڵدەڵێ.

دمەلاسکە

من بە خشپەی پێ دەزانم دز لە سەر ماڵانە دێ
خۆی لە من گۆڕیوە ئەوساڵ، هەر دزەی ساڵانە دێ
سەیرە سێرەی چاوڕاوی دێت و گەشکە دەیگرێ
بۆیە سبحەینێ لە دێدا دەنگی قوڕپێوانە دێ
چۆن پەرێشانم دەبینێ گورگە ڕاوی خۆشترە
بۆ مەبەستی پاڵەپەستۆ، بۆ بڕۆ و تاڵانە دێ
لێمگەڕێن توخوا گەماڵیش با کەلاکم هەڵدڕن
دەستەوئەژنۆ چاوەڕێ بم ساڵی دی نوخشانە دێ
چاوی مەستی پڕ فریوی بۆ ڕەقیبان ڕشتووە
دەردی نادیاری لە مشتەی نێوپڕی هەمبانە دێ
وا دەبێ پارێز لە چاوگێڕانی ئەو عەییارە دڵ؟
پێمکوتی فیتنەی دەگێڕێ، کوا کوتم لوقمانە دێ
من لە نیسێی کۆلکە قوشقی بووم، هەڵاتم کەوتمە نێو
خێزەرەی گورگان، لە لایەک دیم ئەوە یەککانە دێ
قەندی کۆپین گەر بە نرخی گیانی شیرین دەسکەوێ

بستووی ژیان

سەردەرۆ دێ، تانجەڕۆ دێ، کوردە دێ، گۆرانــە دێ
تا ڕەقیـب بـاری لـەبار بـێ لێوبـەباری ئـی منــە
ناڵەیە، دەردە، هەچەنـدی ورتــە لــەو لێوانــە دێ
باسی پووڵی گەر لە گۆڕا بێتە خــەونی مردووەکـان
مامەلا دەسنوێژی شـتوە پـڕ عـەبای قورئانــە دێ
مــن دەزانم شــێعرەکانم تــام و چێژیــان تێکەڵــە
هەر وەکوو چێشتی مجێوری کوێرەدێ، جێژنانە دێ
هەر کەسێ یاوە و وڕێنەی دەردەکـانی خـۆی دەکـا
مەرجی نـاوێ بـۆ و بـەرامی دۆ لــە لای دۆدانــە دێ

لەم چەند هۆنراوەی خوارەوەدا، دەکەومە پرسیار لە مامە «هێدی» و دەڵــێم: لە کاتێکدا ئەتۆ «شێواو» بووی و ئــەمنیش «عــەتری»، لــە تەمــەنی گەشــە و نەشەماندا لە هەرێمی هەڵبەسـت و هــەڵاچوونماندا لــە دێـی «شێخاڵـی» بــە گیرفانی خاڵی لە دنیای هومێد و هیوادا دەژیـاین، لــە سـیپارەی هەڵبەسـت و هۆنراوە دەدواین، پێگەمان شەوانی هەینی دێی «قۆرغان» بوو، ڕاوگەمان داوێنی «ئاڵمەڵوو» و تیرەشانی «سوڵتان» بوو، داخوا جانتای بیرەوەرییــەکانت لــەو دیمەنانە هیچی تێدا ماوە؟ یان وەکوو کانییە درۆزنەی ژیانی مـن هەڵــچۆڕاوە؟ ئەمن نەگۆڕاوم، نەدۆڕاوم، نە لەو بیرەوەرییە زێڕینانە هەڵچۆڕاوم. جـا بۆیــە دەکەومە پرسیار لە تۆی هاوڕاز و هاوبازی لەمێژینە و دەڵێم:

کاکی «شێواو»ی لەمەوبــەر چۆنــە «هێـدی» بوویــەوە
ئاخی «شێخاڵی» بە خاڵی و داخی دێی «قۆرغـان»ە دێ
«ئاڵمەڵوو» هەر وا چــەقیوە، دونـدی هــەر وا بـاگرە
«قەمتەرە» قەمتەر کراوە تەم لە سـەر «سوڵـتان»ە دێ
بـاغی «یـاڵاوە» لــە یاڵــی ئەسـپی تـۆڕ هاڵـۆزترە
بۆنی بریانی لــە چرپـی و چۆمەڵــەی «بورهـان»ە دێ
بۆ لە بـیری «بـەیرەم»ا نی و «پیرمکایـل»ی دەردەدار
لێوەلرفــەی «خـاڵدەلیـل» و ناڵــەیی «دەرمـان»ە دێ
هەر لە «بەسری»ڕا هەتاکوو «تەپپەیی قازی» لە شـار

بنکەی ژین
www.zbeen.org

بستووی ژیان

تەپلەیە و شەپکە و پەپاغە، چەک لە سەر دەستانە دێ
چەرخی چەپگەرد هەر دەسووڕێ من لە سووڕی بێبەشم
چون هەنیسکی هەڵوەداییم هەر وەکوو جارانە دێ
هەستی پێخوستی زەمانە، دڵ گڕوگاڵی نەما
دارەدارەی دەوری پیری پێ لە جێ پێنانە دێ
باری قورسی فەرقێ ناکا وشتری چۆک بەستراو
حاجی جەبباریش بگۆڕێ مەشهەدی فەرمانە دێ
چاوی «نووری» بۆیە دەڕوانێتە دوندی کێوەکان
چون دەڵێن بای وادە «هێدی» هەر لە لای کوێستانە دێ

کاوێژی دوورەپەرێزێک

www.zheen.org

لە گۆشەی دیدەوە ئامانجی تیرم
لەبەر وەی چاوەکەم وا گۆشەگیرم
گڕوو بوو یان گڕوگاڵ تێمگەیشتی
دڵت ژێر کردمەوە وا ئێستە ژیرم
کە من ئاوارەیی مۆرەی ڕەقیبم
ئەتۆ پێت وا نەبێ لە وڵاتێ زیرم
گەدایی دەرکوبانی خێڵی خۆم بم
ئەوە ئەو کاتەیە پێم وایە میرم
نەیار بمکاتە سالاری سوپای خۆی
هەڵمبوێرێ لە یاران، هەر ئەسیرم
لە مەڵبەندێکی تێیدا بووم و گوورام
لەوێ پاراو بوو گیان و هۆش و بیرم
دڵم هەر ئۆگری شاخی وڵاتە
هەوای هێلانەمە لەم هەردە گیرم

بۆکان، ١٣٦٨

باسێک لەسەر «پەری ئاشتی» مام «هێدی»

مامە «هێدی» ئەتۆ لە هەولێری لە مەی و نەی دەدوێــی و لــە «مەولــەوی»، ئەمنیش لێرە لە ئێش و ئۆفی خۆم دەدوێم و لەمولــەوی. ئــەتۆ تەختەبــەردێکی بەنــدەنێ نــادەی بــە تــەختی «کــەی» و «جــەم»ی، ئــەمنی گیرفــان‌شــڕی سەرمایەدۆڕاو، ئەوی هەمە دەیدەم بە پیواز و پارەڵماسی ترک و عەجــەمی! جــا ئەوە هۆنراوەکەی مام «هێدی» بە نێوی «پەری ئاشتی»:

www.zheen.org

پەری ئاشتی

سووچی دەردانە ئەگەر جــارێ خەیاڵــی مــەی دەکــەم
کوردەواری وا نەبێ، من ئارەزووی مەی کــەی دەکــەم؟
چوو لە چیرۆکی غەما داوێــنی نــەی گــرت مەولــەوی
من کە هەر فرمێسکی خۆم بێ شیوەنی بێنــەی دەکــەم؟
کۆڕی یاران ســاردە، دڕدۆنگــن عــەزیزان ئــەی خــودا
کەنگێ بەو هاوینە چــاوەڕوانی ســەرمای دەی دەکــەم
دوورەدەســتە نایگــەمێ، چبکــەم فریشــتەی ئاشــتی
چەندی من لەو ڕێگــەدا هــەوراز و لێــژی تــەی دەکــەم
قەت بە هەڵکەوتیش نەبوو خۆشــی لــە ژیــنمدا بــەڵام

ئەو دەمەی ئەو پەریە ڕادەبرێ ئــەمن ئۆخــەی دەکــەم
کەی ڕەوایــە وا بــە پیلــەی بــێجــێ تێــداچم کــە مــن
ئارەزووی ژینێکی ســادە و ئــەهوەن و بــێوەی دەکــەم
بــۆچی کــەس نایــە ئــەرێ بمخاتــە نێــو زنجــیرەوە
وا دەبیــنن خــۆم دەکــووژم، کــاری دێوانــەی دەکــەم
کۆیلەتی تۆ ئەی وەتەن تا بــووی لــە دەوری مــادەوە
هەرچی هاتوە چاخی خۆی کردوویە من ئێستەی دەکەم
هەر لە سەر بەردێکی زێدی شیرنی خــۆم جــێم هــەبێ
جا دەزانی «هێدی» چۆن گاڵتەی بە تەختی «کەی» دەکەم
«هێدی» هەولێر ١٩٤٦/٦/٢٠

کێ ناشتی

ئەمنیش دەڵێم مامــە «هێــدی» شەڕەمەتەڵــۆکەی ناکــەم، هۆنراوەکــەت زۆر ڕێکوپێک و هۆنەرانەیە، باسوخواسەکەت تــەواو دڵســۆزانەیە و نــاوت نــاوە «پەری ئاشتی». دەمەوێ لێرەدا پێشوازییەکت لێبکەم و نێوی بنێم «کێ ناشتی».
لام وایە بۆخۆشت ئەو نێودێرییە پەسند دەکەی و پرسیارەکەش بێجێ نازانی کە پەری ئاشتی کێ ناشتی، بەڵان لێرەدا وەرامەکە بێوەرامییە!

کێ ناشتی

من کە زەجرم هێندە دیــوە، کــوا لــە ژینــا وەی دەکــەم
تۆ لە مەی دەدوێی لەوێڕا لێرە من حــەیحــەی دەکــەم
چۆن تەفی غــەم نەمتــەزێنێ تــۆ لــە وان و مــن لــە وی
شینی بێفرمێســک ئــەبینم، شــیوەنی وا کــەی دەکــەم
کــۆڕی یــاران ســـڕ دەبـــن کاتــێ دەبیــنم وا ئــەتۆ
تۆفی دەی هاوینێ دێنی، فوو لــە ئاورۆچکــەی دەکــەم!
هات لە ڕۆچنەیڕا فریشــتە خــۆی لــە ئــامێزت خزانــد
خەڵکی دی چ بکا کــە مــن ئەســپی مــرادم پــەی دەکــەم
هەڵکەوێ بۆم بێتە ژوانــێ ســەد کــەلێن و کــون هەیــە
تاکوو حاڵی بێ کە هاتووم، سووک بەحاڵ کۆخەی دەکەم

بستووی ژیان

نایەویٚ کەس کۆت و زنجیرت لە دەست و پیٚ بخا
دێوە دەستی لیٚوەشاندووی، ڕادەکەم، نوشتەی دەکەم
ئارەزووی ژیانی بەدڵخواز شەونخوونی پێدەویٚ
هەر دەڵێی ئەمنی کەسم ڕاوێژی بن لێفەی دەکەم
کوانیٚ میراتی بەرەی مادم بە مافی خۆم نواند؟
کەی لەسەر ئەو مافەیە ئێستا کە وا وستەی دەکەم؟
بۆ لە سەر بەردی بژیم، ماڵم تەبا بێت و تەسەل؟!
کەیخودایی خێڵی خۆم بم، جامی مەی پڕ مەی دەکەم؟
مامە «هێدی» مەرد و مەردانە لەویٚڕا بادەوە
هەر وەکوو «نووری» کە هێلانەی لەکن ڕاوکەی دەکەم

هەتا کەی، ئاخر هەتا کەی

هەتا کەی تەرمەکی ئاواتی مردووم
وەکوو دۆڵپا بە شانانی بگێڕم؟
هەتا کەی کۆتەڵی مێژووی گەلی کورد
لە سەحرا و لە شارانی بگێڕم
هەتاکەی بووکی هیوای ویشکەساڵی
بە تاسەی هەوری بارانی بگێڕم
هەتاکەی شۆڕەلاوی قیتوقۆزم
لە زەرد و ماە و شارانی بگێڕم
دەبیٚ فرمێسکی هەڵنەڕژاوی شینگام
هەتا گەنگیٚ لە چاوانی بگێڕم
کەوایە حەز دەکەم دوایین هەناسەم
لە دەوری کۆڕی یارانی بگێڕم

بۆکان، ۱۳۸۱

www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org

ئاواتی ژێرگڵ

لە لای بێگانە چووم دەردی‌دڵم کرد
ملم بشکێ قسەی بێ‌حاسڵم کرد
دەبێ هەرخۆم بچێژم تامی تاڵی
درووم چاند و تەمای بەرگی گوڵم کرد
گرێ و کۆسپی ژیان ویستم ڕەهاکەم
کەچی نەکراوەبۆم هیچ موشکڵم کرد
کوتم ڕامی دەکەم ئەسپی مرادم
ڕکێفی هەرنەدا قوشقی و سڵم کرد
دڵی ئاواتەخوازم دانەمرکا
بە دەرد و زەجری دنیا عاقڵم کرد
لەزیندانی لەشا گیانی نەحەجمیو
بە هیوای ژینی ئازاد ماتڵم کرد
کە ژیان و گیان نەگەینە ڕۆژی ئاوات
هەمووی ئاواتی وان بوو ژێرگڵم کرد

هۆنەنامەکانی من و بەڕێز «سەید کامیلی ئیمام زەنبیلی» (ئاوات) کە لە گۆڤاری سروەدا چاپ کراون، ئاوا نووسراوە:

ئاوات و نووری

مامۆستا «نووری» لە کورتە نامەیەکدا بۆ ئەم ناوەندە نووسیویەتی: «کاتێک بە هۆی نەخۆشی لە نەخۆشخانەیەکی تەورێز لەژێر چاوەدێری دوکتوراندا مابوومەوە، دوای ماوەیەک دووری لە وڵات و دیداری دۆستان و یاران هاتمەوە ماڵی خۆم لە بۆکان. خوالێخۆشبوو مامۆستا سەید کامیلی ئیمامی «ئاوات»، ئەم هۆنراوەی لەگەڵ نامەیەکی ئەدیبانە بۆ ناردبووم و نووسیبووی:

الفت روحي ما دو نفر تازه ندارد — این رشته سر دراز دارد
آسوده شبي خواهم و خوش مهتابي — تا با تو حکايت کنم از هر بابي

اما با کمال تاسف اسووده شب وجود ندارد، پس بە قول «سعدی»: بنشینم و لّبر پیش گیرم. جا پاشان ئەم هۆنراوە دەنووسێ:

«نووری» ئەی مایەی ژین و گڕ و تینی «ئاوات»

بستووی ژیان

ئەی وتەی شیرین و جوانت هەموو وەک نوقڵ و نەبات
مـن بـە ئـاواتی دڵـی خـۆم نەگەیشـتم پـیر بـووم
چاکە بـێمیننـەتی پـێ، هاتمـە ڕێـی هـاتونـەهات
زۆر لـــەمێژە وتوویـژت کـە لەگـەڵ مـن نـەبووە
گێژوویژم کـرو و کـاس، غـەم لـە دڵـم بۆتـە قـەڵات
مـــەلی دڵ ئێسـتە لـــە لای تـۆ نیـە لێـت تـۆراوە
بـەو دووسـێ شـێعر بیلاوێنـەوە بـا بێتـەوە لات
دەڵـــێ ماوێکـە هەواڵـێکی نەپرسـیوە لـە مـن
چاکــە ئـاوارە بـبم، بچمـە کـەژ و کێـوی وڵات

«نووری»ش لە وڵامدا دەنووسێ:

«ئاواتی ڕۆژی ڕوونم، هیوای ژیان و بوونم، من لە قـۆرغی پـڕ لـە قـالاوی ژیاندا لەش و بەشم بۆتە بژێوی شالاوی قالاوان، مەلی تـۆراوی دڵـت بـە کـام چیمک و چیمەنی بژوێن ژێرکەمەوە هەتا دانەوێڵەی هونەر و ئەدەبی تێدا چینـە کا، تێیدا بژوێ و بدوێ، لە وەراما دەڵێم:

قۆرغی قالاو

ئەی بە سەربەرزی ژیاوی لە هەموو کـاتی حـەیات
ئەی نەوەستاوی لە هـەنگاوی بـەرەو بـەرزی وڵات
ئەی لە گوڵـزاری ئـەدەبدا گوڵـی تێـراوی بـەیان
ئەی لە ئاسمانی هونـەردا دەشـەکێ نێـو و نـەوات
هیممـەتی پـیرە دەپێـوێ هـەموو مـەودایی زەمـان
پێ چیە بێـت و نـەبێ، ڕێگـە چیـە هـاتونـەهات؟
بـەخودا مەسـتی هەواتـە ئـەوی هەسـتێکی هەیـە
سەرە پێبازە لە بـەر پێـت و دڵـە پـڕ لـە هـەوات
ویشـکەڕۆ مـاوە دەروون و کپـە مەڵـبەندی وتـار
قۆرغی قالاوە هـەرێم چینـە لـە چـی کـا عـەنقات
ئەو دڵـەی کانگـەیی هیـوا بـوو بـە ئـاوات دەژیـا
لەتکە خوێنێکە لە خۆیدا دەتـەپێ کـات و سـەعات

بنکەی ژین
www.zheen.org

بستووی ژیان
شەمی بێ«نووری» کوژاوەی شەوی تاریک و تـەمم
وەرە ڕوونمکەوە ئەمجارە بـە فووکـەی مەسـیحات

بۆکان مانگی «بەفرانباری» ١٣٦٢

مامۆستا «سەید کامیلی ئیمام زەنبیلی»، جارێکی نامەیەکی دوورودرێژی بـۆ نووسیبووم، ئەو دەستە شێعرەی لەگەڵ بوو بە نێوی:

باوەلێ باوێکی بەسە

تـەیری دڵ بـێپـەڕوپۆ تەپکەشـکاوێکی بەسـە
چـاوەڕێی تۆیـەکـە بێـی سووکەسـڵاوێکی بەسـە
مەڵـێ زسـتانە جلـی پـیر و فـەقیر پـارە بـووە
ڕۆژی ڕووت دەرخە هەتیو تـۆزە هـەتاوێکی بەسـە
پـایزە فـەرموو تەماشـا بکـە لانـەوخوارم
پیرەکەروێشـکێ لـە گـۆڕ کـەوتبێ ڕاوێکـی بەسـە
ئەو هەموو زولفە بە زنجـیری مەکـە بـۆ مـنی پـیر
تـەیرێ وا بـێپـەڕوباڵ کـەوتبێ داوێکـی بەسـە
سـەید و پـیر و فـەقیرم وەرە لـێم قـەوماوە
بۆ منە ئـەو مەسـەلەی «باوەلـێ بـاوێکی بەسـە»
وا بـە سـەرڕووتی و پێخاوسـی هاتۆتـەوە لات
«کامیـل»ت جووتـەکلاشـێک و کڵاوێکـی بەسـە

بستووی ژیان

له جوابا بۆم نووسـییەوە بـەڕێز جـەنابی سـەید کـامیلی ئیمـام زەنبیلـی «ئاوات»ی خۆشەویست:

باوەلێ باوێکی بەسە

هەستی نێژراوی دەرێناوە لــە نــاو گـۆڕی سـکووت
مەسەلەی کـۆنی دەڵــێن «باوەلــێ بــاوێکی بەســە»
باوەلێ، دیارە کـە شــەمزاوی بــە بــاوی گــەردوون
خۆ دەنا زوقمــە حــەریف خــۆی بزەتــاوێکی بەســە
باوەلێ، بــادەوە ســەر بــاو و گــوڕی کــاتی کــوڕی
شیر هەتا کۆن بێ دەڵێن هــەر لەپەســاوێکی بەســە
گێــژی گێــژاوی بــەلابێ ئــەوی دەشــکێنێ دڵــت
لای خــودا دەســتی دوعــا قــەلبی شـکاوێکی بەسـە
بە چەکی شیری بــرۆ و تــیری بژانــگ هەڵــمەکە دڵ
شیر و تیر بۆچی دەسووی سیلەیی چـاوێکی بەسـە
نەتەوی بۆچی بزانــێ بــە هــەموو هەســتی دەروون
دڵ بە دڵ ڕێــی بــێ هــەرای بۆچیــە قــاوێکی بەســە

www.zheen.org

لە گۆڤاری سروە وەرگیراوە
دیسان نووری و ئاوات

جارێکیان مامۆستا سەید کاملی ئیمامی «ئاوات»، بۆ بەشداری لە کۆڕێکی شاعیراندا مامۆستا «نووری» بانگهێشتن دەکا، بەڵام «نووری» لەبەر نەخۆشی ناتوانێ بەشداری بکا. ئەویش بە هۆنراوەی ژێرەوە نامەی بۆ دەنێرێ:

بۆ نەهاتی گیانەکەم دەعوەت کرای
خۆ لەگەڵ ئاوات لەمێژە تۆ برای
هێندە شیرینە برام خۆت و وتەت
هەر وەکوو قەند هابینا ڕۆژێ خورای
زووبە تەنیا شاعیرێک بووی و بەڵام
ئێستا مامۆستایەکی داستانسورای
بەو هەموو تەبع و قەریحە جوانەوە
کاکە بۆ چتکردووە بێدەنگ کرای
خۆ لە ناو کۆڕی ئەدیبانی زەمان
زۆر بە زانا و بلیمەت ناسرای

www.zheen.org

بستووی ژیان

«نـــووری» تـــۆ وەک نـــووری ڕۆژی ڕۆشـــنی
سەد چـــەلیش خـــۆ ون بکـــەی هـــەر ئاشـــکرای
بـــۆ شـــەوی شـــێعریش ئەگـــە ناردیـــان بچـــۆ
چونکـــە بـــۆ ئـــەم مەجلیســـانە شـــەوچرای

نووری لە وەرامی «ئاوات»دا شێعری «لـــەش بـــەباری» دەهۆنێتـــەوە و بـــۆی دەنێرێ:

لەشبەباری

ســـەروەرم وا هەڵـــکەوت ئـــەوڕۆژە وا دەعـــوەت کـــرام
لەشبـــەباری بـــاری خســـتم بـــۆ نەخۆشـــخانەی بـــرام
کـــۆڕی گـــەرمی هۆنـــەرانی ڕێنـــەدام جـــەوری زەمـــان
بەختی نوستوو کاری خۆی کرد وا لە «ئاوات» هەڵبڕام
داری ویشـــکی بـــێبـــەروبارم لـــە کێوپـــارەی ژیـــان
بۆ مەلی ڕێبواری شـــەو بـــێجـــێ وەبـــەر بیـــوران درام
هەوری غەم تاریک دەکا ڕۆژێ کە «نـــووری» دەرکـــەوێ
کەی لـــە نێـــو تـــەیمان و تانـــەی ڕێگـــراندا ئاشـــکرام؟
تـــۆی لـــە مەیـــدانی ئـــەدەبدا شاســـواری بـــێنـــەزیر
بۆ شنەی شەوگاری شێعریش تـــۆ چـــرای مـــن پـــاچرام
دەست و پێیان لێکدەدەم بۆوەی کە «ئاوات» سەرکەوێ
ڕۆژی ڕەش مەودای نەدامێ هـــەر بـــە زینـــدوویی مـــرام
دەرکـــی داوام داخـــراوە گوێچکـــەیی گـــەردوون کـــەڕە
خـــۆ دەنـــا ئاســـانە ببیـــە ئاسمـــان دەنـــگ و هـــەرام

نامەیەک و هۆنراوەیەک

ئەم نامە و هۆنراوەم لە وەرامـی پیرۆزبـایی جێـژنی نـەورۆزی ١٣٧٧دا بـۆ دۆستێکی خۆ لێ گۆڕاو نووسییەوە کە بەداخەوە گوێدێری نەیاران بوو، نە یاران.

خۆشەویستم کاک...؟!

کارتی پیرۆزبایی‌یەکەت بە هۆی تازەبوونەوەی ساڵ، چەنـد ڕۆژێـک پـاش جێژنی قوربان بە دەستم گەیشت. لە وێ کە یادت کردووم، لە کونجی بێدەنگی و تەنیایی‌دا شادت کردووم. ڕۆژ و ڕۆژگارت هەمووی پیرۆز بێ، غەم و پـەژارە لـە دەورت هالۆز بێ، ژیانت هۆی شانازی گەل و هۆز بێ و دەڵێم:

جێژنی سەری ساڵ و مانگی قوربان   یادگاری بەپیتی خەڵـک و یـەزدان
هەر ساڵێ کە دێن بە خێر و خۆشی   پیرۆز بێ لە تۆ و لـە خـاوخێزان

کاکە گیان چونکە ئەمن هەر لە خەزەڵوەر و گەڵاڕێزانێ‌دا ژیاوم، یان لە ناخی بەفرانبار و ڕێبەندانی‌دا خنکاوم، بە دیمەنی بـەهاران و بـە چیمـەنی بـەیاران ڕانەهاتووە چاوم. ئەوەی کە دەڵێن بەهارە ساڵی تازە سەری لە سـوێیە، کـاتی گۆڕینی کۆنکە کەوای ڕۆژگاری نوێیە، چونکە ئەوی پارەکە لەگەڵ پارەکە ڕۆیـی و تواوە.

بستووی ژیان

ئەمن دەڵێم: هەر دووپاتەی وانە هیچ نەگۆڕاوە، دەردی دوێنێ ئەوڕۆش هەر هاوڕێمە و هەر لەگەڵە، هەر تین و تەمەنە، هەنگاوهاوێژی ڕێچکەی ڕۆژگاری چەتوون و چەپەڵە! تازە نەبوومەتەوە بڕێک کۆنتر بووم، وەک ئاشی ئاو لێبڕاو لە سەر تەوەر و بستەکەی خۆشم لاچووم. ڕۆژ هەر وەکوو ڕۆژەکانی لە پەسیوی بەیانیان دەیتەدەرێ، شەویش هەر بە لێلاوی بەستێنی خۆیدا دێت و تێدەپەڕێ.

کاکی بەڕێزم، دەردی ئەمنی بێبەش و بژیو لە ژیانی ئاسایی هەر دەردە، ئەوەی دەگۆڕێ باسک و بنار و هەردە، بۆ من کە ئاواتی ئەمساڵم بۆتە خۆزگە بە پار، چدێنێ؟ بە من چی بووژانەوەی بی و چنوور و چنار کە با دەیانشکێنێ؟ بۆ من کاتێک کاتی ژیانەوەیە کە ببووژێتەوە شەمزاوەکانی بیر و باوەڕ و هەستم، دەنا بخۆ و بڕۆ یان بەپێی ڕۆژگاری چەواشە وەرە و بچۆ، کوا ژیانەوەیە یان ژیانە؟ ئەوە درێژەی مانگێکی پڕ لە برک و ژانە.

قامیش نیم بمدروون و هەڵدەمەوە، بمکەنە بلوێر و دەنگدەمەوە و ناڵەی سەر لێوان بم. بۆ هەڵپەڕکێی سەربزێوان گوڵ و میوە نیم لە باغ و بێشاندا بۆ ڕنین و بۆ چنین، هەستوخوستی بزۆزم بۆ ڕاچەنین و نەحەجمین. گوڵ دەبێ بۆنی بێ، ڕەنگی بێ، حیسانیش چۆن و چەندی بێ، دەنگی بێ، بۆیە دەڵێن: «چۆن بژی شەرتە نەوەک چەندە بژی»

www.zhengorg

کاکی خۆم: لەم کات و حاڵوباڵەدا و لەم دووپاتەی ڕۆژەکانی سەری ساڵەدا کە سروشت هانای ژیانەوەی هاتۆتەوە بەری، ئەمنیش هەر بیرەوەری تاڵ و سوێرە لە ڕابردووی ژیانم هەڵدەقوڵێ و سەر دێنێتەدەرێ. پرسە و سەرەخۆشی ژیانی نەژیاوەی خۆم لە تۆی خۆشەویست و هەموو هەڵپرووزاوەکانی گەلی بێهەلی خۆم دەکەم و دەڵێم:

ئەتۆ خۆش

کە مردم بێهەواڵ تەنیا ئەتۆ خۆش
مەڵێ بێوادە مرد، نەژیا ئەتۆ خۆش
سەدان ئاواتی ئاوارەم بەجێهێشت

بستووی ژیان

لەگەڵ خۆم برد هەزار بریا ئەتۆ خۆش
کە دیتت ساڵی دی کاتی بەهاران
هەور بۆ ژیانەوەم گریا ئەتۆ خۆش
کە ڕایدا هەوری ئاوات و نەباری
بڵێ تا ساڵی دی دەریا ئەتۆ خۆش
لە سەربەرزی وڵات نزمیم گەلێ دی
ئەوەی کێشام لەڕێت جزیا ئەتۆ خۆش
ئەنەلحەقگۆ وەکوو مەنسووری هەللاج
سەرم بڕوا لە پێی دارا ئەتۆ خۆش
چ بوو ساتێک بە دڵشادی ژیابام
کە من نەمدی، کوڕی ئازا ئەتۆ خۆش
کە «مەجنوون» وەسڵی «لەیلا»ی بردە بن گڵ
لە گۆڕیشدا دەڵێ «لەیلا» ئەتۆ خۆش
کە «وامیق» هەر کوتای ئاسن بە ساردی
نەسووتا دڵ بەوی «عەزرا» ئەتۆ خۆش
کە «مەم» زەینی بە «زین»ێ ڕوون نەبۆوە
«گوڵەندام» دڵ وە«بارام» دا ئەتۆ خۆش
هەتا بیستوون بە سەربەرزی بمێنێ
هەزار «فەرهاد» لەوێ فەوتا ئەتۆ خۆش
کە بانە «ئەربەبا»ی بانی هەوا بێ
«کەلیخان» با کەسیرەم کا ئەتۆ خۆش
هەتا «داشامەجید» داشداری شارە
«مەهاباد»ی لە باوەشدا ئەتۆ خۆش
کە «ناڵەشکێنە» ناڵەی دڵشکێنە
دەڵێم «ئابیدەر»ت ئاوا ئەتۆ خۆش
کە «نووری» سەربەسەر دارماڵی غەم بێ
دەڵێم کۆگای گەلی زانا ئەتۆ خۆش

کاکی بەڕێز، ئەمن گۆمیلکەئاوێکم لە قوڵکەی ژیاندا قەتیس ماوم، نە زەوی

بستووی ژیان

هەڵمدەلووشێ، نە هەوا دەمژێ هاڵاوم. ڕجام وایە سڵەی نەکەی لە سڵاوم. ئیدی هەتا جارێکی دی و بەهارێکی دی، پێڵاوەکانت سەر هەر دوو چاوم.

بەڵان بەهارێکی دی هات و تێپەڕ بوو و سڵاوێکی دی بە دووی‌دا نەهات.

بۆکان، ١٣٧٧/١١/٢٢

یادگاری یار

بنکەی ژین
www.zheen.org

لە جوابی نامەیەکی پڕسۆز و هۆنراوەیەکی حاجی «سەید جەمیلی هاشمی»دا نووسیمەوە:

دەبێ لە پێش‌دا بڵێم، حاجی سەید جەمیل بۆ من یادگاری عەزیزێکی خۆشەویست و بەڕێزە. یانی خوالێخۆشبوو جەنابی «سەید عەلیشا هاشمی» کە جێگەی وی لە دڵی مریدان و یارانی بەوەفای خۆی‌دا هیچ وەخت خاڵی نیە. لە ژیانی پڕ لە شانازی خۆی‌دا هەستی ئایینی و نەتەوەیی وەک یەک بە گرینگی و بە بایەخەوە بەڕێوە دەبرد. ئەمن بۆ یاد و بیرەوەری خۆم لەگەڵ ئەو زاتە، وتووێژم زۆرە کە لێرەدا جێگەی یادئاوەرییان نیە. بەڵام لە دوایین ڕۆژەکانی ژیانی‌دا کوڕی گەورەی خۆی (حاجی سەید جەمیل)ی کردە جێنشین و بۆ منی کردە یادگار.

یادگاری یار

شێخەکەم، شێخزادەکەم، ئاواتی من، یادگاری یار
یاری کۆچکردووی دیاری ناحەزی ناپایەدار
بۆو دیارەی بۆ دەیارانی دیاری ئاخیرەت

بستووی ژیان

گیانی پاکان ناسرەویٚ دیارە لە نێو هۆبـە و هـەوار
تاکوو ڕۆژ تینی هەیە تا مانـگ و ئەسـتێرە گەشـن
یادی وی هەر تازیە بیٚ و جێـی هومێـد بـیٚ یادگـار
ئارەزووی سەربەستی تۆمە سـەروەرم تـاکوو دەژیم
بـۆ مـن و یـار و دیـارم بوویـە جێگـەی ئیفتیخـار
دەرکی دڵ ئاواڵـەیە، بـۆ یـادی یـاران ڕۆژ و شـەو
جا چ بوو وا لـەشبـەباری نایەڵـی بـێم جاروبـار
هەر بە تاسـەی تـۆ دەژیم مـاوەی بـڕینی ڕێم نیـە
نـاکریٚ بـیٚشـارەزا ڕێگـا بپێـویٚ ڕێبـوار
بـۆ لـە بـابی ئیفتیعـالا شـێو و وەردم پـیٚدەکـەن
ئینتیزارە چێـو و چڕگـەن کـەسنەکێڵـە ئیـزتیرار
کـوا لـە مەیـدانی ڕەقیبـا گێرەشـێوێنی دەکـەم
من بە شێعری ناڕەواج و ئـەو بـە کـاڵای ئیحتیکـار
گـەرمی بـازاڕی ڕەقیـب و ئـاڵوگـۆڕی ڕۆژ و شـەو
دەستەچیلەی بـۆ تـەنووری بۆتـە نـووری ڕۆژگـار
شێخەکەم ناکریٚ ڕەقیبـان ڕەقهەڵـێنی وەک ڕەقـە
با جگە گورگی لە قولدا بیٚ، سمۆچکـەی کـەمتیار
سەروەرم ئاواتمـە تـا هـەی بـە سـەربەرزی بـژی
بۆ نەیاران چقڵی چاو بی، بۆ کەسوکار یـاری غـار

وەرامەکەی جەنابی حاجی سەید جەمیل لە جوابی هۆنراوەکەی مندا:

به نێوی خودای گەورەی بیٚهاوتا

مامۆستای گەورە و خۆشەویستم مامە «نووری»!

سڵاوێکی گەرموگوڕ لە قووڵایی دڵمەوە

کە چاوم بە نامەکەت کـەوت ئەوەنـدەم چـاو ڕوون بـۆوە کـە بـیٚ عەینـەک خوێندمەوە، یاخوا هەتا هەتایە بژی و تاڵی نـەچێژی. ئـەوە وڵامـی هـۆنراوە جوانەکەت، بەڵام بەر لە وەی دەستیان پیٚبکەم دەڵێم:

من له مەیدانی ئەدەبدا ڕووبەڕووی «نــووری» دەڵــێم
ئــــەلفیرار و ئــــەلفیرار و ئــــەلفیرار و ئــــەلفیرار

هۆنەری وێــژا و زانــا، خــۆشقسـه و شـیرین وتــار
خاوەنی گوڵزاری شـێعری جـوان و چـاک و بـێبـژار
یــاری کــەموێنـــە و دیــاری گــەورەکان و ئێمەشـــی
وا مەڵـــێ گیـــانم لـــەتاوت هەڵــفڕێ ئــەی بــێقــەرار
چون بەرەو نووری دەچی تیژتر له نوور دەبڕی سنوور
کێوبـــەکێو و ڕێبــــەڕێ و دێبــــەدێ و شاربەشــــار
بــۆ بــڕینی دەردی دووری ڕێبــڕینی «نــووری»یــە
مەرهـــەمی زامـــی لەمێژینـــە کـــولاوە و کۆنــــەکار
مانــەوە و لــەشساغی و دڵخۆشـی و سـەرکەوتنت
وا له لووتکـەی کێـوی ئامـانجم دەبیـنم هــەر چـوار
خۆشەویسـتی و یــادی تــۆ وا جێگـری دڵــمن دەڵــێی
بیری خۆم و غەیری خۆشم دێن لــەوێ دەگـرن قــەرار
تینی شێعرت شێخی بێشـینیش دەکاتـە قـەترە ئــاو
زەحمەتە شـێخزادە خـۆ ڕاگرێـت و مەیـدە بـەر پـلار
ژینــە کاتـــێ پێکەنینـــە و ســـەردەمی ناڵــە و گــرین
هــەر وەکــوو هەورەتریشــقە تێپــەڕێ کــاتی بــەهار
کـوا ڕەقـیبی کەللــەڕەق بـەم شـێخە دەکرێتـە ڕەقـە
پێی بڵێ ئەو سـەرڕەقێکم بـۆ نــەرمکـا چەشـنی مــار
واتەکەم چەشنی «جەمیل» ئەو کاتە بێجێ بـێ و بچــێ
کــون دەکــا جــەرگی نــەیاری ناتـــەبار و نالـــەبار

مانگی ڕۆژووان

نامە و هۆنراوەیەکی تەنز بۆ چەند مامۆستای ئەدیب و زانا و ئەهلی قەڵەم.

مامۆستایانی بەڕێز

ئەوەندەی ئێوە لە مانگی بەخێری ڕۆژوواندا هەڵوەدای زلووبیای بەربانگ و کوللێرەی پارشێوان دەبن، سەدهێندە ئەمنی بێبانگ و سەلا هەناسەی تەنیاییم هەڵکێشاوە و لە کەلێن و کاژێراندا بە بێدەنگی سیغارم کێشاوە و دووکەڵـەکەم بەبا داوە. ئەگەر مامۆستا «عەباسی» و مامۆستا «گرووە» بەجووتە لە دموفڵـچم بەرنەبن و نەبنە داشداری ڕەمەزان کە بۆچی سەر و گوێت تێکدرۆتەوە؟ نەڵـێن بوویـە مریشـکی خـراپ و هێلکـە ناکـەی و ڕاوکـەش دەخۆیـەوە؟ پـێم نەڵـێن لفتولێسی خۆت پەکخستووە، شـالاویش بـۆ دەملەپووشـەکانی قاقـڕەمانگی ڕۆژووان دەهێنی؟

دەڵێم مامۆستایانی بەڕێز، دەزانم ئەگەرچی کاتی ڕێبەندانە، بـەڵام مـانگی خەرمانانی مامەلاکانە، یازدە مانگ نوسـتوون و دایانچانـدووە. ئـەوڕۆ وەک خێرۆکـی کۆنـەجاڕی پارەکـە بـە قوولـە و هـەرای هـەرەوەزی ئاوماڵـە دەسبەتاڵەکان دەیدروونەوە و هەر بە قەرز دەیدەنەوە بە خۆیان و نەغد لێیـان وەردەگرنەوە. بەو قەرز و فەڕزە هەتا ساڵێکی دی بێ هەڵلای ڕۆژێ و بێ قوولەی

شەویَ سەردەنێنەوە، ئیدی هیچمان لە هیچ.

دەڵێم ئەوەیە زیافەتولڵا، نە بیدروویەوە، نە بیچێنی کیلەی لە کوی سوور وەرێنی، سەرمان نایەشیَ چاکی دەکەنەوە. مامۆستایان لێمگەڕێن دیقدڵی مانگێکی ڕەبەق کە دەنگتان لیَگۆڕیبووم و منتان لە جەهەننەمی تەنیاییدا هێشتبۆوە، بۆخۆتان لێوبەبار و دەمقووچاو بەرەو بەهەشتی مەوعوود، هەڵدێر و هەڵەمووتی کوێرەڕێی ژیانتان دەبڕی و ئاوڕێکی بەخێروو لە بەجێماوەکانی هەنگاو شلوشەوێقی ئەم ڕێگەیە نەدەداوە. یاخوا ئێوە زووتر بگەنیَ با ئێمە هەر خەریکی پینە و پیلۆز و باخییەی پێڵاوە شڕەکانمان بین لەو ڕێگایەدا.

اسب تازي دوتك رود بە شتر آهستە رود شب و شـــــــــــتاب روز

مامە گیان، بە هۆی پیرۆزبایی مانگی ڕۆژووان و لەباتی سەرفترەی مانگی زیافەتولڵا، ئەم لاوێچە خشتوخاڵەی بە نێوی هۆنراوە شکدەبەم کە پێشکەش بە بارەگای مامۆستا عەباسی و گرووهی دەکەم. ئەگەر وەریشی‌ناگرنماڵی قەڵب سەر وەساحەبی.

هەر بژین بەخۆشی ــ م.ن

بنکەی ژین
www.zheen.org

مانگی ڕۆژووان

مانگی ڕۆژووان ئاشبەتاڵی لفتولێسی زارییە
بۆ مەلای جێژنە بەڕاستی زیافەتولڵای بارییە
زیافەتی خوا بۆ ئەوە سەرفترەیە و خێرە و زەکات
جیرەخۆری ڕۆژووە ئەو، ئەی من ئیفتیخارییە
ڕۆژ لەبەر هەڵڵای مەلا و شەو لەبەر قوولەی سەلا
مەحشەری کوبڕای بەڕاستی و قیامەتی یەکجارییە
دامە و ڕیزێن و شەترەنجە لە هەر لایەک دەچی
کوانیَ مانگی دیکە تێیدا ئەو هەموو بێکارییە
هێندە باوێشک و وەنەوزم داوە بیَجیَ و بیَجیهەت
زار دەڵێی کۆنەتەغاری ماستفرۆشی شارییە

بستووی ژیان

سەر لە لێفە ئاخنینــە و ماتییــە و کەروێشـکەخەو
وەک تەماڵی نێو خوزە حاسـتی هەناسـەم دیارییــە
سۆفی و شـێخ و مـەلا تیپـی بـەرۆژووی لێوبـەبار
چاو بە مۆلــەق ڕادەوەسـتن کـەنگێ لای ئیفتارییــە
مەشکەفی و فرنی و زلووبیا ڕیزی سەر سفرەی دەبن
قووبەتولبـــەیزاش پـــلاوی دومســـیا و دەربارییـــە

ڕاستئەکەن سفرەی خوا ڕەنگینە میـوان تێـر ئـەکا
مامەلا کوانێ ئەمن بـەو خوانــە فێـر ئـەکا

بە هۆی کۆچی حاجی سەید «ئەنوەری هاشمی زەنبیلی» بۆ شاری کەرەج

چاوی ڕێبین

شێخی من شار خۆشترە تا هەی بە هیـوای دێ نــەبی
ناگەیە دەریا بــە بریـا، چـۆم و شــەتت و زێ نــەبی

ئەرکی سەرکەوتن گرانە تــا دەگەیتــە ســەر سـنوور
سەر ئەگەرچی بێتە پێی دار، هەر بە سەر بی، پێ نەبێ
کوا بە دەستەکوتە دەپێـورێ لێــژ و هــەورازی ژیــان
چـــاوی ڕێبـــینی دەوێ ڕێبـــوار هـــەتا لاڕێ نـــەبی

چۆن دەبێ چاویلکە بێ بۆ هەور و ساوی چاوی حیـز
حەیفە بـۆ دیـدەی دزێـو تـیر و کـەوان و ژێ نـەبی

خانەقای زەنبیل بە تۆچی قیبلە بـوو بـۆ ئــەهلی دڵ
گەر لە نێــو کـۆڕی دڵاندا کـردەوەت وەک وێ نــەبی

شێخەکەم کوا زەرگ و سیخ، سیخواری دڵ سیقاڵ دەدا

بنکەی ژین www.zheen.org

بستووی ژیان

گەر هەناسەت مشتومالّی دەردی گەشکە و فێ نــەبی

خزمەتی داماوە داخــوازی خــودا و خێــزان و خەلّــک
ڕۆژوو ڕۆزی پاشــەڕۆژە ئــەورۆ پــێ بــێ پــێ نــەبی

زۆر کەسان چوونە کەرەج دیتم کە بــێجــێ هاتنــەوە
شێخی من یاخوا ئەتۆ لەو شارە قەت بــێجــێ نــەبی

هەر کەس بە جۆرێک دڵم دەشکێنێ

هێرشی جاشەکان بە پشتیوانی دەوڵەت بۆ سەر پێشمەرگە، وەک کورتــەدەرد و هۆنراوەیەک پێشکەشی یەکێک لە دۆستانی خۆشەویســت، مــام وســێنئاغــا دەکەم و پەژارەی خۆم دەردەبڕم.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بــە دیــدارت چنــانم گــر بــدانی   وەکوو بۆقێ بە قەوزەی حەوز و کانی

نامەوێ بە واتەی عەرەبان وەجهە شەبەهی هێندە قەویکەم، ببمە ئەسکەندەر و هەلّوەدای ئاوی حەیاتێ بم و بڵێم:

بە دیدارت چنانم گر بدانی   چو اسکندر بە اب زندگانی

بەڵام دەکرێ ئەمنی بێبەش لە هەموو سەروبەری ژیان لە دەرەوەی قــەوزەی حەوزێ، بلّقان هەلّدەم و قڕەقڕم بێ ئەگەر بوێرم! کاتێ هەستی مــارم کــرد یــان هەڕەشەی زۆردارم کرد خۆمی تێدا وەشێرم.

مامەگیان ڕەنگە پێت وابێ ماوەیەکە لەبەر تێری و تەســەلی قــڕە و قــووڕەم نەماوە، مرتەقێ ناکەم یام کاروبارم لەبارە؟ نا نا، لەبەر کەســادی و کەســەلی چڕە و گوڕەم نەماوە، دەنا هەر وا جلوبەڕم خوارە. هەر داخ و دەردە لە دڵــی زار

و زەبوونەوە دەتکێتە ڕۆژی ڕەشی ژیانی بێشوێنەوار و بێدەنگیم. هەر ئاخی سارده لە ناخی دەروونەوە سەردەکێشێتە شەوەزەنگی دنیای بێڕەنگیم.

نازانم چیم و چیم دەوێ؟ لە پەلەقاژە و پێپڕکەی ئێرە و ئەوێ؟ داوی کام داوایە لە پەڕ و باڵی بیر و هەستم هاڵاوە؟ دنەی کام بنەیە نایگەمێ و بڕستم لێبڕاوە؟ نە ئەوەی دەمەوێ بۆم لە پڕیسکەی سرتە و پرتەوە دەپێچرێ و دێتەدەرێ، نە ئەوەی نامۆیە و نامەوێ بێ چپە و چرتە سەر هەڵدەدا و دێتە سەرێ. دەبینم تێناگەم، دەڕوانم نایناسم، چاوم هەتەری تارماییەکی دەکا پێم وایە هەوە حیسانە! کاتێ بەوردی لێی خورد دەبمەوە، دێوە، درنجە، خێوی کانیانە!

دەڵێم: خوایە گیان یان دەوا و دەرمانێک بۆ چاوانم، یان پەنا و پەسیوێک بۆ تاوانم. بەڵام نە ئاسەواری ئاشەکۆنێک حەشارم دەدا، نە پەساری پردەڕووخاوێک باشارم دەکا! مامە گیان سەرکۆنەم مەکە، بە سۆنەم مەکە. هەستوخوستم نەبەزیوە، دەست و هەستم تەزیوە، بە هاڵاوی هووی گەرمی دەکەمەوە و ساوی دەدەمەوە. دەڵێم: با لە نێو قەفی پشتێنیدا پیرەلۆک نەبێ، ترسی لە سەرما و بەستەلۆک نەبێ، دەنا هەر وا بە دەستەکوتە مەودای ژیان بست بە بست دەپێوم، تا چاو هەتەر دەکا دەڕوانم لە شۆقێکی، لە شەبەقێکی بزەی باوێتە لێوم.

بنکەی ژین
www.zheen.org

هەرچەند تۆف و تەزووی ڕەشەبا، ناتەبا بێ، هەرچەندی چزەی کزەی مەینەتی لە جێی لێوم دانابێ، دەبێ هەستم نەبەزێ، هەر دەستم بتەزێ!

دەڵێن ئاوات و ئارەزوو وەک خەونی هاڵۆز هاتی بە کاتە، وەدیهاتنی خەفەتە یام خەڵاتە. خوا بکا ئەو خەونە ئاڵۆزانەی کە نەتەوەکەمان دەیبینن و پێیەوە ڕادەپەڕن، وەدیهاتنەکەی خێر و خەڵات بێ. مامە گیان، بۆت هەیە بپرسی ئەوە دەڵێی چی؟ لە چی چینەی دەکەی؟ دەستیان لێوەشاندووی یام وڕێنەی دەکەی؟

باشی بۆ چووی، هێندەم لەخۆڕا پێواوە، سەرم لێشێواوە. دەڵێم هەڵێم لە خێش، لە خەڵک، لە خۆمی بێکەلک. نازانم خەونە یان بەخەبەرم! بێدارم وا لە هەموو شت بێزارم! لێرەدا ناڵەی «نیما»ی نەماوم دێتەوە بنگوێ:

بستووی ژیان

از پش پنجاهي و اندي ز عمر نعره برمي‌آيدم از هر رگي
كاش بودم باز دور از هر كسي چادري و گوسفندي و سگي

دیاره «نیما» کەسی بەراوەژووی پێ لە ناکەس باشترە. ئەمنیش دەڵێم: یاخوا کەسی کەس خۆی ئاوەژوو نەکاتەوە، خۆی و خودا و خەڵکی لە بیر نەباتەوە. «نیما» کاتێ دەبینێ کەس‌وکار و کردەوە ناحەزە، وەڕەزە، داخوازی چادر و سەگ و پەزە. وەک «نیما» چادر و مەڕی بۆ حاڵی خۆی نەدی، ئەمنیش دووبەرەکی و شەڕم لە خێڵ و ماڵی خۆم نەدیبا، بەڵام چبکەم.

هەرکەس بە جۆرێ دڵم دەشکێنێ   غەم و پەژارەم لە ژین دەخزێنێ
دوژمن بەجێی‌خۆ بەڵام دۆست بۆچی   پەیمانی یاریم لەگەڵ دەپسێنێ
لە نیسێی دۆستان دەپرینگێتەوە   ئەستۆی بۆ ڕەقیب دادەسەپێنێ
نیفەکی نەیار دەدروێتەوە   شیرازەی خێزان هەڵدەوەشێنێ
هەرنەبێ خێڵێک بناغەی عێلێ   بە کوتکی زۆردار تێکدەڕووخێنێ
دەوران وەک بڵحی لە مێردی نەبان   لە من لالووتە و حەریف دەدوێنێ
کەلاوە دیدەم لە فرمێسکی ڕوون   کاسەی دڵ پڕە و خوێن دەدەڵێنێ
هەناسەی‌ساردم هێندە هەڵکێشا   هالاوی هاوین هووم دەیتەزێنێ!

کاکە گیان، وتە و ورتەم زۆرە، سەری هەوداکە درێژە، بەڵان گلۆڵەی کلۆڵی بەرەو لێژە، نە ڕێگەی چنینم هەیە نە مەودای تەنین! دەزانم ئەوی دەبێتە خوری ڕیسەکەمە. ئەوەی بەتاڵوحەتاڵ، دارماڵە خێزەرەی بکا و ببێتە سەر عەیارەی لێوم. عەرەب دەڵێن: «احسن الکلام ماقلّ و دلّ»، ئەمنیش بە کوردی کردوومە بە قەڵلەودەڵلە، یانی هیچی بە سەر هیچەوە نەبێ. دەڵێن نەکیر و مونکیر چوونە لای خودا و گوتیان: قوربان کابرایەک مردووە نێوی «عەللامە سەبزەواری»یە، هەرچی لێی‌دەپرسین وەرامێکی دەداتەوە و ئێمە لێی حاڵی نابین دەڵێ چی؟

خوا فەرمووی: برۆن لێی‌گەڕێن، بەڵێ ئەوە «عەللامە سەبزەواری»یە! تا لە

بنکەی ژین www.zheen.org

حەیاتدا بوو، ئەوەی دەیگوت و دەینووسی، ئەمنیش لێی حاڵی نەدەبووم.

ڕجام وایە ئەگەر یارانێکی لەو درێژدادڕییەی من حاڵی نـەبوون، دەڵـێم بـە خوام ببەخشن و لێمگەڕێن. ئامین یا ڕەبەلعالەمین.

بنكەی ژین
www.zheen.org

«حاجی سەید جەمیل» و «نووری»

ئەم هۆنراوەم لە وەرامی نامە و هۆنراوە جوانەکەی خاڵە «سـەید جـەمیل»دا نووسیوەتەوە:

یادی خاڵە جەمیل

دڵ کەلاوی تۆف و تەم بـێ کوانـێ مـەیلی مـەی دەکـا
دەردی دووری هێند بەسـۆزە ناڵـەیی بـێنـەی دەکـا
سـەد ئەوەنـدەم داغ و دەردی ڕۆژگـاری دوون هـەبێ
یادی تۆ «خاڵە جـەمیل» ڕێگـای مـورادم تـەی دەکـا
جەزبەیی دیداری تـۆ قـەت قـورب و بوعـدی بـۆ نیـە
تۆ لەوێ هوو هوو دەکەی، دڵ لێرەوە حەیحەی دەکـا
سەد خەزان بێ یا خەزەڵوەر بـەرگی شـادیم نـاوەڕێ
چون بەهاری پڕ لـە جوانیـت ژینـەوەم بـێوەی دەکـا
گەنجی دنیاشم هەبێ، بێ مـەیلی تـۆ هـەر بـێبەشـم
ئەو کەسەی زەینی بە دیـدارت گەشـە سـەرفەی دەکـا

بستووی ژیان

من لە یەزدانی دەزانم خانەقات خانەی دڵە
بۆیە دیندۆڕاو بە پرتاو دێ لەوێ تۆبەی دەکا
شێخی من تیغی جەفات جەرگم هەموو کونکون بکا
ئەو دەمەی دڵ دادەمرکێ، دەسرەوێ و ئۆخەی دەکا
دڵ کە پەروانەی شەمی دیداری تۆیە بۆیە دێ
لێوەلرفەی نۆبەتێدار ئارەزووی سۆبەی دەکا
من بە دیداری بەهاری تۆ دەژیم مینوو چیە
هۆگری ئەو دیمەنە کوانێ هەوای هۆبەی دەکا؟
شێخی و شاعیر بەڕاستی، هەم ئەدیبی، هەم «جەمیل»
پێم نەڵێی «نووری» لەخۆڕا دێ لە لام وستەی دەکا؟

وەرامی حاجی سەید جەمیل

ئەم هۆنراوەی خاڵە سەید جەمیل لە جوابی نامە و هۆنراوەکەی من نووسیبوویەوە، بە پێویستی دەزانم لێرەدا بۆ بیرەوەری بیهێنمەوە.

بنکەی ژین
www.zheen.org

دڵی دڵدار

دڵ و دڵدار وەکوو مەنجەڵ هەمیشە پڕ کوڵ و جۆشە
بڕۆ بەو ڕێیەدا ئەی دڵ هەتاکوو ماوی تێکۆشە

ئەگەر گەنجی ئەوین دەسخەی لە بەر پێی دابنێ گیانت
دەنا ناکڕدرێ هەرگیز بە پووڵ و پارە و قۆشە

خەیاڵی خاڵەکەی جارێ لە ناو چاوم گەڕا و ڕۆیی
دوو چاوم بۆیە پڕ ئاون، گلێنەم بۆیە ڕەشپۆشە

لەگەڵ مەیگێڕ و مەیخانە و مەی ونەی تاکوو کەی بدوێم

بستووی ژیان

که من تەنیا بــە ســایەی چاوەکــانی تــۆ دڵــم خۆشــە

بــە دنیــای بــێوەفــا هەڵــنافریوێ قــەت وەفــاداری
کــە دنیــادیو و زانــا و پێکــراو و خــاوەنی هۆشــە

دڵم بۆ شیری شێعری «نووری» دەگریت و گڕوو دەگــرێ
دەجا چیبوو ئەتۆش سینەت پــڕە جارجــارە بیدۆشــە

«جەمیل» تاکوو لەگەڵ دڵبەر بەڕاســتی ڕانەکێشــی پــێ
بەشت دەرد و غەم و ژەهــراوە تــاکوو دەمــری بینۆشــە

ئەوەی دەیخوێننەوە، نووسەری بەڕێز کاک ئەحمەدی قازی لە سروەی ژمارە ۲۲۲دا بە چاپی گەیاندووە

بنکەی ژین
www.zheen.org

هەنگامەی جەفەنگنامەی شاعیران

کاتێک دوو شاعیری خاوەن چێژ و زەوق بە شەوقەوە بە گیانی تەنز و شۆخی و جەفەنگەوە، هۆنە و نامە بــۆ یــەکتر دەنێــرن، دنیایــەکی تــازەی دوورەغــەم پێکدێنن و زۆر وردەکاری هونەری دەخوڵقێنن کە ســەرنجی خوێنــەری دڵــتەڕی شێعرناس ڕادەکێشێ و جسناتەشێعرێک «ژانر» سەر هەڵدەدا کە دەبێتە چاشــنی و مەزەی سەر سفرەی شێعر و ئەدەبی گەلان.

بەڕێز «حاجی سەید جەمیل» کە پێشتر شێعرمان لێ بڵاو کردۆتەوە، هــەموو کات دەگەڵ مامۆستای بەڕێز و ناسراو «محەممەدی نووری» لێــک لــە پێکۆڵــن و ئەم جۆرە شێعرانە بۆ یەکتر دەنێرن و ئێمەش تا بگاتە دەستمان بە شــانازییەوە بۆ ئەهلی زەوق بڵاویان دەکەینەوە.

مامۆستا «نووری» دە نامەیەکدا بــۆ بەرپرســی ئــەم بەشــە نووســیویەتی:

بستووی ژیان

«جارێکی حاجی سەید جەمیل ئەم هۆنراوەی ژێرەوەی بۆ ناردبووم، دەیزانی لەم دنیا پـان و بەرینـەدا هـیچ کـار و مەشخەڵـەتێکم (اشـتغال) نیـە، لـە بـابی «ئیفتیعال»دا شەڕەمەتەڵۆکەی پێدەکردم و شێعری ژێرەوەی بۆ ناردبووم.

هۆنەری مەشهووری گەلە و نووریـیە	ئیشتەهەرە یەشتەهیروو ئیشـتیهار
چونکە گوتی دێم و نەهات بۆیـە دڵ	ئینکەسەرە یەنکەسـیروو ئینکیسـار
باشە کە تـاقیکەمـەوە بەڵـکە بـێ	ئیختەبەرە یەختـەبیروو ئیختیبـار
بـۆچی لـە بۆکـانی وەدەرناکـەوی	ئینحەسەرە یەنحەسیروو ئینحیسار
ماوە کەمە بۆیە قسـەم دوایـی هـات	ئیختەسەرە یەختەسیروو ئیختیسار
بۆیـە جـەمیل نایـە نەخۆشـە بـرا	ئیعتـەزەرە یەعتـەزیروو ئیعتیـزار

وڵامی «نووری»

بەڕێز خاڵە سەید جەمیلی خۆشەویست:

ئەمن دەڵێم خواجەم! ئەتۆ دەڵێی خوا چەند زاڕۆڵەی داوێیەی! ئەمن دەڵێم لە دنیای «ئیشتەغەلە یەشتەغیل و ئیشتیغال» بێبەشـم، لەبـەر بێکـاری مێشـان دەخەسێنم، ئەتۆ دەڵێی وەرە جوانەگام بۆ بخەسێنە. جا بۆیە چونکـە مەلـەش نازانم، لە بەحری «ئیفتیعال»دا بڵقان دەخۆم و دەڵێم:

قنە و وشکەغار

داومەتـە دەسـت وشـتری مەسـتی قـەتار
ئیختەیـــەرە یەختـــەییروو ئیختیـــار
دیـــارە بـــە پـــووڵ و پلـــە و پاڕتییـــە
ئیعتەبـــەرە یەعتـــەبیروو ئیعتیبـــار
ئێمـە لـە نێـو خەڵـک و لـەبازاڕ و بانـک

بستووی ژیان

ئیفتەقەرە یەفتەقیروو ئیفتیقار
باشە لە دەس سفتەیی بێجێ و محەل
ئیستەتەرە یەستەتیروو ئیستیتار
قەند و قوماش زۆر و زەوەندە بەڵام
ئیحتەکەرە یەحتەکیروو ئیحتیکار
وەختە لە تاو کۆپینی سووتاو بکەم
ئیحتەکەرە، یەحتەکیروو ئیحتیکار
من لە تەڵەبکار و لەبەختی ڕەشم
ئینزەجەرە یەنزەجیروو ئینزیجار
نیوەیی بورجێ بە تەمای بورجی دی
اینتەزەرە یەنتەزیروو ئینتیزار
خۆزگە بە ئەو ڕۆژە چزەی تاسکەباب
ئینتەشەرە یەنتەشیروو ئینتیشار
ڕۆژێ کە بۆم تێربێ زگی لامەسەب
ئینتەسەرە یەنتەسیروو ئینتیسار
«کاوە» دەبوو کامی لە کاوێژ کەوێ
وا منی خستۆتە قنە و ویشکەغار

www.zheen.org

«کاوە»، نەوەی خوالێخۆشبوو شاعیری بەناوبانگ «سەید کامیلی ئیمامی» (ئاوات) لەگەڵ «سەید جەمیل» هاوکاری شێعری کردووە.

دیسان نامە و هۆنراوەیەکی شۆخی

پاش چەند جارێک کە «حاجی سەید جەمیل» بۆ «نووری» دەنووسێ لەگەڵ «حاجی سەید عومەری هاشمی» بچینە مەهاباد و نەکرا ئەو دیدارە بکەین. دوای ماوەیەک بێخەبەری «نووری» ئەم هۆنراوەی خوارەوە دەنووسێ و تاوانەکەی داوێتە ئەستۆی «حاجی سەید عومەری هاشمی»

ئەی ڕووتی چەند دزێوە

بستووی ژیان

شێخەکەم ماوێکە هەر ناپرسی لێم
هەڵوەدام، ئاوارەمە یان نیشتەجێم
بێ‌هەوالٚ هێشتووتمەوە سووچم چیە
یان خەتای سەید عومبەرە هاتۆتە پێم
هەر کوتم با سەید عومەر بێ و پێکەوە
بێینە شاری، من بەتەنیا چیم و کێم؟
سەید عومەر پێی وایە جەردە و ڕێگرم
خۆم مەلاس داوە لە گیرفانی خزێم
ئەی لە ڕووتی چەند دزێوە خزم و خێش
سڵ دەبن لێم بۆیە من ڕووتی دەگێم
من لە داخی پۆزی عالی سەید عومەر
هێند هەناسەم سوارە وەک مەشکەی دەژێم
کوا دراو و پووڵ و پارەم پێدەوێ
خانەقای خاڵە جەمیل بێ، خانەخوێم
لێمگەڕێ هەر شرتوگوم بم چاترە
هێندە ڕاکەم تا دەگیرێ هەر دوو گوێم
سەیرە دەوران قسری شادی و خۆشییە
من لە جێی وی هەردەمێ دەردێ دەزێم
هەر کوتم دەچمە مەهابادێ و زەمان
سەد گرێ و گۆڵەی دەخاتە دەست و پێم
بۆتە بەیتی مامە «هێمن» هاتنم
دێم و دێم و دێم و دێم و دێم و دێم

با لەشم نەکشێ بە دوومدا سەروەرم
خۆ لە بۆکانیش ئەتۆی تاجی سەرم

www.zheen.org

لە سەر گۆڕی «ئەحمەدی کۆر»

لەو سالانەی کە لە دێی عەمبار نیشتەجێ بووم، زۆر کاتی وابوو زەبروزەنگی زەمان، زمانی وتاری دەبەستم، لە هەستوخوست و هەرا و هوریای ژیانی دەخستم. ڕواڵەتی چەرمەسەری گەل و دیمەنی چەوسانەوەی کۆمەڵ، بیر و باوەڕ و بۆچوونیان دەشلەژاندم و هورووژمیان بۆ دەهێنام تا ڕۆژێکی لای ئێوارێ:

نیسێی دێوەزمەی غەم و پەژارە
سواری سەرم بوون سەر لە ئێوارە
ڕێچکەی شالاوی خەیالاتی دوور
بیریان کێشامە دەریای بێسنوور
دنیای بێدەنگی و دیاری خامۆشان
مەڵبەندی خێڵی ڕێک کفنپۆشان

پێلاوم لە پێکرد و بەرەو گۆڕستانی دێ و شارستانی ئەڕواح وەڕێکەوتم:

بستووی ژیان

مـــــەزرای مــــەزاری گیـــــانی بـــێهـــــەواڵ
دنیـــــای بـــێکـــــاتی ڕۆژ و مانـــــگ و ســـــاڵ
کۆزیلکـــــــەی گیـــــانی ئـــــازا و ســــــەربەخۆ
بــــێ حـــــەیف و مــــەیلی دیـــــاری گڵــــکۆ
بــــێدەنــــگ و ئـــارام دوور لــــە غــــەوغای ژیـــن
شــــاری ئاواڵـــــەی بـــــێ دەرک و پـــــەرژین
خێڵـــــی کـــــۆچکــــردووی بـــــە تـــــوێی کراســــێک
بــــێدەنــــگ و هـــەرا، بــــێ بـــاس و خواســـێک
کۆمەڵـــەی یـــەکڕەنـــگ خێڵــــی ســــەلاح بـــوون
دەتگـــوت چـــاوەڕێی حەشـــری ئـــەڕواح بـــوون

بەشم بە لەش و بەدەن و پێستەوە نەمابوو، گیانێکی ڕەوان بـووم، گـۆڕ بـە گۆڕ دەدوام و دەلوام، هەتا گەیشتمە گۆڕخانە گڵێنەکەی «ئەحمـەدی کـۆر» کـە ساڵەها بوو لە دنیا بەزیبوو، ئاو و گڵ هێنابووی لە گۆڕستانی دێـی «عـەمبار» لە خاک خزیبوو، چواردەورەی چارداخی بـەشخوراوەکـانی لـە مـان و ژیـان هەڵبڕاوەکان بوو. ئەحمەدی کۆرێکی دوا مەرگی دنیای عیرفان و سەیر و سلووکی عارفانەی بە زمانی شێعر و مناجات بە دیدەی دەروون ڕوون کردەوە، ئەمنی لاڵ بە زمانی حاڵ گڵۆڵەی هاڵۆزی سەدسەری خۆم لە بن کێلـی مەزارەکـەی دانـا و گوتم:

سلاو لە تۆ «ئەحمەدی کۆر»

سـلاو لــە تــۆ ئەحمـــەدی کــۆر   خۆزگەم بە خۆت کـە نەتـدی زۆر
لە چنگ ژیـنی سەرشـۆڕی خـۆم   میـــوانی کـــۆڕی گـــۆڕی تـــۆم
وەک یەک چێشتمان تـامی تاڵـی   تــۆ بــە کـوێری و مــن بــە لاڵــی
وەک یــەک لێمــان گــیرا کەڵــک   تــۆ بــۆ خــوا و مــن بــۆ خەڵــک
هەردووک وەکیەک لە غەم بارین   مـــردوو و زینـــدوویی عـــەمبارین

بستووی ژیان

دەکرێ ئەوجار چاو هەڵێنی — کۆڕی دڵکوێران بدوێنی
چاوعوقابی خۆشخەبەر بووی — تۆ ناڵەی شام و سەحەر بووی
بڵێ لەکوێن خاوەن چاوان — بە زیندوویی بەشخوراوان
کوێران بۆ دیمەن بیناکەی — لاڵان بۆ وتار گۆیاکەی
تاڵی و سوێریت زۆر چێژیوە — تۆ بە کوێری زۆرت دیوە
لە ژیندا بۆ لاڵ و کوێربین — بۆ چاوەڕێی چاکە و خێربین
کاتێک سەربەست و ئازاد بن — من دەسرەوم، ئێوە شادبن
جوابی زۆردار مەدەنەوە — لاسای مردووان مەکەنەوە
کاتێک ڕوانیم ڕۆژ ئاوا بوو — مردوو سەریان دەرهێنابوو
پێم وابوو حەشرە وەستاون — لە دەورەمان ڕاوەستاون
لەم دنیایەی چوومە دەرێ — بێ نەردیوان چوومە سەرێ

لە وەرامی نامەیەکی دوور و درێژی «حاجی سەید ئەنوەری هاشمی» کە لە شاری کەرەجەوە نووسیبووی، ئەم هۆنراوەی خوارەوەم نووسی و بۆم ناردەوە:

بنکەی ژین
www.zheen.org

هەر لێرەوە هەتا کەرەج

ئەوەندەی چێو و زیخی چۆم و بەستێن
ئەوەندەی دوود و گازی چەرخ و ماشێن

ئەوەندەی گیاوگۆڵ شین بوون لە دۆڵان
ئەوەندەی زیندەوەر دەبزوون لە کێوان

ئەوەندەی تەققەڵی دەدرێ لە لێفان
ئەوەندەی ماشەری ڕیشی خەلیفان

ئەوەندەی بزنەمووی دەژوێن لە لێڕان
ئەوەندەی بەرگنی دەکوتن بگێڕان

لە ڕێی بۆکانەوە تا شاری «سەقز»

بستووی ژیان

مەکۆی سمتی خڕ و ناز و قڕ و قـ ...

لە بانی «هۆبەتوو»، «دیواندەرە»ش پاک
بە گۆڕخانە و مەزار و پیر و پیاوچاک

دەسووڕێم دەستەچەپ تا شاری «بیجار»
بە بێ‌هەست پێنەزانێ لۆتی قەففار

بناری «هەشتەرۆ» تا چۆمی «زەنگان»
بە وێرغە و تەقڵە و باز و هەلینگ‌دان

بە قۆرغ و بێشە و بەیتوون و بژوێن
بە «تاکستان»ەوە تا شاری «قەزوێن»

لە وێڕا پێ‌بەپێ تا دەشتی «ئابێک»
نەوەستێ ئەسپی چاپارم سەعاتێک

هەتا شاری «کەرەج» کووچەی «پەرەستوو»
بەپێوان بست‌بەبست بستوو بە بستوو

هەمووی دۆعا و سڵاوی گەرم و گوڕ بێ
بە پیرۆزە و بە ئەڵماس و بە دوڕ بێ

لە دەوری «خاڵە ئەنوەر» ببنە پەرژین
لە من دۆعا و لە وانیش ڕەببی ئامین

بمێنی و هەر بژی تا هەی وەجاغ بی
وەجاغزادەی من و یارانی ساغ بی

ئەگەرچی زۆر گرانە دەردی دووری
بە یادی تۆ دەژی تا ماوە «نووری»

بنکەی ژین www.zheen.org

هەمبانەی درۆ

هۆنراوەیەکی شۆخی و جەفەنگە بۆ دووسێ ئاواڵی خۆشەویستی خۆم نووسیبوو کە وادەیان دابوو تەسبیح و پێنووسم بۆ بنێرن و نەیانناردن:

هەمبانەی درۆ

ئەو کەسەی وادەی دەدا و نایباتە سەر
گوێز لە هەمبانەی درۆ دێنێتە دەر
بێسەمەر چاوت لە وادەی وا نەبێ
داری بێدارە بەڵام ناهێنێ بەر
قەند و تەسبیحی منە قووتی دەدەن
کاکە «سەعد» و کاکە «عەولا» وەک کەوەر
کامە ئەوڕادە بە تەسبێحمی دەخەی
ئەی وەکوو سۆفیان لە یەزدان بێخەبەر
باغ و بێستان و چەوەندەرتان کەمە
وا دەخۆن ماڵی منی ڕووتی تەتەر
هەر دوو لاو و هەر دوو پیاون سەد حەیف

بستووی ژیان

وادەتــــان بـــێ شـــوێنەوار دەڕواتـــــە ســــەر
کا «حەمــەد»ئاغــاش دەزانم فـێڵ لــە فێڵــێدا دەکــا
نیوەکاریشی نەدامێ خــواردی وەک شــیر و شــەکەر
شیر و تیری شاعیران مەدحە وە یا هەجوە هــەمووی
گا وەکوو ڕمــبی چــەقیوە گــا دەفیــزێ وەک فەنــەر
دەرکی سوڵحێ با نەبەســتین شەڕفرۆشــی چــا نیــە
هەر کەســەی وادێکــی داوە وەک کــەڵان بیباتەســەر

بەڵان بەو هەڕەشە و گوڕەشانەشــەوە نــەیاننارد و خواردیــان وەک گــەزۆ و مازوو. کاڵەم درا چم پێنەبرا.

هۆنراوەیەکی «حاجی سەید جەمیل» لە جوابی نامەیەکی «نووری»دا

شەهیدی عیشق

بنکەی ژین
www.zheen.org

بە غەیری شۆری عیشقی تــۆ بەشــی زۆر و کــەمم نــاوێ
خەزێنەی غەزنەوی و تاجی کەی و کەیخوسـرەوم نــاوێ

دەمێ ڕووی تــۆ لـــە مــن بێــت و ببــزوێنی بــزەی لێــوت
بـــەهاران پێکـــەنینی غونچـــە و مـــاچی دەمـــم نـــاوێ

بە تیشکی ڕووی لە ڕۆژ ڕوونــاکترت ماڵــی دڵــم ڕوونــە
فتیلە و چلچــرا و نوورئەفکــەن و بــەرق و شــەمم نــاوێ

لە «جەمشید» و «کلنتۆن» کوا منــەتبارم کــە تــۆم دیــوە
قریوەی فیلمی مــاهوارە و جــەلای جــامی جــەمم نــاوێ

کە دەڕوانم لە هەر لا چاو و پرچــی تــۆم لــە بــەر چــاوە
تەماشــای نێرگســی شــەهلا و ئــاڵا و پەرچــەمم نــاوێ

بستووی ژیان

«جەمیل» کوژراوی ڕێبازی ئەوینی دڵبەری خۆتی
شەهیدی عیشقم و شۆران و کفن و ماتەمم ناوێ

کە«نووری» ڕووی دەمی شێعری لەگەڵ من بێ دەمێ بەسمە
لەمەولا ژینی پڕ ژان و هەل و کات و دەمم ناوێ

ئەم هۆنراوە لە جوابی نامە و هۆنراوەیەکی مندا نووسراوە کە بەداخەوە نامە و هۆنراوەکەی خۆم بەدەستەوە نیە تا ئەویشم نووسیباوە.

دز و خاوەن‌ماڵ

نازانم بۆچی دڵ لێرە بەندە / کەس ناڵێ خاڵۆ کەرت بە چەندە
ئەوەندەی دیومە ساردی لە یاران / نەمدیوە سڕی لە بەفر و باران
گڵۆڵەی ژینم کەوتۆتە لێژی / ترکەگیان تۆ بۆ خاسم ناوێژی
سێ‌هەزار ساڵە لەم هەردە گیرم / بە ئاو و هەوای ئەم خاکە ژیرم
سێ‌هەزار ساڵە نەژادی ئاریام / لە ئێرانزەمین ئاریایی ژیام
تۆرەمەی مادم بە عەسڵ و ڕەسەن / ترکە پێم‌دەڵێ «سەن هارالی‌سەن»
بە دەورمدا دێ بە فرۆفیشاڵ / بۆتە نەقڵەکەی دز و خاوەن‌ماڵ
جا وەرە توخوا چاو نەبارێنێ / خلە شێوی کا، بلە دایچێنێ
بێ‌هۆ ژیانم لە خۆم حەرام کرد / کەس گوێی‌نەدامێ چەندی هەرام کرد
هاواری «هێمن» هووریای «هەژار» / لە شاخ و کێو و بەرپاڵ و بنار
لە گوێی زەمانا دەزرینگێتەوە / نەیار لە سامیان دەپرینگێتەوە
تۆ بۆچی هەستت لە خۆ بڕیوە / لۆکەی بێ‌دەنگیت لە گوێ خنیوە
کوا وا بوو «هەژار» بڕوا لە ترسان / «هێمن»ڕەنگی زەرد، هەڵێ لە برسان
برسی و ترسی گەل ئاوارەی کردن / هەر بەو داخەوە ژیان تا مردن

بستووی ژیان

«ئاوات» ئاواتی بەرزی ولات بوو   تامەزرۆی گەلی بەدەسەلات بوو
«سوارە» بەپێیان هەرێمپشکن بوو   چقڵی نێوچاوی خێڵی دوژمن بوو
«هێدی» هەڵوەدای بەشی خوراوە   کوا لە جەم زیزە و لە گەل تۆراوە
مام هێدی و نووری لەیاران جێماو   شوێنگێڕی وانن هەنگاو بە هەنگاو
هێدی لە هەولێر گێرەی دەگێڕێ   «نووری» بە بێهەو لێرەی دەگێڕێ
زۆرن ئەوانەی گیانفیدای گەلن   دوور لە نیشتمان چاوەڕێی هەلن
ڕۆڵەی نەبەزی ئەم ئاو و خاکەن   وێڵی ئازادی ئەم خاکە پاکەن
ویست و ئاواتی گەل و نیشتمان   ڕادەگەیەنن بە نێو و نیشان
مێر و مەلا و شێخ، پیرەپیاوەکان   لەو شار بۆ ئەو شار ژیرەلاوکان
هەڵوەدای هەردی بەشبەشکراون   تۆرەمەی «ماد»ن، میراتخوراون
تێکڕایان دەڵێن بە هەزار داستان   بمێنێ کورد و بژی کوردستان

یادێک لە زادگا

ژیان هەر چەندێک دوورودرێژ بێ و لێک بڕەوێتەوە، ناکرێ بیرەوەرییەکانی دەورانی منداڵی لە کۆزەرەی ڕەنگاوڕەنگی ژیاندا بەسەر نەکاتەوە و تاڵ و شیرینی کات و ساتە گوزەراوەکان نەخاتەوە بەر زەینی خۆی. دەورانی تێگەیشتن و پێگەیشتنی کاتی منداڵی، لە ئاسمانی خەیاڵ و هەواڵیدا هێندە ڕووناکە کە لە تەواوی تێپەڕی تەمەنیدا دیمەنەکانی هەر دەدرەوشێنەوە و گەشەدارن. ئەو مەڵبەندەی تێیدا گووراوە و تێیدا گۆڕاوە، هیچ کاتێک لە خەیاڵیدا ناکوژێتەوە.

هەر ئەم هەستوخوستە بوو کە هۆنراوەی «یادێک لە زادگا» هەرەسی خستە نێو ڕەوان و دەروونمەوە و لە لێواری زار و زمانەوە سەرڕێژی کرد و شێلاوگەی بەست و هەڵڕژا بە نێو مەزاری ویشکەڕۆی تەمەنی پیریمەوە:

یادێک لە زادگا

مەڵبەندی ژیان و جێی بیرەوەریم
ڕۆژگاری خۆشی بێدەردیسەریم

بستووی ژیان

بەهاری سەوزی شلکی و خاویم
هەوارەبەرزەی دەورانی لاویم
ڕەوڕەوەی هەست و ژیانی دڵگیرم
وەک خەونی هاڵۆز دێتەوە بیرم
دێی گڵۆڵان و لانکەی گوڵان بوو
باغچۆڵە و مێرگ و ڕووگەی دڵان بوو
کووچە و کۆڵان و ڕێچکەی منداڵیم
دەخزێنە زەینی دوا حەفتاساڵیم
زەردەی ڕۆژهەڵات، کاتێ خۆر هەڵدێ
لە لووتکەی «سەراج» دەپژێتە ناودێ
کێوی «کۆڕەگیسک» هەروا چەقیوە
بۆ ڕۆژئاوای دێ پەنا و پەسیوە
مەزرای گوڵان و باغی میرانی
هەر قیبلە ماون بۆ ئاوەدانی
لە قەڵای خوارێ و لە قەڵای سەرێ
پۆلپۆل پەریزاد هەر دێنە دەرێ
هەروا وەک خۆیان شۆخ و شەنگ ماون
تەپکەی بێدانەی پەرچەمی خاون
لەبەر بێلا و کۆشک و تەلاران
هەر بە سیلەی چاو دەدوێن وەک جاران
ڕاوچی نێوسیپەن بە برژانگی تیر
دەپێکن جەرگ و هەناوی نێچیر
ئاغا و نۆکەری خەنجەر لە کەمەر
لە پەنجەرانڕا سەریان دێتەدەر
کانی کارخانان وەک خۆی خوڕ ماوە
کانگەی چاوبڕکەی کیژ و کوڕ ماوە
تاق و جووت ئاسکی گۆزە لە سەر شان
بە لەنجەی کوڕکوژ بە تەققەی کەوشان
کاتی ئێواران ڕۆژپەڕی هەتاو

www.zheen.org

بستووی ژیان

بە سەرچاواندا هەر داوێن هەنگاو
ژوان و چاوبڕکێ و بزەی سەرلێوان
هەر وەک خۆی باوە لای نوێژیشێوان
سەیزادەکەوێ و خاتووپەریخان
لە کووچەی دێدا کۆڕن ئێواران
هەر هەواڵپرسن لە بۆرەسواران
دەرمانی شەوتێی نۆبەتێداران
کابانی ماڵان ڕادەگەیەنن
قیرەی قشقەڕان میوانی دێنن
مامر بخوێنێ لای نوێژیشێوان
ناخۆش خەبەرێک دەهێنن میوان
دەبێ سەربڕی لێی ڕانەوەستی
لە دەرکەی هەڵسووی خوێنی بە مستی
حوجرەی فەقێیان لە پاڵ مزگەوتە
چواریان موستەعید، سووختەیان حەوتە
مامۆستای زانای مزگەوت و میحراب
مەلاوەهابە، ڕێنوێنی سەواب
پۆلی کەیخودا و ڕیشسپی جاران
لە حەوزی بەردێ کۆڕن ئێواران
جەفەنگ و گاڵتەی پیرەپیاوەکان
دامە و ڕیزێنی شۆڕەلاوەکان
درێژەی هەیە باس و ڕاوێژیان
لە قەراغ حەوز و سەر تاتەنوێژیان
ئاوی خڕاوکەی حەوزی بەرماڵان
شیوەڵەی خواردێی کردۆتە داڵان
چۆڕچۆڕە دەتکێ وەک فرمێسکی چاو
بۆ سەر ڕوومەتی گوڵی قەتیس ماو
ڕێی ئاشی شێخی و پێچپێچەکانی
هەر سینەکێشن تا کوێرەکانی

بستووی ژیان

قەفی پێچپێچی ڕێگەی ئاڵمەڵوو
بە لابەلادا وەک شووخاڵی شوو
دەخزێ و پێچ دەخوا تا دەگاتە خوار
شانەوشانی کێو هەتا بەربنار
چاکی «زەکەریا» و داربووزەکانی
ڕەشماری ماوە بۆ پاسەوانی
قەف دەخواتەوە هەر وەکوو جاران
لە دەوری قسن و سێبەری داران
چاکی «پیربادین» هەر پیری بایە
بۆ بادارەکان کانگای شیفایە
ڕۆژی چوارشەممان بندارەکانی
دەسڕن ئارەقەی ڕێبوارەکانی
چلدانە و قسن و کێلی مەزاری
هەر فاڵی خێری دڵە و دڵداری
لەگڵەگ هەر لەوێن ماڵی حەقیانە
لە سەر دارەکان تەقەتەقیانە
قەڵای «قۆزلوێ» هەر قۆزە لەوێ
لەگەڵ ئەستێران هاوڕازە شەوێ
شوورەی دیوار و داڵان و هەیوان
دەخاتە زەینی ڕێبواری لێزان
لە کام دەوراندا بنیات کراوە
بیری زەمانە تێیدا سوڕماوە
بەردی بناغەی سابات و سەرای
ئەو کڕوماتییەی بێدەنگ و هەرای
چەند میر و مەزنی تێدا گەوزیون
چەند پێوەندلەپێ تێیدا لەرزیون
قەڵای قۆزلوێ، قەڵای قۆزلوێ
هەزاران ساڵە هەر قۆزە لەوێ
دەخزێتە قەڵا زەردەی بەربەیان

www.zheen.org

بستووی ژیان

تا «قەرەقا»یە دەکشێ شانەوشان
بزەی گزینگی سەر لە بەیانی
دەمژێ شەونمی پەلکەی گولانی
قەرەقا ئێستاش وەک «باسکی هاوار»
دەخاتە عاسمان سەرنجی ڕێبوار
ئەو گابەردانەی لە پاڵی کێودان
دەڵێی بێوەڵەن لە کۆشی دێودان
وەک سوار و پیادەی نێو دۆڵ و شیون
هێندێ پاڵکەوتوو، هێندێ چەقیون
تل ناخۆن هەروا مۆن و غەزریون
گیانی دێوەزمەی لە لەش ڕەویون
....

نووسراوەیەکی «یۆسف عەسکەری» لەسەر هۆنراوەیەکی «نووری»
سەرنامەم بە ناوی تۆ خودایە

نازانم لەسەر «نووری» بنووسم یان لەسەر شێعرەکانی، هەرچەند شیاوی باسکردنی هیچیان نیم. چونکە نووری بە چەرخ و خولی زەمانە هێندە خاو بای نەخواردووە کە بە مەکووکی خولی هەوداپساوی بیری من تانوپۆی ژیان و شێعری بچندرێ و تەنانەت بتوانم لێشی بدوێم.

«نووری» بە ڕواڵەت پیرێکی جوانی ڕەزاسووکی خوێنشیرینە، ئەو پەپوولە زێڕەیە کە هەستی نەسرەوتووی گوڵ و گیا دەدرکێنێ؛ وەکی دیش کەسێکە کە هێدی و بەئەسپایی مەودای ژیانی پڕ لە ناخۆشی و چەرمەسەری تا ئێرەی بڕیوە و بە ورەی بەرز و قایمەوە بەرەو ڕۆچنەی نەجات، بست بە بست ئەم ڕێ پڕ لە نەهامەتی و ناکامی و نامرادییە دەپێوێ. خۆی کوتەنی:

هەزار ئاواتی شیرینم لە بێستوونی جەفا نەخشا
ئەوەی فەرهاد بە تیشەی کرد، هەڵمکەند من بە نینۆکم

«نووری» یادگاری کۆمار و مەکتەبەکەی «سەیفولقوزات»ە کە بە چاوێکی تیـژ و وردبینەوە سیلەی لە ئاسۆی ئامانجی نەتەوەکەی گرتووە. هەزاران ڕەمز و ڕاز کە لە دەروونیدا قەتیس ماون، زمانیان پێدەگرێ و دەیانخاتە ناو بێشکەی نەرم و بلاوێنی شێعری کوردی.

ئەگەرچی «لە سەر بستووی ژیان وەک داری چاکی
بـەتـەنیا مایـەوە بـێبـەرگ و بێبەر»

بەڵام لە نێو دڵی گەلەکەیدا ڕەگاژۆی کردووە، شێوەیەکی باشی لە مێـژووی ئەدەبی کوردیدا بۆخۆی تەرخان کردووە. نووسین و دوان لەسەر ئەم زاتە و ئەم بیرە ژیرە، نە کاری منە و نە مەودای ئەم دەرفەتە. هیوادارم مـرۆی وردبـین بـە ئارەزوو ئەم کارە بکەن.

ئومێدم وایە خودا ئەم بەرەکەتەمان بۆ بپارێزێ و ئەویش بە حەز و مەبەستی خۆی بگا.

پێنج‌خشتەکی «یۆسف عەسکەری» لە سەر غەزەلێکی «نووری»:

چاوەڕێم یان چاوە ڕێم

بنکەی ژین
www.zheen.org

هەڵـــــدەکەوێ بێیــــە وتـــــە جاروبـــــار
بــــۆ وتـــنی وەســـفی قـــەد و زولفـــی یـــار
دەردی ئـــەوین، حەســـرەتی لێـــوی بـــەبار
«تـــامی دەچـــێ واتـــە کـــە دەیجـــووی بـــە زار
جوانـــە لـــە ڕێـــی دیـــدەوە بتکێتـــە خـــوار»

زەرد و نـــەخۆش، گردەنشـــین دڵ بەســـوێم
مـــن لـــە ڕەشـــی تـــالعی خـــۆم نـــادوێم
لاڵـــە زمـــان ڕێـــی قســـە گـــیراوە لـــێم
«بـــۆ وتـــە و هەســـتی دەروون چـــاورەڕێم
بەستەڵـــەکە گیانـــە هـــەرێمی وتـــار»

بستووی ژیان

زەردەخەنەت دێت و دڵی من دەبا
گۆشەیی چاوت حەزی من پڕ دەکا
غەمزە بەسە تاکوو کەست تێنەگا
«تا نەتەوێ پێ بە هەواڵان نەبا
هەر بە بزەی لێو و بە چاوانە کار»

پڕپڕی هەستە تەل و ژێ و سۆزی ساز
چەندە قەتیس ما لە دڵ ئاوات و ڕاز
حەستەمە درکاندنی دەردی نیاز
«نایەوێ هەڵکاتە زمان ڕاز و خواز
هەر ئەوە خۆی باسە لە سەر لێوە بار»

بولبولە دەگری لە جەفا دەمبەدەم
چەشنی پەپوولە دەچزێ شەو بە شەم
تا لە وزە و چێژی جەفا و دەرد و خەم
«زەردەیی تاوی کە مژی گوڵبەدەم
گەشکە دەبێ بولبولی شێتی هەژار»

ئاوی ژیان زایەوە دۆڵ و دەران
بەفر و سەهۆڵ توانەوە بەو ئەخگەران
تیشکە بڵیند، کورتە دەسی سێبەران
«تاوی هومێدێ کە پژایە سەران
دیارە نسێ دادەسەپێتە نسار»

فەسڵی بەهارە و دەمی عەیش و سەفا
پەرچەمی سەوزە دەشەکێنێ سەبا
پڕ لە هومێدە دڵ و سەر پڕ هەوا

بستووی ژیان

«مانەوەیە و هەستی ژیانە و بەقا
مـن بە تەما و تۆش بە شنەی بای بەهار»

مێشک و دڵم پڕ لە هەزاران گڕوون
ڕێگەیی ژینم پڕی چقڵ و دڕوون
گەرچی کەنەفت کەوتم و پیر و زەبوون
«داری لە سەر بەردی نەمێنێ دەروون
نایکەمە حاشاری مڵە و مشک و مار»

باوەڕی من نایەتە جەغزی نەمان
بەرزی و سەربەرزییە هەر شەرتی مان
پاشی هەزار گوڵمەز و پەندی زەمان
«بەرگ و بەری پاکی بەرێ بای خەزان
هەر بە تەمای ژیانەوەیە پیرەدار»

«ئاسۆ» و «نووری»

لەم ئاخرییانەدا هۆنەری بەڕێز کاک «سەعیدی نەججاڕی» (ئاسۆ) بە بۆنەی جێژنی زەماوەندی «چیا»ی کوڕی، کارتی دەعوەتی بۆ ناردم. بەداخەوە بە هۆی نەخۆشی و لەشبەباری نەمتوانی لە جێژنەکەدا بەشداری بکەم و ئەم هۆنراوەی خوارەوەم کردە دیاری بۆ «چیا» و ئاسکۆڵەی هەڵگوردی ئاسۆی.

ئاسۆی خۆشەویست

پەرژینی پیری و تەیمانی تەمەن — دیمەنی تووڕەی دنیای ناڕەسەن
هەناسەی سوار و هەنگاوی بێهێز — بیری شێوا و باوەڕی بێپێز
تێکرا سەرباری ڕۆژگاری ژیانن — هاتوون میوانن، تاڵانچی گیانن
ئەگەر ماوەم بێ هەڵدێم یەکجاری — بۆ ئاسۆ و چیای نێو کوردەواری
هەر بژی ئاسۆی سەربەرزی چیا — بۆ پەنای کوردی لە خۆشی جیا

بنکەی ژین
www.zheen.org

بستووی ژیان

لە ئاسۆی هیوا و چیای مەڵبەندم   شەرتە هەتا هەم نەپسێ پەیوەندم

بنکەی ژین
www.zheen.org

شاعیری عەرەب دەڵێ

ففي قبضي كف الطفل عند ميلاده   دليل علي الحرص المركب في الحي
وفي بسطه يوم الممات الا فاعلموا   اني خرجت بلا اشارة شي

کوردێک (نووری) لاسای دەکاتەوە

لەپی قووچاوی کۆرپە کاتی بوونی   نیشانی تێکەڵی توندە لە ژینا
لە کاتی مردنا دەستی بڵاوی   دەڵێ: هەر با بە دەستیم پێیە، چی نا

چەند چوارینەیەک

بستووی ژیان

زەمانــە هــەردەمێ ڕەنگــێ دەڕێــژێ   هەچەندی مەینەتە بە منی دەچێــژێ
هومێــدێکی لــە ژینــا پێــکنــەهێنام   هەزار هیــوام بــە ڕۆژێکــی دەنێــژێ

کە دنیا پڕ لە خۆشی بێ و لــە شــادی   گــوڵاڵان شــین بکــا وادی بــە وادی
هەموو کەس پێی خەنی بێ بەشبەشی کەن   بەشی من مەینەتــە و هــەر نــامرادی

نـــــەوایی دڵـــــتەزێنی ڕۆژگـــــارم   کڵــی ســووتاوی دواکــۆچی هــەوارم
تکــەی فرمێسـکی چــاوی چاوەڕێیــان   شەمی خامۆشــی بــن کێلــی مــەزارم

هەچەندی ڕێی هومێدم بەستەڵەک بێ   غەمی دنیا لە سەر شانم کەڵەک بــێ
دەبێ هەنگاوی هیوام تونــدوتیژ کــەم   نەیار با هەر لە دووم بکشێ یەدەک بێ

گیانەکەم لــەحزە دەڕۆیــین زۆروکــەم   من لە بن دیــواری کــۆنی ساڵــەکان
وەک مەلی یەخسیری باڵوپەڕ شکاو   چاو لە ڕێچکەی تێپەڕی ئاواڵــەکان

هێندە هیوا هات و ڕۆیــی بــێســەمەر   چــاوەڕێی داهــاتی دوور و بــەربلاو
وەک هەناسەی ساردی زستانی بەسۆز   بۆ سەهۆڵی بێبــزەی لێــوی هــەتاو

بنکەی ژین
www.zheen.org

درۆو هەر درۆوە

گوڵ جوانە لە هــەر وڵاتــێ شــین بــێ   سەر شاخ و ڕەوەز بێ یا زەویــن بــێ
هەر درۆە درۆو بــە خــوو و خەسڵــەت   ئاودێری پەری بێ، ئــاوی ژیــن بــێ
کوانــێ نەتــەوی بــە گــوڵ حیســابە   هەر درۆە درۆو، ئەوەت یــەقین بــێ

نەتەوەی نەتەوی

من تــا نەتــەوەی خــۆم نەتــەوی بــێ   سەر دیارە دەبێ شــۆڕ و نــەوی بــێ
ئــەو ڕۆژە دەبــێ کفنــێ لەبەرکــەی   چاوت لە دەم و ویســتی ئــەوی بــێ

جێژنی مانگی ڕۆژووان و نەورۆز هاوکات بوون،

بستووی ژیان

ئاوام پیرۆزبایی لە دۆستێکم کرد

جێژنی سەری ساڵ و مانگی ڕۆژوان   یادگاری بەپیتی خەڵک و یەزدان
هەر ساڵێ کە دێن بە خێر و خۆشی   پیرۆز بێ لە خوت و خاو خێزان

بۆ مامە شێخ

هەتا تۆ مامەشێخ چاوت لە من بێ   مەکە باوەڕ کە یەزدانت لە کن بێ
دڵێکی جێی خەو و شەو بێ و ئەم و ئەو   لە خوارێ جێی دەکەن، نابێ مەزن بێ

بنکەی ژین
www.zheen.org

قاقای دێوەزمە

کاتێک دوورهەنگێوی دیدە ڕێژنەی دەکا و دەبارێنێ، بڕوانە لووتکەی بەرز و تیرەشانی کێوەکان. مژی خەفەت دەوری داوە، تەمی نەگبەت تێیهاڵاوە. بڕوانە پێپلیکانی فێڵی خێڵی دێوەکان، دێوەزمەی شاخان تەندوورەزەنان بریسکەی بریقەی ددانی چزووی کوێرەماری زمانی ڕادەخوشێ و تێکدەخوڕێ، چەخماخەی تیری هەڵمەتی کەوانەی دەکات و گیانێک دەپێکێ، ژیانێک و گیانێکی بێهەستوخوست دەکا. گەمارۆی هەور و هەڵا دوا ڕەگباری دەرد و بەڵا دەپرینگێتەوە، شاخ و ڕەوەز لە قاقای پێکەنینی دێوەزمە دەزرینگێتەوە، ئەوەی نایە و نەماوە، هەستی پشووی هەناسەیە، ئەوەی ماوە، بەجێ ماوە، لینگە پێڵاوێکی پیاسەیە. جا بۆیە دێوەزمە هەڵدەبەزێ و جێژنەی دەکا و دیدەی دوورهەنگێو دەبارێنێ و ڕێژنەی دەکا.

بستووی ژیان

بیرەوەرییەکانم

لە بیرم ناچنەوە ئەی مەلە ڕەویوەکانی پاییزەوەرزی بەرەو خەزەڵوەر و گەڵاڕێزانی تین و تەمەنم، هەر پێتانەوە دەژیم.

بیرەوەرییەکان، دەزانم لە پێدەشت و بەربنار و دوندی چیاکانی ژیان، چەندە پێشێلی گەردەلوول و گێژەڵووکەی ڕەوتی زەمان و زامی دەوران بوون.

لە بیرم ناچنەوە، دەمدی پێپێ و ڕێچکەی دیار و نادیاری هەرێمی هیوا و هومێدی پێکنەهاتوو گەز دەکەن، دەیپێون و نایگەنێ، بەڵام نەوەستان و نەبەزین.

هەر پێتانەوە دەژیم

ئەوا وەک خەونی هاڵۆزی لە خەو ڕاپەڕیوەکانی شەوگاری ڕەشی بێپسانەوە دەخزێنەوە زەینی زنەی کانیلکەی هەستوخوستی وەنەوزی مەبەستەکانم.

لە بیرم ناچنەوە

هەر پێتانەوە دەژیم

هەر چاوەڕوانتانم.

ڕۆژی هەینی ١٢ی مانگی خاکەلێوەی ساڵی ١٣٨٤ لە شاری بۆکان لە حاڵێکدا نەخۆش و لەشبەباری گەمارۆی ژیان و گیانی ڕوو وەئاوابوونیان داوم، توانیم هێندێک لە هۆنراوەکانم کە بە دەستەوە مابوون لێرە بە یاری دۆستان و برایانی ئەدەبدۆست بیانکەمە ئەم سیپارە کە دەیخوێننەوە.

محەممەد نووری، بۆکان ١٣٨٤/١/١٢

بنکەی ژین www.zheen.org

بستووی ژیان

بنکەی ژین
www.zheen.org

ئەم شێعر و نووسینانەی لای خوارەوە، پێش چاپی ئەم بەرهەمە کەوتنە بەر دەستمان. بۆیە بە پێویستمان زانی بڵاویان بکەینەوە

بۆ ئەستێرەی سەربەرزی ڕۆژنامەی (کوردستان) پێشکەش دەکرێ

بە دڵێکی هێز و دەروونێکی پڕ لە خۆشی و بەشارەتەوە دەرکەوتنی ڕۆژژنامەی خۆشەویستی کوردستانوو لێ پیرۆز ئەکەم. بۆ خۆم لە خۆم ئەپرسم بۆچی وایە؟ بۆچی هەرچی ئەیبینم خەریکم لە خۆشیدا ڕەشایی نوختەکانی بە ڕەشکێنەی چاوم داپۆشم؟ لەبەر چی وای ئەی کوردستان؟ چونکە ئەتۆ مانگی مەه ئابادی کە لە مەهابادێ هەڵاتووی و مزگێنی ڕۆژی سەربەستیت وەدەرخستووە. ئەتۆ فریشتەی

ڕەحمەتی کە ئێمەت لە ژێر کەڵەکباری نەهاتی دیکتاتۆری‌دا نەجات دا. ئەتۆ ئەو ڕۆژەی کە لە پشت پەڵەهەورەکانی نەگبەتی و چارەڕەشی‌دا تیشکی سەربەخۆئی و ئازادیت هاویشتە وڵاتە توون و تاریکەکەی ئێمە ئەی یاخوا کوردستان هەتا گەڕانی گەردوون هەیە ئەتۆ هەر ئەستێرەی ڕۆژ و فریشتەی ڕەحمەت و ڕۆژی ڕوون بی. سەدەمین قەرنت هەووەڵین سەعات هەووەڵین سەعاتت هەزارەمین خێرو بەرەکەت بێ و هەتا ئەتبینم بە دڵێکی بەهێزەوە بڵێم بژی کورد و کوردستانی گەورە، بژی پێشەوای موعەزەم و خۆشەویستی کوردستان، بژین ئەو کەسانە کە لە ڕێی تەرەقی تۆدا هەوڵ و تەقەلا دەدەن.

کوردستان: ئەم ئاغایە چەند بەستە شیعری چاکی دەگەڵ ئەم نامە ناردبوو کە لە گۆواری کوردستان‌دا چاپ دەکرێن.

* کوردستان، بڵاوکەرەوەی بیری حزبی دیموکراتی کوردستان، ژمارە ۳۳، ۸ی ئاوریلی ١٩٤٦ (دوو شەمۆ، ١٩ی خاکەلێوەی ١٣٢٥ی هەتاوی).

بنکەی ژین
www.zheen.org

هەروەکوو دونیای ئەوڕۆ لە بیری دوێنێ پەیدا بووە، دونیای سبەینێش لە بیری ئەوڕۆ پەیدا دەبێ

میسری کۆن هەووەڵ کەسێك بوون کە شوێنی سادەی عەرزپێوان و ئەندازە (مەساحەت)گرتنی شتیان فێری یۆنانیان کرد و هەر ئەو موقەدیمە بوو نەخشەی هەندەسەی لێ کێشرا- زانایان تەدوینیان کرد بڵاو بووە. ڕۆمیەکان لە هەموو دەوروبەری بەحری ڕۆم)دا گەڕان و سیاحەتیان کرد و لە هەموو قوژبن و سووچێك‌دا فێڵی جۆراوجۆریان بۆ جووت و کێڵان و بە عەمەل‌هێنانی چوارپێ و حەیوانات و گژوگیای دییەوە تا عیلمێکی کە ئەوڕۆ جووتێری (کەشاوەرزی) پێ دەڵێن دۆزیانەوە و لە دونیادا دایر کرا. وە هەرچی کە ئەوڕۆ لە زەوی‌دا دەیبینی لە گەڕۆك، فڕۆك، تەلگراف، تەلەفوون، بێسیم، دەستگای گیرەندە و بەرەندە، ڕادیۆ، بریسکە، تۆپ و تانگ هەتا دەگاتە بۆمی

ئاتۆم کە ئاخەرین دەرهاتووی بیری بەشەرییەتە هەمووی گەرای بیری ئەو پیاوانەن کە دوێنێ کردوویانە و ئەورۆ پاکی هاتۆتە وجوودەوە و لە عەمەل دەهێندرێن.

وە ئەوانە کە ئێستا خاوەنی کارخانەجات و موهیمماتی هێزی موسەللەحن هیچیان دوو قەرن (دووسەد ساڵ) لەمەپێش نە ئەو تەکمیلاتەیان بوو نە بیستبووشیان وەلێ بەهۆی بیر و هۆشێکی زیاد و هەوڵدان لە ڕێی عیلمی ژیاندا فکرکردنەوە بۆ گۆڕینی تەرزی ژیانی پێشوویان خۆلاسە بۆ داهێنانی دونیایێکی تازە گەیشتن بەم ڕۆژە و لە نەتیجەی بیر و زەحمەتی دوێنیان بوونە خاوەنی ئەم ڕۆژگارە خۆشەی ئێستا (ئەوە مەعلووم بووە کە دونیای خۆشی ئەورۆ لە ئەسەری بیری دوێنێ بۆ وان پەیدا بووە و بیری زەحمەتی دوێنێیە کە ئەورۆ ژیانیان خۆشە).

برایانی کورد: ناڵێم باب و باپیرانی ئێمە بۆ ڕۆژگاری خۆشی ئەورۆ، دوێنێ هیچ بیریان نەکردەوە و زەحمەتیان نەکێشاوە، بەڵکوو بەهۆی بەدبەختی و نەهاتی و چارەڕەشییەکی زۆر کە قەرن لەگەڵ قەرن دەورە لەگەڵ دەورە شان بەشانی وان گەڕاوە و تووشی ڕۆژگاریان هاتووە پێشگری مەرام و ئارەزوویان وەکوو مێژوو نیشان دەدا قەرنێك نەبووە و نەڕۆییوە کە سەر و پەنجەی بە خوێنی هەزاران پیاوی کوردی شەلاڵ و سوور نەکردبێ.

ئەوە دیارە کە ئەوانیش بۆ لابردنی ئەو پێشگرانە و گەیشتن بە مەرام و مەنزووری ڕوونی هاوجنسەکانی خۆیان، خۆیان کوتاوە وە موەفەق نەبوون وەکوو ئەو میللەتانە بیرێکی ڕوون بۆ خۆشی ئەورۆی ئێمە بکەن و لەبەر ئەوە بووینە دواکەوتووترین میللەتی دونیا.

وە هەر نەتیجەی ئەو دواکەوتنەیە لە هەموو لایەکەوە (قصاص قبل الجناية) تۆڵەی پێش گوناحمان لێ وەردەگرن. خۆلاسە هەر ئەو بێڕۆژییەیە لای هەر خاریجییێك گوتت کورد یەعنی مەوجوودێکی بێبیری، وەحشی، بێتەمەدون، بێبەهرە لە عیلم و مەعریفەت.

برایانی کورد: ئێستاش کە بیرمان بێ ڕۆژمان لێ درەنگ نەبووە وای لێ نەهاتووە باسك لە کراسەوە بێنینەدەر. ئەورۆ هەموو میللەتی چکۆلەی دونیا بێ پێشگیری بەخوسووس نەتەوەی کورد بەهۆی مەسلەکی دێموکراتی و ئازادی حەقی ژیانیان هەیە و دەتوانن داوای حەقی فەوتاوی خۆیان بکەن و ئەورۆ هێزێك نیە کە بتوانێ ببێتە ڕێگری عەقیدەی پاك یا مەرامی خاوێن.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بستووی ژیان

وە بە تۆزێك بزووتن دەتوانین بە چەند ساڵێکی کەم خۆمان لەژێر عەیبی بێبیری و هیچنەزانی بێنینەدەر. خەڵکی دی زەحمەتیان کێشاوە و بە چەند ساڵ شتێکیان لە نەبوونڕا دروست کردووە. مەسەلەن "پاپون" کە بەهۆی دیتنی قووەئی بوخار توانی نەخشەی کەشتییەکی بوخاری بکێشێ و بە هەزاران زەحمەت زەورەقێکی چکۆلەی بۆ نموونە دروست کرد. هەرچەند کە ئیستیفادە لەو زەورەقە نەکرا ئەمما ئەو بیرەی پاپون لە دونیادا یادداشت کرا و ما تا نۆبە گەیی بە "وات"، وات کە پیاوێکی زانا و تێگەییو بوو زانی پاپون بە سەهوو نەچووە کەوتە حەول و تەقەلا بۆ تەواوکردنی مەنزووری پاپون تا کەشتی بوخاری دروست کرد. وا بووە بیری پیاوێکیان لە موددەی سەد ساڵدا نەتیجەی لێ وەرگیراوە و تەواو کراوە. ئەمما کاری بۆ ئێمە ئاسانە و دەتوانین دەرهاتووەکانی زەحمەتی سەد ساڵەی وان لە فاسیلەی چەند ساڵدا فێر بین و بەهۆی ((بیری ئەوڕۆ)) لە ((دونیای خۆشی سبەینێ)) بەهرە وەرگرین. لەسەر هەموو لاوی کوردی لازمە دە غایەتی هەوڵ و تەقەلادا زەحمەت بکێشن و لە فرسەتی ئەوڕۆ قازانج وەدەست خەن بێپشوودان و ماندووبوون بۆ نەتیجەی ڕوونی سبەینێ ((کە هەر ئەوڕۆکەیە)) خۆ ماندوو کەن.

* کوردستان، بڵاوکەرەوەی بیری حزبی دیموکراتی کوردستان، ژمارە ٣٤، ١٠ی ئاوریلی ١٩٤٦ (چوار شەممۆ، ٢١ی خاکەلێوەی ١٣٢٥ی هەتاوی).

www.zheen.org

من و گوڵە سوێسنێك

گزینگی خۆر لە داوێنی دڕاوی   شەڕق، دایدا لە بەینی هەور و ساوی
پڕی دەشت جیوەڕێژی دەس هەوا بوو   لە دانەی شەونم و قەترەی شەواوی
دمی هەر گوڵ بە خەندە ئاڵوواڵ بوو   لە ڕووی بولبول کە لێی هاتبوە سڵاوی
هەڵاڵە و لالە و شللێر و شەستپەڕ   گوڵی سوور و وەنەوشەی سەر نواوی
تەشەربێژی هەزار "شیرین"ی ئەرمەن   گوڵی بەیبوون بە چارۆکەی دڕاوی
قورینگ و پۆڕ و دوڕنای نێو شەتاوان   کەو و قاز و گەلێ کۆتر و مراوی
هەزار عەیبی لە تاجی گوڵ وەدەرنا   جوڕەپۆپن بە تیلاکی کڵاوی
لە بازاڕی چەمەن کڕیاری گوڵ بووم   بەبێ مایە کوتم چۆن بچمە ناوی

بستووی ژیان

وەکوو "مەجنوون" کەنارم گرت و ڕۆییم   لەگەڵ غەمخۆرەکەم: "قەلبی غەماوی"
لە دەم بەردێکی دیتم تاقە سوێسنێك   کە ڕووی سوور کردبوو، فرمێسکی چاوی
کوتم ئەی تاقە گوڵ فەسڵی بەیانە   گەشەت بۆچی لە دەس داوە، ژە کاوی؟
گوڵ و گوڵزار هەموو سەرمەست و شەیدان   پەژارەی چی لە سەرتا، وا چەماوی؟
بە سۆزە پێی کوتم: بۆ بەختی سەختم   بۆ هاوێر و ڕەفیق و پەرباڵاوی
بەهاری جوانی بۆ من زەوقی چی بوو؟   بە غەیری دوور لە گەل ڕۆڵەی بڕاوی
گوڵ و بولبول بەوێستا پاکی جەمعن   لە تەختە چیمەن و دەوری شەتاوی
نە دیتم عیشقی بولبول لەم چیایە   نە بیستم سۆزی مەعشووق بێ لە تاوی
نە هەستی باغەوانم دێ لە بن گوێ   نە بووم بۆ زولف و ڕوویەك شەو گوڵاوی
نە نازدارێکی مەحبووب بۆنی کردم   نە کۆمەڵ بووم لەسەر سینگی بڵاوی
نە سروێك سێبەری هاویشتە سەر من   نە چاوێك ئاوی خستمە نێو هەناوی
بە بای پشکووتم و دیسان دەبم سیس   نە "مەجنوون"م نە "لەیل"ی دڵسووتاوی
گەشەی چیم بێ عەزیزم لەم کەنارە   دەبێ هەر خوێنی دڵ بڕژێنمە چاوی
کوتم ئەی گوڵ بڕۆ شوکری خوا کە   بەجێماوی لە گەل، لێی هەڵبڕاوی
قسەی "مێهر" و "وەفا" لابە لە نێوا   وەفا خۆی مردووە، هەر ماوە ناوی
نە گوڵ بۆ بولبولە ڕازی دەروونی   نە بولبول بۆ گوڵە هیچ بەند و باوی
شەرم لابە عەزیزم، سەر هەڵێنە   گوڵی بێخار لە نێوا، هەر تۆ ماوی
ئەگەر کۆکات دەوێ، جەمعی کەنار بە   لە گۆشان کۆوەکە، بیری بڵاوی
لە پاڵەی بێکەسی غەمگین مەبە هیچ   لە ڕاوگەی کۆنە، ڕاوکەر خۆشە ڕاوی
لە نێو جەمعی گوڵان و بولبولاندا   بەڕاستی هەر ئەتۆی لەم گۆشە ماوی
دەڵێن "عەتری"ش وەکوو تۆ ماتە ئێستا   لە گۆشێك کەوتووە تەبعی شکاوی

* کوردستان، بڵاوکەرەوەی بیری حزبی دیموکراتی کوردستان، ژمارە ٧٤، ٦ی ئووتی ١٩٤٦ (سێشەممۆ، ١٥ی گەلاوێژی ١٣٢٥ی هەتاوی).

بنکەی ژین
www.zheen.org

پێزانین

سپاس بۆ ئەم شاعیر و نووسەر و ئەدیب و دۆستە خۆشەویستانەی کە هەر کام بە جۆرێک یارمەتییان داوم و ڕێیان بۆ خۆش کردووم کە ئەو بڕە بەرهەمەی ژیانم ڕێکوپێک بکرێ و چۆن باشە ئاوا بخرێتە بەر چاوان:

١ـ کاک ئەحمەدی مەولانی.
٢ـ کاک سەعید نەججاڕی (ئاسۆ).
٣ـ کاک خالید عەسکەری.
٤ـ کاک حوسێن موهتەدی.
٥ـ کاک تاهیر کەریمی (شیوەن).
٦ـ کاک سەلاحەددین ئاشتی.

بنکەی ژین
www.zheen.org

بنکەی ژین
www.zheen.org